

research
solutions
strategy

Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim

RAPORT
KOŃCOWY
Grudzień 2025

Zamawiający:
Regionalne Centrum
Polityki Społecznej
w Łodzi

ASMRESEARCH.PL

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Zamawiający:

Regionalne Centrum Polityki Społecznej

90-302 Łódź, Snycerska 8

rcpslodz.pl

Wykonawca:

ASM Research Solutions Strategy s.p. z o.o.

99-301 Kutno, ul. Grunwaldzka 5,

tel.: + 48 24 355 77 00, e-mail: sekretariat@asmresearch.pl

asmresearch.com.pl / neurodata.pl

Autorzy:

Ewelina Dąbrowska–Nowak

Malwina Malczewska

Kamila Stefaniak

Aneta Gierowska

Wiktoria Świat

dr Maria Kotkiewicz

Justyna Romanowska–Zaparta

dr Joanna Syrda

Marek Skrzyński

Olga Korczyńska

Aleksandra Płaczek

Małgorzata Walczak–Gomuła

ISBN: 978-83-977300-0-7

Spis treści

Wykaz skrótów.....	5
Streszczenie.....	6
I. Wprowadzenie	8
1.1. Przedmiot i cele badania	8
1.2. Metodologia badania.....	9
1.3. Macierz celów badania oraz technik badawczych.....	11
II. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w Polsce - podstawa prawna oraz przegląd badań	13
2.1. Obowiązujące akta prawne i normatywne dotyczące ośrodków wsparcia ekonomii społecznej.....	13
Poziom europejski	14
Poziom krajowy	16
Poziom regionalny	17
2.2. Raporty i badania dotyczące działalności OWES w Polsce i Europie	19
III. Charakterystyka ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w województwie łódzkim	25
3.1. Charakterystyka OWES w województwie łódzkim na podstawie danych zastanych.....	25
3.2. Charakterystyka OWES w województwie łódzkim na podstawie wypowiedzi respondentów.....	30
IV. Wyniki badań jakościowych i ilościowych.....	33
4.1. Wprowadzenie - opis podmiotów ekonomii społecznej jako uczestników badania oraz odbiorców wsparcia OWES.....	33
4.2. Opis i analiza działań podejmowanych przez OWES funkcjonujące w województwie łódzkim.....	44
Działania na rzecz PES i PS	44
Ocena działań OWES przez PES i PS	53
Powody niekorzystania ze wsparcia przez PES i PS.....	69
Zielona i cyfrowa transformacja	74
Zielona i cyfrowa transformacja według PES i PS	77
Działania ewaluacyjne prowadzone przez OWES	84
Współpraca OWES z otoczeniem polityki społecznej i rynku pracy	86
Bariery we współpracy z instytucjami polityki społecznej i rynku pracy	89
Plany przyszłej współpracy OWES z innymi instytucjami	92

Tworzenie regionalnej polityki społecznej przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.....	94
4.3. Ocena wpływu działań realizowanych przez OWES na liczbę oraz sposób funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim.....	96
Wpływ działań OWES na PES i PS	96
Rekomendacje ze strony PES i PS w zakresie oferowanego przez OWES wsparcia	101
Rekomendacje ze strony PES i PS niekorzystających ze wsparcia	111
Czynniki ograniczające oddziaływanie OWES na PES i PS	114
4.4. Zdiagnozowanie potrzeb OWES w zakresie prowadzenia i rozwijania działalności oraz określenie barier w funkcjonowaniu OWES w województwie łódzkim.....	118
Barieri występujące w OWES	118
Potrzeby OWES	120
4.5. Sformułowanie rekomendacji w zakresie wspierania OWES oraz działań na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim.....	123
Rekomendacje ze strony OWES w zakresie oczekiwanego wsparcia	123
Podsumowanie rekomendacji systemowych, wskazanych przez OWES oraz PES i PS	127
V. Wnioski.....	130
Spis wykresów.....	132
Spis tabel.....	134
Aneks z narzędziami badawczymi	135
Scenariusz IDI dla OWES	135
Scenariusz IDI dla PES, PS	138
Scenariusz FGI (1) – Funkcjonowanie OWES w praktyce	141
Scenariusz FGI (2) – Ocena roli i wpływu OWES	144
CAWI z PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym	146

Wykaz skrótów

IDI – *Individual In-Depth Interview*, indywidualny wywiad pogłębiony.

FGI – *Focus Group Interview*, zogniskowany wywiad grupowy.

CAWI – *Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony.

CATI – *Computer-assisted telephone interviewing*, czyli wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny.

JST – jednostki samorządu terytorialnego.

NGO – *Non-Governmental Organization*, organizacja pozarządowa.

PES – podmiot ekonomii społecznej.

PS – przedsiębiorstwo społeczne.

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej.

RCPS – Regionalne Centrum Polityki Społecznej.

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy.

PUP – Powiatowy Urząd Pracy.

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

UMWŁ – Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego.

GOZ – Gospodarka Obiegu Zamkniętego.

ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej.

CIS – Centrum Integracji Społecznej.

KIS – Klub Integracji Społecznej.

ES – Ekonomia Społeczna.

EFS – Europejski Fundusz Społeczny.

KGW – Koło Gospodyń Wiejskich.

WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej.

Streszczenie

Głównym celem badania była kompleksowa analiza roli Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) w 2024 r. w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim. W ramach badania dążono do zidentyfikowania kluczowych obszarów wsparcia realizowanych w regionie, rozpoznania uwarunkowań sprzyjających skutecznemu wdrażaniu inicjatyw społecznych oraz wskazania barier ograniczających ich rozwój. Istotnym elementem analizy było również określenie kierunków doskonalenia systemu wsparcia ekonomii społecznej oraz sformułowanie rekomendacji służących zwiększeniu jego efektywności i lepszemu dopasowaniu do potrzeb regionalnych.

Badanie objęło swoim zasięgiem teren całego województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań społecznych i gospodarczych oraz zróżnicowania pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Analizowane były działania OWES zarówno w skali regionalnej, jak i w poszczególnych subregionach, co umożliwiło wykrycie różnic funkcjonalnych i efektywności podejmowanych aktywności.

W badaniu zastosowano metody z zakresu analizy danych zastanych (desk research), indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI), zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI), a także badania ankietowe (CAWI). Pozwoliło to uzyskać szeroki i pogłębiony obraz sytuacji sektora ekonomii społecznej, zapewniając wysoką rzetelność i wiarygodność zbierań danych. Analiza wykazała, że w województwie łódzkim OWES pełnią kluczową rolę w rozwoju podmiotów ekonomii społecznej wzmacniając ich działalność głównie poprzez doradztwo, szkolenia i animację społeczną. Kadra OWES charakteryzuje się wysokimi kwalifikacjami i motywacją do pracy, co przekłada się na skuteczność działań oraz silną identyfikację z misją społeczną sektora. Beneficjentami wsparcia są m.in. osoby z niepełnosprawnościami, dzieci, seniorzy, rodziny oraz osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Jednak wiele podmiotów ekonomii społecznej nie korzysta ze wsparcia OWES głównie z powodu braku informacji o ich ofercie oraz istniejących barier komunikacyjnych i cyfrowych. Warto jednak zaznaczyć, że informacje o ofercie OWES, znajdują się na oficjalnych stronach internetowych, stąd też deklaracja podmiotów dotycząca niedoinformowania w tym temacie, może dotyczyć braku konkretniejszych informacji lub braku zainteresowania podmiotów odnośnie ich znajdowania. Jest to jednak kwestia, której nie można rozstrzygnąć na podstawie uzyskanych danych. Wyzwania stanowią także ograniczenia finansowe, zwłaszcza w zakresie tworzenia i utrzymania miejsc pracy w sektorze PS i PES. Podmioty podkreślają konieczność rozwoju kompetencji kadry, zwiększenia dostępności usług (szczególnie online), uproszczenia procedur, a także rozszerzenia wsparcia dotyczącego zielonej i cyfrowej transformacji.

Raport rekomenduje usprawnienie działań informacyjnych i promocyjnych OWES oraz dostosowanie zakresu wsparcia do faktycznych potrzeb lokalnych podmiotów.

Istotnym kierunkiem jest rozbudowa partnerstw z samorządami i otoczeniem biznesowym, systemowe wsparcie finansowe zatrudnienia oraz rozwój i profesjonalizacja zespołów OWES. Podkreśla się konieczność regularnej ewaluacji efektów wsparcia oraz otwartości na innowacje, zwłaszcza w obszarze ekologii i cyfryzacji. Sugeruje się także wdrażanie rozwoju kompetencji kadry, budowanie sieci współpracy regionalnej oraz tworzenie programów ukierunkowanych na rozwiązywanie lokalnych problemów społecznych i gospodarczych.

I. Wprowadzenie

1.1. Przedmiot i cele badania

Badanie „Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim (część I)” zostało zrealizowane z projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, Priorytet IV Spójność społeczna i zdrowie, Działanie 4.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego.

Głównym celem badania stanowiącego podstawę sporządzenia raportu była analiza roli ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim w 2024 r.

Przedmiot badania stanowiły:

- opinie przedstawicieli ośrodków wsparcia ekonomii społecznej na temat warunków funkcjonowania OWES oraz stanu rozwoju ekonomii społecznej w województwie łódzkim,
- opinie przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej na temat działalności OWES oraz stanu rozwoju ekonomii społecznej w województwie łódzkim,
- opinie przedstawicieli instytucji i organizacji wspierających rozwój sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim na temat działalności OWES oraz stanu rozwoju ekonomii społecznej w województwie łódzkim
- akty prawne, wyniki badań i inne dokumenty dotyczące działalności OWES oraz stanu rozwoju ekonomii społecznej

Podmiotem badania były ośrodki wsparcia ekonomii społecznej funkcjonujące w województwie łódzkim.

Badanie koncentrowało się na działalności realizowanej przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES) w roku **2024**. Oznacza to, że punktem odniesienia dla analiz były przede wszystkim działania, projekty i inicjatywy podejmowane w tym okresie sprawozdawczym.

Zakres przestrzenny badania obejmował **teren województwa łódzkiego** oraz funkcjonujące w nim ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. Analizie poddane zostały działania realizowane zarówno w skali całego regionu, jak i w ramach poszczególnych subregionów, co pozwoliło na identyfikację ewentualnych różnic w funkcjonowaniu OWES w zależności od uwarunkowań lokalnych. Uwzględnienie specyfiki województwa łódzkiego, w tym zróżnicowania społeczno-gospodarczego pomiędzy obszarami miejskimi a wiejskimi, a także poziomu rozwoju kapitału społecznego, pozwoliło na pełniejszą charakterystykę działalności OWES. Badanie odnosi się do instytucjonalnego i społecznego otoczenia OWES w regionie, w tym

m.in. do współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego oraz podmiotami ekonomii społecznej.

1.2. Metodologia badania

W ramach badania realizowanego na potrzeby raportu dotyczącego roli ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim przewidziano zastosowanie zestawu metod i technik badawczych, które pozwoliły na uzyskanie danych o wysokim stopniu rzetelności i wiarygodności. Ich dobór miał na celu zapewnienie zarówno szerokiej perspektywy ilościowej, jak i pogłębionej jakościowo analizy badanego zagadnienia.

1. Analiza danych zastanych (desk research)

Pierwszym etapem badania była analiza danych wtórnych, obejmująca:

- obowiązujące akty prawne i dokumenty normatywne dotyczące OWES, w tym dokumenty strategiczne szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego,
- dostępne opracowania i raporty z badań dotyczących OWES w Polsce oraz w Unii Europejskiej,

Analiza desk research pozwoliła na wstępne rozpoznanie uwarunkowań prawnych, instytucjonalnych i organizacyjnych oraz stała się podstawą dla dalszych etapów badań empirycznych.

2. Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)

Drugim etapem była realizacja indywidualnych wywiadów pogłębionych, prowadzonych w formie wywiadów bezpośrednich (stacjonarnych) lub pośrednich (online). Badanie mogło być realizowane zarówno jedną techniką, jak i w formule mieszanej (mixed-mode).

Założono przeprowadzenie **minimum 30 wywiadów pogłębionych**, w tym:

- z przedstawicielami wszystkich OWES działających w województwie łódzkim, w tym:
 - co najmniej dwóch osób z kadry kierowniczej każdego OWES,
 - co najmniej trzech pracowników odpowiedzialnych za różne obszary działalności,
- z przedstawicielami podmiotów ekonomii społecznej (PES), w tym przedsiębiorstw społecznych (PS) i PES o charakterze reintegracyjnym, z uwzględnieniem subregionalnego zróżnicowania województwa łódzkiego,
- z innymi osobami zaangażowanymi w rozwój sektora ekonomii społecznej – w przypadku uzasadnienia merytorycznego.

3. Zogniskowane wywiady grupowe (FGI)

Kolejnym elementem badania były **zogniskowane wywiady grupowe (FGI)**, realizowane wyłącznie w formule stacjonarnej. Zaplanowano przeprowadzenie dwóch wywiadów grupowych z udziałem przedstawicieli:

- podmiotów ekonomii społecznej (ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw społecznych),
- instytucji i osób odpowiedzialnych za wspieranie sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim (w tym przedstawiciele polityki społecznej),
- organizacji zrzeszających przedsiębiorców oraz innych podmiotów, których obecność w badaniu uzasadniona będzie jego celem.

Dla każdego FGI określono odrębny cel badawczy oraz opracowano odpowiedni scenariusz. W raporcie metodologicznym przedstawiono również założenia dotyczące doboru uczestników (z wyszczególnieniem typów instytucji, z których zostali zaproszeni) oraz narzędzie badawcze.

4. Badanie ankietowe

Dopełnieniem badań jakościowych było **badanie ilościowe w formie ankiety** skierowanej do podmiotów ekonomii społecznej (PES), w tym przedsiębiorstw społecznych (PS) i PES o charakterze reintegracyjnym działających w województwie łódzkim.

Założono realizację **minimum 500 kompletnych ankiet** (i również tyle zostało zrealizowanych), z zapewnieniem udziału respondentów ze wszystkich subregionów województwa. Ponieważ badanie mogło być przeprowadzone przy wykorzystaniu jednej z następujących technik:

- CAWI (Computer Assisted Web Interviewing),
- CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing),
- CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing),
- PAPI (Paper and Pencil Personal Interview).

Wykonawca zaproponował zastosowanie jako techniki wiodącej CAWI, czyli internetową ankietę samodzielnie wypełnianą przez respondenta, natomiast z powodu niskiego odzewu przy użyciu tej metody, uzupełnił badanie o metodę CATI, pozwalającą na bezpośredni kontakt z badanymi, który bywa nieodzowny w przypadku niskiego zwrotu ankiet.

1.3. Macierz celów badania oraz technik badawczych

Tabela 1. Macierz powiązań celów z technikami badawczymi

Cel główny	Cele szczegółowe	Narzędzia badawcze
1. Opis podmiotów stanowiących ośrodki wsparcia ekonomii społecznej	<p>1.3 opis zasad powstawania, zakresu podejmowanych zadań i obowiązujące regulacje prawne dotyczące ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w Polsce na tle systemów wsparcia podmiotów ekonomii społecznej istniejących w Unii Europejskiej;</p> <p>1.4 opis ośrodków wsparcia ekonomii społecznej funkcjonujących w Polsce, także na podstawie dostępnych badań na ten temat;</p> <p>1.5 analiza zapisów dokumentów strategicznych szczebla krajowego oraz województwa łódzkiego pod kątem funkcjonowania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej</p>	Desk research
2. Charakterystyka ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) w województwie łódzkim	<p>2.3 charakterystyka OWES funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego wraz z opisem i analizą dokumentacji prowadzonej przez poszczególne OWES;</p> <p>2.4 charakterystyka osób zatrudnionych, wolontariuszy i innych osób działających w ramach OWES;</p> <p>2.5 analiza spełniania standardów działania OWES1 w zakresie standardów weryfikowanych podczas obowiązywania akredytacji i statusu OWES;</p>	Desk research, IDI z OWES
3. Opis i analiza działań podejmowanych przez OWES funkcjonujące w województwie łódzkim	<p>3.3 opis i analiza współpracy OWES z otoczeniem;</p> <p>3.4 opis i analiza działań podejmowanych przez OWES na rzecz ekonomizacji PES w województwie łódzkim;</p> <p>3.5 opis i analiza działań podejmowanych przez OWES na rzecz określania zapotrzebowania na świadczenie usług społecznych w województwie łódzkim przez podmioty ekonomii społecznej;</p>	Desk research, IDI z OWES, IDI z PES/PS, CAWI z PES/PS, FGI (1),

¹ <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/co-robimy/akredytacja-i-status-owes/standardy-owes/>

Cel główny	Cele szczegółowe	Narzędzia badawcze
	3.6 opis i analiza sposobu, w jaki OWES włączają się w tworzenie regionalnej polityki społecznej; 3.7 weryfikacja, czy OWES w województwie łódzkim angażują się w podejmowanie nowych inicjatyw związanych np. z zieloną i cyfrową transformacją oraz w działania niepowiązane bezpośrednio ze wspieraniem ekonomii społecznej (np. w zakresie integracji cudzoziemców).	
4. Ocena wpływu działań realizowanych przez OWES na liczbę oraz sposób funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim		IDI z OWES, IDI z PES/PS, CAWI z PES/PS, FGI (2),
5. Zdiagnozowanie potrzeb OWES w zakresie prowadzenia i rozwijania działalności oraz określenie barier w funkcjonowaniu OWES w województwie łódzkim;		IDI z OWES
6. Sformułowanie rekomendacji w zakresie wspierania OWES oraz działań na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim	<ul style="list-style-type: none"> • Jakie czynniki sprzyjały lub utrudniały realizację poszczególnych celów? • Czy ostateczni beneficjenci napotykali trudności w dostępie do działań (np. transport, bariery cyfrowe)? 	IDI z OWES, IDI z PES/PS, CAWI z PES/PS, FGI (1), FGI (2),

Źródło: Opracowanie własne ASM

II. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w Polsce - podstawa prawna oraz przegląd badań

Badania jakościowe oraz ilościowe zostały zaprojektowane tak, aby w sposób całościowy odpowiedzieć na główne cele projektu badawczego. Poniżej zaprezentowano wyniki stanowiące efekt połączenia obu podejść. Zastosowano zasadę triangulacji, która umożliwiła zestawienie oraz wzajemne uzupełnienie rezultatów uzyskanych z różnych metod badawczych, co pozwoliło na pełniejsze i bardziej wiarygodne wnioski.

2.1. Obowiązujące akta prawne i normatywne dotyczące ośrodków wsparcia ekonomii społecznej

Podstawę prawną funkcjonowania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) w Polsce stanowi **ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. poz. 1812 z późn. zm.)**. Jest to pierwsza kompleksowa regulacja dedykowana sektorowi ekonomii społecznej, która określa zarówno status podmiotów ekonomii społecznej (PES) i przedsiębiorstw społecznych (PS), jak i mechanizmy wsparcia tych instytucji. Ustawa definiuje katalog usług wsparcia świadczonych na rzecz PES/PS (art. 29), stanowiących punkt odniesienia dla działań OWES.

Ustawa określa, że działalność ekonomii społecznej ma na celu przede wszystkim reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem, tworzenie miejsc pracy oraz świadczenie usług użyteczności publicznej na rzecz społeczności lokalnych. PES i PS zyskują dzięki temu wyraźny **status prawny**, a OWES pełnią funkcję **instytucji wspierających ich rozwój**. Aby pełnić tę rolę, OWES muszą uzyskać akredytację, nadawaną przez ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego. Akredytacja jest nie tylko formą potwierdzenia jakości świadczonych usług, lecz także warunkiem umieszczenia w publicznym wykazie OWES, który zawiera podstawowe informacje o danym ośrodku, jego siedzibie, obszarze działania oraz okresie ważności przyznanego statusu.

Kluczowy dla funkcjonowania OWES jest **katalog usług wsparcia określony w art. 29 ustawy**. Obejmuje on m.in. działania animacyjne, czyli popularyzowanie idei ekonomii społecznej i budowanie świadomości wśród lokalnych społeczności. Równie ważne jest udzielanie przez OWES wsparcia w procesie zakładania nowych podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz towarzyszenie im w prowadzeniu działalności, od doradztwa prawnego i finansowego, przez pomoc w pozyskiwaniu środków, po wspieranie zatrudnienia. OWES mogą także finansować tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, co pokazuje, że ustawa kładzie nacisk nie tylko na edukację i animację, ale również na realne, materialne wsparcie.

Istotnym obszarem działania OWES jest również wspieranie procesów reintegracji zawodowej i społecznej poprzez umożliwianie finansowania oraz doradztwo dla podmiotów realizujących indywidualne plany reintegracyjne. W ten sposób OWES przyczyniają się do wdrażania polityki aktywizacyjnej, pełniąc funkcję zaplecza organizacyjnego i eksperckiego. Ponadto ustawa przewiduje, że **OWES mogą wspierać podmioty ekonomii społecznej w ubieganiu się o zamówienia publiczne**, dzięki czemu PES i PS mogą łatwiej uczestniczyć w systemie zamówień, który dla wielu z nich stanowi ważne źródło zleceń i stabilizacji finansowej. OWES mają również wzmacniać potencjał organizacyjny i kompetencyjny podmiotów ekonomii społecznej. Chodzi tutaj zarówno o rozwój kadry, podnoszenie kwalifikacji i umiejętności pracowników, jak i o wsparcie w pozyskiwaniu finansowania czy wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań. Dzięki temu **OWES pełnią rolę nie tylko doradcą, ale także rozwojową i strategiczną**, umożliwiając podmiotom ekonomii społecznej trwałe funkcjonowanie w otoczeniu rynkowym.

Ustawa przewiduje także mechanizmy weryfikacji jakości działań OWES. Minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego może kontrolować prawidłowość realizowanych zadań, wzywać do usunięcia nieprawidłowości, a w skrajnych przypadkach, pozbawić OWES statusu i akredytacji. W ten sposób ustawodawca zapewnił narzędzia nadzorcze, które mają gwarantować, że wsparcie dla PES i PS będzie świadczone w sposób profesjonalny i zgodny z określonymi standardami.

W praktyce oznacza to, że ustawa wprowadziła **jednolite ramy prawne dla funkcjonowania całego systemu wsparcia ekonomii społecznej**. OWES, jako kluczowe instytucje tego systemu, **odpowiadają za kompleksowe działania wspierające rozwój sektora ES**, działają według jasno określonych reguł i standardów, co ma znaczenie dla jakości i efektywności udzielanej pomocy. Co więcej, regulacja ta wzmacnia współpracę międzysektorową (samorządów, organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych) oraz ułatwia dostęp do publicznych środków finansowych. Dzięki temu sektor ekonomii społecznej w Polsce zyskuje stabilniejsze podstawy rozwoju, a same OWES stają się narzędziem łączącym wsparcie społeczne z mechanizmami rynkowymi.

Poziom europejski

Na poziomie europejskim ramy polityczne dla rozwoju ekonomii społecznej, a tym samym dla funkcjonowania OWES, wyznacza m.in. **Plan działania na rzecz gospodarki społecznej (Social Economy Action Plan)** przyjęty przez Komisję Europejską w 2021 r. Dokument podkreśla przede wszystkim znaczenie wspierania aktorów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w procesie zakładania działalności, skalowania przedsięwzięć, wdrażania innowacji oraz tworzenia miejsc pracy. Równocześnie akcentuje konieczność budowania odpowiednich warunków ramowych, obejmujących rozwiązania legislacyjne, polityczne i finansowe, które umożliwią skuteczniejsze funkcjonowanie tego sektora.

Inicjatywy są realizowane w trzech głównych obszarach:

- tworzenie odpowiednich ram dla rozwoju gospodarki społecznej
- otwieranie możliwości i wsparcia w zakresie budowania zdolności
- zwiększanie uznania dla gospodarki społecznej i jej potencjału

W ramach działań kluczowych SEAP przewidziano uruchomienie „**EU Social Economy Gateway**”, czyli platformy informacyjnej dla podmiotów ekonomii społecznej. Plan kładzie również nacisk na poprawę dostępu do finansowania, zarówno w zakresie środków publicznych i prywatnych, jak i mechanizmów mieszanych oraz na ułatwienie dostępu do rynków. Ważnym elementem jest także budowanie kompetencji, rozumiane jako wsparcie w rozwijaniu zdolności organizacyjnych i know-how przez przedsiębiorstwa społeczne i podmioty ekonomii społecznej.²

Europejski Filar Praw Socjalnych (EPSR), przyjęty w 2017 r. przez Parlament Europejski, Radę i Komisję Europejską, stanowi ramę normatywną dla rozwoju polityki społecznej w całej Unii Europejskiej. Składa się z **20 zasad pogrupowanych w trzy obszary**: równe szanse i dostęp do rynku pracy, sprawiedliwe warunki pracy oraz ochrona socjalna i włączenie społeczne. Dokument ten nie ma charakteru prawnie wiążącego aktu w stylu rozporządzeń, lecz pełni rolę **kompasu politycznego**, wyznaczając kierunki działań na poziomie unijnym i krajowym.

Dla ekonomii społecznej EPSR ma znaczenie podwójne. Po pierwsze, wiele jego zasad, takich jak prawo do aktywnego wsparcia zatrudnienia, włączenie społeczne, prawo do usług socjalnych i opiekuńczych, integracja osób z niepełnosprawnościami, stanowi bezpośredni fundament misji podmiotów ekonomii społecznej. PES i PS realizują w praktyce wartości zawarte w Filarze, oferując zatrudnienie osobom zagrożonym wykluczeniem, organizując usługi społeczne i przyczyniając się do wzmacniania spójności społecznej na poziomie lokalnym.

Po drugie, Filar nadaje legitymizację unijnym planom strategicznym, w tym **Planowi działania na rzecz gospodarki społecznej (SEAP)**. To właśnie w duchu EPSR Komisja Europejska podjęła decyzję o opracowaniu SEAP, wskazując, że ekonomia społeczna jest jednym z narzędzi wdrażania praw społecznych w praktyce. Dzięki temu sektor zyskał umocowanie w głównym nurcie polityki UE, a państwa członkowskie otrzymały wyraźny sygnał do rozwijania instrumentów wsparcia.

W odniesieniu do Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, EPSR pośrednio wpływa na ich funkcjonowanie. Skoro Filar zakłada konieczność wspierania zatrudnienia, inkluzji społecznej i dostępu do usług, to OWES stają się w Polsce i innych krajach UE **instytucjonalnym narzędziem wdrażania zasad EPSR na poziomie lokalnym**. Poprzez animację środowisk, doradztwo, tworzenie miejsc pracy w PS, a także wsparcie reintegracji społecznej, OWES wypełniają w praktyce wiele z postulatów Filaru. EPSR stał się podstawą dla unijnych **instrumentów finansowych i monitorujących**, które bezpośrednio dotyczą ekonomii społecznej.

² *Social Economy Action Plan*, European Commission, 2021, [online] dostęp: 11.09.2025 [Social Economy Action Plan - European Commission](#)

Dzięki Filarowi uruchomiono m.in. wskaźniki monitorowania realizacji praw socjalnych w ramach europejskiego semestru, a także uzasadniono silniejsze wsparcie sektora poprzez programy takie jak **ESF+**. Oznacza to, że OWES mogą korzystać z funduszy unijnych nie tylko dlatego, że istnieje zapotrzebowanie lokalne, ale też dlatego, że wpisują się w unijną agendę polityczną związaną z wdrażaniem EPSR.³

Poziom krajowy

Na poziomie krajowym podstawowym dokumentem strategicznym jest **Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 r. (KPRES)**, który wskazuje cele i kierunki rozwoju sektora w Polsce, podkreślając znaczenie sieci instytucji wsparcia, w tym OWES. Program wyznacza ramy finansowania oraz integruje politykę państwa wobec PES i PS. Stanowi on **program rozwoju polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057)** i jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym.

Cel strategiczny KPRES 2030 brzmi:

- **„Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnymi instrumentami aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego.”⁴**

Natomiast cel główny programu to:

- **„Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług społecznych.”⁵**

W **Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku (KPRES 2030)** wskazano priorytety działań, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju sektora w Polsce. Jednym z nich jest **„Solidarna wspólnota lokalna”**, zakładająca budowanie spójności społecznej i wzmocnianie więzi w lokalnych społecznościach, poprzez włączanie podmiotów ekonomii społecznej w rozwój lokalny. Kolejny priorytet to **„Solidarny rynek pracy”**, którego celem jest zwiększanie liczby miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych oraz integracja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ważnym elementem programu jest także **zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku („Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna)**, co ma przyczynić się do ich większej stabilności i trwałości ekonomicznej. Ostatnim obszarem jest **„Solidarne społeczeństwo”**, którego priorytetem jest kształtowanie wśród młodzieży pozytywnych postaw oraz budowanie marki ekonomii społecznej.

³ European Commission, *European Pillar of Social Rights*, 2017, [online] dostęp: 11.09.2025 [EU action plan for the social economy](#)

⁴ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej*, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, 2021

⁵ Ibidem

Na poziomie krajowym istotnym dokumentem uzupełniającym KPRES 2030 jest także Program „**Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej**” na lata 2022–2025. Powstał on jako odpowiedź na skutki społeczne i gospodarcze pandemii COVID-19 i realizuje inwestycję A4.3.1 w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Program zakłada wzmocnienie zdolności adaptacyjnych podmiotów ekonomii społecznej, szczególnie w obszarze reintegracji społecznej i zawodowej oraz świadczenia usług społecznych. Jego nadrzędnym celem jest umożliwienie PES i PS budowania odporności na zmiany rynkowe oraz zapewnienie im instrumentów rozwojowych, także w kontekście zielonej i cyfrowej transformacji.

Program koncentruje się na trzech głównych obszarach wsparcia:

- **reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**, w tym dostosowaniu oferty do lokalnych rynków pracy i zwiększaniu jakości działań przedsiębiorstw społecznych oraz podmiotów zatrudnienia socjalnego;
- **rozwoju usług społecznych w formule zdeinstytucjonalizowanej**, wzmacniając rolę PES w lokalnych wspólnotach;
- **wzmocnieniu odporności i konkurencyjności PES**, m.in. poprzez modernizację, wdrażanie innowacji, cyfryzację działalności oraz inwestycje w zieloną gospodarkę.

Realizacja programu przewiduje wsparcie finansowe na modernizację, które ma przyczynić się do zachowania miejsc pracy, rozwoju nowych form działalności i zwiększenia stabilności ekonomicznej sektora. W latach 2022–2025 zaplanowano objęcie wsparciem **1000 podmiotów ekonomii społecznej**, z obowiązkiem utrzymania zatrudnienia przez co najmniej 12 miesięcy od uzyskania pomocy. Całkowity budżet programu wynosi ponad **197 mln zł** i pochodzi ze środków KPO

Poziom regionalny

Na poziomie regionalnym funkcjonowanie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) zostało w znacznym stopniu uregulowane przez **Standardy OWES**. Dokument ten pełni rolę normatywnego i operacyjnego punktu odniesienia dla instytucji starających się o akredytację oraz dla tych, które już działają w regionach. Standardy określają m.in. kryteria wejścia, czyli kto może pełnić rolę OWES – wymaga się np. doświadczenia w obszarze ekonomii społecznej, minimum trzyletniego zaangażowania w tworzenie i wspieranie PES lub odpowiedniej struktury partnerskiej. Wprowadzono również warunki wykluczeń, takie jak brak zaległości podatkowych czy prawomocnych wyroków wobec członków organów organizacji. Tym samym **dokument nie tylko porządkuje system wsparcia, ale także chroni jego wiarygodność i stabilność, eliminując podmioty niespełniające wymogów etycznych i prawnych**.

Standardy OWES szczegółowo regulują także kwestie organizacyjne i jakościowe. Każdy ośrodek ma obowiązek przygotowania trzyletniego planu działania, obejmującego cele, zadania, instrumenty wsparcia i wskaźniki monitorowania.

Dokument ten musi być konsultowany z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej (ROPS) i wpisywać się w szersze ramy polityki regionalnej. Wymagane jest również zatrudnianie kadry o określonych kwalifikacjach, w tym koordynatora merytorycznego z co najmniej trzyletnim doświadczeniem. Ośrodki muszą prowadzić systematyczny monitoring swoich działań i poddawać się ewaluacjom, w tym także zewnętrznym, co w praktyce wymusza rozwinięte procedury raportowania i stałą współpracę z instytucjami regionalnymi. W przypadku udzielania wsparcia finansowego, np. dotacji czy pożyczek, OWES zobowiązane są do posiadania regulaminów zgodnych z wymogami programów finansujących, prowadzenia dokumentacji oraz monitoringu finansowego PES. Widać więc, że Standardy wprowadzają wysoki poziom sformalizowania, który z jednej strony zapewnia jakość usług i spójność działań, a z drugiej generuje dodatkowe obciążenia administracyjne, szczególnie dla mniejszych ośrodków.⁶

Na tym tle kluczowe znaczenie ma **rola Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej**, które stają się nie tylko partnerami, ale także regulatorami „miękkimi” dla OWES. To właśnie ROPS odpowiadają za konsultowanie planów działania, zbieranie danych sprawozdawczych, uczestnictwo w ewaluacji oraz koordynację OWES w ramach Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej. Tak skonstruowany system czyni OWES integralną częścią regionalnej polityki społecznej i rozwojowej, a zarazem podmiotem działającym w warunkach silnej instytucjonalnej kontroli i współzależności.

Drugim istotnym dokumentem regulującym poziom regionalny jest **Model tworzenia Regionalnych Programów Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES)**, zaktualizowany w 2021 roku. W przeciwieństwie do Standardów OWES, które mają charakter szczegółowego **kodeksu operacyjnego**, RPRES stanowi **ramy strategiczne i programowe, wyznaczające kierunki rozwoju ekonomii społecznej** w poszczególnych województwach. Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, RPRES musi zawierać diagnozę sytuacji, cele i priorytety działań, system finansowania, mechanizmy monitoringu i ewaluacji oraz plan wdrażania. W praktyce oznacza to, że RPRES decyduje, jakie obszary wsparcia będą w regionie kluczowe, czy priorytetem stanie się np. rozwój przedsiębiorstw społecznych, animacja lokalna, integracja osób zagrożonych wykluczeniem czy też świadczenie usług społecznych w formule zdeinstytucjonalizowanej.

Model RPRES podkreśla konieczność **kompatybilności wskaźników regionalnych z krajowymi**, co wzmacnia powiązania między RPRES a Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES 2030). Dzięki temu OWES stają się ogniwem, które musi raportować dane nie tylko na potrzeby województwa, ale również w kontekście celów krajowych. Co więcej, nowelizacja ustawy z 2020 roku wprowadziła większą przejrzystość procesu programowania i wymóg publikacji sprawozdań z konsultacji społecznych. Oznacza to, że RPRES nie może być

⁶ *Standardy Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2019

przygotowany wyłącznie w gronie urzędników, ale musi uwzględniać głos JST, PES, OWES i innych interesariuszy, co zwiększa partycypacyjny charakter tego procesu.

W modelu RPRES ważnym wątkiem jest także powiązanie ekonomii społecznej z nowymi instrumentami, takimi jak **Centra Usług Społecznych (CUS)**. Dokument wskazuje, że PES mogą być włączane w świadczenie lokalnych usług, a OWES odgrywają rolę pośredników i animatorów tego procesu. W praktyce daje to OWES nowe pole działania, ale też nakłada dodatkowe obowiązki związane z uczestnictwem w planowaniu usług społecznych na poziomie gminnym i regionalnym.⁷

2.2. Raporty i badania dotyczące działalności OWES w Polsce i Europie

Na dzień 1 września 2025 r. status i akredytację na podstawie **przepisów ustawy o ekonomii społecznej posiadało łącznie 61 Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)**. Analiza rozmieszczenia tych instytucji wskazuje na znaczące zróżnicowanie regionalne. Najwięcej ośrodków funkcjonuje w województwach **pomorskim i śląskim** – po 6 jednostek, co świadczy dobrze rozwiniętym systemie wsparcia w tych regionach. Stosunkowo wysoka liczba OWES (5) występuje również w województwach mazowieckim, podlaskim oraz wielkopolskim. W kilku województwach – dolnośląskim, kujawsko-pomorskim oraz podkarpackim – działa po 4 ośrodki, a w lubelskim, lubuskim, łódzkim, małopolskim i opolskim po 3. Najmniej rozwiniętą siecią OWES charakteryzuje się województwo świętokrzyskie (2) oraz zachodniopomorskie, gdzie działa tylko 1 ośrodek. Zestawienie to pokazuje, że dostępność wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej wciąż jest silnie uwarunkowana lokalnie i w niektórych regionach może stanowić barierę w rozwoju sektora.

Analiza danych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących liczby aktywnych podmiotów gospodarki społecznej w Polsce w latach 2019-2023 wskazuje na wyraźne zróżnicowanie strukturalne tego sektora oraz jego dynamiczne przemiany. Najliczniejszą grupę stanowią typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, których liczba wyniosła 32,8 tys. w 2023 r., wobec 35,3 tys. w 2019 r., co oznacza niewielki spadek w analizowanym okresie. Drugą co do wielkości kategorię tworzą stowarzyszenia sportowe, w 2023 r. było ich 19,3 tys., podczas gdy w 2019 r. 17,9 tys., co odzwierciedla stopniowo rosnącą aktywność obywatelską w tym obszarze. Stabilną pozycję w systemie zachowują Ochotnicze Straże Pożarne, których liczba wzrosła z 13,9 tys. w 2019 r. do 14,4 tys. w 2023 r.

Na uwagę zasługuje dynamiczny wzrost liczby fundacji, z 15,2 tys. w 2019 r. do 20,3 tys. w 2023 r. Trend ten potwierdza profesjonalizację sektora obywatelskiego i coraz większą rolę fundacji jako beneficjentów i operatorów projektów społecznych. W

⁷ Aktualizacja modelu tworzenia Regionalnych Programów Rozwoju Ekonomii Społecznej, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, 2021

ostatnich latach szczególnie intensywnie rozwijały się także koła gospodyń wiejskich, które w 2019 r. nie były jeszcze ujmowane w statystykach, w 2021 r. odnotowano ich 8,5 tys., a w 2023 r. już 12,7 tys. Tak silny wzrost jest efektem nowelizacji ustawy o KGW i rozszerzenia instrumentów wsparcia, co przyczyniło się do ich większego zakorzenienia w lokalnych społecznościach.

Pozostałe formy organizacyjne odgrywają mniejszą, ale stabilną rolę. Koła łowieckie liczyły 2,4 tys. w 2023 r., a społeczne podmioty wyznaniowe – 1,9 tys. Niewielka i niezmienna pozostaje liczba spółdzielni pracy (0,3 tys.) oraz spółdzielni socjalnych (0,8 tys.), które mimo przypisywanej im roli w systemie ekonomii społecznej nie zwiększają swojej obecności. Jeszcze mniejsze znaczenie mają spółdzielnie inwalidów i niewidomych, których liczba od kilku lat utrzymuje się na poziomie około 0,1 tys.

Tabela 2. Liczba aktywnych podmiotów gospodarki społecznej w Polsce według rodzaju organizacji [w tys.]

	2023	2021	2019
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	32,8	31,8	35,3
stowarzyszenia sportowe	19,3	18,8	17,9
ochotnicze straże pożarne	14,4	14,3	13,9
koła łowieckie	2,4	2,6	2,6
fundacje	20,3	16,8	15,2
społeczne podmioty wyznaniowe	1,9	2	1,8
koła gospodyń wiejskich	12,7	8,5	-
samorząd gospodarczy, kółka rolnicze	1,2	1,3	1,7
spółdzielnie socjalne	0,8	0,8	0,9
spółdzielnie pracy	0,3	0,3	0,4
spółdzielnie inwalidów i niewidomych	0,1	0,1	0,1

Źródło: opracowanie własne ASM Research Solutions Strategy na podstawie danych GUS

Statystyki GUS dotyczące zatrudnienia w podmiotach gospodarki społecznej w latach 2019-2023 pokazują zróżnicowaną strukturę rynku pracy w tym sektorze. Największą grupę pracowników zatrudniają typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, a ich liczebność wzrosła z 80,8 tys. w 2019 r. do 84,8 tys. w 2023 r. Choć tempo tego przyrostu było umiarkowane, potwierdza ono stabilną pozycję stowarzyszeń jako kluczowego pracodawcy w gospodarce społecznej.

Znaczący wzrost zatrudnienia odnotowały fundacje – z 35,4 tys. osób w 2019 r. do 48,1 tys. w 2023 r. Oznacza to wzrost o ponad jedną trzecią w ciągu czterech lat i potwierdza rosnącą rolę fundacji jako profesjonalnych instytucji, które coraz częściej funkcjonują na pograniczu sektora obywatelskiego i rynku pracy. Odmienny trend obserwujemy w przypadku społecznych podmiotów wyznaniowych, gdzie liczba pracowników spadła z 46,7 tys. w 2021 r. do 44,2 tys. w 2023 r., choć wciąż pozostają one jednym z największych pracodawców w sektorze.

Wśród podmiotów spółdzielczych widoczna jest tendencja spadkowa. Liczba pracowników spółdzielni pracy obniżyła się z 12,2 tys. w 2019 r. do 8,1 tys. w 2023 r., a spółdzielni inwalidów i niewidomych – z 12,9 tys. do 9 tys. w tym samym okresie. Podobną tendencję, choć mniej wyraźną, można zauważyć w przypadku spółdzielni socjalnych, gdzie zatrudnienie zmniejszyło się z 6,7 tys. w 2019 r. do 6,1 tys. w 2023 r. Dane te wskazują na utrzymujące się trudności sektora spółdzielczego w konkurencji na rynku pracy i potrzebę dalszego wsparcia finansowego oraz instytucjonalnego.

Pozostałe formy organizacyjne odgrywają mniejszą rolę zatrudnieniową. W stowarzyszeniach sportowych liczba pracowników nieznacznie wzrosła do 6,5 tys. w 2023 r., a w samorządzie gospodarczym i kółkach rolniczych utrzymuje się na stabilnym poziomie (ok. 3,3 tys.). Zatrudnienie w kołach łowieckich pozostaje marginalne (ok. 0,5 tys.), a w Ochotniczych Strażach Pożarnych praktycznie symboliczne (0,2 tys.). Koła gospodyń wiejskich, mimo rosnącej liczby rejestracji, nie generują jeszcze zatrudnienia etatowego, a ich działalność opiera się głównie na wolontariacie i pracy społecznej.

Tabela 3. Liczba osób zatrudnionych na umowę o pracę w podmiotach gospodarki społecznej [w tys.]

	2023	2021	2019
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	84,8	83,9	80,8
stowarzyszenia sportowe	6,5	6,2	6,1
ochotnicze straże pożarne	0,2	0,1	0,1
koła łowieckie	0,5	0,5	0,5
fundacje	48,1	40,4	35,4
społeczne podmioty wyznaniowe	44,2	46,7	41
koła gospodyń wiejskich	0	0	-
samorząd gospodarczy, kółka rolnicze	3,3	3,1	3,4
spółdzielnie socjalne	6,1	6,4	6,7
spółdzielnie pracy	8,1	9,3	12,2
spółdzielnie inwalidów i niewidomych	9	11,1	12,9

Źródło: opracowanie własne ASM Research Solutions Strategy na podstawie danych GUS

Publikacja **Głównego Urzędu Statystycznego** pt. „**Rozwój ekonomii społecznej w 2019 r. Wyniki badań pilotażowych**”⁸ stanowi jedno z pierwszych kompleksowych opracowań, które w sposób systematyczny przedstawiają znaczenie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) w funkcjonowaniu podmiotów sektora ekonomii społecznej. Badania te zostały zrealizowane w ramach **projektu „Zintegrowany System Monitorowania Sektora Ekonomii Społecznej”**, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, a ich celem było stworzenie podstaw dla trwałego systemu gromadzenia i analizy danych w tym obszarze. Dzięki temu możliwe stało się ujęcie OWES nie tylko w kontekście

⁸ *Rozwój ekonomii społecznej w 2019 r. Wyniki badań pilotażowych*, Główny Urząd Statystyczny, 2021

liczbowym, ale również jakościowym, poprzez ocenę usług oraz identyfikację roli, jaką pełnią w rozwoju lokalnym i integracji społeczno-zawodowej.

Z perspektywy podmiotów ekonomii społecznej, w szczególności spółdzielni socjalnych i organizacji non-profit, OWES stanowią istotne ogniwo w procesie **budowania potencjału organizacyjnego**. Raport GUS wskazuje, że znaczny odsetek tych podmiotów korzystał z usług OWES, przy czym zakres wsparcia obejmował zarówno doradztwo prawne i księgowość, jak i szkolenia oraz pomoc w pozyskiwaniu finansowania. Co istotne, badanie objęło także ocenę jakości oferowanych usług – większość beneficjentów wskazywała na ich **przydatność i pozytywny wpływ na dalsze funkcjonowanie organizacji**. W opracowaniu podkreślono również, że w przypadku spółdzielni socjalnych **korzystanie z pomocy OWES wiązało się z wyraźnym wzmocnieniem ich pozycji rynkowej oraz większą stabilnością zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**.

Publikacja akcentuje również **znaczenie OWES w procesach reintegracji zawodowej i społecznej**. Z badań wynika, że podmioty wspierane przez ośrodki **częściej angażują się w działania na rzecz grup defaworyzowanych**, w tym osób z niepełnosprawnościami czy długotrwale bezrobotnych. W ten sposób OWES wzmacniają nie tylko kondycję ekonomiczną organizacji, lecz także ich zdolność do realizacji funkcji społecznych, co ma szczególne znaczenie w kontekście polityki publicznej nastawionej na inkluzję i solidarność społeczną.

Warto dodać, że raport GUS zwraca uwagę na **perspektywę samorządów lokalnych**, które również współpracują z OWES, m.in. poprzez zlecenie usług społecznych, włączanie aspektów społecznych do zamówień publicznych czy wspieranie inicjatyw obywatelskich. Dzięki temu działalność OWES wpisuje się w szerszy system współpracy instytucjonalnej i może być traktowana jako narzędzie budowania partnerstw lokalnych.

Raport dotyczący **ewaluacji wsparcia EFS dla przedsiębiorstw społecznych podkreśla także kluczową rolę Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w całym systemie wdrażania instrumentów rozwojowych**⁹. To właśnie OWES odpowiadały za animację, inkubację oraz kompleksowe wsparcie doradcze i szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych. W opracowaniu zwrócono uwagę, że ich działalność nie ograniczała się wyłącznie do tworzenia nowych miejsc pracy, ale obejmowała także wzmacnianie już istniejących podmiotów oraz budowanie ich długofalowej stabilności. Dzięki temu OWES pełniły funkcję nie tylko pośredników w dystrybucji wsparcia, lecz także realnych partnerów w procesach rozwojowych. **Wyniki badań potwierdzają skuteczność działań OWES**, zwłaszcza w okresie kryzysowym, jakim była pandemia COVID-19. Ośrodki wykazały się dużą elastycznością, modyfikowały swoje

⁹ *Ewaluacja wsparcia EFS na rzecz przedsiębiorstw społecznych z pomiarem wskaźnika rezultatu długoterminowego Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

usługi, wprowadzały narzędzia online oraz realizowały działania interwencyjne, które łagodziły skutki gospodarcze i społeczne kryzysu dla sektora. Ta zdolność adaptacyjna została wskazana w raporcie jako element szczególnie wartościowy i wymagający dalszego rozwijania w kolejnych latach.

W dokumencie podkreślono również, że OWES funkcjonują w ścisłej współpracy z regionalnymi ośrodkami polityki społecznej (ROPS), które pełnią rolę koordynacyjną. Taki model zapewnia **spójność systemu, a jednocześnie pozwala na lokalne dostosowanie działań do specyfiki regionu i potrzeb poszczególnych podmiotów**. Istotne jest także to, że działalność OWES opiera się na wypracowanych standardach i jest powiązana z wymogami akredytacyjnymi, co sprzyja utrzymaniu wysokiej jakości świadczonych usług. Raport rekomenduje utrzymanie obecnej formuły wsparcia poprzez OWES, wskazując je jako kluczowe ogniwo dla trwałości miejsc pracy i dalszego rozwoju sektora ekonomii społecznej. Dzięki swojej kompleksowości i zdolności reagowania na zmieniające się warunki zewnętrzne, **ośrodki te uznane zostały za fundament systemu**, którego rozwój powinien być priorytetem w nowej perspektywie finansowej.

W literaturze podkreśla się, że rozwój systemu wsparcia ekonomii społecznej w Polsce był procesem stopniowym i wieloetapowym. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, podobnie jak wcześniej działające Ośrodki Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej, stały się jednym z **kluczowych ogniw tego systemu, odpowiadając zarówno za dystrybucję środków publicznych, jak i świadczenie usług doradczo-szkoleniowych**.¹⁰ Ich znaczenie wykraczało poza samą inkubację nowych podmiotów, a OWES pełniły funkcję animatorów lokalnych środowisk, inicjując partnerstwa międzysektorowe, wspierając samorządy w tworzeniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz promując ideę zakupów odpowiedzialnych społecznie.

Jednocześnie analiza pokazuje, że działalność OWES nie była jednolita w skali kraju. W niektórych regionach ich rola ograniczała się głównie do realizacji projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, podczas gdy w innych OWES funkcjonowały jako trwałe instytucje o silnym zakorzenieniu w lokalnym ekosystemie. Zróżnicowanie to wynikało m.in. z dostępności funduszy, zaangażowania samorządów oraz poziomu współpracy z innymi instytucjami wsparcia. Warto zwrócić uwagę na stopniową ewolucję podejścia do pomocy świadczonej przez OWES. O ile początkowo dominowały instrumenty bezzwrotne (dotacje na tworzenie miejsc pracy czy wsparcie pomostowe) o tyle w kolejnych latach coraz większy nacisk kładziono na narzędzia zwrotne (np. pożyczki, poręczenia), które miały stymulować długofalową stabilność podmiotów. OWES, jako instytucje pierwszego kontaktu dla przedsiębiorstw społecznych, stały się naturalnym operatorem także tego typu mechanizmów.

¹⁰ Karolina MAJDZIŃSKA, *Aid and Support for the Social Economy in Poland – The Case of Social Cooperatives*, CIRIEC N° 2014/11

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej odegrały rolę nie tylko usługodawców, ale i mediatorów dla instytucji, które łączyły polityki publiczne z realnymi potrzebami podmiotów działających na poziomie lokalnym. Ich dalszy rozwój i profesjonalizacja wydają się **kluczowe dla utrzymania dynamiki sektora, zwłaszcza w kontekście nowych instrumentów finansowych oraz konieczności zapewnienia większej spójności terytorialnej systemu wsparcia.**

Publikacja **Social Finance Mapping 2024** ukazuje złożony krajobraz aktorów finansowych działających w obszarze mikrofinansów i finansowania ekonomii społecznej w Europie¹¹. Raport identyfikuje instytucje międzynarodowe, krajowe i sieciowe, które pełnią funkcję inwestorów, pośredników i organizacji wspierających. W kontekście działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej szczególnie ważne jest wskazanie, że to właśnie takie instytucje lokalne mogą pełnić rolę **łącznika pomiędzy międzynarodowymi funduszami (np. EIF, EIB, EVPA, EMN) a podmiotami społecznymi działającymi na poziomie lokalnym.** Oznacza to, że OWES, podobnie jak inne centra wsparcia w Europie, powinny nie tylko koncentrować się na doradztwie czy animacji, ale również rozwijać kompetencje w zakresie pośrednictwa finansowego. W publikacji podkreślono, że w wielu krajach Europy Środkowo-Wschodniej (m.in. Polska, Rumunia, Węgry) **brakuje stabilnych mechanizmów długoterminowego finansowania przedsiębiorstw społecznych, a instytucje wsparcia pełnią kluczową rolę w niwelowaniu tej luki.** Tym samym OWES wpisują się w europejski trend tworzenia hybrydowych modeli wsparcia, łączących doradztwo z dostępem do kapitału.

Drugim kluczowym dokumentem jest **European Social Enterprise Monitor 2023–2024 (ESEM)**¹². Badanie to objęło 1807 przedsiębiorstw społecznych w 30 krajach europejskich, dając unikalny obraz wyzwań i potencjału tego sektora. Wyniki wskazują, że przedsiębiorstwa społeczne w Europie mają ogromny wpływ społeczny i gospodarczy, aż **87% z nich wdrożyło innowacje w ciągu dwóch pierwszych lat działalności**, a prawie połowa planuje zwiększyć zatrudnienie. Co istotne z perspektywy OWES, **71,6% przedsiębiorstw wskazało na konkretne grupy beneficjentów** (najczęściej dzieci i młodzież), a **84,2% wdraża działania na rzecz zrównoważonego rozwoju środowiskowego.** To dowodzi, że podmioty sektora wymagają specjalistycznego wsparcia nie tylko w sferze ekonomicznej, ale także w zakresie zarządzania innowacjami i wdrażania polityk ESG – obszarów, w których OWES mogą i powinny rozwijać swoją ofertę.

Jednym z największych wyzwań pozostaje jednak finansowanie. Z raportu ESEM wynika, że **średni horyzont planowania finansowego przedsiębiorstw społecznych wynosi jedynie 8 miesięcy**, a luka pomiędzy potrzebami finansowymi a realnie pozyskanym kapitałem sięga **39%**. Tylko 30% badanych podmiotów wykazało zysk, a 22,5% odnotowało stratę. Ponadto, choć ponad 65% wniosków o

¹¹ *SOCIAL FINANCE MAPPING. Key actors in microfinance and social economy finance*, Microfinance Centre 2024

¹² *European Social Enterprise Monitor Report, The State of Social Enterprise in Europe, 2023-2024*

finansowanie zakończyło się sukcesem, to dominowały źródła grantowe i darowizny, a instrumenty zwrotne nadal były wykorzystywane w ograniczonym zakresie. Dla OWES oznacza to konieczność rozszerzenia wsparcia o **edukację finansową, przygotowanie do korzystania z pożyczek i inwestycji społecznych**, a także budowanie sieci powiązań z europejskimi pośrednikami finansowymi wskazanymi w *Social Finance Mapping*.

W ujęciu europejskim **Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej można traktować jako instytucje kluczowe dla wdrażania założeń unijnych dokumentów strategicznych** – *Social Economy Action Plan* czy *Transition Pathway for Proximity and Social Economy*. Analizy ESEM i *Social Finance Mapping* pokazują, że OWES muszą ewoluować od klasycznych centrów doradczo-szkoleniowych ku roli **hubów ekosystemowych**, zdolnych łączyć wsparcie kompetencyjne, animacyjne i finansowe. To one są w stanie zapewnić, aby przedsiębiorstwa społeczne nie tylko przetrwały, ale również dynamicznie się rozwijały, wzmacniając spójność społeczną i gospodarczą w Europie.

III. Charakterystyka ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w województwie łódzkim

3.1. Charakterystyka OWES w województwie łódzkim na podstawie danych zastanych

Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa łódzkiego wskazuje na istotną rolę Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) w regionie. W 2021 r. w województwie łódzkim działało około 9 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, co oznacza wzrost o 35% względem 2010 r.¹³ Dynamika rozwoju sektora non-profit tworzy sprzyjające warunki do prowadzenia przez OWES działań wspierających rozwój instytucjonalny oraz profesjonalizację tych podmiotów. Rosnąca liczba organizacji przekłada się bowiem na zwiększone zapotrzebowanie na doradztwo, szkolenia czy wsparcie w zakresie pozyskiwania środków finansowych i zarządzania projektami.

Ważnym elementem działalności OWES w województwie łódzkim jest wspieranie podmiotów ekonomii społecznej w wyrównywaniu szans rozwojowych. Dane wskazują, że aktywnych członków w organizacjach non-profit było w regionie około 0,4 mln, a 41,7% z nich stanowiły kobiety. Te liczby pokazują, że działania integracyjne i szkoleniowe OWES mają duży potencjał, aby przyczynić się do dalszego zwiększania aktywności społecznej oraz budowania kapitału społecznego wśród grup defaworyzowanych, w tym kobiet, osób bezrobotnych i

¹³ *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa łódzkiego 2022*, Główny Urząd Statystyczny 2022

niepełnosprawnych. Na tle powiatów województwa widoczne są istotne różnice w liczbie organizacji społecznych. W 2021 r. **najwyższe wskaźniki wystąpiły w powiecie poddębickim (46 podmiotów na 10 tys. mieszkańców) oraz w Łodzi (45), natomiast najniższe w powiecie pabianickim (27) i łódzkim wschodnim (29)**. OWES, poprzez swoje działania doradcze i animacyjne, odgrywa tu kluczową rolę w niwelowaniu różnic terytorialnych w dostępie do usług wsparcia, zwiększając możliwości rozwoju organizacji w słabiej rozwiniętych częściach regionu.

Ważnym kontekstem funkcjonowania poszczególnych OWES jest kondycja ekonomiczna mieszkańców regionu, o czym świadczyć może m.in. liczba osób korzystających z pomocy społecznej i jej przestrzenne zróżnicowanie pomiędzy powiatami województwa łódzkiego. W całym województwie łódzkim w 2024 roku z pomocy i wsparcia oferowanego przez OPS i PCPR skorzystało łącznie 118,4 tys. osób, czyli 5% ogółu ludności województwa łódzkiego. Jest to o ponad 1,1 tys. osób mniej niż przed rokiem, co sanowi przejaw aktualnej tendencji, ponieważ „zarówno liczba, jak i udział korzystających z pomocy i wsparcia w województwie łódzkim zmniejsza się systematycznie od 2015 roku”, a sytuacja ta warunkowana jest wieloma czynnikami (por. OZPS, str. 36-37). Natomiast zróżnicowanie liczby osób korzystających z pomocy społecznej w skali województwa jest wyraźne – „w największym stopniu ze świadczeń i usług oferowanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie działające w regionie w 2024 roku korzystali mieszkańcy powiatu tomaszowskiego, wieluńskiego i rawskiego – wsparciem objęto między 8,0% a 9,0% zamieszkującej tam ludności. Stosunkowo wysoki odsetek osób objętych różnymi formami pomocy odnotowano również w powiecie brzezińskim (7,8%) oraz kutnowskim (7,7%). Najrzadziej z pomocy świadczonej przez poszczególne jednostki korzystali mieszkańcy miast na prawach powiatu (Łodzi, Piotrkowa Trybunalskiego i Skierniewic) oraz powiatów centralnych – łódzkiego wschodniego, piotrkowskiego i łaskiego (w każdym przypadku mniej niż 4,0% mieszkańców)¹⁴.

W województwie łódzkim system wsparcia ekonomii społecznej opiera się na funkcjonowaniu trzech akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, które działają w podziale na cztery subregiony. Podział ten ma na celu zapewnienie równego dostępu do usług doradczych, animacyjnych i finansowych na całym obszarze regionu. OWES prowadzone są przez doświadczone organizacje (Fundację Instytut Spraw Obywatelskich, Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My” oraz Stowarzyszenie „Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS”), które od wielu lat specjalizują się w budowaniu potencjału sektora obywatelskiego i wspieraniu przedsiębiorczości społecznej. Dzięki temu zapewniona jest stabilność systemu i wysoka jakość usług, co potwierdzają m.in. badania satysfakcji beneficjentów.¹⁵

¹⁴ Ocena Zasobów Pomocy Społecznej Województwa Łódzkiego za rok 2024; str. 36-38

¹⁵ *Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego do roku 2027 (RPRES)*, 2023

Centrum OPUS, realizujący projekt OWES na lata 2024-2026, koncentruje swoją działalność na animacji i budowaniu partnerstw lokalnych. Ośrodek organizuje spotkania przedstawicieli różnych sektorów – samorządów, organizacji pozarządowych i grup inicjatywnych – pełniąc rolę katalizatora współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Równolegle OPUS prowadzi wsparcie doradcze i szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej oraz instytucji otoczenia ES w Łodzi i III subregionu województwa (obejmujący powiaty takie jak piotrkowski, radomszczański, pajęczański, wieluński, wieruszowski, sieradzki i bełchatowski). W jego ofercie znajdują się m.in. doradztwo prawne i księgowo-finansowe, skierowane zarówno do nowo powstających PES, jak i organizacji podejmujących proces ekonomizacji swojej działalności. Stowarzyszenie Centrum OPUS realizuje projekty wspierające rozwój społeczności lokalnych i aktywizację różnych grup wiekowych w województwie łódzkim. Prowadzi programy mikrograntów dla mieszkańców, w tym dla młodzieży i seniorów, umożliwiające realizację lokalnych inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych. Wdraża także projekty wspierające przedsiębiorczość społeczną i rozwój rad młodzieżowych, a także inicjatywy związane z gospodarką obiegu zamkniętego, angażujące lokalne społeczności, jednostki samorządowe i ośrodki naukowe. Dodatkowo OPUS wspiera rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych, oferując doradztwo i finansowanie strategicznych działań rozwojowych.¹⁶

Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My” od wielu lat realizuje projekty OWES, w tym w perspektywach 2021-2023 oraz 2024-2026. Specjalizuje się w dotarciu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także do grup nieformalnych i inicjatyw planujących powołanie podmiotów ekonomii społecznej bądź przedsiębiorstw społecznych. W ramach prowadzonej działalności „Ja-Ty-My” zapewnia nie tylko wsparcie doradcze i animacyjne, lecz także udostępnia bogaty zasób dokumentów projektowych. Publicznie dostępne są regulaminy rekrutacji, formularze zgłoszeniowe, listy rankingowe, a także wzory umów na wsparcie finansowe i tworzenie miejsc pracy. Transparentność działań oraz otwarty dostęp do dokumentacji projektowej potwierdzają profesjonalny charakter tego OWES i jego silne osadzenie w systemie wsparcia PES w regionie. Działania Stowarzyszenia obejmują również inicjowanie i wspieranie partnerstw lokalnych, współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego oraz promowanie idei przedsiębiorczości społecznej poprzez szkolenia, warsztaty i działania informacyjne. Dzięki temu OWES „Ja-Ty-My” pełni istotną rolę w rozwoju ekosystemu ekonomii społecznej w województwie łódzkim, przyczyniając się do integracji różnych środowisk i trwałego wzmocnienia sektora.¹⁷

Fundacja Instytut Spraw Obywatelskich, obok Stowarzyszenia Centrum OPUS i Stowarzyszenia „Ja-Ty-My”, należy do grona akredytowanych Ośrodków Wsparcia

¹⁶ *Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej 2024-2026*, [online] dostęp: 18.09.2025
<https://opus.org.pl/owes-lodz-2026?utm>

¹⁷ *Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej JA-TY-MY*, [online] dostęp: 18.09.2025
<https://wsparciespoleczne.pl/projekty/owes/?utm>

Ekonomii Społecznej w województwie. Fundacja realizując projekt OWES w latach 2024-2026, rozwija działania wspierające ekonomię społeczną w województwie łódzkim, łącząc swoje doświadczenie w animacji obywatelskiej z praktycznym wsparciem dla podmiotów i inicjatyw lokalnych. Organizacja od lat specjalizuje się w budowaniu postaw obywatelskich i zaangażowania społecznego, a prowadząc Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, kieruje ofertę doradczą i szkoleniową zarówno do powstających przedsiębiorstw społecznych, jak i do już funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej. Instytut kładzie szczególny nacisk na edukację i włączanie obywateli w procesy współdecydowania, promując gospodarkę opartą na współpracy trzech sektorów – publicznego, społecznego i prywatnego. W ramach działalności OWES Fundacja zapewnia wsparcie w przygotowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej opartej na celach społecznych, oferując m.in. doradztwo biznesowe, prawne i organizacyjne. Ważnym elementem jej oferty jest animacja i towarzyszenie grupom inicjatywnym, które planują utworzenie przedsiębiorstw społecznych, a także praca z lokalnymi społecznościami, by identyfikować i rozwijać potencjał obywatelskiej współpracy. Instytut wykorzystuje swoje wieloletnie doświadczenie w realizacji kampanii i projektów obywatelskich, aby inspirować podmioty ekonomii społecznej do podejmowania działań odpowiadających na realne potrzeby mieszkańców. W ramach projektu prowadzona jest rekrutacja uczestników, przyznawane są dotacje na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych oraz udzielana pomoc de minimis. Działania OWES obejmują także opracowanie i stosowanie regulaminów, formularzy oraz umów niezbędnych do prawidłowej realizacji wsparcia i zapewnienia jego zgodności z przepisami. Dzięki temu Fundacja nie tylko wzmacnia kompetencje organizacji i liderów społecznych, lecz także przyczynia się do budowania trwałych podstaw dla rozwoju ekonomii społecznej w regionie.¹⁸

OWES w Łódzkiem realizują swoje zadania zgodnie ze **standardami określonymi przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej**. Zakres ich działalności obejmuje m.in. doradztwo prawne, księgowość i biznesowe, wsparcie w tworzeniu i rozwijaniu podmiotów ekonomii społecznej, animowanie partnerstw lokalnych oraz działania promujące ekonomię społeczną jako narzędzie aktywizacji społeczno-zawodowej. Szczególny nacisk kładzie się na równoważenie wsparcia, obok inicjatyw nowych spółdzielni socjalnych czy przedsiębiorstw społecznych coraz więcej uwagi poświęca się istniejącym już podmiotom, które potrzebują profesjonalizacji i dalszego rozwoju.

W dokumentach strategicznych podkreśla się także konieczność lepszej koordynacji pomiędzy OWES a jednostkami reintegracyjnymi (CIS, KIS, WTZ) oraz instytucjami rynku pracy. **Celem jest stworzenie spójnego systemu, w którym wsparcie szkoleniowe i reintegracyjne znajduje swoją kontynuację w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach społecznych.** Jednym z proponowanych narzędzi są tzw.

¹⁸ Fundacja Instytut Spraw Obywatelskich, [online] dostęp: 30.09.2025
<https://instytutsprawobywatelskich.pl/>

umowy trójstronne (między podmiotem reintegracyjnym, przedsiębiorstwem społecznym a uczestnikiem), które mają zwiększyć skuteczność procesów aktywizacyjnych.

Nie bez znaczenia pozostaje także **współpraca OWES z otoczeniem instytucjonalnym i biznesowym**. Raporty wskazują na rosnące znaczenie relacji z samorządami lokalnymi, ośrodkami doradztwa rolniczego, lokalnymi grupami działania, a także sektorem prywatnym. OWES pełni tu rolę **animatorów i mediatorów, budując mosty pomiędzy ekonomią społeczną a innymi sektorami**. Dzięki temu podmioty społeczne zyskują większe możliwości współpracy, realizacji wspólnych projektów oraz włączania się w regionalne polityki rozwoju.

W Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego do 2027 r. (RPRES) zdefiniowano **trzy główne priorytety**, które przekładają się na konkretne działania. Ich celem jest nie tylko rozwój sektora ekonomii społecznej, lecz także trwałe zakorzenienie go w strukturach gospodarczych i społecznych regionu.

Tabela 4. Priorytety oraz działania przyjęte przez RPRES

Priorytet	Działania
<p>Priorytet 1. Wzmacnianie potencjału podmiotów ekonomii społecznej (PES) i przedsiębiorstw społecznych (PS)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Usługi wsparcia dla sektora PES i PS, obejmujące doradztwo biznesowe, księgowo, prawne, a także wsparcie w zakresie pozyskiwania środków finansowych. Ważnym elementem jest tu rozwój usług animacyjnych, wspierających powstawanie nowych inicjatyw oraz sieciowanie podmiotów. ➤ Wzmacnianie wymiaru reintegracyjnego, szczególny nacisk kładzie się na lepsze dostosowanie oferty PES i PS do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zakłada się rozwój bardziej kompleksowych ścieżek wsparcia, łączących szkolenia, integrację społeczną i zatrudnienie w przedsiębiorstwach społecznych. ➤ Budowanie sieci lokalnych i regionalnych, czyli tworzenie trwałych partnerstw pomiędzy PES, biznesem, samorządami i instytucjami publicznymi. Dzięki temu podmioty społeczne mają zyskać większą stabilność i wpływ na polityki lokalne

Priorytet	Działania
Priorytet 2. Wzmacnianie popytu na dobra i usługi przedsiębiorstw społecznych	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększenie popytu ze strony sektora publicznego poprzez uwzględnianie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, powierzanie zadań PES, a także rozwój współpracy w zakresie usług społecznych. ➤ Zwiększenie popytu ze strony obywateli, zakłada się kampanie edukacyjne i promocyjne, mające upowszechnić wiedzę o PES i PS oraz podnieść świadomość społeczną w zakresie wpływu decyzji zakupowych na dobro wspólne. ➤ Zwiększenie popytu ze strony biznesu, gdzie planuje się działania zachęcające sektor prywatny do współpracy z PES, np. w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), partnerstw publiczno-prywatnych czy poprzez podwykonawstwo
Priorytet 3. Wzmacnianie otoczenia ekonomii społecznej	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzmacnianiu współpracy między różnymi aktorami – PES, instytucjami rynku pracy oraz biznesem. Chodzi o zintegrowanie rozproszonych inicjatyw w spójny system wsparcia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w RPRES

3.2. Charakterystyka OWES w województwie łódzkim na podstawie wypowiedzi respondentów

Na podstawie zebranych danych można opisać OWES zarówno w wymiarze instytucjonalnym, jak również scharakteryzować ich pracowników. Z uzyskanych informacji wyłania się obraz przedstawicieli Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) jako zespołu doświadczonych, wysoko wykwalifikowanych specjalistów, którzy od wielu lat realizują działania wspierające rozwój organizacji społecznych i lokalnych inicjatyw. Wyróżnia ich duże zaangażowanie, długi staż pracy w obszarze ekonomii społecznej oraz silna identyfikacja z misją wspierania organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych. Respondenci opisują, że ośrodki prowadzą zarówno działania na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Ośrodki działają w partnerstwie z innymi instytucjami, w tym z samorządami i NGO.

„Prowadzimy dwa ośrodki – jeden subregionalny obejmujący osiem powiatów oraz drugi dla miasta Łodzi, w partnerstwie z innymi OWES-ami. Odpowiadamy za działania animacyjne i wspierające tworzenie podmiotów ekonomii społecznej.”
(koordynator, OWES)

Spośród 15 badanych, większość pracowników OWES ma wieloletnie doświadczenie, zarówno w projektach finansowanych ze środków unijnych, jak i w bezpośredniej współpracy z podmiotami ekonomii społecznej. W wielu przypadkach ich kariera zawodowa związana z ekonomią społeczną rozpoczęła się jeszcze przed dołączeniem do OWES.

„Zajmuję się koordynacją od ponad 20 lat, w tym z ekonomią społeczną jestem związana od kilkunastu lat na stanowisku koordynatora, przede wszystkim projektów.” (koordynator, OWES)

„W sektorze ekonomii społecznej zetknąłem się z nim tak naprawdę bardzo dawno temu, w 2006 roku [...] później w 2016 roku uzyskaliśmy akredytację jako ośrodek wsparcia ekonomii społecznej wysokiej jakości.” (kierownik, OWES)

Wielu z nich to koordynatorzy, doradcy kluczowi, animatorzy i specjaliści, którzy łączą kompetencje menedżerskie z wiedzą społeczną, prawną i ekonomiczną. Wśród zawodów dominują pedagodzy, doradcy biznesowi, psychologowie, trenerzy, eksperci ds. zamówień publicznych, księgowości i prawa.

„Obecnie jestem doradcą kluczowym, animacyjnym. [...] Pracuję z osobami fizycznymi zagrożonymi wykluczeniem społecznym, ale też z osobami aktywnymi, które chcą założyć fundację, stowarzyszenie bądź inny podmiot ekonomii społecznej.” (doradca kluczowy, OWES)

Badani podkreślają, że ich praca ma charakter misyjny i społeczny, a motywacją jest chęć wspierania innych w rozwoju i tworzeniu trwałych inicjatyw. W wielu wypowiedziach pojawia się refleksja o osobistym zaangażowaniu, które łączy życie zawodowe z wartościami społecznymi.

„Jestem mamą, ale wydaje mi się, że przede wszystkim jestem człowiekiem bardzo otwartym na ludzi. I to jest chyba taka cecha, która mnie najbardziej złączyła z tym miejscem.” (pracownik OWES)

„Wcześniejsze doświadczenia związane z ekonomią społeczną opierały się na wolontariacie, sympatii do ludzi i działalności w organizacjach pozarządowych.” (pracownik OWES)

„Mieliśmy jakąś wolontariuszkę bodajże przez jakiś czas w ramach. (...) My jako fundacja uczestniczymy w takich programach wolontariackich, stażowych, między innymi w tym programie Narodowego Centrum Kultury.” (OWES)

W ramach wywiadów indywidualnych z przedstawicielami OWES zapytano także o charakterystykę osób zatrudnionych w OWES. Spośród sześciu reprezentantów kadry kierowniczej OWES, przeważająca większość z nich zatrudniona jest na umowę o pracę, rzadziej formą zatrudnienia jest umowa zlecenie (np. radcy zewnątrzni).

„Tu są osoby zatrudnione na umowę o pracę i z reguły większość tej kadry kluczowej, głównej jest zatrudniona właśnie w tym czasie. Czyli to są wysokiej klasy specjaliści i osoby, które się znajdują na temacie, które pracują od początku tak naprawdę, bo tutaj koleżanka i inne osoby po prostu są, są na tych stanowiskach od wielu lat w różnych obszarach, bo mogą być animatorem, mogą być doradcą czy kluczowym, czy biznesowym. Natomiast gdzieś cały czas te role się przeplatają w okresie.” (OWES)

„OWES zatrudnia specjalistów. To są specjaliści z różnych branż, z różnych obszarów. To są doradcy, kluczowi doradcy biznesowi, doradcy animacyjni. To są animatorzy w terenie. To są także specjaliści ds. zamówień publicznych. Kiedyś w poprzednim projekcie było trochę inne finansowanie, także na etacie był psycholog, także są specjaliści do spraw podmiotów reintegracyjnych. To jest szereg specjalistów działających na rzecz rozwoju tego środowiska, ekonomii społecznej. To są osoby zatrudnione na etacie pełnowymiarowym, ale jest też cała rzesza wolontariuszy współpracujących z nami, także specjalistów, którzy wspierają nas w rozwoju organizacji ekonomii społecznej.” (OWES)

Analiza pokazuje brak spójnego modelu współpracy OWES z wolontariuszami i stażystami. W jednym ośrodku wolontariusze oraz stażyści stanowią kluczową część funkcjonowania instytucji, natomiast w innym ich udział jest incydentalny. Wskazuje to na różne podejścia organizacyjne i odmienne potrzeby kadrowe poszczególnych OWES. Z wypowiedzi badanych wynika, że zapotrzebowanie na wolontariuszy występuje, ale jego realne wdrażanie związane jest z dwoma kwestiami: dostępem do wolontariuszy w otoczeniu OWES, a także wypracowanymi wcześniej ścieżkami współpracy. Warto zauważyć, że OWES, który uwzględnia możliwość angażowania wolontariuszy w ramach umowy zlecenia, ma mniejsze trudności z ich pozyskiwaniem, niż OWES, który nie wypracował takiej ścieżki współpracy.

„Raczej nie. Gdzieś tam wspierał mnie w pewnym momencie stażysta z Uniwersytetu Łódzkiego, który w ogóle w naszej organizacji realizował staż, Ale pomagał przy takich pracach administracyjnych.” (OWES,)

„Mi się nie zdarzyło. W naszym mieście nie ma wolontariuszy.” (OWES)

„[...] ale jest też cała rzesza wolontariuszy współpracujących z nami, także specjalistów, którzy wspierają nas w rozwoju organizacji ekonomii społecznej. Są też stażyści, ale też powiedziała bym charakterystyka osób zatrudnionych.” (OWES)

„Tutaj wspieramy, wspieramy się wolontariuszami, z którymi współpracujemy. Współpracujemy od lat też na różnych polach. Czasem byli to wolontariusze, czasem pracowali u nas na umowę zlecenia. Natomiast ta współpraca też jest. Jest już wieloletnia, no i mamy też. w razie w razie potrzeby angażujemy osoby na umowy zlecenia, jeżeli. Jeżeli jest akurat taka potrzeba.” (OWES)

Zauważalną tendencją wśród OWES jest podkreślanie roli „trzonu”, czyli istoty głównych pracowników organizacji. Są to osoby i specjaliści trwale z nią związani,

zatrudnieni na umowę o pracę („stanowiska kluczowe” jak określił to jeden z badanych). To właśnie ich OWES wskazują jako najistotniejszych członków zespołu, wymieniając ich w pierwszej kolejności, nawet jeśli organizacja dysponuje również potencjałem wolontariuszy czy innych współpracowników. Z tej perspektywy, istotne wydaje się posiadanie stałej kadry pracowników, na których można polegać.

„Otoczenie? Jest trzon zespołu etatowe, natomiast są specjaliści, radcy zewnętrzni i na przykład doradca prawny czy doradca księgowy. Oni są zatrudniani na zlecenie, wyłaniani, że tak powiem. (...) Natomiast generalnie jest trzon zespołu i są osoby, można powiedzieć, luźne i współpracujące.” (OWES)

IV. Wyniki badań jakościowych i ilościowych

4.1. Wprowadzenie - opis podmiotów ekonomii społecznej jako uczestników badania oraz odbiorców wsparcia OWES

Większość przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej (PES) oraz przedsiębiorstw społecznych (PS) to osoby zaangażowane w działalność społeczną od wielu lat, które założyły i kierują PES/PS, a ich motywacja do działania wynika ze znajomości lokalnych potrzeb oraz osobistego zaangażowania. W wielu przypadkach są to liderzy środowisk lokalnych, pedagodzy, terapeuci czy działacze społeczni, którzy tworzyli organizacje w odpowiedzi na konkretne problemy, np. groźbę zamknięcia szkoły czy brak wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. Podmioty przez nich założone działają w obszarach edukacji, wsparcia społecznego, reintegracji zawodowej i usług społecznych, a ich organizacje są silnie zakorzenione w środowisku lokalnym. Przykład może stanowić wypowiedź jednej z przedstawicielek:

„Nasza organizacja powstała trochę tak jakby z inicjatywy oddolnej potrzeb wynikających ze społeczeństwa, ponieważ tutaj szkoła funkcjonująca w naszej wsi borykała się z problemami. Chcieli szkołę zamknąć, więc my jako społeczeństwo podjęliśmy wyzwanie, utworzyliśmy stowarzyszenie, żeby móc uratować szkołę.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Niektóre z PES i PS koncentrują się na działalności edukacyjno-terapeutycznej, często kierowanej do dzieci, osób z niepełnosprawnościami lub seniorów. Wyróżnia je podejście polegające na łączeniu działalności gospodarczej z misją społeczną polegającą na wsparciu reintegracji zawodowej pracowników zagrożonych wykluczeniem. Przykładem może być fundacja wspierająca dzieci w spektrum autyzmu:

„Działamy na rzecz dzieci w spektrum autyzmu [...] prowadzimy terapeutyczny punkt przedszkolny i niepubliczną poradnię, oferujemy bezpłatne wsparcie w zakresie badań przesiewowych i konsultacji dla rodziców.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Z kolei inni liderzy reprezentują podmioty, które są powiązane z samorządem lokalnym (tworzone przez gminę lub działające w jej strukturach) lub organizacje komercyjno-społeczne, łączące działalność gospodarczą z misją społeczną.

„Zajmujemy się utrzymaniem porządku zieleni na terenach miejskich [...] utrzymujemy tereny zielone, strefę płatnego parkowania, prowadzimy kawiarnię społeczną, sklep socjalny, centrum ogrodnicze. [...] Rozwijamy działalność społeczną, wzmacniamy potencjał przedsiębiorstw społecznych w okolicy poprzez organizację wydarzeń.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Przykłady działań potwierdzają szerokie spectrum obszarów, w ramach których PES i PS prowadzą swoje działania. Od prowadzenia szkół, ośrodków terapii zajęciowej, warsztatów dla dzieci i seniorów, po działalność gastronomiczną czy porządkową. Dla wielu z nich kluczowe jest zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami, bezrobotnych lub zagrożonych wykluczeniem oraz organizowanie przestrzeni integracji społecznej. Jak mówi przedstawicielka jednego z podmiotów:

„Zatrudniamy łącznie 4 osoby zagrożone wykluczeniem społecznym [...] głównym moim zadaniem jest to, że prowadzę zajęcia terapeutyczne, indywidualne z dziećmi.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Pracownicy PES i PS to często osoby z wykształceniem pedagogicznym, terapeutycznym lub menedżerskim, które łączą kompetencje zawodowe z silnym zaangażowaniem społecznym. Dodatkowo same podmioty różnią się od siebie, niektóre z organizacji powstały kilkadziesiąt lat temu i wywodzą się z tradycji opiekuńczych lub samopomocowych, a inne podmioty dopiero rozpoczynają działalność, korzystając ze wsparcia ośrodków OWES. To co dla podmiotów – niezależnie od doświadczeń czy charakteru – to wspólne silne zakorzenienie lokalne, świadczenie usług odpowiadających na potrzeby społeczności oraz łączenie prowadzenia działalności gospodarczej z celami społecznymi. W efekcie PES i PS to zróżnicowane podmioty: od małych stowarzyszeń lokalnych po duże spółdzielnie i fundacje działające na obszarze województwa łódzkiego. Łączy je silna orientacja na cele społeczne, praca z grupami zagrożonymi wykluczeniem i przekonanie, że działalność gospodarcza może być narzędziem zmiany społecznej.

Z usług podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych korzystają bardzo zróżnicowane grupy odbiorców. Od dzieci po seniorów wymagające wsparcia z powodu niepełnosprawności, trudnej sytuacji życiowej lub zawodowej. W zależności od profilu działalności danej organizacji, odbiorcami są zarówno osoby fizyczne, jak i instytucje czy inne organizacje pozarządowe:

1. Dzieci i młodzież

Wśród odbiorców usług PS i PES szczególne miejsce zajmują dzieci w wieku żłobkowym, przedszkolnym i szkolnym. Organizacje prowadzą przedszkola terapeutyczne, punkty diagnostyczne, a także działania edukacyjne i rozwojowe:

„Głównie wspieramy dzieci z diagnozą spektrum autyzmu, ale też dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, trudnościami sensorycznymi czy emocjonalnymi. To dzieci w wieku od półtora do 7-8 lat.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Z kolei część PES prowadzi zajęcia edukacyjne i warsztaty przedsiębiorczości dla młodzieży:

„W sferze szkoleniowej skupiamy się przede wszystkim na młodzieży, wspieramy rozwój przedsiębiorczości wśród młodych ludzi.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

2. Rodzice i opiekunowie osób z niepełnosprawnościami

Ważną grupą korzystających są rodzice dzieci z niepełnosprawnościami, którzy uczestniczą w grupach wsparcia, konsultacjach, szkoleniach czy spotkaniach ze specjalistami. Często korzystają także z inicjatyw kierowanych do całych rodzin – konsultacje, bezpłatne drobne oferty np. masaż:

„Z usług korzystają również rodzice, np. gdy oferujemy bezpłatny masaż lub konsultację. Organizujemy grupy wsparcia, z których korzystają także rodzice dzieci z różnymi niepełnosprawnościami, nie tylko ze spektrum autyzmu.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

3. Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i zawodowym

W niektórych PES i PS odbiorcami usług są także osoby po wypadkach, z orzeczeniem o niepełnosprawności, które przechodzą proces rehabilitacji i reintegracji społeczno-zawodowej:

„Mieliśmy 5 osób po wypadkach samochodowych z normą intelektualną, które miały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności i uczestniczyły w warsztacie terapii zajęciowej.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

4. Seniorzy i społeczność lokalna

W przypadku spółdzielni socjalnych i stowarzyszeń prowadzących działalność usługową (np. gastronomiczną czy kulturalną) z oferty korzystają mieszkańcy lokalnych społeczności – od seniorów po osoby młode:

„Z naszych usług korzystają seniorzy, korzystają również młodzi ludzie. U nas nie ma właściwie kategorii wiekowej, która by nie korzystała. Organizujemy komunie, wesela, rocznice, spotkania okolicznościowe.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

5. Osoby z niepełnosprawnościami

Najliczniejszą grupę korzystających z usług podmiotów ekonomii społecznej stanowią osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności: intelektualnymi, ruchowymi, sprzężonymi oraz ze spektrum autyzmu. W wielu przypadkach są to dzieci i młodzież uczęszczające do ośrodków szkolno-wychowawczych lub warsztatów terapii zajęciowej. Jak wskazują przedstawiciele PES:

„Są to osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym, niepełnosprawne ruchowo i umysłowo, intelektualnie w stopniu znacznym. Są to osoby z zespołem Downa, z dziecięcym porażeniem mózgowym. Mamy jedną osobę niedowidzącą, niewidomą od urodzenia.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Ośrodek jest przeznaczony dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, z niepełnosprawnościami sprzężonymi - dzieci po porażeniu mózgowym, z niedowidzeniem, niedosłuchem czy autyzmem.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

6. Organizacje i instytucje

Część przedsiębiorstw społecznych świadczy także usługi na rzecz innych podmiotów – organizacji pozarządowych, samorządów, mikroprzedsiębiorstw i instytucji publicznych:

„Świadczymy usługi księgowe, kadrowe, szkoleniowe i fundraisingowe dla NGO, małych firm, a także innych przedsiębiorstw społecznych. Wspieramy ich w rozwoju, szkoleniach i pozyskiwaniu środków.” (Przedsiębiorstwo społeczne)

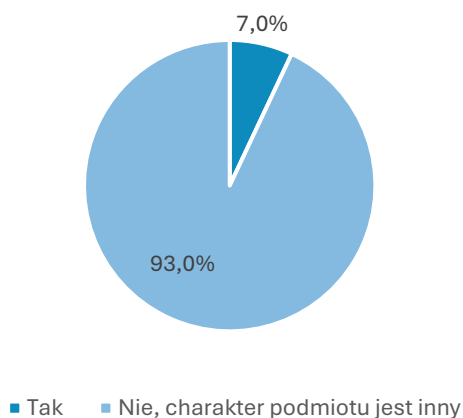
Zróznicowanie odbiorców świadczy o szerokim społecznym zasięgu ekonomii społecznej oraz o szerokiej ofercie świadczonych usług – od wsparcia rehabilitacyjnego i integracyjnego po edukację, aktywizację i rozwój lokalnych inicjatyw.

Badanie ilościowe zapewniło uczestnictwo podmiotów z każdego z subregionów województwa łódzkiego. Subregion I obejmujący powiaty: zduńskowolski, łaski, pabianicki, łódzki wschodni, tomaszowski, rawski, opoczyński. Subregion II obejmujący powiaty: poddębicki, łęczycki, zgierski, kutnowski, łowicki, brzeziński, skierniewicki. Subregion III obejmujący powiaty: sieradzki, wierszowski, wieluński, pajęczański, bełchatowski, piotrkowski, radomszczański. Subregion IV obejmujący - miasto Łódź. Z każdego subregionu w badaniu wzięło udział po 125 podmiotów (25%).

Wśród badanych podmiotów, jedynie 7% podmiotów, to podmioty o charakterze reintegracyjnym, czyli Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej, Warsztaty Terapii Zajęciowej i Zakłady Aktywności Zawodowej.

Wykres 1 Charakter reintegracyjny podmiotu

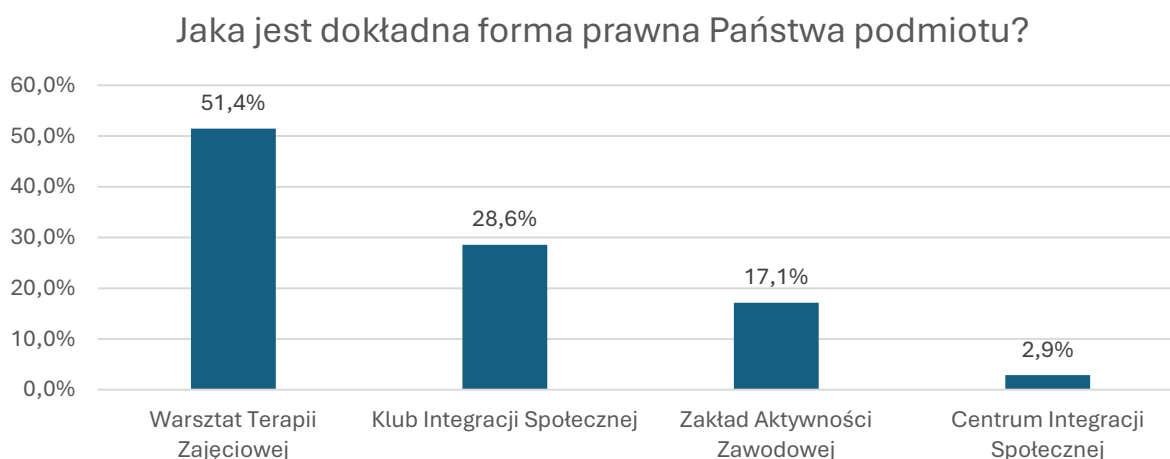
Czy reprezentowany przez Państwa podmiot jest o charakterze reintegracyjnym (CiS, KiS, WTZ, ZAZ)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Wśród podmiotów o charakterze reintegracyjnym znalazły się głównie Warsztaty Terapii Zajęciowej (51,4%), niemal 29% stanowiły Kluby Integracji Społecznej (28,6%). Zakłady Aktywności Zawodowej stanowiły 17,1%, a Centra Integracji Społecznej jedynie 2,9%.

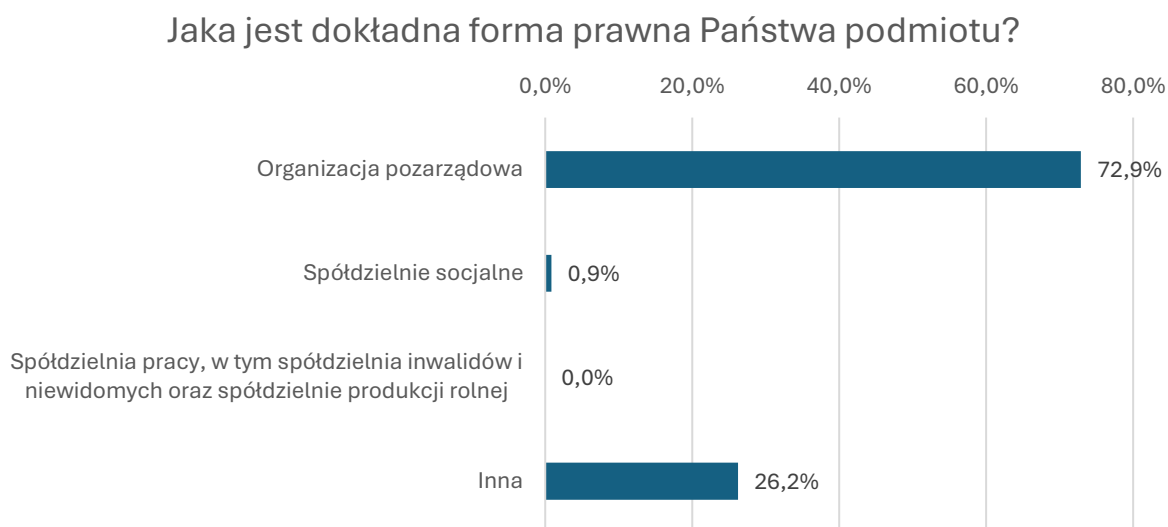
Wykres 2 Forma prawna podmiotów o charakterze reintegracyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=35

Pozostałe podmioty, to głównie organizacje pozarządowe (72,9%). Spółdzielnie socjalne stanowiły jedynie 0,9% podmiotów, a 26,2% wskazało inną formę prawną.

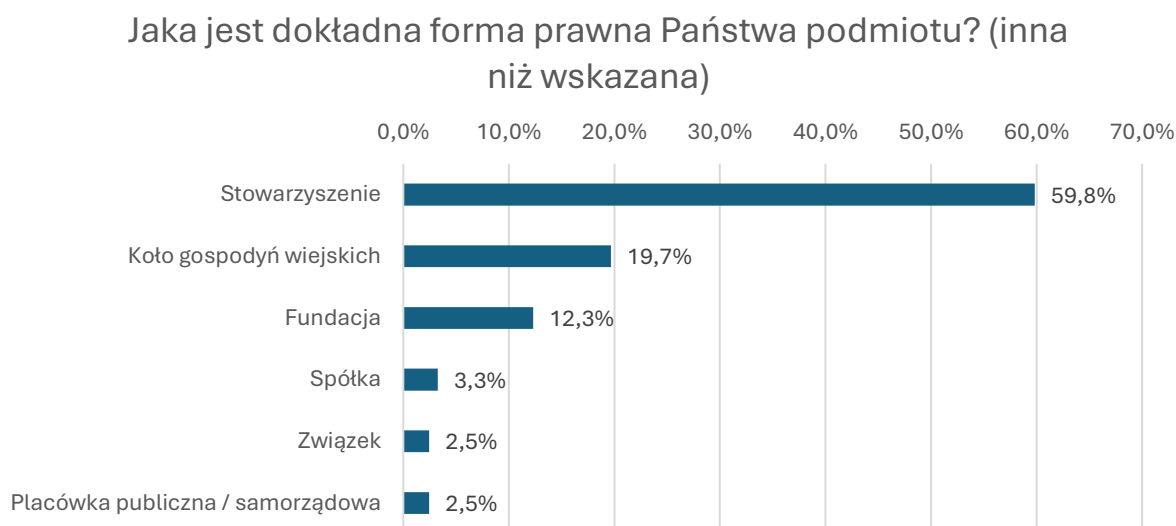
Wykres 3 Forma prawna podmiotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=465

Podmioty wskazujące inne formy prawne, również wskazywały formy organizacji pozarządowych: stowarzyszenia stanowiły 59,8%, koła gospodyń wiejskich 19,7%, fundacje 12,3%. Spółki o różnym charakterze stanowiły 3,3% podmiotów. Po 2,5% podmiotów wskazało związki i placówki publiczne lub samorządowe.

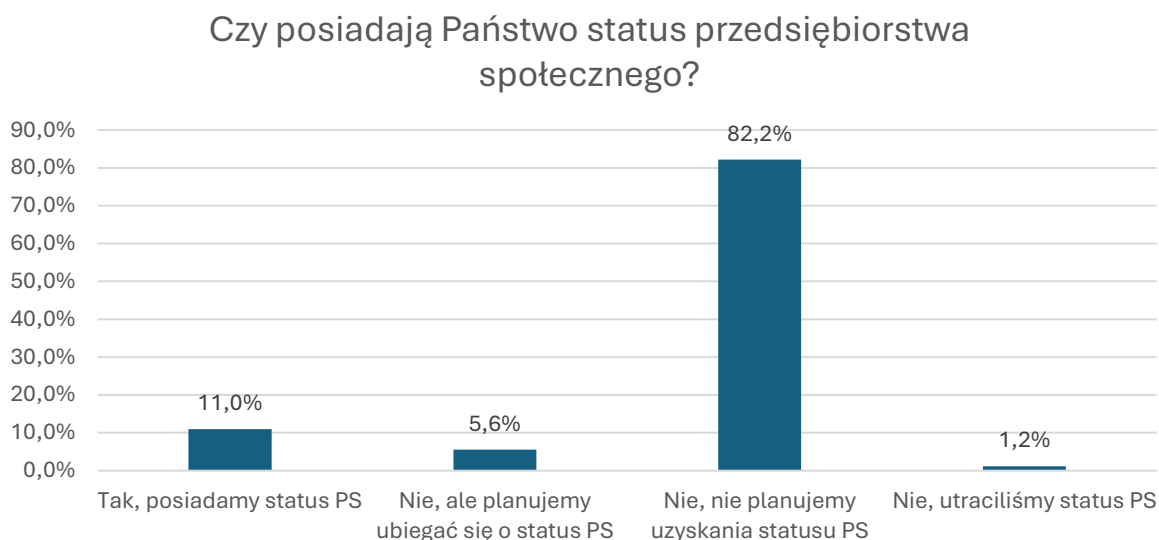
Wykres 4 Inna forma prawna podmiotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=122

Aż 82,2%, z 500 podmiotów nie posiadało statusu przedsiębiorstwa społecznego oraz nie planuje podejmowania działań w celu jego uzyskania. Jedynie 11% podmiotów, na moment przeprowadzania badania, posiadało status PS, a 5,6% mimo braku takiego statusu, deklarowało chęć ubiegania się o niego w przyszłości. 1,2% podmiotów utraciło status przedsiębiorstwa społecznego.

Wykres 5 Status przedsiębiorstwa społecznego podmiotu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Badanych zapytano o to, czy korzystali ze wsparcia i podjęli współpracę z OWES. Wśród badanych podmiotów jedynie 17,6% (88 wskazań) korzystało ze wsparcia Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, a 82,4% (412 wskazań) nie posiada doświadczeń we współpracy z ośrodkami.

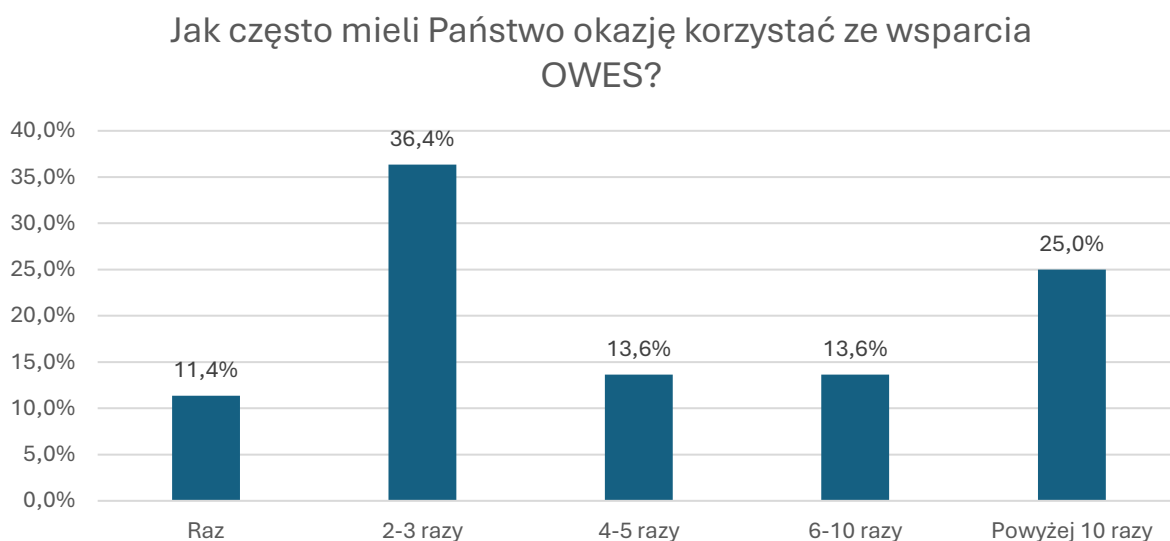
Wykres 6 Korzystanie ze wsparcia OWES wśród podmiotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Podmioty, które korzystały wcześniej ze wsparcia OWES, najczęściej korzystały z tej pomocy 2-3 razy (36,4%), oraz powyżej 10 razy (25%). Pomoc uzyskana 4-5 razy oraz 6-10 razy została wskazana po 13,6%. Podmioty korzystające ze wsparcia jeden raz stanowiły 11,4% badanych.

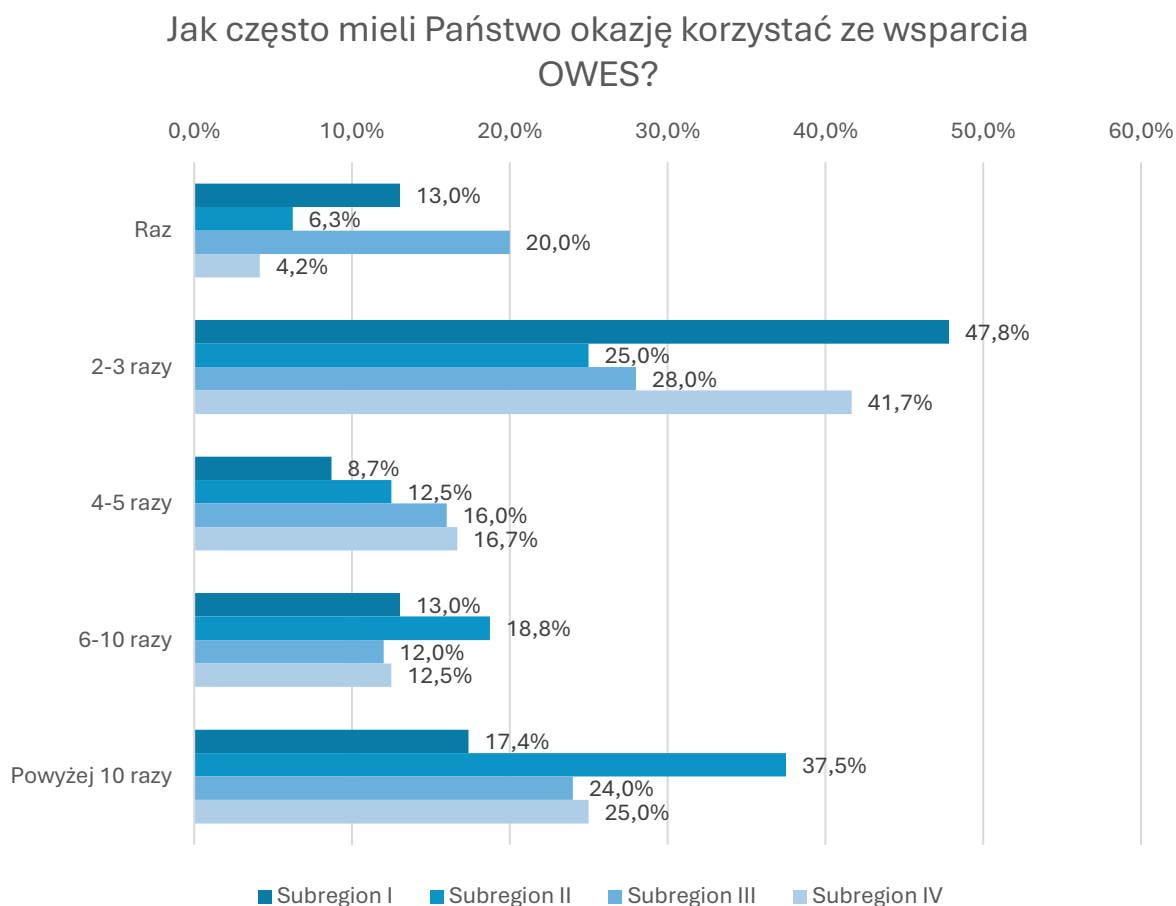
Wykres 7 Częstość korzystania ze wsparcia OWES przez podmioty

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Warto zaobserwować, że ze wsparcia powyżej 10 razy najczęściej korzystały podmioty mające swoją siedzibę w subregionie II obejmującym powiaty: poddębicki, łęczycki, zgierski, kutnowski, łowicki, brzeziński, skierniewicki. Natomiast korzystanie z pomocy 2-3 razy najczęściej zaobserwowano wśród podmiotów mających siedziby w subregionie I obejmującym powiaty zduńskowolski, łaski, pabianicki, łódzki wschodni, tomaszowski, rawski, opoczyński oraz w subregionie IV (miasto Łódź).

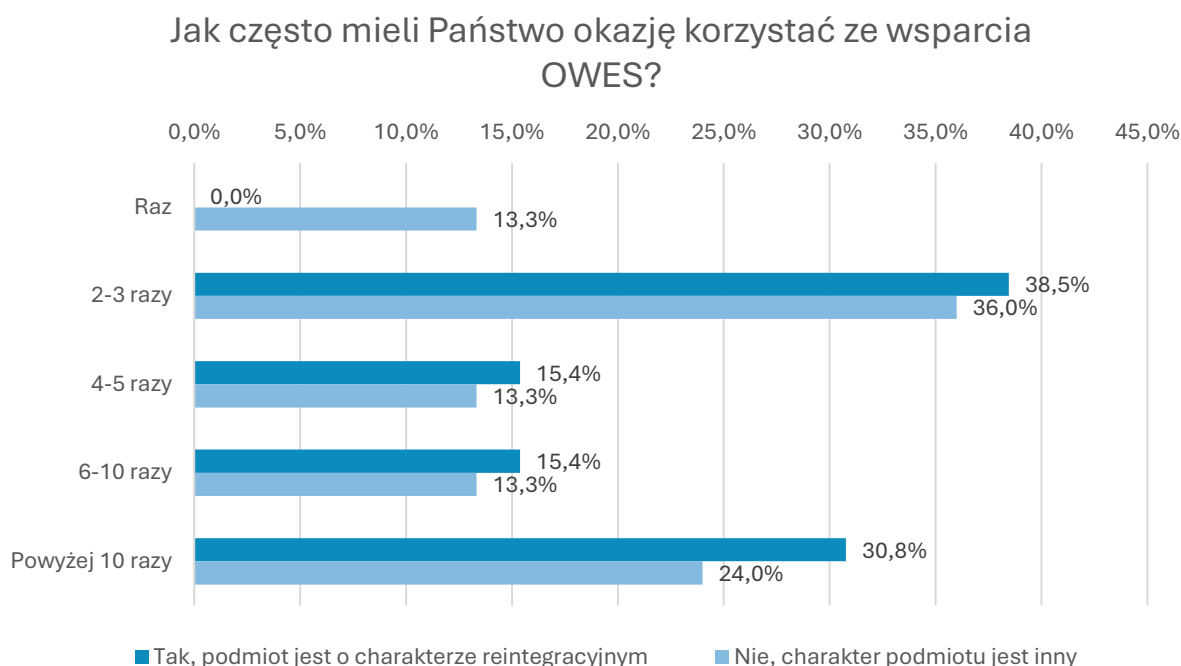
Wykres 8 Częstość korzystania ze wsparcia OWES przez podmioty, a subregion, w którym znajduje się podmiot

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

W przypadku zarówno podmiotów o charakterze reintegracyjnym, jak i podmiotów o innym charakterze, korzystanie ze wsparcia OWES miało najczęściej miejsce od 2 do 3 razy (kolejno 38,5% i 36,0%). Drugą najczęściej wybieraną odpowiedzią w obu typach podmiotów była częstotliwość powyżej 10 razy (dla podmiotów o charakterze reintegracyjnym 30,8%, dla podmiotów o innym charakterze 24,0%).

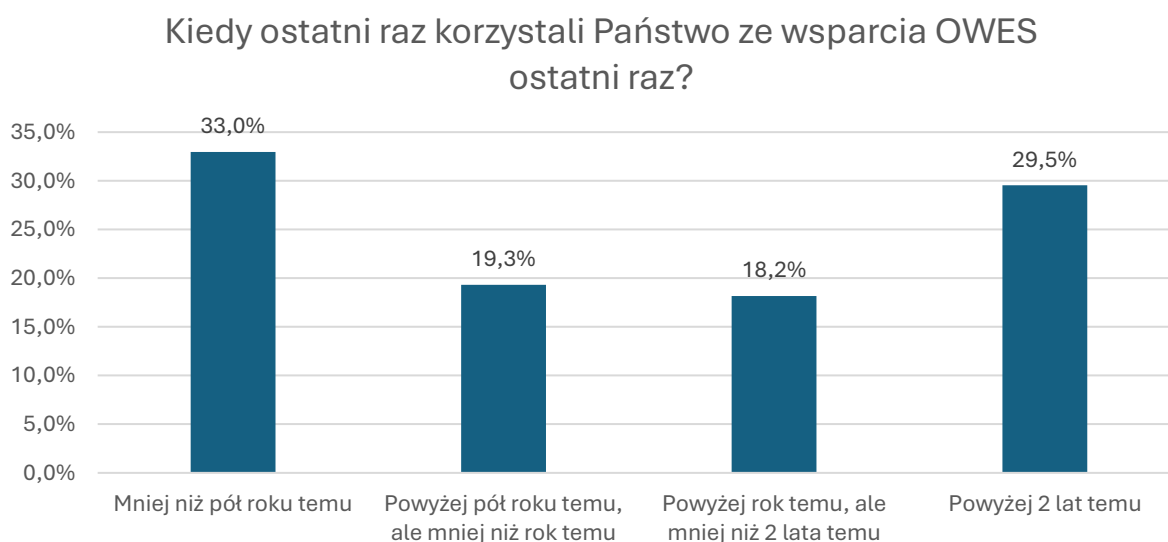
Wykres 9 Częstość korzystania ze wsparcia OWES przez podmioty, a charakter podmiotu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Jedna trzecia podmiotów, korzystających ze wsparcia OWES, starała się o pomoc mniej niż pół roku temu (33%). Kolejne 29,5% wskazało, że ostatni raz korzystało ze wsparcia ponad dwa lata temu. Natomiast 19,3% podmiotów korzystało z pomocy w okresie od sześciu miesięcy do roku, a 18,2% – ponad rok, ale mniej niż dwa lata temu.

Wykres 10 Ostatnie korzystanie ze wsparcia OWES przez podmioty

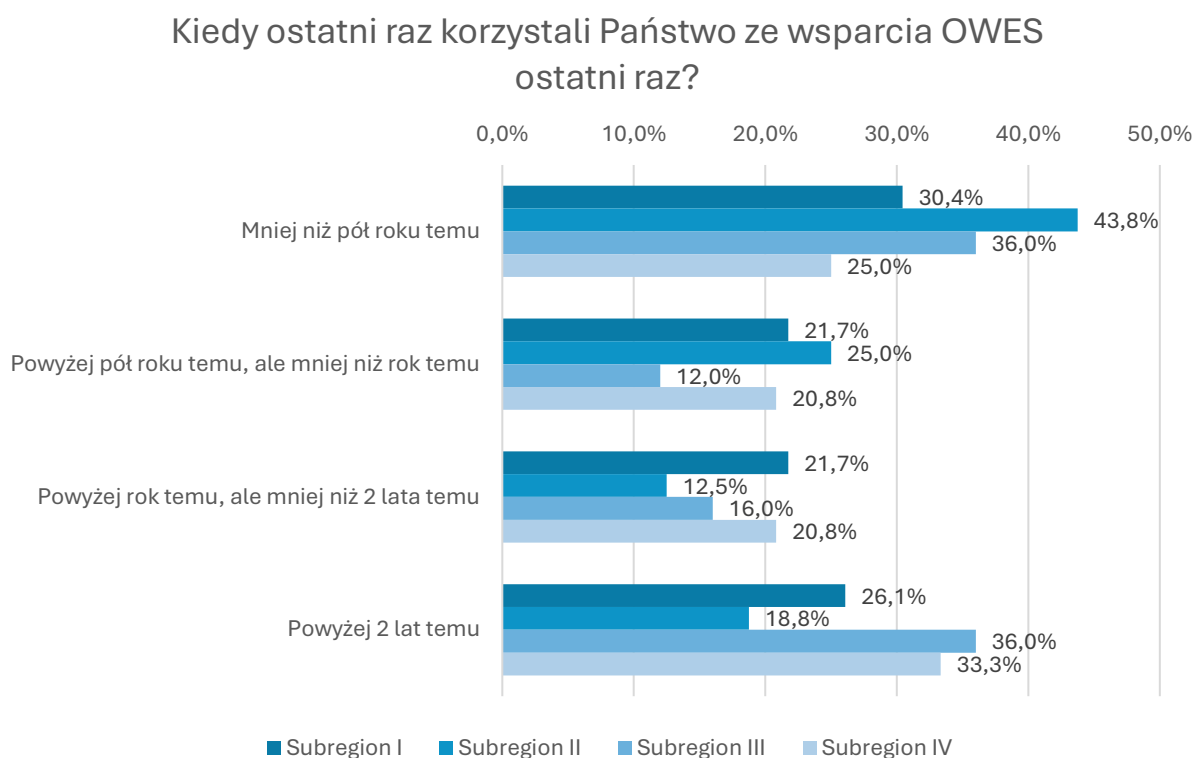
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

W ciągu ostatnich sześciu miesięcy ze wsparcia OWES najczęściej korzystały podmioty mające siedzibę w subregionie II (43,8%) oraz w subregionie III (36,0%).

Warto zauważyć, że w subregionie III równie duża grupa podmiotów (36,0%) deklarowała, że ostatni raz korzystała ze wsparcia ponad dwa lata temu, co pokazuje duże zróżnicowanie odpowiedzi dla podmiotów mających swoją siedzibę w tej części regionu.

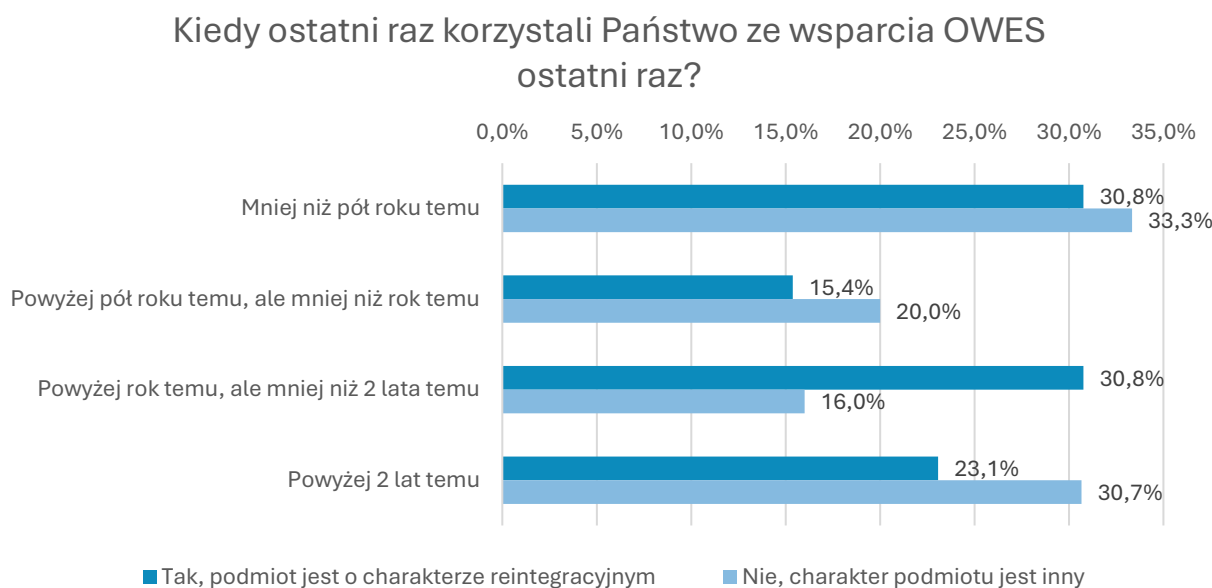
Wśród podmiotów mających siedzibę w subregionie IV najwięcej z nich korzystało ze wsparcia ponad dwa lata temu (33,3%), natomiast podmioty z siedzibami w subregionie I najczęściej deklarowały skorzystanie ze wsparcia w okresie krótszym niż pół roku (30,4%).

Wykres 11 Ostatnie korzystanie ze wsparcia OWES przez podmioty, a subregion

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Tyle samo podmiotów o charakterze reintegracyjnym najczęściej wskazywało dwie odpowiedzi dotyczące, skorzystania ze wsparcia OWES, tzn. 30,8% badanych korzystało z niego powyżej roku, ale mniej niż dwa lata temu oraz mniej niż pół roku temu. Z kolei podmioty o innym charakterze najczęściej korzystały ze wsparcia mniej niż pół roku temu (33,3%), a w dalszej kolejności ponad dwa lata temu (30,7%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Udzielona odpowiedzi dotyczące doświadczeń podmiotów we współpracy z Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej wskazują, że zdecydowana większość badanych (82,4%) nie korzystała jeszcze ze wsparcia OWES. Wydaje się zatem, że potencjał współpracy pozostaje w dużym stopniu niewykorzystany, a działania informacyjne oraz promocyjne prowadzone przez OWES mogą wymagać wzmocnienia.

Spośród 500 uczestniczących w badaniu podmiotów 88 korzystało ze wsparcia OWES systematycznie, a co trzeci z nich robił to w okresie krótszym niż sześć miesięcy. Należy jednak zaznaczyć, że zdecydowana większość z nich nie ma takich doświadczeń. Można stwierdzić, że zgodnie z powyższą analizą występują również wyraźne różnice między subregionami oraz typami podmiotów, co sugeruje konieczność bardziej zróżnicowanego podejścia do informacji, oferty i działań animacyjnych OWES.

4.2. Opis i analiza działań podejmowanych przez OWES funkcjonujące w województwie łódzkim

Działania na rzecz PES i PS

Wsparcie, którego najczęściej udzielają OWES podmiotom ekonomii społecznej, dotyczy przede wszystkim doradztwa, które ma charakter zarówno ogólny, czyli koncentruje się na podstawowych zagadnieniach związanych z funkcjonowaniem podmiotów ekonomii społecznej i obejmuje m.in. informacje dotyczące zasad zakładania i prowadzenia PES, omówienie dostępnych form wsparcia, pomoc w przygotowaniu podstawowych dokumentów (takich jak statut, regulamin czy uproszczony biznesplan), a także bieżące konsultacje formalno-organizacyjne. Ten typ doradztwa pełni przede wszystkim funkcję orientacyjną i wspierającą – obejmuje

m.in. wsparcie prawne, księgowość, finansowe, marketingowe oraz branżowe, co umożliwia efektywne prowadzenie i rozwijanie działalności gospodarczej (jest to szczególnie przydatne w kontekście podmiotów dopiero rozpoczynających działalność i potrzebujących podstawowego ukierunkowania). Uzupełnienie stanowią działania animacyjne, które upowszechniają ideę ekonomii społecznej, inspirują do współpracy i pobudzają lokalne środowiska do podejmowania inicjatyw oraz tworzenia nowych podmiotów.

Z kolei doradztwo specjalistyczne jest znacznie bardziej pogłębione i wymaga udziału ekspertów z określonych dziedzin. Obejmuje wsparcie prawne, księgowość i finansowe, doradztwo marketingowe, biznesowe czy branżowe (np. dotyczące gastronomii, usług opiekuńczych lub technicznych standardów prowadzenia działalności). W jego zakres wchodzi również pomoc przy analizie rynku, tworzeniu modeli biznesowych, konstruowaniu strategii rozwoju, a także przygotowywaniu zaawansowanych dokumentów i procedur obowiązujących w PES. Tego typu doradztwo odpowiada na złożone potrzeby podmiotów lepiej rozwiniętych lub mierzących się z konkretnym problemem wymagającym specjalistycznej wiedzy.

W wypowiedziach przedstawicieli Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej wyraźnie zaznacza się, że wśród usług najczęściej wymienianych jako podstawowe i kluczowe dla ich działalności znajdują się działania związane z tworzeniem i wspieraniem funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej (PES) oraz przedsiębiorstw społecznych (PS). To właśnie te formy pomocy – obejmujące doradztwo instytucjonalne, formalnoprawne i organizacyjne – stanowią fundament codziennej pracy OWES. Wsparcie koncentruje się na towarzyszeniu podmiotom na pierwszych etapach ich rozwoju, a także w procesach formalizacji, rejestracji i podejmowania aktywności gospodarczej na rynku komercyjnym.

„To jest wsparcie tych podmiotów, w moim przypadku, w procesie ubiegania się o zamówienia publiczne. To są bardzo proste, ale nawet powiedziałabym prozaiczne, często bardzo podstawowe rzeczy, w których pomagamy, jak: założenie organizacji pozarządowej, poruszanie się w rynku, na rynku prawnym, gdzie zarejestrować organizację, jak zbudować statut, jak szukać zleceń, jak być konkurencyjnym na rynku, jak korzystać z dotacji, grantów, jak stworzyć pisma, jak budować wiarygodność organizacji, poszerzać kompetencje.” (OWES)

Doradztwo ogólne i specjalistyczne łączy się także z pomocą w kwestiach finansowych (takich jak księgowość, rozliczenia), dzięki czemu OWES wzmacniają procesy usamodzielniania ekonomicznego i rozwijania działalności gospodarczej prowadzonej przez PES.

„Prowadzimy doradztwo. Jestem doradczynią kluczową, więc to jest doradztwo zarówno na etapie zakładania organizacji, później trochę przekształcania czy wdrażania tej działalności ekonomicznej. Tak, bo tu chodzi o działalność logiczną, czyli albo gospodarczą, albo odpłatną. Mieliśmy takie pakiety rozwojowe dla takich właśnie młodych organizacji, które dopiero zaczynają i chodziło o stworzenie modeli

biznesowych pod te organizacje, żeby mogły tą działalność ekonomiczną prowadzić. Więc zarówno na tym etapie takim początkowym, jak i późniejszym, kiedy one już prowadzą tą działalność ekonomiczną, to też wspieramy ich doradztwem, szkoleniami.” (OWES)

„(...) pracujemy z istniejącymi organizacjami pozarządowymi, które potrzebują, które zgłaszają się do nas w najróżniejszych sprawach związanych z prowadzeniem organizacji. Czasem to są kwestie takiego absolutnego, powiedziałbym, abecadła, a czasami są to złożone kwestie, złożone kwestie prawne. Bądź biznesowe czy marketingowe.” (OWES)

Wsparcie oferowane przez OWES, jest bardzo istotną częścią służącą poprawie funkcjonowania PES i PS. Respondenci OWES podkreślają znaczenie dostępności i wysokiej jakości doradztwa, w tym zwłaszcza doradztwa prawnego, księgowego oraz pomoc przy pisaniu projektów i wniosków.

„(...) to jest specyficzny sposób tworzenia projektu. Wiadomo, metodologia i tak dalej. Opis tego projektu, rezultaty, wskaźniki. To ja powiem tak dla normalnego człowieka to się nie nadaje. Normalny człowiek tego w życiu nie napisze, bo to jest specyficzny twór, który trzeba wiedzieć jak się w nim poruszać. (...) A tutaj mogą skorzystać Właśnie. Nie dość, że ktoś im powie, jak napisać. To jeszcze im podpowie. Jeszcze wyhaczy błędy, poprawki, żeby ten projekt dopracować, żeby on miał szansę na dofinansowanie.” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

Warto zwrócić uwagę również na działania animacyjne, które przez jednego z badanych zostały opisane jako formy upowszechniania idei ekonomii społecznej i budowania świadomości w tym obszarze. Jak wskazano w wypowiedziach, animacja stanowi nie tylko proces promowania wartości i zasad ekonomii społecznej, lecz także element praktycznego wsparcia – obejmujący doradztwo, inspirowanie do współpracy i tworzenie warunków do powstawania nowych podmiotów. Jeden z respondentów określił tego typu inicjatywy mianem „animacyjnych usług doradczych”, podkreślając ich podwójny – informacyjny i edukacyjno-doradczy – charakter:

„Prócz tego prowadzimy działania animacyjne. Działania animacyjne to jest przekazywanie ogólnej takiej idei. Czym jest ekonomia społeczna, jak powoływać te podmioty ekonomii społecznej, jak one mogą współpracować z lokalnymi instytucjami, jak mogą świadczyć usługi społeczne, Jak mogą aktywizować osoby zagrożone wykluczeniem społecznym? Jak mogą integrować osoby na rynku pracy, czyli przywracać do takiego aktywnego życia zawodowego, tak, żeby docelowo one mogły wrócić też na otwarty rynek pracy. I te działania animacyjne prowadzimy z samorządem, ale też z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi.” (OWES)

Dodatkowo zwrócono uwagę, że działania animacyjne zachęcają lokalne środowiska do samoorganizacji i zwiększają ich gotowość do podejmowania działań społecznych.

„[...] potrafią też pobudzić do aktywności. [...] pierwsze spotkanie mamy 25 listopada z kołami gospodyń wiejskich i one przedstawiają jakieś tam, co mogą osiągnąć, co mogą zyskać. [...] Tak, ale zawsze [działania] są pozytywne. To znaczy bardziej jako doradcze. Tak, one tak ukierunkowały do działania” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

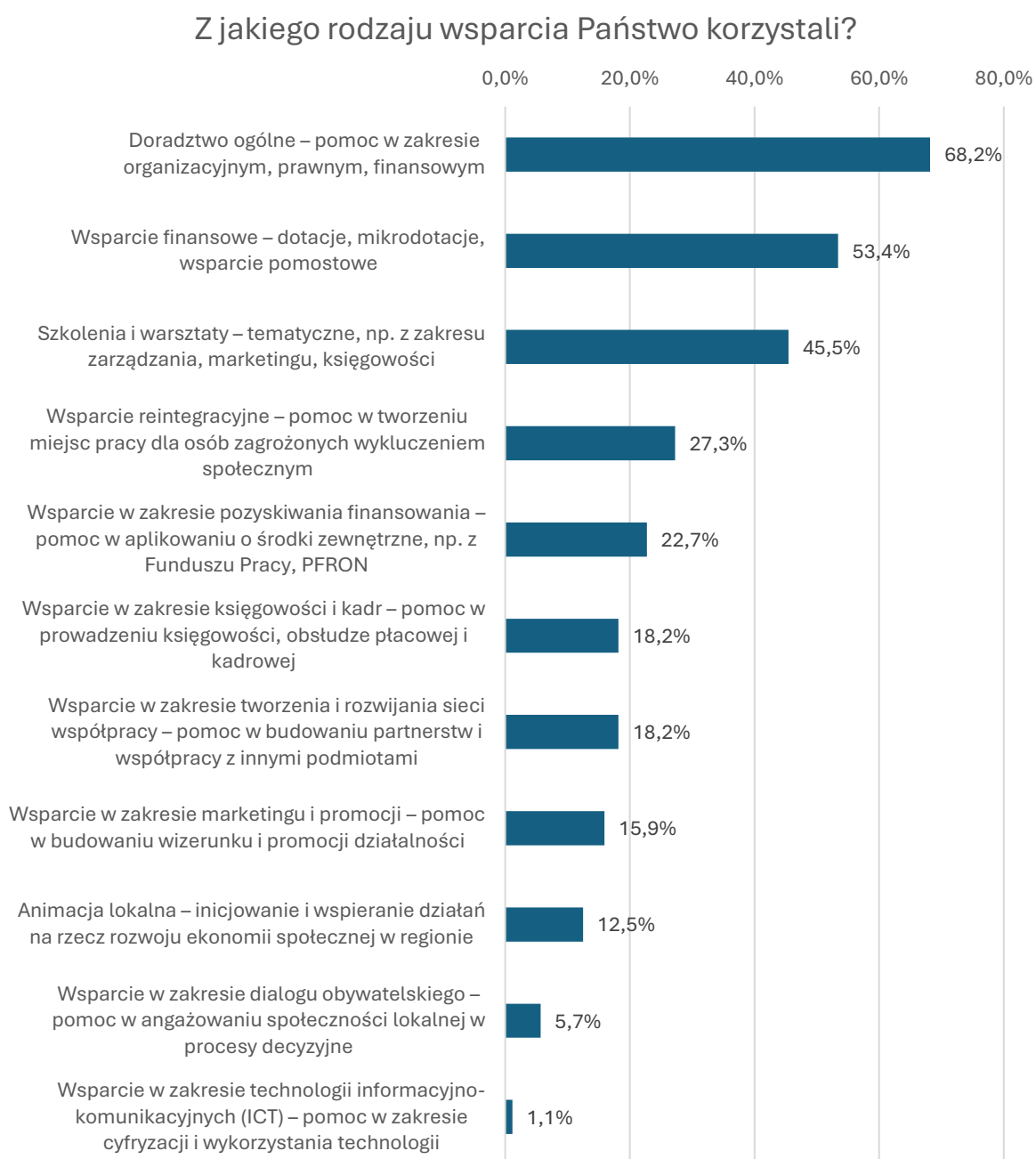
Wsparcie oferowane przez OWES opiera się więc przede wszystkim na doradztwie, odpowiadającym na zróżnicowane potrzeby podmiotów ekonomii społecznej

Popularne usługi oferowane przez OWES w perspektywie podmiotów

Wśród najpopularniejszych rodzajów wsparcia oferowanego przez OWES dla PES/PS wymieniane było doradztwo w obszarze organizacyjnym, finansowym i prawnym – co wskazało 68,2% badanych. Ponad połowa respondentów (53,4%) korzystała także ze wsparcia finansowego, w tym dotacji, mikrodotacji czy wsparcia pomostowego. 22,7% przedstawicieli PES i PS wskazało wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania zewnętrznego (np. Fundusz Pracy, PFRON). Dużą popularnością wśród badanych cieszyły się szkolenia i warsztaty tematyczne, co wskazało 45,5% badanych. Około jedna trzecia podmiotów (27,3%) korzystała ze wsparcia w zakresie reintegracji, obejmującego m.in. pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Nieco ponad 18% respondentów korzystało ze wsparcia w zakresie księgowości i kadr oraz tworzenia i rozwijania sieci współpracy. Wsparcie z zakresu promocji i marketingu wskazało 15,9% podmiotów, a wsparcie dotyczące animacji lokalnych 12,5%. Jedynie 5,7% podmiotów korzystało z pomocy OWES w kwestii prowadzenia dialogu obywatelskiego, a 1,1% – w obszarze technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT).

Wykres 13 Wsparcie, z jakiego korzystały podmioty

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

We wszystkich subregionach najczęściej wybieranym rodzajem wsparcia oferowanym przez OWES było doradztwo ogólne obejmujące pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym i finansowym. Najwięcej wskazań odnotowano w subregionie IV (75,0%) oraz subregionie III (72,0%). W subregionie I, III i IV drugim najpopularniejszym rodzajem wsparcia było finansowe (dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe)

W obu typach podmiotów doradztwo ogólne pozostawało najczęściej wybieraną formą wsparcia – wskazało je 69,2% podmiotów o charakterze reintegracyjnym oraz 68,0% podmiotów o innym charakterze. W grupie podmiotów o charakterze

reintegracyjnym drugim najczęściej wybieranym rodzajem wsparcia były ex aequo wsparcie finansowe oraz szkolenia i warsztaty (po 53,8%). Wśród podmiotów o innym charakterze drugie miejsce zajęło wsparcie finansowe (53,3%).

Tabela 5 Rodzaje wsparcia, z jakiego korzystały podmioty, w podziale na subregion i charakter podmiotu

Z jakiego rodzaju wsparcia Państwo korzystali	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym	56,5%	68,8%	72,0%	75,0%	69,2%	68,0%
Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe	47,8%	43,8%	64,0%	54,2%	53,8%	53,3%
Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości	21,7%	62,5%	48,0%	54,2%	53,8%	44,0%
Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	26,1%	25,0%	24,0%	33,3%	30,8%	26,7%
Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON	8,7%	31,3%	36,0%	16,7%	30,8%	21,3%
Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze placowej i kadrowej	8,7%	25,0%	16,0%	25,0%	15,4%	18,7%
Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami	8,7%	25,0%	16,0%	25,0%	30,8%	16,0%
Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności	8,7%	12,5%	16,0%	25,0%	15,4%	16,0%
Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie	8,7%	12,5%	12,0%	16,7%	15,4%	12,0%
Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne	4,3%	12,5%	4,0%	4,2%	15,4%	4,0%
Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii	0,0%	0,0%	0,0%	4,2%	7,7%	0,0%
Inne	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88. Pytanie wielokrotnego wyboru stąd odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Respondenci zostali również poproszeni o wskazanie form wsparcia oferowanych przez OWES, które w tym momencie są dla nich najmniej interesujące. Jako najmniej interesująca (21,6%) została wskazana animacja lokalna, czyli inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie. Drugą, najmniej interesującą formą wsparcia oferowaną przez OWES było doradztwo ogólne (13,6%),

a trzecią – wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego (12,5%). 10,2% podmiotów wskazało wsparcie integracyjne, a 5,7% - szkolenia i warsztaty oraz wsparcie z zakresu księgowości i kadr. Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy wskazało 4,5% podmiotów. Wsparcie w zakresie marketingu i promocji oraz w zakresie pozyskiwania finansowania wskazano po 2,3%.

Wykres 14 Najmniej interesujące formy wsparcia oferowane przez OWES według PES-ów, w tym PS-ów i PES-ów o charakterze reintegracyjnym

Proszę wskazać, która z form wsparcia oferowanego przez OWES jest dla Państwa na ten moment najmniej interesująca:

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Animacja lokalna, czyli inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie została wskazana jako najmniej interesująca forma wsparcia przez podmioty z subregionu I i III (odpowiednio 30,4% i 24,0% wskazań).

Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego, rozumiane jako pomoc w angażowaniu lokalnej społeczności w procesy decyzyjne, najmniejszym zainteresowaniem cieszyło się w subregionie II (31,3%).

Doradztwo ogólne, obejmujące wsparcie organizacyjne, prawne i finansowe, było najmniej interesujące dla podmiotów z subregionu IV (29,1%). Co ciekawe, jest to jednocześnie forma wsparcia, z której podmioty ze wszystkich subregionów korzystały najczęściej. Może to wiązać się z tym, że doradztwo ogólne jest najłatwiej dostępne i najpowszechniej oferowane. Część organizacji może oceniać je jako mniej interesujące, ponieważ ich potrzeby w tym zakresie zostały już w dużej mierze zaspokojone dzięki wcześniejszemu korzystaniu z usług OWES.

Tabela 6 Najmniej interesujące formy wsparcia oferowane przez OWES, a subregion i charakter podmiotu

Proszę wskazać jedną z form wsparcia oferowanego przez OWES, która jest dla Państwa na ten moment najmniej interesująca	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie	30,4%	12,5%	24,0%	16,7%	15,4%	22,7%
Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym	17,4%	6,3%	0,0%	29,2%	15,4%	13,3%
Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne	4,3%	31,3%	8,0%	12,5%	15,4%	12,0%
Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	17,4%	18,8%	12,0%	0,0%	0,0%	13,3%
Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii	8,7%	12,5%	8,0%	12,5%	15,4%	9,3%
Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości	4,3%	0,0%	12,0%	4,2%	7,7%	5,3%
Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze placowej i kadrowej	8,7%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	6,7%
Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami	0,0%	6,3%	12,0%	0,0%	7,7%	4,0%

Proszę wskazać jedną z form wsparcia oferowanego przez OWES, która jest dla Państwa na ten moment najmniej interesująca	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe	0,0%	0,0%	8,0%	4,2%	0,0%	4,0%
Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności	0,0%	0,0%	4,0%	4,2%	0,0%	2,7%
Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON	4,3%	6,3%	0,0%	0,0%	0,0%	2,7%
Inne	4,3%	6,3%	12,0%	4,2%	23,1%	4,0%
SUMA	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Wskazane przez podmioty potrzeby w otrzymywanym wsparciu OWES

W badaniu jakościowym PES i PS w pierwszej kolejności zgłaszały większą potrzebę rozwoju kompetencji cyfrowych wśród swoich pracowników i wsparcia w tworzeniu elektronicznego obiegu dokumentów. W ich opiniach brakuje „cyfrowej opieki” dla organizacji, które często nie radzą sobie z korzystaniem ze stron rządowych czy generatorami wniosków. Jednocześnie OWES oceniane są jako instytucje, które mogłyby te braki systemowo uzupełnić, poprzez przekazywanie wiedzy na ten temat

„Często mamy takie poczucie, że te strony rządowe niby intuicyjne, ale dla nas naprawdę nie jest często łatwe. I mam takie poczucie, że nie wszyscy wiedzą, jak sobie radzą z tym osoby, które na przykład mają problem z obsługą komputera, gdzie przejście przez te wszystkie panele, wrzucanie tam różnych danych jest tak skomplikowane, że czasami złożenie sprawozdania wydaje się niemożliwe”
(FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

„Fajnie by było, gdyby były projekty ciągłe na utrzymanie miejsc pracy i wsparcie bieżących potrzeb organizacji, w tym cyfryzacji dokumentów i obsługi systemów. To ogromne wyzwanie dla organizacji.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Respondenci opisują tę potrzebę jako konieczność zaoferowania „cyfrowej opieki” przez OWES koncentrującej się na: kwestiach technicznych aż po interpretację wymagań systemowych obejmujących pomoc w rozumieniu i stosowaniu zasad narzuconych przez systemy informatyczne, procedury, przepisy związane z cyfryzacją. Wskazują, że szkolenia czy jednorazowe webinary nie rozwiązują problemu — potrzebne jest wsparcie reagujące na realne, codzienne trudności.

„Jakbym pomyślała bardziej pod kątem tego, czego nam brakuje w fundacji, to wsparcia w zakresie doradztwa informatycznego. To jest chyba jedyna taka rzecz, która jest naprawdę potrzebna.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

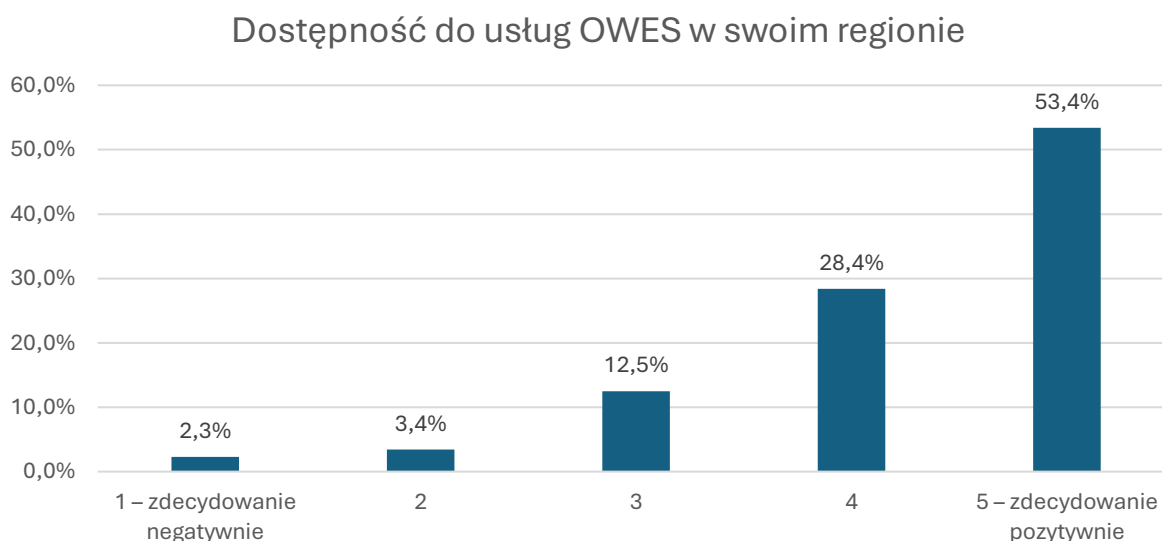
Najchętniej widzianą przez PES formą wsparcia w tym zakresie byłoby wsparcie indywidualne. Ze względu na duże zróżnicowanie podmiotów, branż w których działają oraz doświadczenia i poziomu zaawansowania technologicznego ogólnie szkolenia nie są pożądaną formą. Wskazywana jest konieczność prowadzenia wsparcia indywidualnego, dopasowanego do specyfiki konkretnej organizacji.

„Ze względu na duże zróżnicowanie podmiotów, ich branż, doświadczenia i poziomu zaawansowania technologicznego, konieczne jest wsparcie indywidualne, dopasowane do specyfiki konkretnej organizacji.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Ocena działań OWES przez PES i PS

Badanych, czyli przedstawicieli PES, w tym PS i PES o charakterze reintegracyjnym poproszono również o ocenę oferowanego wsparcia, pod względem dostępności, komunikacji i dopasowania. Dostępność usług OWES w swoich regionach, została oceniona przez podmioty bardzo pozytywnie - aż 53,4% respondentów przyznało jej najwyższą ocenę w skali. Dobrą ocenę wskazało 28,4% podmiotów, a 12,5% oceniło dostępność neutralnie (ocena 3). Jedynie 5,7% podmiotów wskazało negatywną ocenę w tym zakresie (1 i 2).

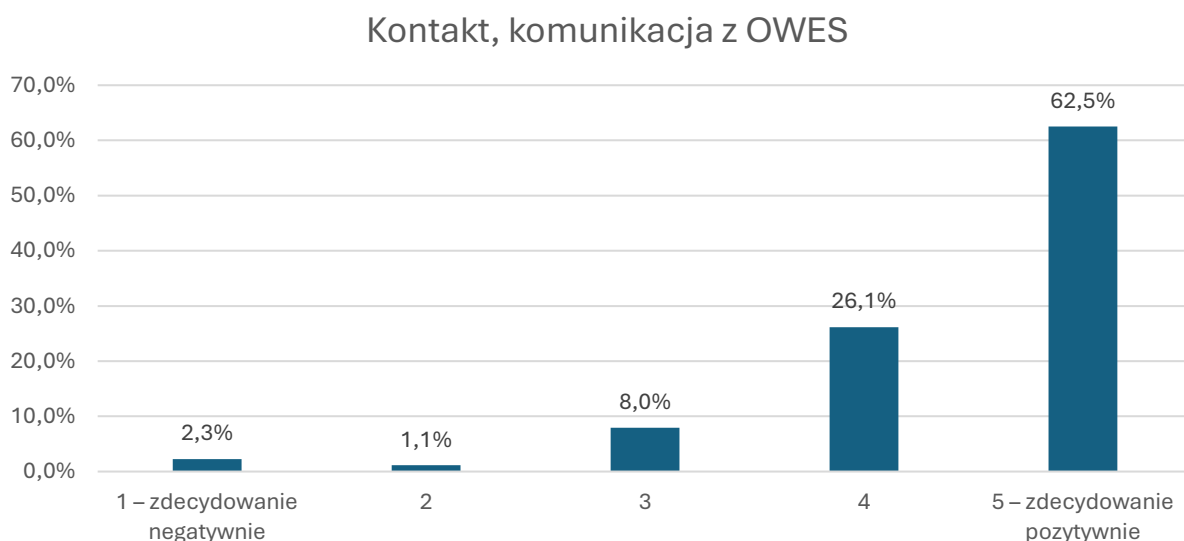
Wykres 15 Ocena dostępności do usług OWES w regionie według PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Podobnie jak w przypadku dostępności, kontakt i komunikacja z OWES została oceniona pozytywnie lub bardzo pozytywnie przez 88,6% respondentów. Jedynie 8% podmiotów określiło kontakt jako neutralny, a 3,4% wystawiło ocenę negatywną (1 lub 2).

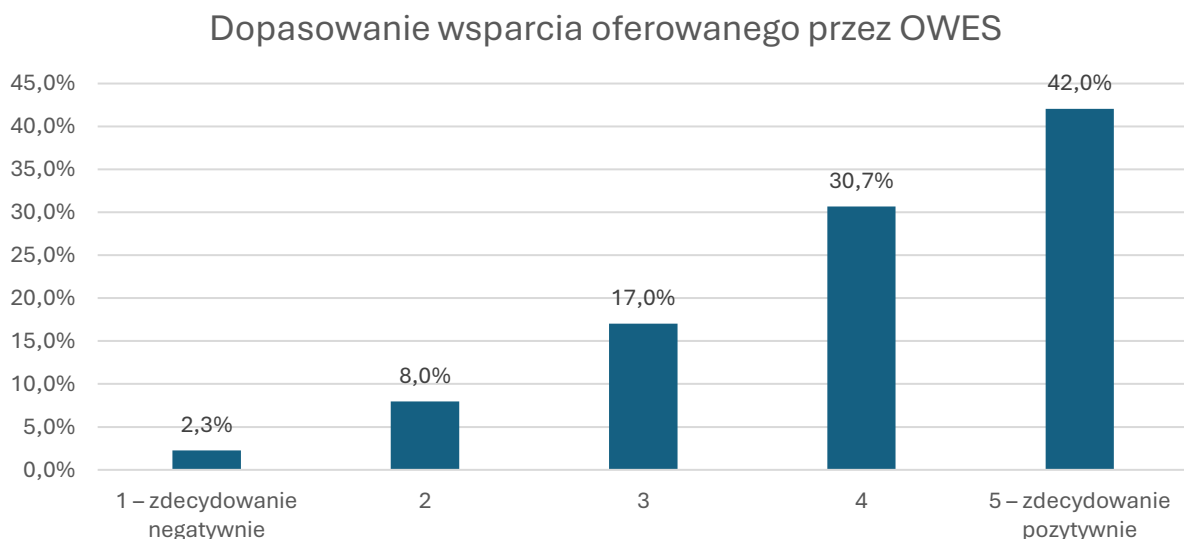
Wykres 16 Ocena kontaktu z OWES

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Dopasowanie wsparcia oferowanego przez OWES do potrzeb PS i PES, w tym o charakterze reintegracyjnym, również zostało ocenione pozytywnie przez (72,7% respondentów). 17% podmiotów neutralnie oceniło dopasowanie wsparcia, a 10,3% negatywnie.

Wykres 17 Ocena dopasowania wsparcia oferowanego przez OWES do potrzeb PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Najwyższą ocenę dostępności do usług OWES odnotowano w subregionie III – aż 68,0% respondentów oceniło ją „zdecydowanie pozytywnie”. Podobnie wysokie wyniki uzyskano wśród podmiotów o charakterze reintegracyjnym, gdzie 61,5% wybrało tę samą, najwyższą ocenę. W tej grupie nie pojawiły się żadne negatywne oceny w kontekście dostępności do usług OWES. Wśród podmiotów o innym

charakterze opinie były bardziej zróżnicowane, jednak dominowały oceny pozytywne – 52,0% wskazało ocenę 5, a 28,0% ocenę 4.

Kontakt z OWES został najlepiej oceniony przez przedstawicieli podmiotów z subregionu II (75,0%) oraz podmiotów o charakterze reintegracyjnym (69,2%). W obu tych grupach nie pojawiły się najniższe oceny (1 i 2).

W przypadku dopasowania oferowanego przez OWES wsparcia do potrzeb podmiotów, widać większe zróżnicowanie ocen. Najwięcej ocen „zdecydowanie pozytywnie” pojawiło wśród podmiotów z siedzibami w subregionach I (47,8%), II (43,8%) i III (48,0%). Podmioty z subregionu IV najczęściej wybierały ocenę 4 (37,5%). Jednocześnie w tym subregionie jako jedynym, odnotowano ocenę najniższą – 1 (8,3% respondentów).

Wśród podmiotów o charakterze reintegracyjnym dominowały oceny zdecydowanie pozytywne (61,5%), natomiast wśród podmiotów o innym charakterze opinie były bardziej zróżnicowane: 38,7% oceniło wsparcie oferowane przez OWES zdecydowanie pozytywnie, a 33,3% – oceną 4.

Tabela 7 Ocena dostępności do usług OWES, a subregion i charakter podmiotów

Dostępność do usług OWES w regionach PES-ów, PS-ów i PES-ów o charakterze reintegracyjnym	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
1 – zdecydowanie negatywnie	0,00%	0,00%	0,00%	8,30%	0,00%	2,70%
2	0,00%	6,30%	8,00%	0,00%	0,00%	4,00%
3	13,00%	12,50%	8,00%	16,70%	7,70%	13,30%
4	39,10%	37,50%	16,00%	25,00%	30,80%	28,00%
5 – zdecydowanie pozytywnie	47,80%	43,80%	68,00%	50,00%	61,50%	52,00%
SUMA	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Tabela 8 Ocena kontaktu z OWES, a subregion i charakter podmiotów

Kontakt, komunikacja z OWES według PES, w tym PS i PES o charakterze reintegracyjnym	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
1 – zdecydowanie negatywnie	0,00%	0,00%	0,00%	8,30%	0,00%	2,70%
2	0,00%	0,00%	0,00%	4,20%	0,00%	1,30%
3	13,00%	0,00%	8,00%	8,30%	7,70%	8,00%
4	34,80%	25,00%	28,00%	16,70%	23,10%	26,70%
5 – zdecydowanie pozytywnie	52,20%	75,00%	64,00%	62,50%	69,20%	61,30%
SUMA	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Tabela 9 Ocena dopasowanie oferowanego wsparcia, a subregion i charakter podmiotów

Dopasowanie wsparcia oferowanego przez OWES do potrzeb PES, w tym PS i PES o charakterze reintegracyjnym	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
1 – zdecydowanie negatywnie	0,00%	0,00%	0,00%	8,30%	0,00%	2,70%
2	13,00%	6,30%	4,00%	8,30%	15,40%	6,70%
3	4,30%	25,00%	24,00%	16,70%	7,70%	18,70%
4	34,80%	25,00%	24,00%	37,50%	15,40%	33,30%
5 – zdecydowanie pozytywnie	47,80%	43,80%	48,00%	29,20%	61,50%	38,70%
SUMA	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Część jakościowa badania uzupełnia przytoczone powyżej dane ilościowe. Z wywiadów wynika, że dla samych PES/PS, wsparcie ze strony OWES, choć zawierające różne elementy doradztwa, jest najbardziej cenne na samym początku funkcjonowania, czyli w okresie tworzenia podmiotów. Bardzo często przedsiębiorstwa społeczne opisują OWES jako pierwsze źródło wiedzy, do którego się skierowali, które „poprowadziło” ich przez proces rejestracji przedsiębiorstwa, tworzenia statutu oraz innych kwestii związanych z organizacją PS. Badani opowiadają o tej pomocy z dużą wdzięcznością, podkreślając jej długofalową użyteczność, ponieważ dzięki niej zdobyli początkową wiedzę w zakresie prowadzenia podmiotu ekonomii społecznej i mogli dalej rozwijać swoją działalność, korzystając z kolejnych form doradztwa. Dzięki temu, beneficjenci wsparcia OWES, oceniają je jako bardzo merytoryczne.

Poczucie wsparcia oferowanego przez OWES przekłada się na długoterminowe zaufanie do tych podmiotów, sprawiając, że badani chętnie zwracają się po kolejne wsparcie

„Pełna uznania dla tych osób, z którymi współpracujemy. Bo tak ogólnie sam proces ubiegania się o wsparcie jest procesem długotrwałym, żmudnym, wymagającym od nas ogromu pracy. W konsekwencji w naszych działaniach, ale z drugiej strony w tym procesie, na tym etapie ubiegania się o środki nie jesteśmy same, bo zawsze mamy tego doradcę, z którymi możemy konsultować poszczególne etapy, chociażby pisanie wniosku o osobę, doradcę, który pomaga nam, udziela nam różnych rad, wskazówek, a wręcz jakby wskazuje nam tor myślenia, że nie tak, zróbcie inaczej.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„[...] my byliśmy w takim trudnym momencie pandemii, gdzie fundacja przeniosła się do lokalu, gdzie nie było nic, nawet wody nie było w piwnicy i byliśmy z [imię] załamani tym, że dalej nie wiadomo w ogóle jak się utrzymywać, finansować do tej pory. [...] I pamiętam to tutaj. Konsultowała nas w Instytucie [imię], to po prostu poczułyśmy, że w końcu jest ktoś, kto nas wesprze. I my też takie mamy

doświadczenie, że zawsze mamy jakąś trudność. To zawsze nas wesprze. Obojętnie jak się zmieniali, to zawsze są takie osoby, które pokierują, podpowiedzą, gdzie szukać wsparcia, gdzie szukać pomocy.” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

Poza wsparciem w zakresie zakładania i przedstawiania zainteresowanym podstawowych zasad prowadzenia PES/PS, respondenci wspominają o innych formach wsparcia z których chętnie korzystają, takie jak coaching czy doradztwo marketingowe.

„[...] ten coaching spowodował, że zaczęliśmy inaczej patrzeć tak długofalowo, na rozwój fundacji.” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

„[...] korzystaliśmy z doradztwa marketingowego, no to wydawałoby się, że doradztwo, że ktoś coś tam powie, co można zrobić w tym kierunku, a okazywało się, że kiedy mówimy o swoich potrzebach, to nagle pojawiały się pomysły [...] No dla nas to było takie wsparcie bardzo cenne. I takie rzeczy po prostu wydarzyło się w ogóle nawet sieciowanie organizacji. Uczestniczenie w takich spotkaniach, poznawanie się z różnymi ludźmi.” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne, które aktywnie korzystają ze wsparcia OWES, w zdecydowanej większości oceniają współpracę jako bardzo dobrą i satysfakcjonującą. Wskazują, że kontakt z doradcami jest regularny, różnorodny i elastyczny – obejmuje spotkania bezpośrednie, konsultacje mailowe i rozmowy telefoniczne. Takie rozwiązanie postrzegane jest jako efektywne i wystarczające. Organizacje podkreślają, że OWES reagują na ich potrzeby i zapewniają wsparcie w kluczowych obszarach funkcjonowania, co przekłada się na stabilność i rozwój ich działalności.

„Kontakt mamy bardzo dobry, mailowy, telefoniczny, spotkania z doradcami są face to face. To jest niesamowite. Wydaje mi się, że wszystko jest dobrze zorganizowane.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Mamy kontakt mailowy, mamy kontakt telefoniczny. Jeżeli jest potrzebne wsparcie na miejscu, to też tam jedziemy. Jeżeli doradca ma przyjechać do nas, przyjeżdża.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Choć respondenci rzadko mówią wprost o tworzeniu „sieci wsparcia”, to z ich wypowiedzi wynika, że OWES pełnią rolę animatorów współpracy – łączą organizacje, podpowiadają, jak nawiązywać relacje z samorządami, umożliwiają kontakt z innymi PES oraz udostępniają wiedzę o dobrych praktykach.

„Współpracujemy z organizacjami, które korzystają z usług [nazwa OWES] i jest to dla mnie bardzo znaczące, bo mamy możliwość porównania i to się wzajemnie uzupełnia.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Panie mają dostęp do innych tego typu przedsiębiorstw społecznych, w związku z czym widzą, jak inne przedsiębiorstwa działają i mówią tak: my im dajemy przykład od was, a wam mówimy, że możecie to zrobić tak albo tak, albo współpracować z

władzami samorządowymi w ten sposób, żebyście mogli mieć jakąś korzyść.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Co więcej respondenci, którzy posiadają doświadczenie ze współpracy z OWES podkreślają, że dzięki wsparciu możliwe było nie tylko powstanie nowych organizacji, ale także rozwój już funkcjonujących. W ich wypowiedziach wielokrotnie pojawiają się wątki kluczowej roli OWES na etapie zakładania podmiotów, prowadzenia ich przez zawiłe procedury formalne oraz zapewniania stałego doradztwa. Wskazywano także, że wsparcie OWES miało charakter długofalowy, co pozytywnie wpływa na ekonomię społeczną w regionie.

„Praktycznie od początku był bardzo istotnym elementem założenia spółdzielni socjalnej, ponieważ był zarówno inicjatorem tego, żeby spółdzielnia powstała. Osób prawnych, był w trakcie powstawania, aktywnie uczestniczył. Generalnie to była mój tak zwany przewodnik. Kiedy zakładaliśmy spółdzielnię, to generalnie to był mój główny doradca. Korzystaliśmy, korzystamy. No i zakładam, że też będziemy działać w partnerstwie i korzystać.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

W wypowiedziach przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej wyraźnie widać, że jednym z najważniejszych i najbardziej istotnych elementów oferowanego przez OWES było wsparcie finansowe, zwłaszcza na etapie zakładania działalności. Respondenci podkreślają, że środki otrzymane w ramach dotacji stanowiły kluczowy impuls rozwojowy, który umożliwił rozpoczęcie funkcjonowania organizacji, wyposażenie miejsc pracy i zapewnienie ich utrzymania w początkowym okresie działalności. Pomoc ta była często postrzegana jako warunek konieczny dla przetrwania i stabilnego rozwoju podmiotu.

„Najbardziej tym pożądanym, (...) jest to wsparcie finansowe.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„A najchętniej z pomocy finansowej (...).” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Wtedy zdobyliśmy wsparcie na utworzenie nowych miejsc pracy i na wyposażenie tych miejsc pracy i utrzymanie tych miejsc pracy przez kolejne pół roku. To był taki zastrzyk, bardzo duży dla nas mający ogromne znaczenie, bo my startowaliśmy od zera, z pustym kontem.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Przekonano mnie do tego, że moja działalność gospodarcza jest i tak w większości działalnością charytatywną i nastawiana głównie na rozwój. Na rozwój tego, co nazwaliśmy projektem Dolina Skrzatów, więc najkorzystniejszą formą będzie po prostu zmiana działalności gospodarczej albo inaczej zastąpienie w całości działalności gospodarczej działalnością stowarzyszenia. I tak też żeśmy zrobili. Pozyskaliśmy środki, mieliśmy pełne wsparcie ze strony i prawnicze.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

W dalszej kolejności przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej wskazują na duże znaczenie wsparcia doradczego, które w ich ocenie miało istotny wpływ na rozwój kompetencji i profesjonalizację ich działań. Wsparcie to obejmowało przede

wszystkim pomoc w zakresie prawa, finansów i zarządzania, a także opracowywania biznesplanów oraz przekształcania organizacji w przedsiębiorstwa społeczne. Respondenci podkreślają, że doradztwo pozwoliło im nie tylko zrozumieć zasady funkcjonowania PES, ale również nauczyć się myślenia w kategoriach biznesowych i planowania rozwoju w dłuższej perspektywie.

„(...) taką perspektywą naszą jest działalność formalna jako organizacji pozarządowej. (...) Ja kontaktowałam się z doradcą, w jaki sposób możemy to zrobić, też w jaki sposób się sformalizować, czyli zarejestrować się po prostu jako stowarzyszenie zwykłe (...) trzeba mieć po prostu kontakt z takimi osobami, które mogą podpowiedzieć, w jaki sposób można to zrobić, gdzie się udać, jaki dokument sobie przygotować po to, żeby zacząć tą swoją działalność jako stowarzyszenie zwykłe nawet. No i jakie są wzory dokumentów, które można również zacerpnąć z Internetu, jakie są wiarygodne strony, gdzie taką pomoc można profesjonalnie uzyskać.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Obszar biznesowy, tworzenie biznesplanów To była na samym początku też bardzo duża szkoła dla nas. Ogromna dawka wiedzy, jaką ja z koleżanką otrzymałyśmy. Właśnie to jest chociażby wtedy, 10 lat temu nauczyłyśmy się pisać profesjonalne biznesplany i wtedy nauczyłyśmy się właśnie w tym 2016 roku jak planować, jak myśleć o biznesie i jak to zrobić, żeby to tak mówiąc szczerze wyszło.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„No i po tym spotkaniu zaproszono nas na kolejne spotkanie, podczas którego my też byliśmy doinformowani [...] jak działają. Wstępnie oczywiście, jak działają stowarzyszenia i jak można z tego zrobić przedsiębiorstwo ekonomii społecznej. Chociaż nie ukrywam, że to hasło wtedy było dla mnie zupełnie obce i działalność stowarzyszeniowa z działalnością społeczną ekonomii nie wiązała się w mojej głowie. Absolutnie. Jako stary harcerz, który w większości robił rzeczy za darmo. To było ciężkie do przekucia. W związku z tym pomogli nam w ten sposób, że było spotkanie z prawnikiem, było spotkanie z księgowym, było spotkanie organizacyjne i jak dziecko przez mgłę za rękę prowadzono nas. A my żeśmy po prostu zaufali stowarzyszeniu Ja, Ty, My w stu procentach, to znaczy pozwoliliśmy im kierować nasze dziecko, czyli projekt Dolina Skrzatów za rękę, krok po kroku. I okazało się to zaufanie strzałem w dziesiątkę, dlatego że po pierwsze pomogli nam również w pisaniu biznesplanu.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Jako ważne wsparcie doradcze wymieniano również to dotyczące kwestii marketingowych, konsultacji w zakresie strategii, działania strony internetowej, czy poprawności materiałów reklamowych.

„Chodzi właśnie o taki rozwój wizerunkowy naszej organizacji (...). Czy odpowiednia strona internetowa, odpowiednio przygotowana, czy odpowiednie materiały reklamowe, które my możemy też przygotować w jakiś sposób, czy też dostępne teraz wszystkie formy przekazu, bo wiadomo, że znamy Facebooka, a może powinniśmy skierować nasze działania również do młodszych? Może przez

Instagram, może się przeniesiemy na te technologie, które są cyfrowe, które są teraz nowoczesne, na topie. Myślę, że będziemy chciały je pozyskać dla naszych usług.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Wypowiedzi uczestników badania pokazują w jaki sposób zakres dostępnych usług OWES jest odbierany i wykorzystywany przez podmioty ekonomii społecznej. W badaniach jakościowych pojawia się również szersza perspektywa. Organizacje podkreślają, że duża wartość OWES kryje się w podejmowanych przez nie działaniach wzmacniających otoczenie społeczne, budowania sieci kontaktów oraz poczucia zakorzenienia PES/PS w sektorze.

Respondenci zwracali uwagę, że uczestnictwo w konferencjach, targach branżowych, spotkaniach sieciujących czy wymianach międzynarodowych umożliwia im dostęp do środowisk, których samodzielnie nie mieliby szansy poznać. Nie chodzi tu jedynie o wymianę doświadczeń, lecz o możliwość wejścia w relacje opierające się na współpracy, wzajemnym inspirowaniu się oraz poczuciu przynależności do środowiska działającego na rzecz podobnych celów. Wskazywano, że relacje te niejednokrotnie przeradzały się w nieformalne grupy wsparcia, trwałe partnerstwa projektowe czy wspólne inicjatywy.

Wypowiedzi dotyczące udziału w wizytach studyjnych czy projektach międzynarodowych, m.in. w ramach Erasmusa, pokazują, że dla wielu organizacji są to doświadczenia zdecydowanie wykraczające poza standardową ofertę doradczą. Umożliwiają poznanie innych modeli funkcjonowania, obserwowanie różnic kulturowych i organizacyjnych, a także budowanie pewności siebie w roli podmiotów włączonych w europejską przestrzeń współpracy.

W ten sposób, wsparcie oferowane przez OWES, jest przez respondentów oceniane jako wielowymiarowe: obejmuje nie tylko pozyskiwanie środków finansowych czy poszerzanie kompetencji pracowników, ale także rozwój kapitału społecznego, wzmacnianie pozycji PES/PS w środowisku lokalnym oraz budowanie sieci kontaktów, które często okazują się równie ważne jak wsparcie merytoryczne.

„Praktycznie to od początku z czegoś korzystamy, sięgamy po wszystko co możliwe. Mamy też kontakt mailowy i telefoniczny z województwem. Z ośrodkiem także korzystamy z OWES. Z czego możemy korzystamy (...). Patrzymy co tam pasuje do naszych zainteresowań, potrzeb.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Korzystaliśmy na przykład z sieciowania. To jest sieciowanie. To jest też istotny element, który pozwala wzmacniać wiedzę, wzmacniać potencjał przedsiębiorstwa. Także te spotkania sieciujące pozwalają też i różnego rodzaju konferencje, [...] gdzie się odbywają różnego rodzaju panele. To rzeczywiście to jest ogromne wsparcie dla przedsiębiorstw społecznych i to jest to ma znaczenie także [...] dzięki OWES-owi. [...] udało nam się nawiązać relacje z różnego rodzaju innymi przedsiębiorstwami, a wręcz tworzyć grupy nieformalne, które wzajemnie się wspierają. I to też jest zasługa w dużym stopniu. Także korzystaliśmy z Erasmusa. Też byłem na wyjeździe z

Erasmusa, gdzie po prostu też poznałem różnego rodzaju przedsiębiorstwa.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Respondenci bardzo dobrze oceniają ofertę OWES, wskazując, że obejmuje ona różnorodne i potrzebne formy pomocy, takie jak doradztwo, szkolenia czy wsparcie finansowe. Dodatkowo pojawiły się głosy pozytywnie oceniające sam proces ubiegania się o wsparcie ze strony OWES – rozmówcy chwalili łatwość i szybkość komunikacji.

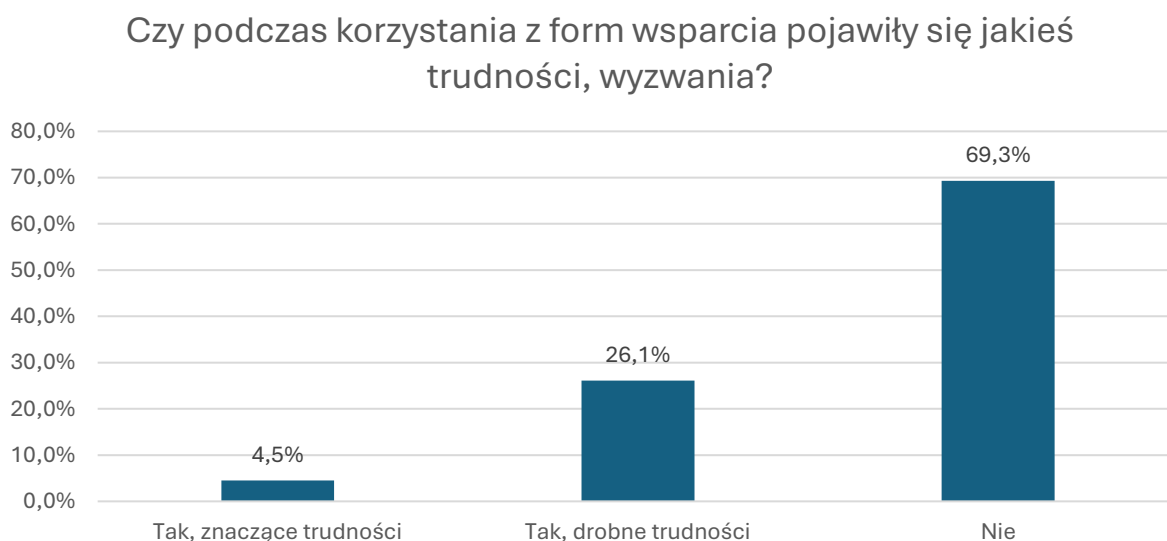
„No, to jest bardzo proste. Po prostu jest to kontakt mailowy czy jest kontakt telefoniczny I tutaj sprecyzowanie swojego problemu, o który mi chodzi, co mam właściwie chciałabym, jakiej, z jakiej usługi skorzystać. No i wtedy po prostu no w miarę jak sprecyzuję swoje oczekiwania, to ta odpowiedź oczywiście przychodzi automatycznie nie wiem, w ciągu jednego dnia, góra dwóch dni jest już tutaj na moim mailu poczta i mogę sobie po prostu tutaj z tej wiedzy skorzystać.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Rozmówcy pozytywnie oceniali także liczbę dostępnych doradców. Wskazali również, że istnieje możliwość współpracy z doradcami OWES działającymi w innych subregionach województwa, co stanowi duży atut.

„(...) wcale nie musimy iść do tego ośrodka, który jest danego subregionu, bo jeżeli ktoś nam się podoba i dobrze znamy osobę, to to po prostu współpracujemy i się nikt na nich były nie obraża. (...) jest odpowiednia ilość doradców w terenie.” (FGI Ocena roli i wpływu OWES)

Badane podmioty, zostały również poproszone o wskazanie ewentualnych trudności, które pojawiły się podczas korzystania ze wsparcia oferowanego przez OWES. Jedynie 26,1% podmiotów wskazało na pojawienie się drobnych trudności podczas korzystania z form wsparcia, a 4,5% doznało znaczących trudności.

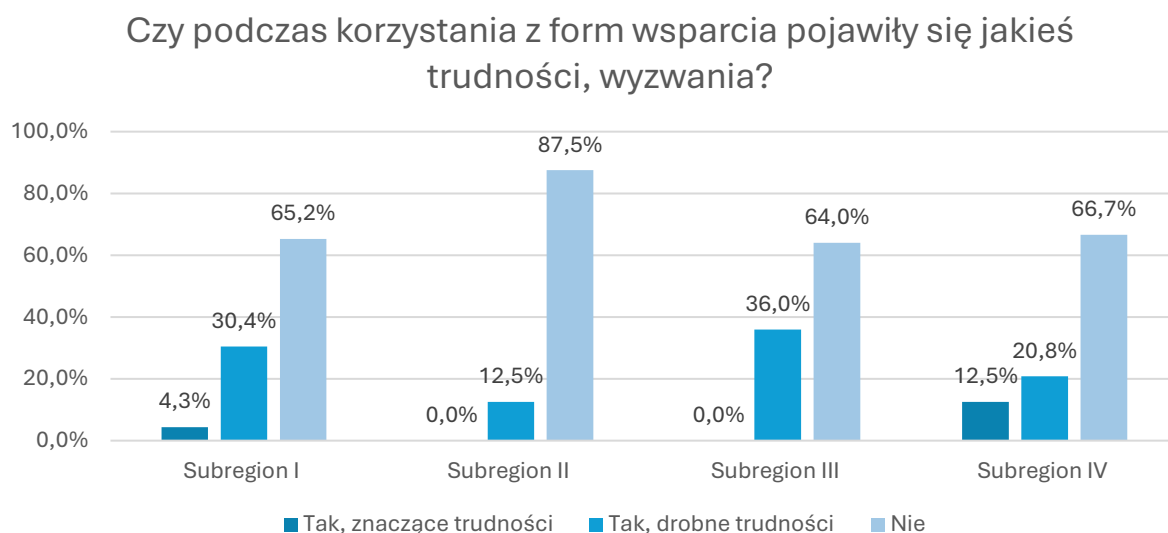
Wykres 18 Pojawienie się trudności/wyzwań podczas korzystania z form wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Najwięcej respondentów, którzy zgłosili „drobne trudności” podczas korzystania ze wsparcia oferowanych przez OWES ma swoje siedziby w subregionie I (30,4%). W tej samej grupie 4,3% respondentów wskazało także na „znaczące trudności”. Wysoki odsetek deklaracji dotyczących drobnych trudności pojawił się również wśród podmiotów z subregionu III (36,0%). Z kolei najwięcej wskazań dotyczących „znaczących trudności” podczas korzystania z form wsparcia oferowanych przez OWES odnotowano wśród badanych z siedzibą w subregionie IV (12,5%).

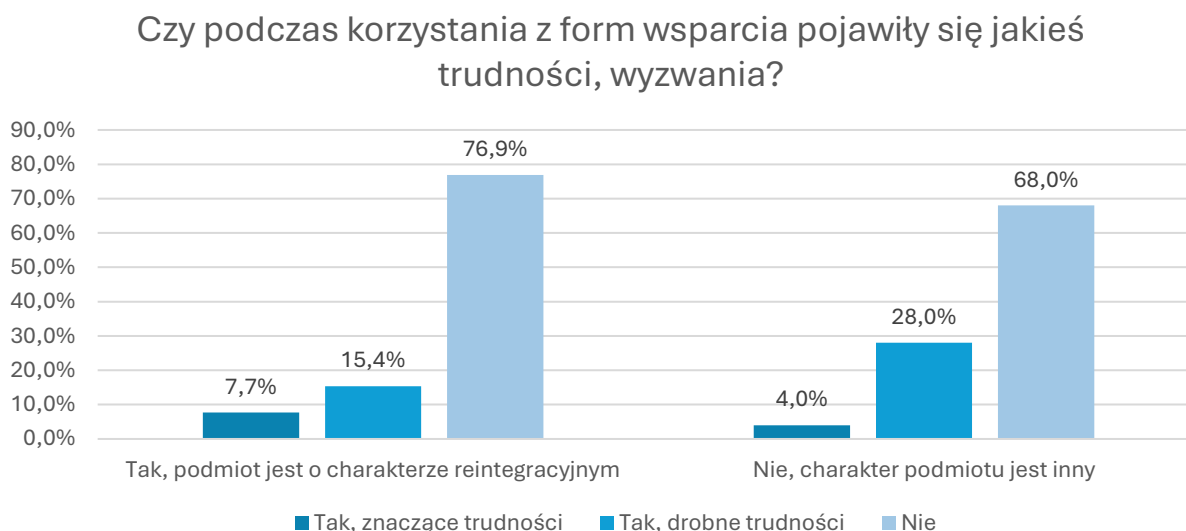
Wykres 19 Pojawienie się trudności/wyzwań podczas korzystania z form wsparcia, a subregion

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

W podziale na podmioty o charakterze reintegracyjnym jak i innym charakterze zdecydowana większość respondentów nie doświadczyła trudności ani wyzwań podczas korzystania z oferowanych form wsparcia. Na „znaczące trudności” podczas korzystania z form wsparcia OWES nieco częściej deklarowały podmioty o charakterze reintegracyjnym (7,7%), niż podmioty o innym charakterze (4,0%) natomiast „drobne trudności” częściej wskazywały podmioty o innym charakterze (28,0% vs 15,4% podmiotów o charakterze reintegracyjnym).

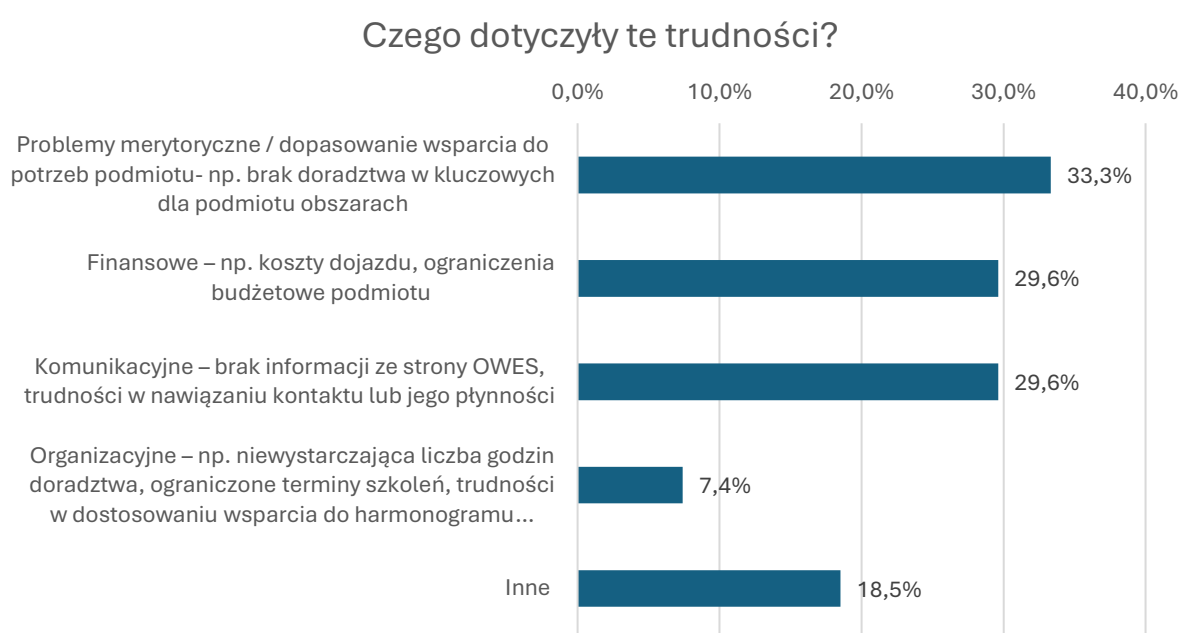
Wykres 20 Pojawienie się trudności/wyzwań podczas korzystania z form wsparcia, a charakter podmiotu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

1/3 podmiotów, które doświadczyły trudności wymienia problemy związane z brakiem dopasowania wsparcia do swoich potrzeb. 29,6% wskazało trudności finansowe, takie jak koszty dojazdu lub ograniczenia budżetowe podmiotu i tyle samo wskazało trudności komunikacyjne – brak informacji ze strony OWES lub trudności w nawiązywaniu kontaktu. Jedynie 7,4% wskazało trudności organizacyjne. Inne trudności stanowiły 18,6% wskazań i dotyczyły one głównie okoliczności takich jak pandemia lub problemy organizacyjne w firmie, oraz trudności z biurokracją i formalnościami, które tyczyły się ogólnych problemów podmiotów w tym obszarze, bez wskazywania konkretnych procedur.

Wykres 21 Trudności jakich doświadczyły podmioty podczas korzystania ze wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Na problemy merytoryczne (brak doradztwa w kluczowych dla podmiotu obszarach), stanowiące główną trudność podczas korzystania podmiotów ze wsparcia OWES, najczęściej wskazywali respondenci z subregionów I (37,5%) i II (50,0%) oraz podmioty, zarówno o charakterze reintegracyjnym (33,3%), jak i innym charakterze (33,3%). Trudności finansowe zostały wskazane głównie przez respondentów z subregionu III (66,7%) oraz II (50,0%). Natomiast trudności komunikacyjne (brak informacji ze strony OWES, trudności w nawiązaniu kontaktu lub jego płynności) wskazała połowa badanych z subregionów II (50,0%) i IV (50,0%).

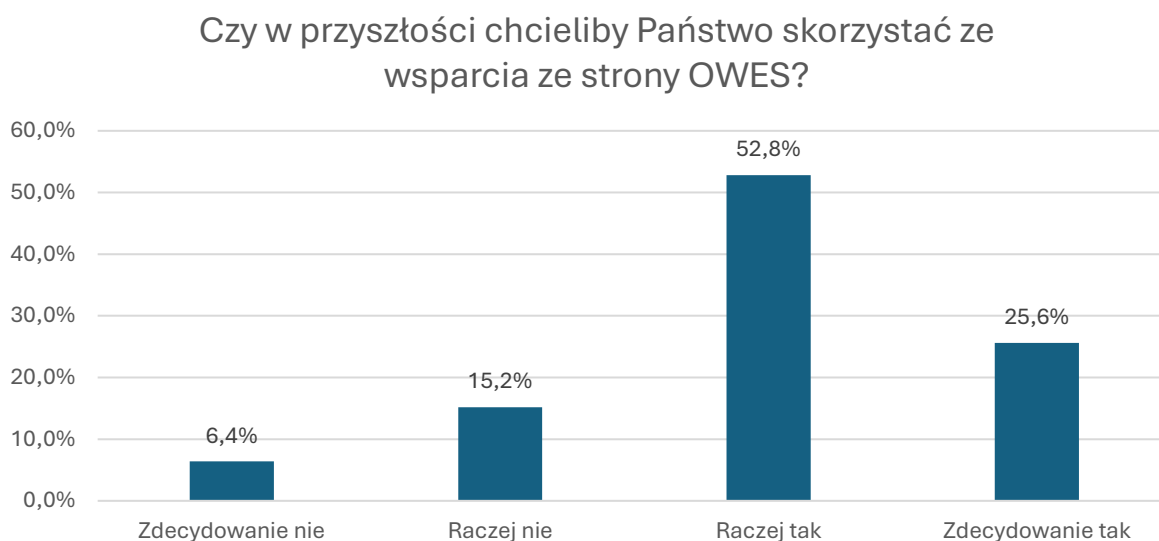
Tabela 10 Trudności jakich doświadczyły podmioty podczas korzystania ze wsparcia, a subregion i charakter podmiotu

Czego dotyczyły te trudności?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Problemy merytoryczne / dopasowanie wsparcia do potrzeb podmiotu- np. brak doradztwa w kluczowych dla podmiotu obszarach	37,5%	50,0%	22,2%	37,5%	33,3%	33,3%
Finansowe – np. koszty dojazdu, ograniczenia budżetowe podmiotu	12,5%	50,0%	66,7%	0,0%	33,3%	29,2%
Komunikacyjne – brak informacji ze strony OWES, trudności w nawiązaniu kontaktu lub jego płynności	12,5%	50,0%	22,2%	50,0%	0,0%	33,3%
Organizacyjne – np. niewystarczająca liczba godzin doradztwa, ograniczone terminy szkoleń, trudności w dostosowaniu wsparcia do harmonogramu podmiotu	12,5%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	8,3%
Inne	25,0%	0,0%	0,0%	37,5%	33,3%	16,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88. Pytanie wielokrotnego wyboru stąd odpowiedzi nie sumują się do 100%.

Analiza występujących trudności pokazuje, że wsparcie podmiotów to obszar złożony, a na jego powodzenie składa się wiele czynników. Nie odbiera to jednak wartości samego wsparcia dla jego realnej odpowiedzi na potrzeby podmiotów. W badaniu zapytano również badanych o to, czy są skłonni ponownie skorzystać z oferowanej pomocy ze strony OWES. Analiza pokazuje, że podmioty deklarują wysoką gotowość do ponownego skorzystania ze wsparcia w przyszłości – 25,6% respondentów zdecydowanie by z niego skorzystało, a 52,8% raczej by skorzystało. Jedynie 15,2% badanych raczej nie planuje skorzystania ze wsparcia, natomiast 6,4% nie deklaruje takiej potrzeby w ogóle.

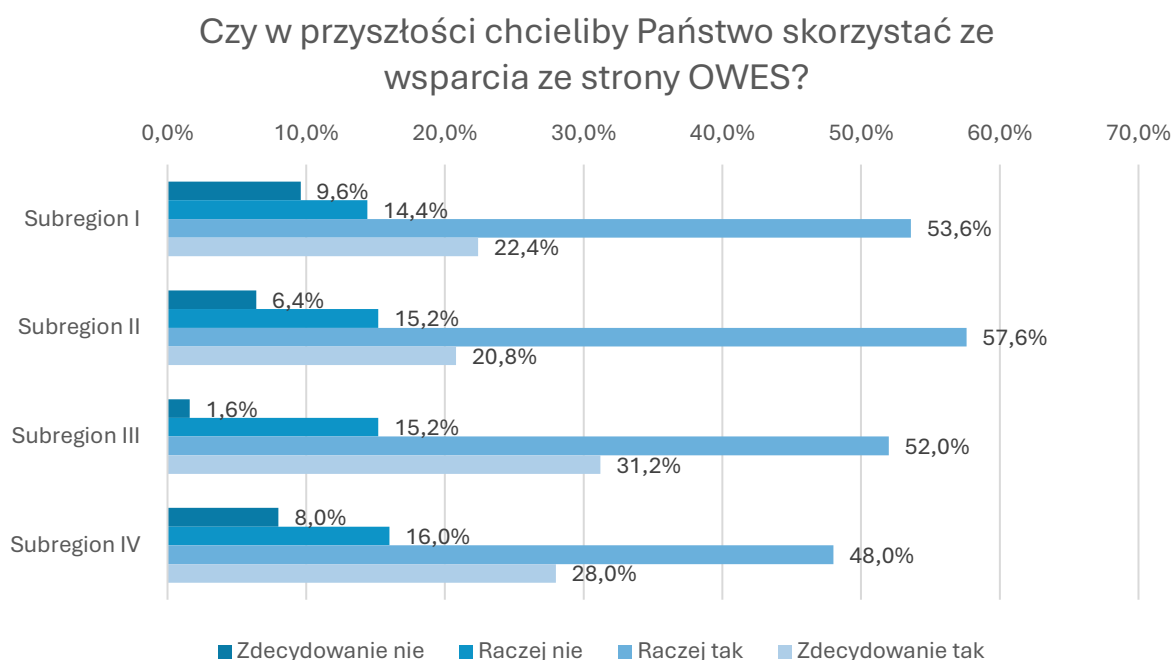
Wykres 22 Deklaracja skorzystania ze wsparcia ze strony OWES w przyszłości

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

We wszystkich subregionach dominuje chęć skorzystania w przyszłości ze wsparcia ze strony OWES (najwięcej wskazań ma odpowiedź „raczej tak”, drugą najczęściej wybieraną odpowiedzią wśród wszystkich subregionów jest „zdecydowanie tak”). Z kolei najwięcej wskazań negatywnych pojawiło się w przypadku subregionu I (9,6% - zdecydowanie nie) oraz subregionu IV (8,0% - zdecydowanie nie).

Wykres 23 Deklaracja PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym w sprawie skorzystania ze wsparcia ze strony OWES w przyszłości (według subregionów)

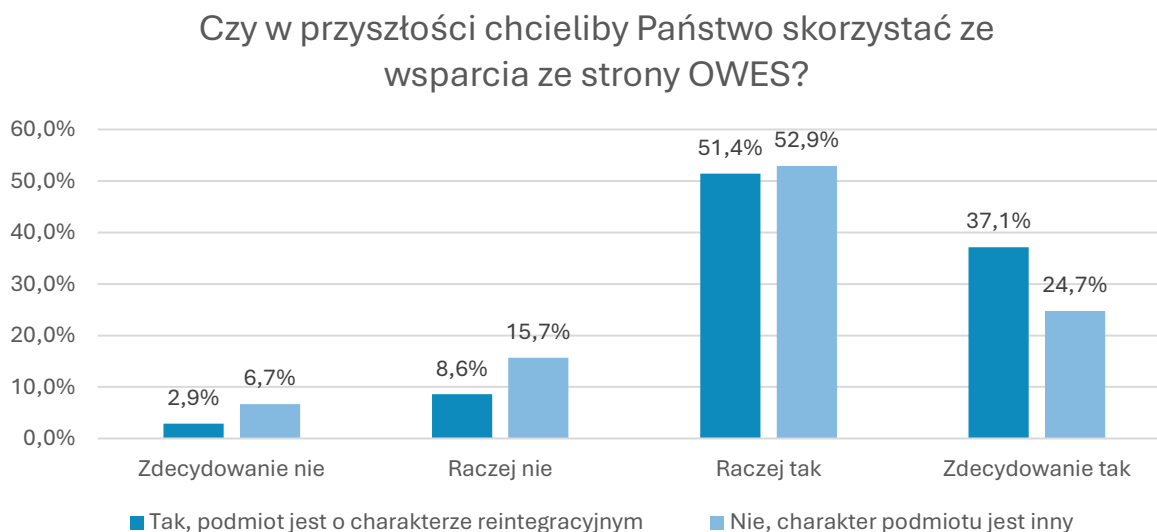

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Badanych zapytano także o chęć podjęcia współpracy z OWES w przyszłości. W przypadku obydwu typów podmiotów (zarówno o charakterze reintegracyjnym, jak i

innym) zauważalny jest podobny rozkład odpowiedzi – ponad połowa respondentów z obu typów podmiotów odpowiedziała na to pytanie „raczej tak” (51,4% i 52,9%). Więcej negatywnych wskazań pojawiło się w przypadku podmiotów o innym charakterze (6,7% - zdecydowanie nie, 15,7% - raczej nie).

Wykres 24 Deklaracja skorzystania ze wsparcia ze strony OWES w przyszłości, a charakter podmiotu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Podmioty, które wskazały, że w przyszłości nie chciałyby korzystać ze wsparcia ze strony OWES (zob. Wykres 24) zadeklarowały, że do korzystania ze wsparcia mogłoby je skłonić wsparcie finansowe 20,4%, szkolenia i warsztaty 12% oraz wsparcie z zakresu pozyskiwania finansowania – również 12% (zob. Wykres 25). Warto jednak nadmienić, że aż 51,9% podmiotów wskazało, że żadna z form nie zachęciłaby do zainteresowania się ofertą OWES. Może to świadczyć zarówno o braku potrzeby korzystania z tego typu wsparcia, jak i o niedopasowaniu oferty do aktualnych oczekiwań podmiotów.

Wykres 25 Formy wsparcia, które mogłyby skłonić podmioty do zainteresowania ofertą OWES

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=108

Należy też zauważyć, że w wypowiedziach respondentów badania jakościowego, pojawiają się również pewne wskazania dotyczące obszarów wymagających poprawy ze strony OWES. Najczęściej wymienianym brakiem jest ograniczona dostępność doradztwa prawnego, szczególnie w początkowym etapie działalności przedsiębiorstw społecznych. Uczestnicy zwracają uwagę, że usługi te są kosztowne, a mają kluczowe znaczenie dla stabilnego rozwoju nowo powstałych podmiotów.

„Myślę, że chodzi o ograniczenie, bo to jest tak, że w różnym stopniu jest dostępność, jeśli chodzi o wsparcie prawne i to rzeczywiście ta usługa jest dosyć drogo wyliczana i dosyć jest ograniczana.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Mimo że rozmówcy podkreślali wielowymiarowy charakter otrzymywanego wsparcia, pojawiły się również pojedyncze opinie wskazujące na niewystarczające doradztwo dotyczące wyboru lub ukierunkowania na konkretne formy działalności.

„(...) wszystkie rzeczy ok. Jakies kadrowe, księgowo, można szukać wsparcia, ale jeżeli chodzi o to wsparcie, takie czysto biznesowe, to mimo że są tacy doradcy, to oni jednak nie w każdej dziedzinie są mocni. I tu tego jakby zabrakło mi takiej pomocy, bardzo ukierunkowanej na moją formę działalności.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

W wypowiedziach często pojawia się również temat trudności związanych z kosztami zatrudnienia oraz utrzymania miejsc pracy. Wskazywano, że przedsiębiorstwa społeczne potrzebują bardziej systemowego wsparcia w tym zakresie, na przykład w postaci dofinansowania składek ZUS lub dopłat do wynagrodzeń. Takie rozwiązania mogłyby pomóc w zachowaniu płynności finansowej i wzmocnić stabilność zatrudnienia w organizacjach, które nierzadko funkcjonują na granicy ekonomicznej opłacalności.

„Wydaje mi się, że to, czego nam brakuje, to wsparcie na przykład z tytułu opłat związanych z ubezpieczeniem społecznym. [...] utrzymanie pracownika jest rzeczą bardzo drogą, szczególnie pod kątem ZUS-u.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Fajnie, jakby były projekty takie ciągłe, na wsparcie w zakresie utrzymania miejsc pracy, czy to utrzymania miejsc pracy w zakresie dofinansowania do kwoty netto wynagrodzeń, czy na dofinansowanie do składek pracowniczych pod kątem rozliczenia z ZUS-em.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Niektórzy respondenci zwracali również uwagę na brak wsparcia o charakterze strategicznym i rozwojowym. Wskazywano, że OWES skupia się głównie na udzielaniu finansowania, natomiast w mniejszym stopniu wspiera przedsiębiorstwa w planowaniu i zarządzaniu ich działalnością. Pojawiły się sugestie dotyczące potrzeby doradztwa biznesowego, które pomagałoby w analizie trwałości projektów, oraz działań promocyjnych i marketingowych, które zwiększyłyby rozpoznawalność ekonomii społecznej na rynku.

„Myślę, że takiego biznesowego bardziej podejścia, w sensie pomocy od strony biznesowej, żeby trochę pomóc rozkręcić pewne rzeczy. [...] A druga rzecz to jest też marketingowo, ale to chyba wszędzie. W ogóle nie ma wsparcia marketingowego.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

W pojedynczych wypowiedziach pojawiały się także postulaty dotyczące wsparcia informatycznego oraz rozwoju kompetencji cyfrowych. Organizacje zauważają, że coraz częściej potrzebują narzędzi i wiedzy w tym zakresie, a także specjalistycznej

pomocy przy wdrażaniu rozwiązań technologicznych, które usprawniłyby ich codzienną pracę.

„Myślę sobie, że fajne by było na przykład takie wsparcie informatyczne w zakresie, nie wiem, jakiegoś informatyka, programisty, ponieważ widzimy dużą potrzebę tutaj rozwoju w tym zakresie, chociażby cyfryzacji dokumentów.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

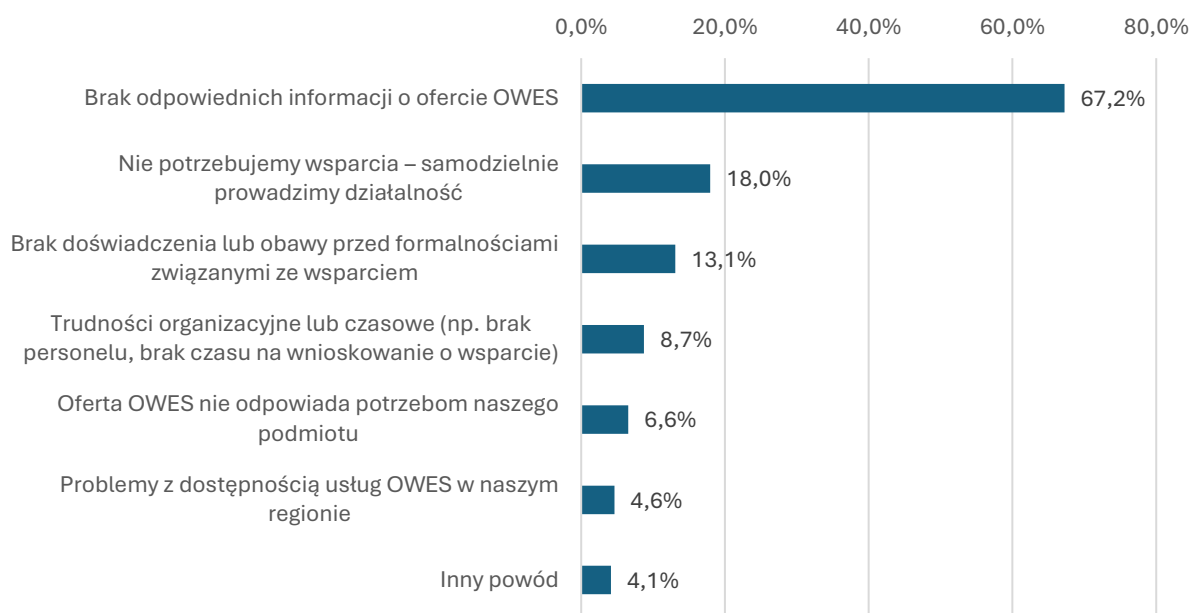
Jednocześnie część podmiotów podkreśla, że obecna oferta w pełni odpowiada ich potrzebom. Wskazują, że wcześniejsze korzystanie z usług OWES pozwoliło im rozwiązać istotne kwestie organizacyjne i uniezależnić się od zewnętrznego wsparcia w niektórych obszarach, jak księgowość czy reintegracja. To potwierdza, że oferta OWES jest skuteczna i przynosi trwałe efekty.

„Myślę, że takie wsparcie w zakresie doradztwa księgowego, teraz już nie korzystamy, ponieważ dzięki temu, że wcześniej skorzystaliśmy ze wsparcia takiego OWES, to zostało nam pokazane, jak to powinno wyglądać i zmieniliśmy po prostu wcześniejszą księgowość na tę, którą mamy obecnie.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Powody niekorzystania ze wsparcia przez PES i PS

Bardzo interesującym wnioskiem z badania ilościowego jest to, że najczęstszym powodem niekorzystania ze wsparcia OWES był brak odpowiednich informacji o ofercie. Aż 67,2% (N=108) podmiotów wskazało ten czynnik jako główną przyczynę. Brak doświadczenia lub obawy przed formalnościami związanymi ze wsparciem wskazuje 13,1% podmiotów, 8,7% wskazało trudności organizacyjne lub czasowe, takie jak brak personelu lub czasu na wnioskowanie o wsparcie. Dla 4,6% podmiotów barierą jest problem z dostępnością usług OWES w regionie. Natomiast 6,6% wskazało, że oferta OWES nie odpowiada potrzebom podmiotu.

Dlaczego Państwa podmiot nie korzystał ze wsparcia OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=108

W podziale na subregiony jako główny powód niekorzystania ze wsparcia OWES przez PES i PS wymieniany był brak odpowiednich informacji o ofercie OWES. Na ten powód wskazywały najczęściej podmioty z siedzibami w subregionach II (77,1%) oraz III (73,0%).

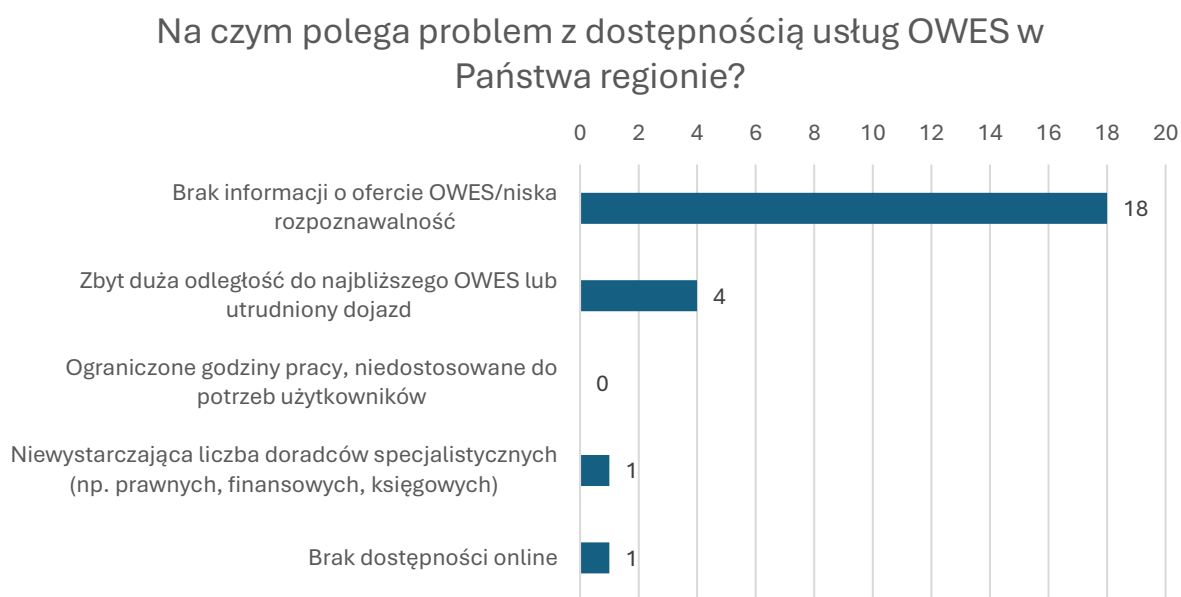
Tabela 11 Powody niekorzystania ze wsparcia OWES przez podmioty, a subregion i charakter podmiotu

Dlaczego Państwa podmiot nie korzystał ze wsparcia OWES?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Brak odpowiednich informacji o ofercie OWES	61,8%	77,1%	73,0%	56,4%	50,0%	68,2%
Nie potrzebujemy wsparcia – samodzielnie prowadzimy działalność	25,5%	10,1%	13,0%	23,8%	18,2%	17,9%
Brak doświadczenia lub obawy przed formalnościami związanymi ze wsparciem	6,9%	14,7%	14,0%	16,8%	22,7%	12,6%
Trudności organizacyjne lub czasowe (np. brak personelu, brak czasu na wnioskowanie o wsparcie)	10,8%	8,3%	4,0%	11,9%	18,2%	8,2%
Oferta OWES nie odpowiada potrzebom naszego podmiotu	6,9%	6,4%	4,0%	8,9%	9,1%	6,4%
Problemy z dostępnością usług OWES w naszym regionie	3,9%	4,6%	7,0%	3,0%	4,5%	4,6%
Inny powód	6,9%	0,9%	5,0%	4,0%	4,5%	4,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=108. Pytanie wielokrotnego wyboru stąd odpowiedzi nie sumują się do 100%

W przypadku problemu z dostępnością do usług OWES odpowiedzi udzieliło 19 podmiotów, w tym 18 z nich wskazywało jako główną przyczynę brak informacji o ofercie lub jej niską rozpoznawalność, 4 podmioty wskazały zbyt dużą odległość do najbliższego OWES lub utrudniony dojazd. Odpowiedzi o niewystarczającej liczbie doradców specjalistycznych oraz brak dostępności online wskazane zostały przez pojedyncze osoby.

Wykres 27 Przyczyny utrudnionego dostępu do usług OWES w regionach, w których działają PES i PS

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=19

W badaniu jakościowym pojawiły się wątki, które dopełniają analizę danych ilościowych. W zakresie powodów, dla których podmioty ekonomii społecznej (PES) i przedsiębiorstwa społeczne (PS) nie korzystają ze wsparcia Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Wynikają one najczęściej z braku informacji na temat oferty OWES. Analiza wypowiedzi wskazuje przede wszystkim na niski poziom świadomości istnienia OWES. Część respondentów nigdy nie słyszała o ośrodkach, inni zetknęli się z nimi przypadkowo, bez szerszej wiedzy na temat zakresu ich działania.

„Nie korzystaliśmy dlatego, że ja jako pedagog nie wiedziałam o istnieniu takiego ośrodka. Nie dostaliśmy też do placówki żadnej informacji na pocztę elektroniczną, pocztę mailową, żebyśmy się mogli zapoznać z ofertą ośrodka wsparcia.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Normalnie o tym nie słyhać, a ja słyszałam to niechcący.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Część PES i PS deklaruje brak bieżącej potrzeby korzystania z takiego wsparcia, ponieważ posiada własne zaplecze eksperckie, w tym obsługę prawną i księgową. Dla tego typu organizacji OWES nie stanowi istotnej wartości dodanej.

„Może właśnie dlatego, że na chwilę obecną nie potrzebujemy takiego wsparcia, że tak powiem, prawników czy księgowych, dlatego, że mamy swojego prawnika, mamy swoją księgową, wszystko we własnym zakresie.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Inne organizacje wskazują na wewnętrzne problemy organizacyjne – brak osób odpowiedzialnych w PES/PS za kontakt z instytucjami zewnętrznymi oraz problemy z ciągłością zarządzania, co przekłada się na niską aktywność w pozyskiwaniu informacji o możliwych formach wsparcia.

„Trzy lata temu Pan prezes, założyciel stowarzyszenia, odszedł od nas. Mamy teraz nową Panią prezes i do tej pory nikt nie był wtajemniczony w te sprawy, żeby zajmować się jakąś taką pomocą z zewnątrz.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Podsumowując, głównymi przyczynami niekorzystania przez PES i PS ze wsparcia OWES są: brak informacji o istnieniu i ofercie ośrodków, niedopasowanie działań do specyfiki finansowania i potrzeb określonych typów podmiotów, przekonanie o samowystarczalności organizacji oraz ograniczenia samych PES i PS – szczególnie kadrowe i organizacyjne utrudniające inicjowanie kontaktu. Wskazuje to na konieczność intensyfikacji działań promocyjnych OWES, lepszego dostosowania oferty do różnych modeli funkcjonowania PES i PS oraz utrzymywania ciągłości relacji z organizacjami także poza okresem realizacji projektów.

Potrzeby PES i PS niekorzystających ze wsparcia OWES

Istotnym obszarem są również potrzeby podmiotów, które nie korzystały ze wsparcia OWES. Wypowiedzi tych podmiotów koncentrują się wokół dwóch głównych obszarów: wsparcia finansowego oraz merytorycznego (np. doradztwa, konsultacji).

Najczęściej wskazywaną potrzebą jest stabilne i dodatkowe finansowanie działalności, które pozwoliłoby na rozwój oferty, doposażenie placówek oraz pokrycie rosnących kosztów utrzymania, w tym energii. Brak środków ogranicza możliwość realizacji przez PS/PS działań statutowych, a także udziału w szkoleniach czy modernizacji przestrzeni pracy. Warto jednocześnie zaznaczyć, że obowiązujące zasady funkcjonowania OWES nie pozwalają im finansować tego typu kosztów bieżących - ośrodki mogą zapewniać doradztwo finansowe w zakresie składanych wniosków, animację czy szkolenia, ale nie mogą pokrywać wydatków związanych z utrzymaniem infrastruktury podmiotów

„[...] Właśnie zawsze się rozbijamy o braki finansowe. To jest chyba największa nasza bolączka, bo musimy tak bardzo oszczędnie. Na niektóre rzeczy brakuje środków, więc w zakresie jakichś dodatkowych szkoleń na przykład czy jakiegoś doposażenia, czy jakichś grantów, no to by było fajnie.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Najbardziej niestety brakuje funduszy dodatkowych. To jak zawsze każdy z tym walczy. Myślę, że przedszkola publiczne również są niedofinansowane, więc tutaj chodzi o te sprawy wyposażenia, koszty energii. Koszmar. To nas mocno obciąża.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Drugim wyraźnym obszarem potrzeb jest wsparcie merytoryczne, w zakresie możliwości dalszego rozwoju, możliwości finansowania, czy lepszego zarządzania działalnością. PES/PS brakuje tego typu doradztwa, zwłaszcza w kontekście planowania projektów i rozwoju organizacyjnego.

„Myślałam, że to ktoś nam coś doradzi, że ktoś coś powie. Tak? Co my byśmy mogli zrobić? O, rozumiem, tego oczekiwałam od tego spotkania. [...] My jesteśmy zieloni. Zostaliśmy tutaj po tym Panu prezesie.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Szkolenia, Panie w przedszkolu na pewno z różnych takich pedagogicznych rzeczy byłyby zainteresowane, żeby skorzystać z pedagogicznych szkoleń takich rozwijających kompetencje [...] a te cyfrowe też by były fajne, żeby mogły więcej sobie same zrobić, na przykład chociażby w tych programach graficznych.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Niektóre podmioty wskazują również na potrzebę rozszerzenia oferty OWES o elementy wspierające zdrowie psychiczne i rozwój społeczny, w tym zajęcia z psychologiem, seksuologiem czy specjalistyczne warsztaty z profilaktyki uzależnień i treningu społecznego.

„Brakuje nam może kontaktów z psychologiem i seksuologiem.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Wsparcie dotyczące prowadzenia takich specjalistycznych zajęć dla uczniów szkoły z zakresu na przykład szeroko rozumianej profilaktyki, profilaktyki uzależnień, takiego treningu społecznego.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

W wielu wypowiedziach pojawia się również potrzeba wsparcia w zakresie środków transportu. Brak własnego środka lokomocji utrudnia zarówno dowożenie podopiecznych, jak i organizację wyjazdów integracyjnych czy rehabilitacyjnych.

„Brakuje nam tylko [...] no chociażby nawet tego transportu, bo gdybyśmy mieli transport, no to wtedy wiele sytuacji takich, dowożenie, odwożenie tych osób niepełnosprawnych z punktu A do punktu B byłoby [...] Przydałby nam się samochód.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Podsumowując, PES i PS niekorzystające ze wsparcia OWES oczekują przede wszystkim: zwiększenia dostępu do środków finansowych, rozbudowania oferty doradczo-szkoleniowej, zwłaszcza w zakresie zarządzania, edukacji i kompetencji cyfrowych, zapewnienia wsparcia terapeutycznego dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin, a także doposażenia infrastrukturalnego – w tym środków transportu i sprzętu rehabilitacyjnego. Warto jednak podkreślić, że część tych oczekiwań wykracza poza zadania OWES. Oczekiwania te pokazują więc szersze potrzeby PES oraz luki w systemie wsparcia, które powinny być uzupełniane przez inne instytucje publiczne.

Zielona i cyfrowa transformacja

Kolejnym obszarem są inicjatywy takie jak zielona i cyfrowa transformacja, w tym aktywność OWES w tym procesie. W wypowiedziach przedstawicieli OWES wyraźnie widoczna jest rosnąca świadomość znaczenia zielonej transformacji oraz podejmowanie działań edukacyjnych mających na celu upowszechnianie idei gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ). Ośrodki nie ograniczają się wyłącznie do działań doradczych, ale starają się włączać komponent środowiskowy w szersze ramy wsparcia oferowanego PES i przedsiębiorstwom społecznym. OWES starają się włączać elementy związane z ekologią i GOZ do swoich codziennych działań – na przykład do doradztwa biznesowego, szkoleń, animacji czy wsparcia rozwojowego – tak aby przedsiębiorstwa społeczne i PES uczyły się funkcjonować w sposób bardziej zrównoważony i przyjazny środowisku. Szczególnie istotnym elementem tych działań jest edukacja i upowszechnianie wiedzy – poprzez warsztaty, webinary, projekty międzynarodowe czy spotkania sieciujące, które pokazują praktyczne sposoby wdrażania zasad GOZ w codziennym funkcjonowaniu PES.

„Oprócz tego, że mamy tutaj w ramach EFS plus dotacje i staramy się w naszych działaniach przemycać takie treści związane z ekonomią cyrkularną, gospodarką obiegu zamkniętego w tych naszych takich podstawowych działaniach w ramach dotacji z Wojewódzkiego Urzędu Pracy. Mamy także drugi projekt, który realizujemy. (...) Mamy taki projekt Social Economics z naciskiem na eko, które dotyczy właśnie wdrażania idei gospodarki obiegu zamkniętego w przedsiębiorstwach społecznych (...).” (OWES)

„Mamy w zespole osoby, które szkoliły się w tym zakresie i które (...) jeśli jest taka sposobność, to doradzają w tym zakresie organizacjom. Więc jakby wydaje mi się, że w tym momencie mamy w zespole dwie takie osoby, które przeszły przez cykl szkoleń związanych właśnie z szeroko pojętym zieloną transformacją.” (OWES)

Działania edukacyjne OWES w tym obszarze są r wzbogacane o dobre praktyki i inspiracje płynące z udziału w projektach międzynarodowych. Udział w inicjatywach o zasięgu europejskim pozwala nie tylko na wymianę doświadczeń, ale też na rozwój kompetencji pracowników OWES, którzy następnie przekazują zdobytą wiedzę przedsiębiorstwom społecznym. W ten sposób OWES pełnią funkcję pośrednika edukacyjnego – przekształcają nowe idee w praktyczne narzędzia dla PES.

„Trafił nam się też taki projekt międzynarodowy, europejski, z Komisji Europejskiej, z Horyzontu Frontship i w tym 3 lata on trwał, właśnie się kończy. (...) tam jest duża rola, to znaczy taka ciężkość postawiona na gospodarkę obiegu zamkniętego, czyli jakby zamykanie obiegu surowców, czyli nie marnowanie zasobów, oszczędzanie zasobów, ale też redukcja odpadów i sporo wiedzy dzięki temu projektowi my zdobyliśmy jeszcze z koleżanką i my zaczęliśmy trochę testować na naszej organizacji różne rozwiązania i teraz też promujemy czy uczymy, edukujemy.” (OWES)

OWES wdrażają również działania wewnętrzne o charakterze proekologicznym. Zielona transformacja w tym wymiarze oznacza głównie wprowadzanie codziennych praktyk ekologicznych – oszczędzanie energii i wody, ograniczanie drukowania, segregację odpadów.

„Ograniczamy się. Czy zużycie prądu, czy zużycie wody. Staramy się drukować ekologicznie, dwustronnie. Segregowanie śmieci, to wszystko wchodzi w zakres dbania o ekologię.” (OWES)

„Ja bym powiedział, że my przestrzegamy w swojej pracy tych standardów ekologii, zielonej transformacji, chociażby pracując w dużej mierze w sposób cyfrowy, bo generujemy dokumenty cyfrowe i gromadzimy w dużej mierze korespondencje, Korespondencję prowadzimy cyfrowo, więc współpracujemy zgodnie z tymi tendencjami związanymi z cyfrową transformacją. Część spotkań jest online, więc oszczędzamy nie tylko ślad węglowy itd. Natomiast zgodnie z programem Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej nie jest to pierwszy cel, bo celem jest aktywizacja społeczno-zawodowa, więc to jest jakby w tle transformacja w kierunku transformacja cyfrowa.” (OWES)

W wypowiedziach przedstawicieli niektórych ośrodków pojawia się także krytyczne spojrzenie na systemowe bariery utrudniające wdrażanie zielonej transformacji. Przede wszystkim wskazywano na sprzeczność pomiędzy rosnącą świadomością ekologiczną a biurokratycznymi wymogami i niedostatkami środków finansowych.

„Dbamy sami o segregację, ale nie ukrywam, że urzędy trochę nam w tym przeszkadzają, ponieważ cała masa dokumentów, które tworzymy, zaprzecza zielonej transformacji. Mam takie poczucie, że te szafy pełne dokumentów, potwierdzenia naszych działań, realizacji działań przez nasze podmioty, trochę działają wbrew tej transformacji.” (OWES)

OWES w kontekście cyfrowej transformacji, nie realizują programów poświęconych wyłącznie technologiom cyfrowym. Zamiast tego wprowadzają elementy cyfrowe „przy okazji”, w ramach innych projektów – na przykład ucząc obsługi narzędzi online podczas szkoleń z zarządzania, wspierając cyfrowe kompetencje w projektach reintegracyjnych albo pokazując cyfrowe narzędzia pracy podczas działań edukacyjnych. Odnosząc się do pytań o transformację cyfrową zwracają uwagę na swoje działania w zakresie technologizacji ich codziennych czynności, np. przechowywanie dokumentów w chmurze.

„Jeśli chodzi o cyfrową transformację, to wydaje mi się, że z tym jest dużo lepiej, bo to jest cały zakres jakby usług w chmurze, to znaczy, że można z nami współpracować mailowo, że można do nas wnioski przysyłać. Że możemy się kontaktować w sposób cyfrowy. To znaczy za pośrednictwem narzędzi, które mamy do dyspozycji. No to może w ten sposób, Ale też nie ukrywam, że z tą cyfrową transformacją. Też brakuje funduszy na to, żeby ona mogła w pełni wybrzmieć. Bo na przykład. Widzę takie niebezpieczeństwo w tym, że korzystamy ze starego sprzętu,

bo nie mamy na nowe komputery, które mogłyby szybciej pracować, być bardziej wydajne.” (OWES)

„Ostatnio (...) na przykład zgłosiło się do nas kilka pań, które chcą założyć stowarzyszenie działające na rzecz przeciwdziałania negatywnym skutkom uzależnień cyfrowych u dzieci i młodzieży. Ponieważ panie są osobiście zainteresowane i doświadczone tym tematem, ponieważ ich dzieci padły ofiarą (...) prześladowania w sieci (...).” (OWES)

„Cyfrowa transformacja, jak gdyby tutaj nie wiem, czy w takim znaczeniu, o jakim ja myślę, ale jeżeli organizacje szukają środków na przykład na zajęcia informatyczne, na rozwój informatyczny swoich członków. To też jak gdyby takie środki. Też staram się szukać dla nich jak gdyby gdzieś wspierać w tym temacie.” (OWES)

W OWES dostrzega się konieczność digitalizacji własnych procesów pracy – w tym ograniczania zużycia papieru, korzystania z energooszczędnego sprzętu oraz wprowadzania elektronicznego obiegu dokumentów. Jednocześnie podmioty te zmagają się z ograniczeniami finansowymi, które utrudniają pełną modernizację infrastruktury technologicznej. Przedstawiciele OWES wprost wskazują, że barierą rozwoju cyfrowego są niewystarczające środki na zakup nowego, wydajnego sprzętu komputerowego.

„Że ten sprzęt się zużywa, że jest niskiej jakości, bo są niskie stawki w budżetach. Że nie możemy kupić dobrego sprzętu, a musimy kupić słaby, o niższej jakości, ponieważ nie mamy środków na to. I myślę, że to z tym się wiąże.” (OWES)

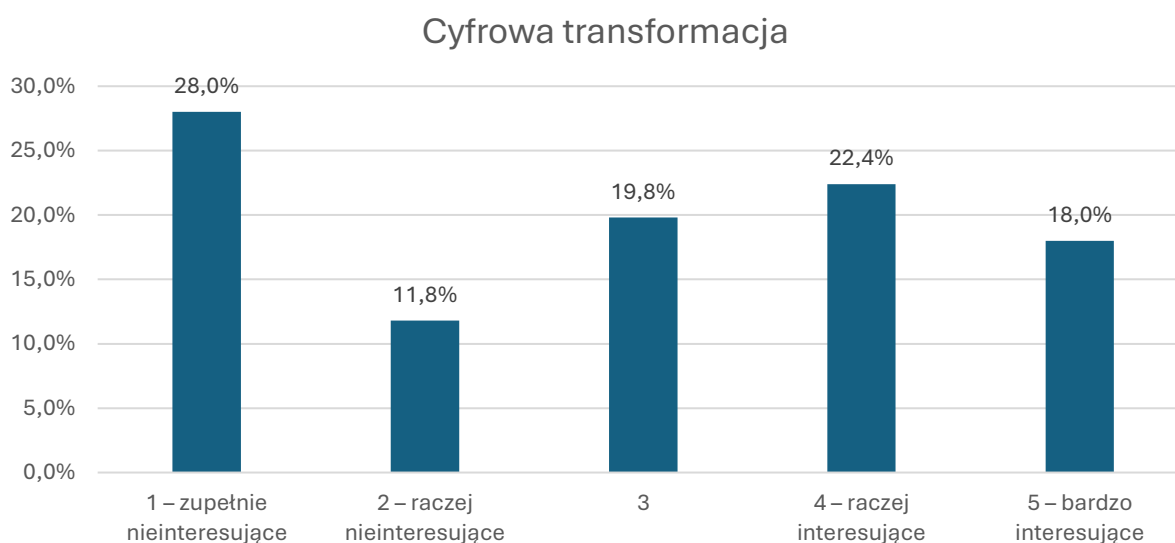
„Jeśli chodzi o kwestie druku, to również stosujemy druk dwustronny, urządzenia, które służą nam na co dzień również są wysokiej klasy energooszczędności.”
(OWES)

Analiza wypowiedzi przedstawicieli Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej z województwa łódzkiego pokazuje, że kwestie zielonej i cyfrowej transformacji są obecne w ich działalności, jednak mają charakter uzupełniający, przenikający inne obszary wsparcia, a nie stanowią samodzielnych, wyodrębnionych pól działania. W przypadku zielonej transformacji działania OWES skupiają się głównie na promowaniu idei gospodarki obiegu zamkniętego, edukacji ekologicznej i wdrażaniu prośrodowiskowych praktyk w przedsiębiorstwach społecznych. Ośrodki włączają te tematy w swoje projekty doradcze i szkoleniowe, organizując spotkania, warsztaty czy konferencje poświęcone zrównoważonemu rozwojowi. Z kolei cyfrowa transformacja rozwijana jest w sposób bardziej rozproszony i pragmatyczny - OWES nie prowadzi odrębnych programów cyfrowych, lecz wplatają elementy technologii w różne działania głównie poprzez edukację, doradztwo i wewnętrzną modernizację procesów pracy. OWES zwracają uwagę na znaczenie technologii w zarządzaniu i komunikacji, lecz równocześnie dostrzegają ograniczenia finansowe – brak środków na zakup nowego sprzętu czy oprogramowania spowalnia tempo cyfryzacji, zarówno w samych ośrodkach, jak i w wspieranych przedsiębiorstwach społecznych.

Zielona i cyfrowa transformacja według PES i PS

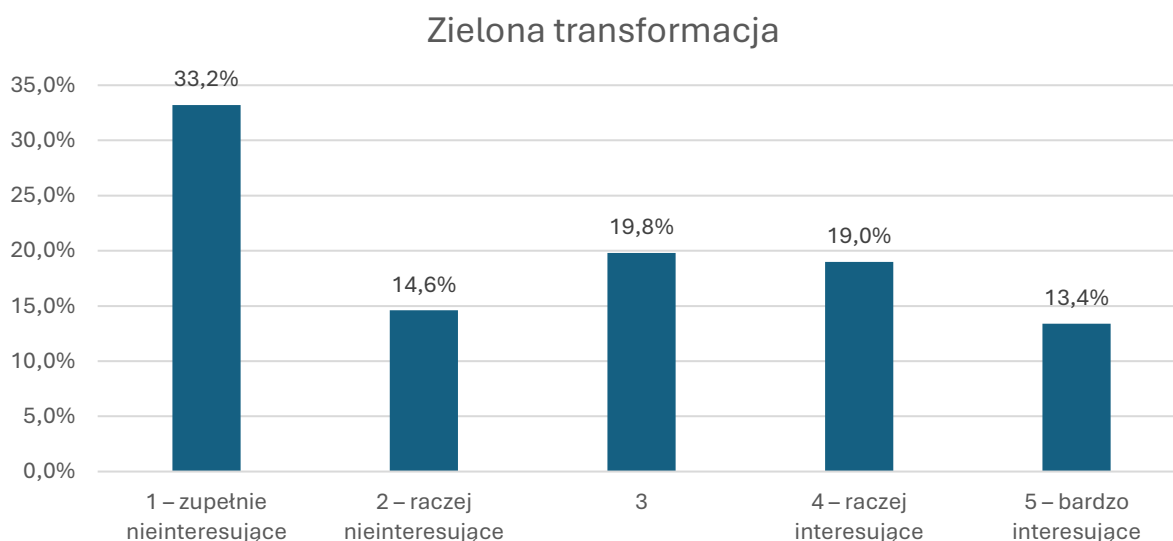
O inicjatywy zielonej i cyfrowej transformacji zapytano również badane podmioty. Oceniając uczestnictwo w inicjatywie „cyfrowa transformacja”, podmioty uznały ją za interesującą (40,4% wskazań). Niewiele mniej respondentów uznało jednak, że nie jest to inicjatywa interesująca (39,8%), natomiast 19,8% określiło ją jako neutralną. Na tym etapie trudno więc jednoznacznie stwierdzić, czy badane podmioty są zainteresowane uczestnictwem w inicjatywach związanych z cyfrową transformacją.

Wykres 28 Ocena cyfrowej transformacji przez przedstawicieli PES, w tym PS i PES o charakterze reintegracyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Inaczej wygląda sytuacja w przypadku zainteresowania udziałem w inicjatywie związanej z zieloną transformacją. Dla większości podmiotów nie była ona interesująca - taką odpowiedź wskazało 47,8% respondentów. Za interesującą uznało ją 32,4% badanych, natomiast 19,8% oceniło ją jako inicjatywę neutralną.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Najwięcej odpowiedzi „zupełnie nieinteresujące” dotyczących inicjatywy „cyfrowa transformacja” pojawiło się w subregionach I (29,6%), III (28,8%) oraz IV (29,6%). Podobnie najniższe oceny częściej występowały wśród podmiotów o innym charakterze (29,2%). Na tle pozostałych subregionów wyróżnia się subregion II, gdzie najczęściej wskazywaną odpowiedzią było „raczej interesujące” (30,4%). Najwyższe oceny inicjatywy związanej z transformacją cyfrową notowano natomiast wśród podmiotów o charakterze reintegracyjnym (28,6%) oraz w subregionie IV (25,6%).

Tabela 12 Ocena cyfrowej transformacji, a subregion i charakter podmiotu

Cyfrowa transformacja	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
1 – zupełnie nieinteresujące	29,60%	24,00%	28,80%	29,60%	11,40%	29,20%
2 – raczej nieinteresujące	8,80%	14,40%	11,20%	12,80%	17,10%	11,40%
3	25,60%	19,20%	20,00%	14,40%	20,00%	19,80%
4 – raczej interesujące	20,80%	30,40%	20,80%	17,60%	22,90%	22,40%
5 – bardzo interesujące	15,20%	12,00%	19,20%	25,60%	28,60%	17,20%
SUMA	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

W przypadku zainteresowania udziałem w inicjatywach dotyczących zielonej transformacji we wszystkich subregionach dominowały oceny świadczące o zainteresowaniu tym obszarem. W grupie podmiotów o charakterze reintegracyjnym, zaobserwowano jedynie, że najczęściej respondentów uznało ją za „raczej interesującą” (28,6%).

Tabela 13 Ocena zielonej transformacja, a subregion i charakter podmiotu

Zielona transformacja	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
1 – zupełnie nieinteresujące	32,80%	30,40%	32,00%	37,60%	20,00%	34,20%
2 – raczej nieinteresujące	14,40%	12,00%	15,20%	16,80%	17,10%	14,40%
3	24,80%	22,40%	16,80%	15,20%	17,10%	20,00%
4 – raczej interesujące	14,40%	24,80%	21,60%	15,20%	28,60%	18,30%
5 – bardzo interesujące	13,60%	10,40%	14,40%	15,20%	17,10%	13,10%
SUMA	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

W przeciwieństwie do braku zainteresowania wyrażonego podczas badania ilościowego z analizy wypowiedzi podmiotów ekonomii społecznej (w ramach wywiadów indywidualnych) wynika, że zielona transformacja jest w dużej mierze rozwijana oddolnie, często niezależnie od bezpośredniego wsparcia OWES. Wiele PES deklaruje, że działania proekologiczne stanowią część ich codziennego funkcjonowania i filozofii organizacyjnej. Wskazują oni na wprowadzanie rozwiązań dotyczących gospodarki zasobami, odnawialnych źródeł energii, recyklingu czy ograniczania odpadów. Przykładem jest podmiot, który z pomocą samorządu lokalnego wdrożył rozwiązania energooszczędne i prowadzi działania edukacyjne dla dzieci oraz dorosłych w duchu zrównoważonego rozwoju.

„To znaczy tak, jeżeli chodzi o zieloną transformację, jeżeli chodzi o wszelkiego rodzaju eko, zrównoważony rozwój, tak działania, znaczy te myśli i ta idea od początku jest z nami, ponieważ my w swojej działalności, akurat nie z obozu, ale z innych źródeł, wprowadziliśmy szereg rozwiązań w naszym, w naszych obiektach, w naszej infrastrukturze, przy czym tutaj akurat dużą pomocą był dla nas Urząd Miejski (...). Natomiast jeżeli chodzi o OWES, to byłam na szkoleniach (...). Natomiast jako takich pieniędzy, czyli powiedzmy wsparcia w tym obszarze nie pozyskałam z OWES.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„To znaczy my jesteśmy zieloną transformacją. Wszystko to, co robimy, służy zielonej transformacji. Nasz cały program i edukacyjny, i nasze działania związane z cyrkularnością. Jesteśmy w gminie, która jest gminą cyrkularną – gminie Parzęczew, więc tutaj też korzystamy z ich doświadczenia i z ich wiedzy. Ale my jako Dolina Skrzatów jesteśmy samowystarczalni.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Inny przykład może stanowić projekt edukacyjno-przyrodniczy dla studentów uniwersytetu trzeciego wieku. Przedstawiciel PES wskazuje na potrzebę dalszego rozwoju tego typu inicjatyw – potrzebę większego wsparcia finansowego:

„No, my akurat teraz, dzisiaj zakończyliśmy realizować projekt z Przyrodą na Ty. Ekologicznie chcemy się rozwijać. Coraz bardziej widzę te chęci u tych moich

studentów. Ludzie cieszą się, że wychodzą z domu, że no właśnie, dziś obcowaliśmy z przyrodą. No przydałoby się takie wsparcie. Tego jest mało jednak jeszcze.”
(Podmiot Ekonomii Społecznej)

Takie wypowiedzi pokazują, że choć OWES może być źródłem inspiracji i wiedzy, faktyczne działania ekologiczne często są realizowane przez PES samodzielnie, przy wsparciu innych instytucji publicznych (najczęściej są to urzędy miejskie i gminne, gminy realizujące polityki cyrkularne oraz wydziały ochrony środowiska) lub własnych zasobów. Zielona transformacja staje się częścią szerszej kultury organizacyjnej, na której podmiot opiera swój sposób funkcjonowania. W niektórych przypadkach zielona transformacja jest nierozzerwalnie związana z misją i tożsamością przedsiębiorstwa społecznego. Przykładem jest przedsiębiorstwo społeczne, które swoją działalność opiera całkowicie na idei zrównoważonego rozwoju, dbając o ochronę przyrody i edukację ekologiczną. Podmiot wdraża szereg praktyk ograniczających odpady, promuje kompostowanie, ponowne wykorzystanie materiałów i ochronę lokalnych ekosystemów.

„To znaczy my jesteśmy zieloną transformacją. Wszystko to, co robimy, służy zielonej transformacji. Nasz cały program i edukacyjny, i nasze działania związane z cyrkularnością. (...) Jeżeli ktoś do nas przyjeżdża i pije kawę, herbatę, no to mają być to naczynia, z których korzysta. Mają być te naczynia nie plastikowe, to od razu uwzględniamy na samym wstępie. (...) Włożyliśmy kupę roboty w to, żeby oczyścić koryto rzeki Bzury (...). Dbamy o to, żeby dolina nie była przeludniona, żeby ta ilość odbiorców nie stanowiła zagrożenia dla występujących tam ptaków, dla występujących tam płazów, owadów, żeby to wszystko było ze sobą spójne.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

W tym przypadku OWES nie jest głównym źródłem inspiracji czy wsparcia, lecz raczej instytucją towarzyszącą, rozpoznającą wartość takich inicjatyw i wspierającą ich promocję. Zielona transformacja staje się więc praktyką organicznie wbudowaną w działalność PES, która wynika z lokalnych potrzeb, przekonań i wartości społecznych.

Podmioty ekonomii społecznej niekorzystające z usług OWES wykazują raczej pragmatyczne niż strategiczne podejście do zielonej i cyfrowej transformacji. W ich wypowiedziach, podobnie jak w przypadku PES i PS korzystających ze wsparcia OWES, dominują oczekiwania wobec konkretnych, namacalnych form wsparcia – sprzętu, narzędzi lub dostosowanych technologii, które realnie usprawniłyby codzienne funkcjonowanie organizacji. W odróżnieniu jednak od wypowiedzi PES i PS korzystających ze wsparcia OWES, transformacja postrzegana jest przede wszystkim jako możliwość pozyskania wyposażenia, a nie jako szerszy proces rozwojowy.

„Nic nam nie proponowano nigdy. Ale chętnie byśmy skorzystali z cyfrówki. Na pewno.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Ale jak byłby taki większy komputer? Może nie chodzi o wielkość, tylko większą klawiaturę z możliwością podtrzymania drżenia rąk, to chętnie byśmy skorzystali.”

(Podmiot Ekonomii Społecznej)

Niektórzy przedstawiciele PES przyznawali, że nie mają wiedzy – lub jest ona zdawkowa – o ofercie wsparcia OWES związanej z zieloną transformacją. Podkreślali jednak, że po uzyskaniu informacji o takim wsparciu byłiby nim zainteresowani.

„To znaczy powiem tak, że do tej pory ja nie słyszałam o takich możliwościach, ale być może po prostu ja nie słyszałam. Też nie zawsze jesteśmy na bieżąco z tym, co oferuje, bo korzystamy z tego, co potrzebujemy. Myślę sobie, że po prostu w tym momencie nie miałyśmy takich potrzeb, więc też takich możliwości nie szukałyśmy.”

(Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Tak, tak. Wiadomo, że ta transformacja związana z ekologią jest ważna. I na przykład, jako inny podmiot, Centrum Integracji Społecznej, które zostało niedawno założone, a które zakładałem bezpośrednio z środków oferowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy i Europejski Fundusz Społeczny, również szukam jakiegoś wsparcia, jakiejś niszy. Chodzi o to, gdzie osoby objęte zatrudnieniem socjalnym w Centrum Integracji Społecznej mogłyby później znaleźć dłuższe zatrudnienie. I rzeczywiście chodzi mi po głowie, żeby było to związane właśnie z tą zieloną transformacją.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„To znaczy tak, słyszałam o takim wsparciu, takiej możliwości, ale nie do końca. Nie miałam takiego odrębnego spotkania, żeby czy jakiegoś warsztatu, który byłby temu dedykowany (...). Chcielibyśmy jednak też podnosić świadomość ekologiczną naszych mieszkańców, jeżeli chodzi o tą transformację ekologiczną, bo wiadomo, takie działania są niezwykle cenne i widzę tutaj taką trochę pustynię na naszym obszarze, żebyśmy mogli też w tym kierunku iść.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Nie wszystkie przedsiębiorstwa społeczne deklarują aktywność w obszarze zielonej transformacji. Część z nich nie identyfikuje się z tym tematem lub nie dostrzega potrzeby wdrażania rozwiązań ekologicznych w swojej działalności. Wypowiedzi te pokazują, że świadomość ekologiczna w sektorze PES jest zróżnicowana i wciąż wymaga wzmocnienia, zwłaszcza poprzez działania edukacyjne i animacyjne ze strony OWES.

„To znaczy oni też pytają nas, czy my takiego wsparcia potrzebujemy. (...) Oni w każdej chwili są gotowi nam udzielić, ale na ten moment to my nie potrzebujemy takiego wsparcia.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Brak zapotrzebowania na wsparcie ekologiczne często wynika z ograniczonych zasobów finansowych, skupienia na bieżącej działalności lub przekonania, że zielona transformacja nie jest dla danego podmiotu priorytetem. Wskazuje to na potrzebę bardziej proaktywnego podejścia OWES, które mogłyby nie tylko reagować na

zapytania PES, lecz także inicjować projekty i pokazywać praktyczne korzyści płynące z wdrażania rozwiązań prośrodowiskowych.

Z perspektywy podmiotów ekonomii społecznej korzystających ze wsparcia OWES, zielona transformacja jawi się jako obszar o dużym potencjale, którym badani są zainteresowani, ale o zróżnicowanym stopniu realizacji – stopień jej wdrażania różni się pomiędzy poszczególnymi podmiotami. Dla części PES i PS jest ona integralnym elementem działalności – zakorzenionym w ich misji, codziennej praktyce i relacji ze społecznością lokalną. Inne traktują ją raczej jako dodatek, który nie znajduje jeszcze odzwierciedlenia w konkretnych projektach.

Poza omówieniem wsparcia OWES w zakresie zielonej transformacji, przedstawiciele PES i PS odnosili się również do wsparcia związanego z transformacją cyfrową. Z ich wypowiedzi wynika, że obszar ten jest jednym z najslabiej rozwiniętych elementów oferty OWES, mimo że jego znaczenie systematycznie rośnie. Dla wielu organizacji jest to temat nowy, nie do końca zrozumiały i obciążony barierami finansowymi oraz kompetencyjnymi. W nielicznych przypadkach PES deklarują, że otrzymały doradztwo o charakterze cyfrowym, choć raczej w ograniczonym zakresie, dotyczącym konsultacji, doboru narzędzi lub krótkich rozmów z doradcami. Wiedza w tym obszarze nie ma charakteru systematycznego, a organizacje często korzystają również z pomocy ekspertów spoza OWES.

„To było bardziej, powiedziałabym, takim doradztwem specjalistycznym. Jakby gdzieś tam mieliśmy jakieś pomysły, żeby sobie porozmawiać, to rzeczywiście udało nam się pewne rzeczy ustalić. Natomiast no, nie jest to jakaś głęboka wiedza, bo ta cyfryzacja to jest jednak bardzo skomplikowany proces i tu korzystaliśmy też z doradztwa osób z zewnątrz, spoza OPS-u.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Tego rodzaju wypowiedzi sugerują, że OWES pełni raczej funkcję punktu kontaktowego lub doradcy pierwszego kontaktu, a nie wyspecjalizowanego ośrodka cyfrowego wsparcia. PES, które już posiadają świadomość konieczności cyfryzacji, sięgają po wsparcie zewnętrzne, co wskazuje na konieczność poszerzenia działalności OWES także w obszarze doradztwa w tym zakresie.

Z perspektywy części podmiotów, cyfrowa transformacja nie jest tylko kwestią modernizacji, lecz realnym wyzwaniem zagrażającym trwałości organizacji. Respondenci wskazują, że nowe wymogi cyfrowe – jak obowiązkowy krajowy system e-faktur czy elektroniczna księgowość – mogą okazać się zbyt trudne dla mniejszych PES i stowarzyszeń, które nie dysponują odpowiednim zapleczem kadrowym, sprzętowym i finansowym.

„Cyfryzacja obowiązkowo księgowości to dla wielu organizacji, może nie dla przedsiębiorstw społecznych, ale takich podmiotów ekonomii społecznych będzie to koniec funkcjonowania. I rzeczywiście jak może byłoby takie wsparcie, że OWES mógłby ich wesprzeć i poprowadzić, przeprowadzić przez cyfryzację, przez fakturę czy w ogóle świadczyć taką usługę. Jakby przejąć ciężar tej obsługi, to myślę, że uratowałyby to mnóstwo organizacji, bo w tej chwili mnóstwo organizacji jest

przerażonych perspektywą e-faktur i księgowości i wiele z naszych klientów do końca roku. Na przykład małe organizacje, małe stowarzyszenia się zamykają, bo nie mają, bo nie są w stanie sobie poradzić.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Wśród podmiotów znalazły się takie, które wskazywały na chęć podjęcia inicjatyw w obszarze cyfrowej transformacji oraz ubiegania się o dofinansowanie na wdrożenie działań związanych z cyfryzacją (np. dofinansowanie do sprzętu komputerowego). Za ważny obszar uznają wyposażenie organizacji w sprzęt komputerowy oraz usprawnienie działania Internetu – co byłoby konieczne szczególnie w kontekście edukowania seniorów przez PES/PS:

„To nawet właśnie w tej chwili to, co robię, podniesienie potencjału organizacji pozarządowych, to przyznam się, że tutaj jesteśmy ogólnopolską organizacją [anonimizacja], Stąd możemy jakby ubiegać się o te pieniądze i mamy zamiar stworzenie takiej platformy cyfrowej (...) I tutaj spotkałem się z przychylnością, że taki pomysł ma szansę na dofinansowanie. Jeżeli go dobrze opiszemy, to być może z takiego dofinansowania będziemy korzystali.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Też byśmy byli zainteresowani, bo jak obserwuję też nasze środowisko, naszych organizacji pozarządowych, to mają z tym duże problemy. Nie wszystkie mają dostęp do profesjonalnego sprzętu komputerowego, nawet czasami też mają zgłaszają takie problemy, że nie mają zasięgu do Internetu, albo też sprzęt, którym dysponują niestety nie spełnia ich oczekiwań. Są jakieś blokady w poczcie elektronicznej i tak dalej. Więc też mamy sporo organizacji, które zrzeszają osoby starsze, które jak wiadomo są wykluczone cyfrowo.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„(...) chcielibyśmy, żeby było też takie wsparcie cyfrowe dla studentów [Uniwersytetu Trzeciego Wieku], bo seniorzy jednak mają duże braki.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Pojawia się zainteresowanie szkoleniami rozwijającymi kompetencje cyfrowe, zwłaszcza wśród personelu edukacyjnego i opiekuńczego. Oczekiwane są praktyczne formy wsparcia – kursy obsługi programów i narzędzi przydatnych w pracy z dziećmi lub osobami z niepełnosprawnościami.

„Myślę, że nauczycielki z chęcią by skorzystały z dodatkowych szkoleń, bo robiły sobie na WTZ-ach kurs z Canvy, z programu graficznego.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Część respondentów deklaruje jednak brak zainteresowania cyfrową oraz zieloną transformacją, tłumacząc to brakiem realnych potrzeb, ograniczonymi zasobami lub zdecentralizowanym modelem pracy. Wskazuje to na konieczność dostosowania oferty OWES do faktycznych możliwości organizacyjnych i operacyjnych poszczególnych podmiotów.

„Myślę, że nie, że nie bylibyśmy zainteresowani. A cyfrowa transformacja też nie.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Działania ewaluacyjne prowadzone przez OWES

Jednym z czynników sprzyjających trafnemu rozpoznawaniu potrzeb podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej jest prowadzona przez nie systematyczna ewaluacja i monitoring oferowanego wsparcia. Wszystkie OWES podejmują działania mające na celu ocenę jakości i skuteczności swoich usług – zarówno doradczych, jak i szkoleniowych. Ewaluacja ma najczęściej charakter wewnętrzny (prowadzona jest samodzielnie przez pracowników OWES i służy tylko ośrodkowi) i opiera się na ankietach satysfakcji, rozmowach z beneficjentami oraz obserwacjach doradców, które pozwalają diagnozować mocne strony oferty oraz obszary wymagające usprawnień.

„Takie działania ewaluacyjne były przez Was prowadzone raz do roku, które oceniały, że tak powiem, jak oceniana była nasza działalność doradcza czy szkoleniowa przez wspierane przez nas podmioty. Chociaż muszę powiedzieć, że akurat w zeszłym roku takiej systematycznie, systemowo działań nie prowadziliśmy. W tym roku też jeszcze nie, ale w latach poprzednich pod kątem akredytacji też takie podsumowania były prowadzone, czyli właśnie bardziej dotyczące jakości usług niż efektywności.”

(OWES)

„Natomiast my sami prowadzimy ankiety. Nie ukrywam, że też mamy przecież zwierzchników w pracy, to znaczy koordynatorów projektów, którzy prowadzą takie badania związane z ewaluacją. Którzy wprost kierują pytania [...] do organizacji, z którymi współpracują czy są zadowolone ze współpracy, czy mają z tego korzyści?”

(OWES)

„Mamy różne takie monitoringowe obowiązki, z których oczywiście staramy się, staramy się wywiązywać. Więc. Sukcesywnie monitorujemy organizacje, które są naszymi, naszymi klientami i pytamy czego? Czego im potrzeba?” (OWES)

OWES akcentują znaczenie dobrych relacji z podmiotami korzystającymi ze wsparcia i istotność bezpośrednich rozmów z PES i PS w identyfikowaniu lokalnych potrzeb. W jednym z ośrodków animatorzy docierają do kluczowych liderów – przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych czy instytucji lokalnych – by uzyskać aktualne informacje o problemach społecznych. W drugim, podejście jest podobne: animatorzy uczestniczą w konsultacjach lokalnych i zbierają wiedzę od społeczności na temat tego, jakie działania są najbardziej potrzebne. We wszystkich przypadkach diagnoza ma charakter jakościowy (bezpośrednich rozmów), ale bywa także, że opiera się na danych ilościowych zastanych (np. gotowych statystykach).

„Począwszy od analizy takich dokumentów strategicznych, czyli jakieś strategie i ogólnie takie wojewódzkie, powiatowe czy gminne dotyczące problemów społecznych, zatrudnieniowych, czyli analiza dokumentów, które są, zastajemy w danej społeczności, po rozmowy, czy też takie wywiady z lokalnymi liderami, czyli przedstawicielami samorządu i [...] lokalnych organizacji pozarządowych. Czyli to jest głównie zadanie naszych animatorów, żeby docierać do takich kluczowych osób,

które wiadomo, lokalnie osadzone są w stanie nam więcej powiedzieć [...] na temat struktury, potrzeb i problemów.” (OWES)

„To tak, jak najbardziej. Nasi animatorzy, jeśli działają w terenie i działają czy z JST, czy uczestniczą też w konsultacjach lokalnych to też zbierają jakby zapotrzebowanie od społeczności lokalnej na to tak naprawdę co dana społeczność potrzebuje.” (OWES)

„Gdzieś tam zawsze prosimy o ten feedback, jak mamy takie spotkania czy to animacyjne, czy spotkania stricte realizowane, takie partnerskie gdzieś w terenie, to zawsze jak jedziemy, to zanim się zaczął ten mój projekt, to my jeździliśmy po terenie. [...] I właśnie pytaliśmy się, czego oni potrzebują. Po prostu mówiliśmy wprost, zadawaliśmy proste, otwarte pytanie. Jakiego wsparcia potrzebujecie? Bo my ten projekt chcemy stworzyć właśnie pod wasze potrzeby.” (OWES)

Pracownicy OWES podkreślają, że w ich pracy największą wartość mają informacje pozyskane „z pierwszej ręki”, z rozmów z mieszkańcami, liderami i przedstawicielami samorządów. Dane ilościowe i statystyczne są postrzegane jako mniej użyteczne, ponieważ nie oddają niuansów lokalnych problemów. Diagnozowanie potrzeb społecznych odbywa się więc głównie w trybie bezpośredniego kontaktu z zainteresowanymi wsparciem – co zapewnia elastyczność, ale nie zawsze przekłada się na uporządkowane analizy.

„Tak, pytamy. Przeprowadzamy takie badania, a też bardzo dużo rzeczy zbieramy po prostu z tego. Czyli mamy swoją wiedzę po prostu. No, ja akurat w dużej mierze pracuję w regionie. Czyli dużą wiedzę, taką od ludzi, którzy serio się tym stykają, nie taką deklaracyjną.” (OWES)

„Co jakiś czas te badania ankietowe gdzieś tam się przewijały. Natomiast jeżeli chodzi o potrzeby. Bardziej jestem zwolennikiem indywidualnych [...] rozmów, widywanych kontaktów i niż czerpanie wiedzy z jakichś bardzo zbiorczych statystyk. Więc wolę twarzą w twarz, rozmawiając z pracownikiem samorządu terytorialnego, co oni potrzebują niż przyglądać się jakimś danym statystycznym.” (OWES)

Jeden z OWES łączy proces oceny efektywności usług (a więc ewaluacji swoich wewnętrznych działań) z szerszym diagnozowaniem potrzeb lokalnych. Odbywa się to poprzez rozmowy z liderami społecznymi, samorządami i organizacjami pozarządowymi, a także analizę dokumentów strategicznych i lokalnych planów rozwoju. Tego rodzaju działania opierają się głównie na pracy animatorów, którzy zbierają informacje bezpośrednio w terenie.

„Począwszy od analizy takich dokumentów strategicznych, czyli jakieś strategie i ogólnie takie wojewódzkie, powiatowe czy gminne dotyczące problemów społecznych, zatrudnieniowych, czyli analiza dokumentów, które zastajemy w danej społeczności po rozmowy, czy też takie wywiady z lokalnymi liderami, czyli przedstawicielami samorządu i lokalnych organizacji pozarządowych. Czyli to jest głównie zadanie naszych animatorów, żeby docierać do takich kluczowych osób,

które wiadomo, lokalnie osadzone są w stanie nam więcej powiedzieć na temat struktury, potrzeb i problemów.” (OWES)

Wszystkie OWES wskazują, że o efektywności wsparcia najlepiej świadczy utrzymanie miejsc pracy i długofalowe funkcjonowanie PES. Takie rozumienie skuteczności ma wymiar praktyczny i pozwala ocenić, czy wsparcie odpowiada na faktyczne potrzeby społeczne.

„W przypadku tworzenia miejsc pracy weryfikacja jest bardzo prosta, bo przedsiębiorstwo społeczne albo funkcjonuje, albo wzięło dotację, rozliczyło ją i się zamyka. [...] Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego to też jest odpowiedź na to, czy to wsparcie było dobre.” (OWES)

„[...] czasami kończy się tak, jak w jednej z tych gmin, gdzie miała powstać spółdzielnia socjalna [...]. Kończą się fiaskiem, ale to nie zależy też do końca od nas.” (OWES)

Analiza pokazuje, że wszystkie OWES z województwa łódzkiego realizują działania związane z ewaluacją swojej oferty.

Po pierwsze, w ośrodkach diagnozowanie potrzeb opiera się w dużym stopniu na bliskim kontakcie z lokalnymi społecznościami i partnerami – samorządami, organizacjami pozarządowymi i liderami społecznymi. Pracownicy OWES, szczególnie animatorzy i doradcy, zbierają wiedzę o potrzebach głównie poprzez rozmowy, konsultacje i codzienną współpracę z PES. To sprawia, że informacje o problemach społeczeństwa lokalnego mają charakter pogłębiony i osadzony w realiach, choć nie zawsze są systematycznie opracowywane.

Po drugie, OWES stosują podobne narzędzia ewaluacji, przede wszystkim ankiety satysfakcji, rozmowy ewaluacyjne i obserwację efektów trwałych – takich jak funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych po zakończeniu projektu czy utrzymanie miejsc pracy. W ten sposób skuteczność wsparcia rozumiana jest nie tylko jako zadowolenie uczestników, ale także jako realny, długofalowy wpływ na sytuację PES.

Po trzecie, wspólne jest również podejście, w którym dane ilościowe i statystyczne odgrywają mniejszą rolę niż wiedza praktyczna i relacyjna. Ośrodki podkreślają, że o faktycznych potrzebach społecznych najczęściej dowiadują się dzięki kontaktom bezpośrednim – „z pierwszej ręki” – a nie z oficjalnych raportów czy zestawień liczbowych. Tego typu diagnoza ma bardziej jakościowy, partnerski charakter.

Współpraca OWES z otoczeniem polityki społecznej i rynku pracy

Na poziomie regionalnym wszystkie OWES prowadzą ścisłą współpracę z kluczowymi instytucjami odpowiedzialnymi za politykę społeczną i rynek pracy w województwie – przede wszystkim z Urzędem Marszałkowskim Województwa łódzkiego (UM WŁ), Wojewódzkim Urzędem Pracy (WUP) oraz Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (RCPS w Łodzi). Relacje te mają charakter

zarówno formalny (rozliczanie projektów, sprawozdawczość, udział w konsultacjach i akredytacjach), jak i merytoryczny. Obejmują współorganizację wydarzeń, forów oraz wspólne działania promocyjne i szkoleniowe.

„Współpracujemy jeszcze z RCPS. Oczywiście jesteśmy w kontakcie tutaj takim i merytorycznym, ale też organizowaliśmy wspólnie spotkania informacyjne na terenie naszego subregionu, gdzie powiedzmy RCPS opowiadał na przykład o kwestii właśnie deinstytucjonalizacji czy o usługach społecznych, a my pokazywaliśmy też możliwości finansowe.” (OWES)

„Tutaj jest bardzo duże spektrum instytucji, bo organizacje pozarządowe, ale też przedsiębiorstwa społeczne. My oczywiście pracujemy z samorządami tak animacyjnie, staramy się w miarę możliwości tam, gdzie jest na to przestrzeń, pomagać w tworzeniu jakichś lokalnych partnerstw. Współpracujemy też z różną intensywnością z instytucjami z tego tak zwanego otoczenia ekonomii społecznej, czyli z instytucjami rynku pracy Powiatowym Urzędem Pracy, ale też z takimi instytucjami jak np. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie” (OWES)

„Jeśli chodzi o Urząd Marszałkowski, Wojewódzki Urząd Pracy, no to tutaj współpraca jest typowo związana z rozliczaniem naszych działań, z wnioskowaniem o dofinansowanie, a później z rozliczaniem tych działań, które podejmujemy. Ale też taka współpraca na niwie promocyjnej.” (OWES)

Współpraca z Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi jest szczególnie intensywna. RCPS w Łodzi koordynuje w regionie rozwój ekonomii społecznej, a pracownicy OWES uczestniczą w szkoleniach, targach i konferencjach. Wspólnie podejmowane są też działania integrujące lokalne inicjatywy i instytucje.

„Z RCPS w Łodzi, również współpracujemy, korzystamy z ich szkoleń, staramy się stworzyć taką wspólną mapę punktów ekonomii społecznej.” (OWES)

Na poziomie powiatowym OWES współpracują z Powiatowymi Urzędami Pracy (PUP), starostwami powiatowymi oraz powiatowymi radami rynku pracy. Rola OWES na tym poziomie to przede wszystkim edukacja, aktywizacja zawodowa osób wykluczonych i wspólna organizacja warsztatów oraz szkoleń. OWES często są zapraszane do udziału w ciałach doradczych i konsultacyjnych.

„Zostaliśmy zaproszeni w powiecie radomszczańskim i w Łodzi. Czyli wchodzimy w takie ciała konsultacyjne z zakresu zatrudnienia, czy jakoś bezpośrednio lub pośrednio związane z ekonomią społeczną.” (OWES)

„Jesteśmy z tej współpracy zadowoleni. Szkolimy, a jutro będę szkolił w jednym urzędzie pracy osoby nieaktywne zawodowo, żeby tworzyć u nich takie pozytywne nastawienie, motywację.” (OWES)

Często wskazywanym partnerem OWES są jednostki samorządu terytorialnego (JST) – urzędy miast, gmin i powiatów. Współpraca obejmuje konsultacje lokalnych strategii, wspólne fora, spotkania informacyjne, projekty animacyjne, a także

doradztwo dotyczące stosowania klauzul i premii społecznych w zamówieniach publicznych. OWES pełnią tu rolę edukatora i pośrednika między samorządami a podmiotami ekonomii społecznej.

„Jak robimy różnego rodzaju takie właśnie animacyjne rzeczy, czy promujące, czy rozwijające dalej system ekonomii społecznej, to korzystamy ze wsparcia jednostek samorządu terytorialnego, a oni dzięki nam mają superaktualną wiedzę o tym, co i jak jest dostępne w obszarze ekonomii społecznej.” (OWES)

„[...] klauzule społeczne [...] bardzo fajne narzędzie dla samorządów jak premie społeczne. [...] W niektórych samorządach udało nam się pokazać to narzędzie i zainspirować do tego, żeby skorzystały.” (OWES)

Współpraca ta ma często wymiar praktyczny – samorządy korzystają z doradztwa OWES przy kontraktacji usług społecznych lub włączają ich w prace nad lokalnymi politykami społecznymi.

„Z urzędem, z gminami, z powiatami [...] Wspólnie organizowaliśmy spotkania informacyjne [...] jak powołać przedsiębiorstwo społeczne, które takie usługi może świadczyć.” (OWES)

OWES podkreślają, że fundamentem rozwoju ekonomii społecznej w regionie jest sieć lokalnych organizacji pozarządowych (fundacji, stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich) oraz aktywnych liderów – społeczników, którzy inicjują oddolne działania. Ośrodki pełnią tu rolę animatora, mentora i jednostki „pierwszego kontaktu” – udostępniają przestrzeń (coworking), udzielają doradztwa, wspierają grupy nieformalne w formalizowaniu działalności i pozyskiwaniu środków.

„To jest tak, że mamy też taki powiat, gdzie powiedzmy od organizacji rodziców dzieci niepełnosprawnych [...] powstał cały system wsparcia, czyli Warsztat Terapii Zajęciowej, Przedsiębiorstwo społeczne, Zakład Aktywizacji Zawodowej.” (OWES)

W zakresie współpracy OWES z biznesem obszar ten jawi się jako ważny ale wciąż słabiej rozwinięty niż relacje z samorządami czy organizacjami pozarządowymi. Ośrodki próbują nawiązywać relacje z przedsiębiorcami, widzą w nich potencjalnych partnerów, jednak podkreślają, że nie jest to jeszcze stały, dobrze działający obszar współpracy, a raczej pojedyncze inicjatywy i pilotażowe działania, które trzeba pogłębić.

„[...] w zakresie na przykład kontraktacji usług publicznych od podmiotów ekonomii społecznej ze środowiskiem biznesu. Próbujemy, ale jak na razie nie jest to partner, który gdzieś udaje się ten temat rozwijać szerzej.” (OWES)

„Z przedsiębiorcami też współpracujemy. Mieliśmy takie działania z zakresu między innymi webinaria pokazujące takie społeczne zaangażowanie. [...] No i to było o tyle wartościowe, że powiedzmy, wiadomo, wywodząc się z sektora takiego czystego biznesu, mogli wspierać organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej czy wprost przedsiębiorstwa społeczne.” (OWES)

Znaczącym partnerem są również organizacje pozarządowe i lokalni liderzy społeczni, którzy często stanowią podstawę rozwoju PES i inicjują oddolne działania w swoich gminach. OWES wspierają ich poprzez doradztwo i animację, a także pomagają w formalizowaniu działalności.

Bariery we współpracy z instytucjami polityki społecznej i rynku pracy

Na poziomie wojewódzkim OWES wskazują, że współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Łódzkiego, Wojewódzkim Urzędem Pracy (WUP) czy Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (RCPS w Łodzi) jest niezbędna dla funkcjonowania całego systemu, ale obciążona nadmiarem biurokracji, formalizmów i kontrolnych procedur. Zwracają uwagę, że codzienna współpraca z opiekunami projektów układa się dobrze, jednak działania kontrolne i wymogi sprawozdawcze znacząco utrudniają elastyczność i zaufanie w partnerstwie. Jak mówi jedna z osób zarządzających OWES:

„Jesteśmy jakby w kręgu, żyjemy od kontroli do kontroli. To nie było kiedyś tak, ale teraz tak jakoś jest, że jest czas niekończących się kontroli. Ja ze swojej perspektywy koordynatora projektu muszę powiedzieć, że z opiekunami projektu z Wojewódzkiego Urzędu Pracy współpracuje mi się bardzo dobrze. Gorzej jest z wydziałem Kontroli.”

(OWES)

Drugim problemem, który znacząco wpływa na relacje partnerskie, jest rotacja kadr w instytucjach publicznych. Każda zmiana personalna oznacza konieczność budowania kontaktu od początku, tłumaczenia specyfiki działań ekonomii społecznej i odbudowywania zaufania. Współpraca z RCPS w Łodzi – choć merytorycznie bliska – również cierpi z tego powodu:

„Cierpimy na pewną rotacyjność kadr, co powoduje, że trudno budować cokolwiek stałego i systemowego. Jak mniej więcej co trzy lata zaczynamy od zera. To znacząco utrudnia. RCPS mógłby być kreatorem polityki społecznej w regionie, ale to raczej decyzje polityczne na poziomie Urzędu Marszałkowskiego.” (OWES)

Równolegle przedstawiciele OWES zwracają uwagę na inną systemową barierę: brak przepisów, które zobowiązywałyby samorządy do przekazywania części usług publicznych organizacjom społecznym, nawet wtedy, gdy te mają kompetencje, by je realizować. W efekcie ośrodki mają ograniczony wpływ na rozwój lokalnych usług społecznych, ponieważ decyzje pozostają w pełni po stronie samorządów, które nie zawsze widzą potrzebę współpracy lub wolą wykonywać zadania „u siebie”. Jak zauważa jeden z dyrektorów OWES:

„Nie mamy w Polsce realizacji zasady pomocniczości w praktyce. Duża decyzyjność jest po stronie samorządów, a my jako organizacje nie mamy możliwości prawnych, które dawałyby obligo przekazywania zadań w dół. Nasi władarze wolą mieć wszystko pod kontrolą, a to nie zawsze przekłada się na jakość usług, tylko na większą kontrolę.” (OWES)

W relacjach z Powiatowymi Urzędami Pracy (PUP) najczęściej wskazywaną barierą jest nadmiar formalności i proceduralne podejście do wspólnych projektów. OWES podkreślają, że wymogi dokumentacyjne często zniechęcają potencjalnych uczestników projektów reintegracyjnych, a tym samym blokują efektywną współpracę.

„Bardzo często jest tak, że jak prosimy o potwierdzenie z urzędu pracy, że ktoś jest bezrobotny, to osoby odmawiają. Wtedy wypadają automatycznie z projektu. To pokazuje, jak formalności potrafią zablokować człowieka w wejściu do systemu wsparcia.” (OWES)

Do tego dochodzą utrudnienia wynikające ze zmian prawnych – m.in. znowelizowana ustawa o rynku pracy wprowadziła rzadszy kontakt bezrobotnych z urzędami, co zmniejszyło przepływ informacji i spowolniło działania aktywizacyjne.

„Ustawa o rynku pracy [...] bezrobotni muszą być w urzędzie pracy już nie raz na miesiąc, ale raz na 90 dni. To świeża ustawa i już widzimy, że przez to trudniej nam współpracować.” (OWES)

W wielu powiatach barierą jest też wciąż ograniczona wiedza urzędów o ekonomii społecznej i potencjale przedsiębiorstw społecznych jako partnerów w aktywizacji zawodowej. Jak zauważa jedna z przedstawicielek OWES:

„Powiatowe urzędy pracy mają swój rynek, swoich bezrobotnych, swoje instrumenty. Dopiero teraz, trochę dzięki nam, zaczynają dostrzegać, że przedsiębiorstwa społeczne też tworzą miejsca pracy. To po prostu brak wiedzy i zrozumienia idei.” (OWES)

Najwięcej barier OWES dostrzegają jednak w relacjach z jednostkami samorządu terytorialnego (JST). To kluczowi partnerzy, przy czym jednocześnie współpraca ta jest najmniej stabilna wskutek braku ciągłości współpracy w następstwie zmiany władz po wyborach samorządowych, trudności w dotarciu do decydentów i ograniczona znajomość narzędzi ekonomii społecznej po stronie administracji.

„Kadencyjność władz i wybory zawsze są tym momentem, gdzie od początku musimy tłumaczyć naszą rolę i funkcję. Cykl wyborczy sprawia, że po czterech latach wszystko trzeba zaczynać od nowa.” (OWES)

Innym problemem jest niewystarczająca gotowość JST do stosowania rozwiązań wspierających ekonomię społeczną, takich jak klauzule społeczne w zamówieniach publicznych czy preferencje dla przedsiębiorstw społecznych. Bariera ma często charakter wynikający z braku edukacji w tym zakresie – samorządy są przyzwyczajone do tradycyjnych procedur, a urzędnicy obawiają się komplikacji formalnych.

„Bardzo dużo edukacji trzeba wdrażać w jednostki, bo oni wiedzą, że powinni się tak zachowywać, ale nie mają takich mandatów. My musimy ich przekonywać, że te

klauzule społeczne to nie są fanaberie, tylko narzędzie, które pozwala lepiej wykorzystać środki publiczne.” (OWES)

Barierą jest też brak jasno przypisanych osób odpowiedzialnych za współpracę z organizacjami pozarządowymi – w wielu urzędach to tylko dodatkowy obowiązek jednego z pracowników.

„W gminach nie ma osoby dedykowanej do współpracy z trzecim sektorem. Dla wielu samorządów ekonomia społeczna jest dodatkiem do inwestycji drogowych czy remontów. To zawsze coś drugorzędnego.” (OWES)

Bariery są również związane z podejmowanymi relacjami – między OWES a organizacjami samorządowymi, przedsiębiorstwami społecznymi, biznesem, administracją lokalną. W relacjach OWES z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami społecznymi dominują bariery wynikające z nierównych możliwości organizacyjnych partnerów. Wiele organizacji działa dorywczo, „od projektu do projektu”, co utrudnia planowanie długoterminowych przedsięwzięć.

„Mamy wiele organizacji, które działają akcyjnie. Wyzwaniem jest namówienie ich do przejścia na działalność ciągłą, której filarem będzie działalność ekonomiczna. To wiąże się z decyzją o zatrudnieniu ludzi, stabilnym zarządzaniu. Dla wielu to ogromna zmiana.” (OWES)

Bariery w relacjach między OWES a biznesem wynikają głównie z braku zaufania i stereotypowego postrzegania sektora pozarządowego. Firmy komercyjne często nie rozumieją specyfiki ekonomii społecznej i traktują współpracę bardziej jako filantropię niż partnerstwo gospodarcze.

„Pokutuje nieufność. Biznes patrzy na nas jak na plankton, że jesteśmy po to, żeby wyciągać rękę po pieniądze. My próbujemy z tym walczyć, przekonywać, że partner społeczny może zaoferować realną wartość, kompetencje, usługi.” (OWES)

Brakuje też wspólnych przestrzeni spotkań – wydarzeń, które łączyłyby biznes tradycyjny i społeczny.

„U nas organizuje się targi ekonomii społecznej, na których spotykają się tylko organizacje. Brakuje tej czysto biznesowej części, żeby nas wymieszać, pokazać, że przedsiębiorczość społeczna to też biznes.” (OWES)

Podobnie w relacjach z administracją publiczną OWES czują się niewystarczająco promowane i widoczne.

„Za mało o nas słyhać. Urząd powinien nas wspierać, a czasem mam wrażenie, że konkurujemy o te same środki i uwagę.” (OWES)

Podsumowując, współpraca OWES z otoczeniem rozwija się, ale wciąż napotyka wiele przeszkód. Na poziomie instytucji wojewódzkich największym problemem pozostają biurokracja, liczne kontrole i częsta rotacja pracowników, która utrudnia budowanie stałych relacji. W samorządach barierą jest brak ciągłości działań po

zmianach władz oraz ograniczona wiedza urzędników o ekonomii społecznej i narzędziach takich jak klauzule społeczne. Z kolei w relacjach z organizacjami pozarządowymi i biznesem trudności wynikają głównie z nierównych możliwości organizacyjnych partnerów oraz braku miejsc, w których te środowiska mogłyby się regularnie spotykać i współpracować.

Plany przyszłej współpracy OWES z innymi instytucjami

Analiza wywiadów z przedstawicielami OWES w województwie łódzkim wskazuje, że plany współpracy z otoczeniem koncentrują się wokół trzech głównych kierunków: (1) rozszerzenia kontaktów z sektorem prywatnym, (2) pogłębienia relacji z uczelniami i instytucjami badawczymi, oraz (3) rozwijania partnerstw w obszarze rynku pracy i reintegracji społecznej. Wypowiedzi respondentów wskazują również na świadomość dotychczasowych ograniczeń – zarówno finansowych, jak i systemowych – które utrudniają podejmowanie nowych form współpracy.

Najczęściej powtarzającym się kierunkiem planowanej współpracy jest rozwinięcie relacji z sektorem prywatnym. Jeden z OWES zauważył, że dotąd współpracował głównie z dużymi firmami i korporacjami, takimi jak banki czy sieci handlowe, natomiast w dużo mniejszym stopniu angażowały małe, lokalne przedsiębiorstwa. W efekcie relacje biznesowe w obszarze ekonomii społecznej były ważne, ale często odległe od lokalnego kontekstu i nie budowały trwałych powiązań w najbliższym otoczeniu. Ośrodki widzą w tym istotną lukę i zapowiadają zmianę podejścia: włączenie małych firm ma pozwolić na tworzenie lokalnych łańcuchów współpracy, bardziej autentyczne partnerstwa oraz budowanie ekosystemu, w którym przedsiębiorstwa społeczne stają się naturalnym elementem lokalnego rynku. Aby to osiągnąć, konieczne będzie przełamanie barier informacyjnych i kompetencyjnych po obu stronach oraz aktywne działania OWES na rzecz animowania kontaktów, pokazywania korzyści i budowania zaufania między PES a lokalnym biznesem. Jak mówi jedna z przedstawicielek OWES:

„Współpracujemy głównie z takimi dużymi firmami, korporacjami, dużymi firmami lokalnymi. A może raczej dużymi? Raczej dużymi korporacjami, a mniej współpracowaliśmy z firmami małymi, lokalnymi czy ważnymi na poziomie lokalnym. Ale są to korporacje typu bank. Czy firmy typu IKEA. [...] Które mogłyby gdzieś współpracować czy zlecać zadania przedsiębiorstwom społecznym. Może to jest taki obszar, w którym rzeczywiście mamy może mniejsze doświadczenie, że tak jak mówię, z biznesem współpracujemy, ale w obszarze tych dużych przedsiębiorstw, takich ogólnopolskich czy takich międzynarodowych korporacji, gdzie ich natomiast może w mniejszym stopniu mamy takie doświadczenie współpracy, współpracy z lokalnym biznesem, żeby w tej układance samorząd, organizacje społeczne, lokalny biznes gdzieś tam to wsparcie dla ekonomii społecznej budować.” (OWES)

OWES wskazują, że kolejnym kierunkiem planowanej współpracy są uczelniane i badawcze partnerstwa. Ośrodki dostrzegają znacznie większy potencjał w partnerstwach akademickich i badawczych, które mogłyby dostarczać rzetelnej

wiedzy o lokalnych potrzebach, testować nowe modele wsparcia czy pomagać w profesjonalizacji PES poprzez analizy, ekspertyzy i praktyki studenckie. Podpisane porozumienia, np. z Uniwersytetem Łódzkim, otwierają drogę do pogłębionej współpracy, ale OWES zaznaczają, że wyzwaniem pozostaje przełożenie ich na realne, wdrożeniowe działania, poprzez regularne projekty badawcze, wspólne innowacje społeczne czy trwałe mechanizmy wymiany wiedzy między środowiskiem akademickim a praktyką ekonomii społecznej.

„Jeżeli chodzi o uczelnie wyższe, to też prowadzimy takie działania, głównie promujące ideę wśród studentów, ale zastanawiam się, czy też jakoś nie można by tego pogłębić, jeśli chodzi o działania badawcze. Chociaż z Uniwersytetem Łódzkim podpisaliśmy takie porozumienie, ale zobaczymy, jak to będzie wdrożeniowo właśnie.” (OWES)

W niektórych ośrodkach współpraca ta przyjmuje bardziej konkretne formy. Jedna z rozmówczyń opowiada o nawiązywaniu relacji z Centralnym Instytutem Badawczym w Warszawie, który specjalizuje się w tematyce zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami:

„Właśnie wczoraj specjalnie byłam na takiej konferencji, gdzie nawiązałam współpracę [...] z takim Centralnym Instytutem Badawczym w Warszawie, który ma bardzo dużo wiedzy i narzędzi dotyczącej tego, jak zatrudniać, na co zwracać uwagę przy zatrudnianiu na przykład osób z niepełnosprawnościami. I mógłby być taką bazą wiedzy. Więc ja będę dążyła do tego, żebyśmy podpisali takie porozumienie, bo wtedy my możemy z tej bazy korzystać, możemy ich pokazywać, a oni mogą pokazywać nas jako pionierów, jako OWES-y i nasze przedsiębiorstwa społeczne.” (OWES)

W kilku wywiadach pojawia się refleksja nad potencjałem współpracy z Kościołem katolickim i związkami wyznaniowymi. Choć to pomysł pojawiający się rzadko w wypowiedziach, wskazuje na poszukiwanie nowych, trwałych partnerów instytucjonalnych w środowiskach lokalnych dla dalszego rozwijania ekonomii społecznej.

„Myślę, że takim dobrym kierunkiem byłaby współpraca z Kościołem katolickim i z różnymi związkami wyznaniowymi, ponieważ one również mogłyby być dobrymi generatorami stabilnych miejsc pracy. [...] Szczególnie na obszarach wiejskich, gdzie Kościół jest takim mocnym zwornikiem łączącym społeczność lokalną. [...] To by było fajne pole do zagospodarowania.” (OWES)

Plany współpracy OWES w województwie łódzkim można określić jako rozwojowe oraz realistyczne. Ośrodki dostrzegają potrzebę poszerzania partnerstw poza dotychczasowy krąg instytucji, zwłaszcza w kierunku biznesu i nauki. Jednocześnie pozostają świadome barier, np. ograniczeń systemowych, wynikające z obowiązujących zasad finansowania i rozliczania działań OWES. Ramy projektowe, w których funkcjonują, koncentrują się na ściśle określonych wskaźnikach, co ogranicza przestrzeń do eksperymentowania, podejmowania niestandardowych

inicjatyw, a zwłaszcza długofalowego budowania relacji, np. z małymi przedsiębiorcami czy uczelniami. Brak elastyczności sprawia, że współpraca wykraczająca poza dotychczasowy katalog działań często wymaga dodatkowych zasobów albo jest trudna do zrealizowania w ramach obowiązujących zasad i ograniczeń projektowych. Drugim istotnym ograniczeniem są bariery finansowe. Rozwijanie partnerstw, w których kluczowe jest budowanie zaufania i wzajemnego zrozumienia wymaga czasu i pracy oraz odpowiednich środków finansowych. Współpraca z biznesem, uczelniami czy instytucjami badawczymi wymaga często inwestycji w działania animacyjne, materiały informacyjne, wspólne wydarzenia, czy w przygotowanie analiz i ekspertyz. Tymczasem OWES działają w warunkach ograniczonych środków i zasobów, co powoduje, że potencjał wielu partnerstw pozostaje niewykorzystany. Trzecim rodzajem przeszkód są bariery związane z nastawieniem (przekonania, obawy dotyczące współpracy) oraz bariery instytucjonalne, obecne zarówno po stronie OWES, jak i potencjalnych partnerów. W przypadku OWES dotyczy to m.in. braku doświadczenia w pracy z sektorem prywatnym oraz przyzwyczajenie do działań prowadzonych głównie we współpracy z NGO i samorządami. Małe firmy często nie wiedzą, czym są PES i ani jakie korzyści może dać im partnerstwo. To wpływa na dystans przedsiębiorstw w podejmowaniu współpracy. Nie są one bowiem gotowe na zaangażowanie w nową działalność. Uczelnie, choć są zainteresowane współpracą, również napotykają pewne bariery. Tempo działania, priorytety badawcze oraz wypracowany sposób funkcjonowania, nie zawsze pokrywają się z potrzebami praktyki społecznej, wymagającymi większej elastyczności. Zarówno deklaracje OWES w tym zakresie, jak i konkretne przykłady dotychczasowej współpracy pokazują, że przyszłe działania powinny być nastawione na dalsze sieciowanie i poszukiwanie partnerstw ze środowiskiem biznesu oraz nauki. Oznacza to odejście od tradycyjnych, dwustronnych relacji na rzecz budowania wielopodmiotowych układów, w których instytucje publiczne, przedsiębiorcy, organizacje społeczne oraz środowiska akademickie współtworzą wspólny ekosystem wsparcia. W takim ujęciu każdy z partnerów wnosi odmienny, komplementarny zasób – samorzady stabilność i zaplecze instytucjonalne, biznes praktyczne potrzeby i możliwości tworzenia zleceń, organizacje społeczne wiedzę o lokalnych grupach i problemach, a uczelnie kompetencje badawcze i możliwość testowania innowacyjnych rozwiązań. Integracja tych zasobów może pozwolić OWES nie tylko lepiej odpowiadać na złożone potrzeby społeczności lokalnych, ale też wzmacniać potencjał przedsiębiorstw społecznych, które działając jednocześnie w obszarze pomocy społecznej, biznesu i współpracy z samorządami, mogą czerpać z różnorodnych źródeł wiedzy, zleceń i wsparcia. Taki model sprzyja długofalowym, stabilnym i odpornym na zmiany powiązaniom, co jest kluczowe dla trwałego rozwoju społecznego w regionie.

Tworzenie regionalnej polityki społecznej przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej

Z analizy wypowiedzi wynika, że Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej są aktywnie obecne w różnych zespołach i ciałach doradczych odpowiedzialnych za konsultacje

społeczne – zarówno na poziomie województwa, jak i kraju. Przedstawiciele OWES uczestniczą w komitetach monitorujących, radach pożytku publicznego, sejmikach osób niepełnosprawnych oraz sieciach branżowych. Udział ten ma jednak często charakter opiniodawczy i doradczy, nie decyzyjny.

„[...] kolega, koleżanka uczestniczył między innymi na przykład w łódzkim Komitecie do spraw Rewitalizacji, czyli tworzyli te odpowiedzialne za tworzenie gminnych programów rewitalizacyjnych na przykład w Łodzi, ale też są obecni w radach pożytku publicznego czy w Łodzi, czy na poziomie województwa, gdzie uczestniczą w tych ciałach dialogu społecznego, które konsultują różne programy strategiczne, dokumenty strategiczne.” (OWES)

Rozmówcy wskazują również, że aktywność obejmuje także udział w forach, konferencjach i konsultacjach organizowanych przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (RCPS w Łodzi) oraz uczestnictwo w Komitetach Monitorujących środki Europejskiego Funduszu Społecznego, zarówno na poziomie regionalnym, jak i krajowym.

„Bierzemy udział w różnych forach i konsultacjach [...] w ramach Regionalnego Centrum Polityki Społecznej. Bierzemy czynny udział w posiedzeniach Komitetu Monitorującego środki Europejskiego Funduszu Społecznego. Zasiadamy w gremiach łączących różne organizacje, Łódzki Sejmik Osób Niepełnosprawnych, Wspólnota Robocza Związków Organizacji Społecznych WRZOS.” (OWES)

Na poziomie krajowym przedstawiciele OWES pełnią funkcje w Krajowym Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz w Komitecie Monitorującym na poziomie regionalnym, co wskazuje, że przynajmniej ośrodki są dobrze włączone w formalne procesy tworzenia polityki społecznej.

„Tutaj zarówno ja, jak i prezes jesteśmy członkami Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Prezes również zasiada w Komitecie Monitorującym na poziomie centralnym, ja natomiast jestem przedstawicielem na poziomie lokalnym, w Komitecie Monitorującym przy Urzędzie Marszałkowskim.” (OWES)

W praktyce OWES włączają się w tworzenie polityki społecznej przede wszystkim poprzez uczestnictwo w procesach konsultacyjnych – programów współpracy samorządów z NGO, strategii rozwoju lokalnego czy dokumentów rewitalizacyjnych. OWES angażują się także w organizację wydarzeń promujących ekonomię społeczną, jednak udział w tych inicjatywach bywa nieciągły, ponieważ nie zawsze są zapraszane do kontynuowania tej roli w kolejnych edycjach czy działaniach.

„Uczestniczymy w rozmowach, w planowaniu. (...) Brakuje takiego wspólnego pokazania się wszystkich odpowiedzialnych za ekonomię społeczną i wspólnego przedsięwzięcia. (...) Były organizowane targi przez X lat, notabene przez nas, na konkurs przez RCPS. W zeszłym roku nie było, a w tym roku była firma zewnętrzna, kompletnie nie pokazywało ekonomii społecznej. Jak dla mnie wyrzucone pieniądze w błoto.” (OWES)

„To znaczy my nie mamy narzędzia prawnego czy innego, które mogłoby pozwolić tę politykę przekładać na działania. (...) My jako OWES w tej układance co najwyżej możemy dokładać cegiełki, mówiąc, że warto uruchomić różne rzeczy.” (OWES)

Choć OWES aktywnie uczestniczą w strukturach konsultacyjnych i gremiach dialogu społecznego, zakres ich realnego wpływu na ostateczny kształt regionalnej polityki społecznej wydaje się umiarkowany. Wypowiedzi respondentów wskazują, że ich udział ma przede wszystkim charakter doradczy i opiniotwórczy. Ośrodki mogą zgłaszać swoje spostrzeżenia i postulaty, jednak nie zawsze mają pewność, w jakim stopniu są one uwzględniane na etapie podejmowania decyzji czy tworzenia dokumentów strategicznych.

„Na pewno nasz głos jest ważny jako ośrodka wsparcia. Są tylko trzy ośrodki wsparcia, więc jest to istotny głos. Czy on jest brany pod uwagę? To tutaj mam pewne wątpliwości.” (OWES)

We wszystkich rozmowach powraca wątek potrzeby większego uznania roli OWES jako partnerów publicznych oraz systemowego wsparcia ich rzecznictwa, rozumianego jako działania mające na celu reprezentowanie interesów podmiotów ekonomii społecznej, zabieganie o korzystne rozwiązania systemowe oraz wpływanie na kształt polityk publicznych. Rozmówcy postulują m.in.:

- większą otwartość samorządów na zapraszanie OWES do ciał decyzyjnych,
- stałą współpracę i kontakt roboczy z RCPS w Łodzi,
- wzmocnienie roli ekonomii społecznej – w tym kampanie ogólnopolskie, pokazujące znaczenie sektora.

„Na pewno otwartość lokalnych samorządów na naszą obecność [...] i zapraszanie nas do powiatowych rad zatrudnienia. [...] Świadomość, że jesteśmy po to, żeby wspierać samorząd lokalny i lokalne podmioty ekonomii społecznej.” (OWES)

„Myślę, że stała współpraca z RCPS i z urzędami, i z osobami decyzyjnymi bardzo poprawiłaby ten wpływ.” (OWES)

„Myślę, że duże kampanie medialne faktycznie takie ogólnopolskie – żeby głos OWES-ów miał na cokolwiek wpływ, to on musi być zrzeszony. [...] Głos wszystkich OWES-ów w Polsce jednym głosem.” (OWES)

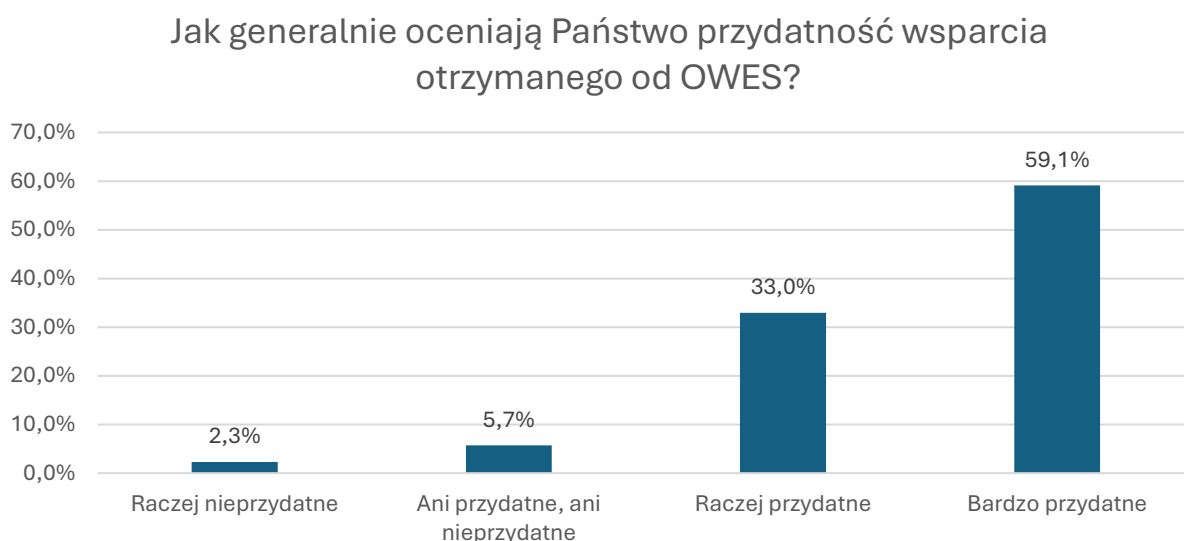
4.3. Ocena wpływu działań realizowanych przez OWES na liczbę oraz sposób funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim

Wpływ działań OWES na PES i PS

Podmioty, które korzystały ze wsparcia OWES zostały zapytane o wpływ podjętych w ramach tej współpracy działań (88 podmiotów). Zdecydowana większość podmiotów oceniła przydatność wsparcia otrzymanego od OWES, jako bardzo przydatne –

59,1% oraz 33% jako raczej przydatne. Jedynie 2,3% określiło przydatność jako raczej nieprzydatne, a 5,7% neutralnie.

Wykres 30 Ocena przydatności dla PES i PS wsparcia otrzymanego od OWES

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Większość respondentów z subregionów I (60,9%), III (72,0%) i IV (54,2%) oceniła wsparcie otrzymane od OWES jako bardzo przydatne. Podobnie wskazały oba typy podmiotów: podmioty o charakterze reintegracyjnym (76,9%) oraz te o innym profilu działalności (56,0%). Jedynie w subregionie II najczęściej wskazywaną oceną było „raczej przydatne” (50,0%).

Tabela 14 Ocena przydatności wsparcia otrzymanego od OWES, a subregion i charakter podmiotu

Jak generalnie oceniają Państwo przydatność wsparcia otrzymanego od OWES?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Raczej nieprzydatne	4,3%	0,0%	4,0%	0,0%	0,0%	2,7%
Ani przydatne, ani nieprzydatne	0,0%	6,3%	4,0%	12,5%	0,0%	6,7%
Raczej przydatne	34,8%	50,0%	20,0%	33,3%	23,1%	34,7%
Bardzo przydatne	60,9%	43,8%	72,0%	54,2%	76,9%	56,0%
SUMA	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=88

Przedstawiciele PES i PS najczęściej wskazywali doradztwo ogólne (66,7%), jako formę wsparcia, które realnie wpłynęło na ich funkcjonowanie. Wsparcie finansowe zostało wskazane przez 50,6% podmiotów, a szkolenia i warsztaty przez 48,1%. Wsparcie reintegracyjne wskazało 30,9% podmiotów. Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania wskazało 17,5% respondentów, a po 16% wsparcie z zakresu marketingu i promocji oraz księgowości i kadr.

Wykres 31 Formy wsparcia, które wpłynęły na sposób funkcjonowania podmiotów (PES i PS)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=81

Doradztwo ogólne – czyli pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym – było najczęściej wskazywaną formą pomocy, która realnie wpłynęła na sposób funkcjonowania podmiotów w subregionach I (59,1%), III (69,6%) i IV (76,2%). Tę samą formę najczęściej wskazywały również podmioty o charakterze reintegracyjnym (76,9%) oraz podmioty o innym charakterze (64,7%). W subregionie II największy wpływ na działalność podmiotów miały szkolenia i warsztaty (66,7%). Z kolei wsparcie finansowe było drugą najczęściej wymienianą formą pomocy w

subregionach I (54,5%) i IV (57,1%), a także wśród podmiotów o charakterze reintegracyjnym (61,5%) i podmiotów o innym charakterze (48,5%).

Tabela 15 Formy wsparcia, które wpłynęły na sposób funkcjonowania podmiotów, a subregion i charakter podmiotu

Proszę wskazać wszystkie formy wsparcia, które wpłynęły na sposób funkcjonowania Państwa podmiotu, z których Państwo korzystali:	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym	59,1%	60,0%	69,6%	76,2%	76,9%	64,7%
Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe	54,5%	53,3%	39,1%	57,1%	61,5%	48,5%
Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości	36,4%	66,7%	43,5%	52,4%	46,2%	48,5%
Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	27,3%	33,3%	26,1%	38,1%	30,8%	30,9%
Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON	13,6%	33,3%	8,7%	19,0%	30,8%	14,7%
Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności	9,1%	20,0%	8,7%	28,6%	30,8%	13,2%
Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej	4,5%	26,7%	17,4%	19,0%	23,1%	14,7%
Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami	4,5%	26,7%	4,3%	23,8%	23,1%	11,8%
Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie	13,6%	20,0%	8,7%	9,5%	23,1%	10,3%
Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne	9,1%	13,3%	8,7%	0,0%	23,1%	4,4%
Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii	0,0%	6,7%	0,0%	4,8%	0,0%	2,9%
Inne	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=81. Pytanie wielokrotnego wyboru stąd odpowiedzi nie sumują się do 100%

Wielu respondentów badania jakościowego, podkreśla, że dzięki współpracy z doradcami OWES ich organizacje stopniowo zyskiwały większą dojrzałość instytucjonalną – uczyły się prowadzenia działalności w sposób uporządkowany, zgodny z wymogami prawnymi i zasadami racjonalnego planowania. Szczególnie

cenne okazało się wsparcie prawne i biznesowe, które pomogło podmiotom przejść od działań intuicyjnych do bardziej świadomego i opartego na analizie ekonomicznej zarządzania.

„To była na samym początku też bardzo duża szkoła dla nas. Ogromna dawka wiedzy, jaką ja z koleżanką otrzymałyśmy. Właśnie wtedy nauczyłyśmy się pisać profesjonalne biznesplany i jak planować, jak myśleć o biznesie, żeby to tak, mówiąc szczerze, wyszło.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Bez tej pomocy prawnej, która wtedy była tutaj od Ja–Ty–My, to byśmy też nie umieli. Skąd? My takiej wiedzy po prostu nie mieliśmy. Gdzie trzeba iść, do jakiego sądu, jak to się rejestruje. Pani prawnik nas poprowadziła, sprawdziła statut pod kątem prawnym, żeby to wszystko grało.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Dzięki stałej współpracy z doradcami OWES podmioty stopniowo rozwijały zdolność samodzielnego działania w sferze ekonomicznej. Wielu respondentów wskazuje, że doradcy nie tylko pomagali w sprawach formalnych, lecz również motywowali i inspirowali do rozwoju przedsiębiorstwa.

W tym sensie działania OWES przyczyniają się do wzrostu jakości i dojrzałości instytucjonalnej sektora. Oprócz wsparcia finansowego i merytorycznego, OWES przyczyniają się także do rozwoju współpracy między podmiotami ekonomii społecznej. Doradcy nie tylko świadczą pomoc indywidualną, lecz również inicjują spotkania, wymianę doświadczeń i partnerstwa między organizacjami.

„Panie, które z nami współpracują, wręcz namawiają nas czasami do przyjmowania niektórych zleceń [...] mają dostęp do innych tego typu przedsiębiorstw społecznych, widzą, jak inne działają, i mówią: im dajemy przykład od was, a wam mówimy, że możecie to zrobić tak czy inaczej.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Takie działania nie tylko sprzyjają wymianie dobrych praktyk, ale także budują sieć powiązań między przedsiębiorstwami społecznymi a samorządami i lokalnymi instytucjami, wzmacniając całościowo ekosystem ekonomii społecznej w regionie.

Część uczestników badania zwracała uwagę, że intensywność współpracy z OWES wynika przede wszystkim z pragmatycznych potrzeb organizacji, które koncentrują się na pozyskiwaniu środków niezbędnych do realizacji swoich działań. Współpraca z OWES jest więc oceniana przez pryzmat realnych korzyści i dostępnych instrumentów finansowania.

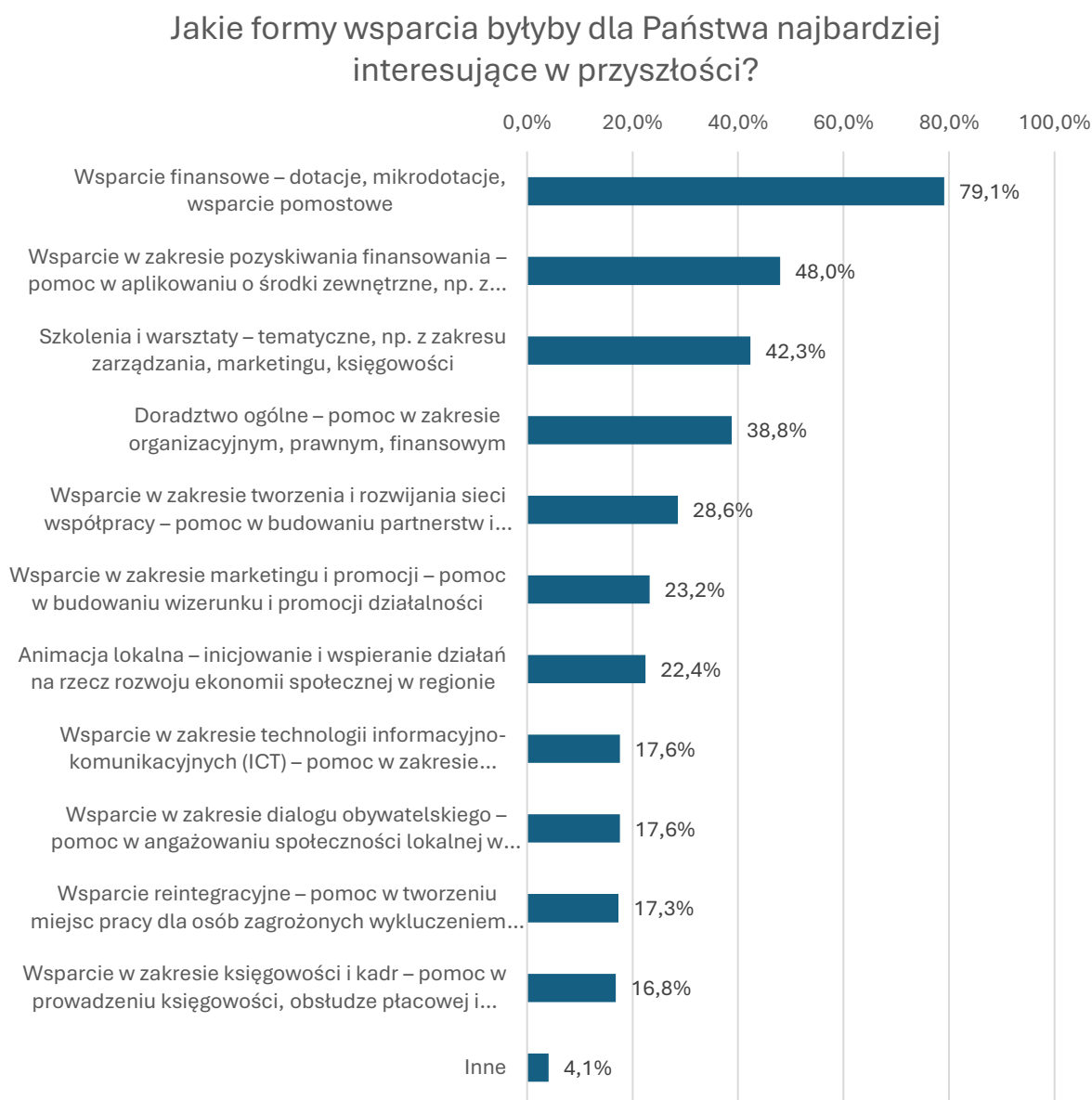
„Współpracujemy bardzo intensywnie, bo to jest też tak, że my szukamy grantów i ktokolwiek ten granty ma, to już dla mnie nie ma znaczenia, czy on jest ośrodkiem wsparcia ekonomii społecznej, czy jakąś inną i inaczej nazwanym tworem. Dla mnie jest ważny to, że on ma granty dla nas.” (FGI_Ocena roli i wpływu OWES)

Zebrane wypowiedzi pokazują, że działania OWES w województwie łódzkim mają wyraźny, pozytywny wpływ zarówno na liczbę, jak i na sposób funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej. Dzięki wsparciu finansowemu możliwe jest

tworzenie nowych miejsc pracy i rozwój działalności gospodarczej, natomiast doradztwo prawne, biznesowe i szkoleniowe prowadzi do profesjonalizacji zarządzania w PS/PES. Ośrodki odgrywają także istotną rolę integracyjną i edukacyjną, wspierając współpracę w sektorze i pomagając podmiotom utrzymywać stabilność w dłuższej perspektywie. Jednocześnie rozmówcy zwracają uwagę, że utrzymanie wysokiej jakości i skuteczności wsparcia wymaga stabilnych kadr i ciągłości doradztwa oferowanego przez OWES, ponieważ to właśnie relacje z konkretnymi specjalistami decydują o trwałości efektów.

Rekomendacje ze strony PES i PS w zakresie oferowanego przez OWES wsparcia

Do najczęściej wskazywanych form wsparcia, które dla podmiotów byłyby najbardziej interesujące w przyszłości należą: wsparcie finansowe 79,1%, wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania 48% oraz szkolenia i warsztaty 42,3%. Wyniki te wskazują na silne zapotrzebowanie na instrumenty ułatwiające zdobywanie dotacji oraz środki niezbędne do realizacji działań. Wysokie zainteresowanie szkoleniami i warsztatami jest z tym spójne, ponieważ wiele organizacji deklaruje, że trudności w pozyskiwaniu funduszy ograniczają ich możliwości uczestnictwa w specjalistycznych zajęciach. 38,8% podmiotów wskazało również na ogólne doradztwo skupiające się na pomocy organizacyjnej i prawnej. Następnie wskazywano: wsparcie w tworzeniu i rozwijaniu sieci współpracy (pomoc OWES w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami) – 28,6%, co sugeruje, że ten obszar jest również istotny dla podmiotów. Następnie 23,2% podmiotów wskazuje wsparcie w zakresie marketingu i promocji, a 22,4% animację lokalną. Po 17,6% wskazań uzyskało wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz w zakresie dialogu obywatelskiego (pomocy w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne). Wsparcie reintegracyjne wskazane zostało przez 17,3, a wsparcie w zakresie księgowości i kadr 16,8%. Jedynie 4,1% podmiotów wskazało na inne formy wsparcia, takie jak: pomoc terapeutyczna/psychologiczna czy integracja lokalna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=392

Wśród wszystkich grup respondentów – we wszystkich subregionach, wśród podmiotów o charakterze reintegracyjnym, jak i wśród podmiotów o innym charakterze - najbardziej interesującą formą wsparcia byłyby wsparcie finansowe, czyli dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe (wskazało tak ponad 70,0% badanych z każdej z grup – z każdego subregionu, o charakterze reintegracyjnym i innym charakterze). Największy odsetek wskazań na tę formę wsparcia pojawił się w subregionie II (83,7%) oraz w subregionie IV (81,1%).

W subregionie I drugą najczęściej wskazywaną formą wsparcia na przyszłość byłyby szkolenia i warsztaty (49,5%). Z kolei w subregionach II (56,1%), III (50,0%) i IV (49,5%) – drugą najczęściej wskazywaną formą jest wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania, obejmująca m.in. pomoc w aplikowaniu o środki

zewnątrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON. Podobną potrzebę zgłosiły także podmioty o innym charakterze (48,5%). W przypadku podmiotów o charakterze reintegracyjnym drugą najbardziej interesującą formą wsparcia w przyszłości byłoby doradztwo ogólne, czyli pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym i finansowym (64,5%).

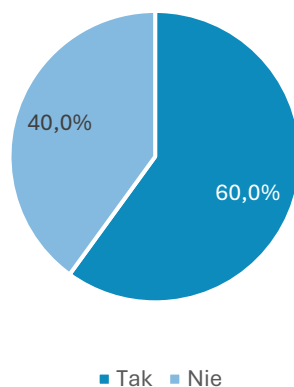
Tabela 16 Najbardziej interesujące formy wsparcia w przyszłości, a subregion i charakter podmiotu

Jakie formy wsparcia byłyby dla Państwa najbardziej interesujące w przyszłości?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe	75,8%	83,7%	76,0%	81,1%	74,2%	79,5%
Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON	35,8%	56,1%	50,0%	49,5%	41,9%	48,5%
Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości	49,5%	39,8%	39,4%	41,1%	51,6%	41,6%
Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym	43,2%	33,7%	37,5%	41,1%	64,5%	36,6%
Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami	26,3%	30,6%	25,0%	32,6%	38,7%	27,7%
Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności	22,1%	22,4%	23,1%	25,3%	45,2%	21,3%
Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie	29,5%	24,5%	20,2%	15,8%	22,6%	22,4%
Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii	21,1%	18,4%	11,5%	20,0%	29,0%	16,6%
Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne	17,9%	21,4%	15,4%	15,8%	16,1%	17,7%
Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	14,7%	13,3%	20,2%	21,1%	41,9%	15,2%
Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej	14,7%	15,3%	21,2%	15,8%	12,9%	17,2%
Inne	2,1%	4,1%	1,9%	8,4%	3,2%	4,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=392. Pytanie wielokrotnego wyboru, stąd dane nie sumują się do 100%.

Aż 60% podmiotów wskazało, że widzi obszary w jakich OWES mógłby zmienić ofertę wsparcia, w celu podejmowania przez podmioty współpracy.

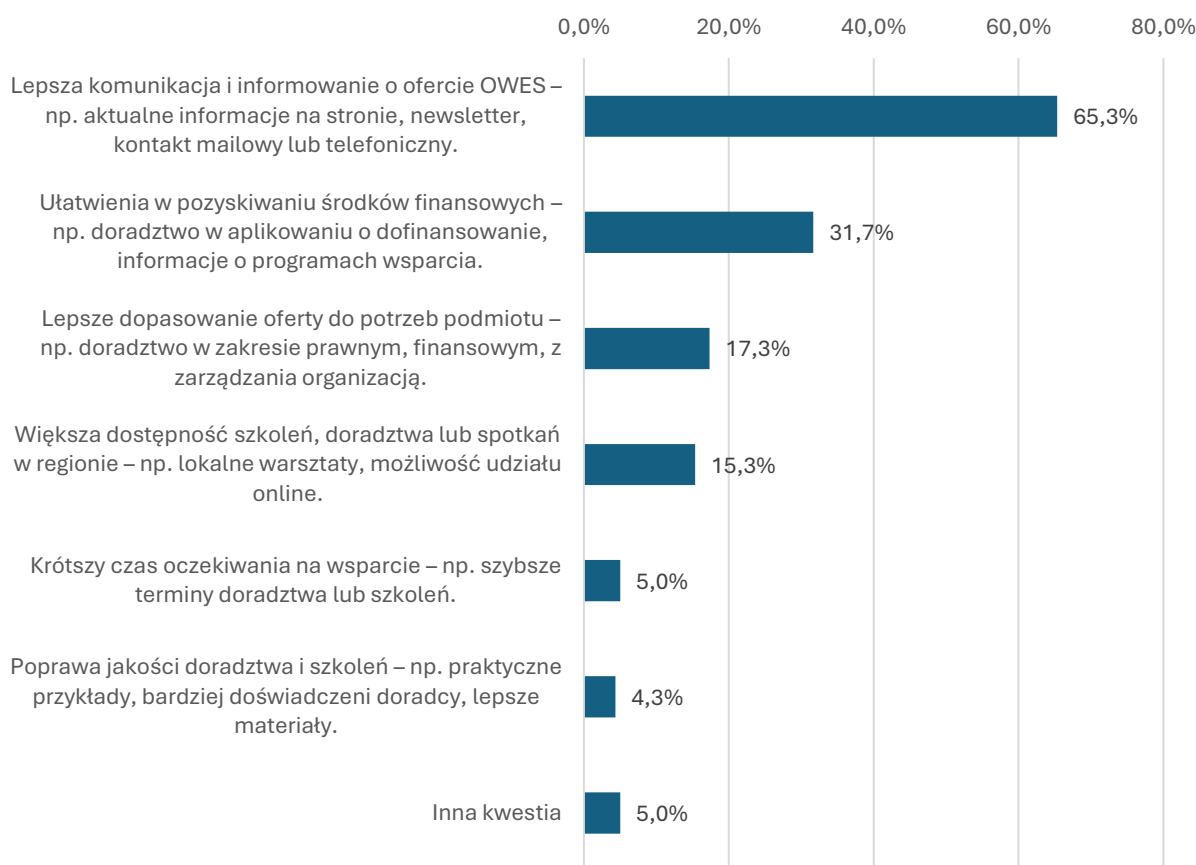
Czy jest coś, co mógłby zmienić OWES, by zwiększyć Państwa chęć do podejmowania współpracy?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=500

Wśród sugerowanych zmian we współpracy z OWES, podmioty wskazywały ulepszenie komunikacji i informowanie o ofercie OWES, np. poprzez aktualizowanie informacji na stronie, newslettery lub kontakt mailowy/telefoniczny (65,3%). Następnie wskazano ułatwienia w pozyskiwaniu środków finansowych, poprzez doradztwo w aplikowaniu o dofinansowanie oraz informacje o programach wsparcia (31,7%). Lepsze dopasowanie oferty do potrzeb podmiotu wskazano przez 17,3% podmiotów, a zwiększenie dostępności szkoleń, doradztwa lub spotkań w regionie 15,3%. Jedynie 5% wskazań dotyczyło krótszego czasu oczekiwania na wsparcie, np. poprzez szybsze terminu doradztwa lub szkoleń, a 4,3% poprawy jakości doradztwa i szkoleń. 5% podmiotów wskazało na inne zmiany, do których należą personalizacja wsparcia pod indywidualne potrzeby, zmniejszenie biurokracji, a co za tym idzie zwiększenie zaufania oraz wsparcie podczas tworzenia projektów i grantów.

Co mógłby zmienić OWES by zwiększyć Państwa chęć do korzystania z oferowanych usług?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=300

Respondenci ze wszystkich subregionów oraz ze wszystkich typów podmiotów najczęściej wskazywali na potrzebę poprawy komunikacji i informowania o ofercie OWES, zwłaszcza poprzez aktualne informacje na stronie internetowej, newsletter, kontakt mailowy i telefoniczny. Najwięcej wskazań na tego typu zmianę pojawiło się w subregionie II (67,1%) oraz wśród podmiotów o innym typie charakteru niż reintegracyjnym (66,3%). We wszystkich grupach kolejną najczęściej wskazywaną potrzebą były ułatwienia w pozyskiwaniu środków finansowych.

Tabela 17 Sugerowane zmiany we współpracy z OWES, a subregion i charakter podmiotu

Co mógłby zmienić OWES by zwiększyć Państwa chęć do korzystania z oferowanych usług?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Lepsza komunikacja i informowanie o ofercie OWES – np. aktualne informacje na stronie, newsletter, kontakt mailowy lub telefoniczny.	65,8%	67,1%	63,3%	65,2%	50,0%	66,3%
Ułatwienia w pozyskiwaniu środków finansowych – np.	30,3%	30,3%	34,2%	31,9%	38,9%	31,2%

Co mógłby zmienić OWES by zwiększyć Państwa chęć do korzystania z oferowanych usług?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
doradztwo w aplikowaniu o dofinansowanie, informacje o programach wsparcia.						
Lepsze dopasowanie oferty do potrzeb podmiotu – np. doradztwo w zakresie prawnym, finansowym, z zarządzania organizacją.	17,1%	19,7%	11,4%	21,7%	16,7%	17,4%
Większa dostępność szkoleń, doradztwa lub spotkań w regionie – np. lokalne warsztaty, możliwość udziału online.	17,1%	14,5%	19,0%	10,1%	22,2%	14,9%
Krótszy czas oczekiwania na wsparcie – np. szybsze terminy doradztwa lub szkoleń.	6,6%	2,6%	3,8%	7,2%	16,7%	4,3%
Poprawa jakości doradztwa i szkoleń – np. praktyczne przykłady, bardziej doświadczeni doradcy, lepsze materiały.	5,3%	6,6%	3,8%	1,4%	11,1%	3,9%
Inna kwestia	3,9%	3,9%	6,3%	5,8%	0,0%	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=300

Badanych w indywidualnych jak i grupowych wywiadach poproszono o wskazanie rekomendacji dla Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, przy czym część z nich była odpowiedzią, na wcześniej wskazywane trudności i bariery. Wśród rekomendacji dotyczących rozwoju współpracy pojawia się przede wszystkim postulat utrzymania obecnego poziomu zaangażowania OWES przy jednoczesnym dalszym doskonaleniu procesów formalnych, rozumianym przede wszystkim jako ich uproszczenie. Jak zauważają niektórzy przedstawiciele PES/PS, procedury związane z aplikowaniem o wsparcie, zwłaszcza w obszarze tworzenia miejsc pracy i pisania biznesplanów, cechuje nadmierna złożoność i czasochłonność. Wskazują, że uproszczenie dokumentacji i wprowadzenie bardziej intuicyjnych narzędzi mogłoby znacząco zwiększyć efektywność i dostępność wsparcia, szczególnie dla mniejszych organizacji.

„Proces pisania biznesplanów jest bardzo skomplikowany, z masą tabel, które nijak mają się do rzeczywistości.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Na pewno uproszczenie procedury aplikowania o miejsca pracy. Na pewno też kwestia wsparcia w cyfryzacji – to mocno dotknie cały sektor pozarządowy.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Przedstawiciele podmiotów uczestniczących w wywiadzie grupowym wskazali bardzo wyraźnie, że cyfryzacja stanowi jedno z największych wyzwań dla PES, zarówno na poziomie składania wniosków, jak i całego zarządzania organizacją. Wsparcie w tym obszarze jest potrzebne i oczekiwane.

Uczestnicy wskazują, że OWES powinny rozszerzyć swoją ofertę o moduły wsparcia cyfrowego, obejmujące szkolenia, konsultacje techniczne oraz pomoc w poruszaniu się po systemach elektronicznych, które stają się standardem w sektorze.

„Albo tworzenie jakiejś oferty projektowej. Większość składa się przez różne panele, przez różne generatory, więc ja myślę sobie, że takiego wsparcia my jako fundacja byśmy bardzo chętnie skorzystały, ale też takiego doradztwa, jak z informatyzować też różne działania fundacji, które mogłyby zaoszczędzić nam czas, bo czasem generatory są dla NGOów, dla fundacji są po prostu nie do przeskoczenia.”

(FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

W części wypowiedzi przedstawicieli PES pojawiła się potrzeba rozszerzenia dotychczasowej oferty finansowej OWES o wsparcie działań skierowanych bezpośrednio do lokalnych społeczności. Organizacje podkreślały, że brakuje im możliwości pozyskania środków na „miękkie” działania społeczne – takie jak integracja, aktywizacja czy inicjatywy edukacyjne – które odpowiadałyby na realne potrzeby mieszkańców, w tym seniorów, młodzieży i rodzin. Kolejnym krokiem z zakresu finansowania byłoby zapewnienie ciągłości wsparcia finansowego, zwłaszcza w zakresie dofinansowania miejsc pracy. Obecny system, oparty na okresowych naborach projektowych, postrzegany jest jako mało elastyczny i utrudniający planowanie długofalowego rozwoju. Respondenci sugerują, by środki na doposażenie stanowisk lub tworzenie nowych miejsc pracy były dostępne w sposób bardziej rozłożony w czasie, co umożliwiłoby stabilniejsze funkcjonowanie przedsiębiorstw.

„(...) takie granty na konkretne działania, miękkie granty nie tylko i wyłącznie na doposażenie organizacji czy rozwój instytucjonalny, ale takie typowe granty pod kątem realizacji problemów mieszkańców naszego miasta czy naszego obszaru, czy naszego województwa. Takie granty na działania miękkie, które będą wzmacniały życie, wzmacniały albo polepszyły jakość życia mieszkańców na danym terenie, czy też adresowane do rodzin czy adresowane. Kompleksowo. Międzypokoleniowe granty. Myślę na przykład o działaniach adresowanych do seniorów i młodych.”

(Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Duże mamy potrzeby. Seniorzy za mało uczestniczą w wyjazdach turystycznych. Bardzo byśmy chcieli. To tutaj integracji nam potrzeba. Na to nie mamy pieniędzy. Pieniądzy nam brakuje na wszystko.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Dofinansowanie miejsc pracy jest istotne, ale pojawia się rzutami. Potem jest pustka. Powinno być dostępne w sposób ciągły, żeby można było korzystać z tych środków na bieżąco.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Częściowe dofinansowanie kosztów pracy, tak jak w przypadku PFRON, powinno być wpisane w systemowe działania wspierające PES.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

„Zatrudniają osoby na czas projektu, a nie ma tutaj stałości i myślę, że żeby mieli poczucie stałości nawet w sensie minimalnym, że mogą zatrudnić zawsze trzy, cztery osoby. A jak już później to uruchomią, to niech będzie 10, 12 czy 30, ale na początku, żeby taka była stałość tych osób, które są cały czas i żeby oni widzieli dłuższą perspektywę niż trzy lata realizacji projektu owocowego. Czy cztery, czy pięć.”

(Podmiot Ekonomii Społecznej)

Respondenci zwracają uwagę, że doradcy OWES często obsługują kilka powiatów jednocześnie, co ogranicza możliwości szybkiego reagowania na potrzeby PES. Dodatkowo w mniejszych miejscowościach brak OWES „w zasięgu ręki” jest istotną barierą.

„Aczkolwiek mówię być może gdyby było więcej tych doradców, to oni byliby też w stanie więcej organizacji obsłużyć. Bo jeżeli jest jeden doradca na kilka powiatów, bo tak to wygląda, prawda? [...], no to też, nie są w stanie aż tak bardzo tyle uwagi poświęcić, bo gdyby na przykład nie wiem, gdybym miała do wyboru jedną tylko na przykład dwie osoby, które za każdym razem mam u siebie i wtedy być może ta współpraca mogłaby być bardziej efektywna, bo mogliby bardziej się zaangażować.”

(FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

„I tak dla mnie takie marzenie by było, gdyby to był ten mój doradca na miejscu na przykład ja nie wiem, jakby nawet nie codziennie, ale dwa razy w tygodniu ma biuro i on tutaj jest, przyjeżdża i wszyscy o tym wiedzą i mam problem, to mogę przyjść, nawet mogę z tego biura wyjść, do tego do tej organizacji, która jest na miejscu.”

(FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

„Ja bym powiedziała, że moim marzeniem jest coś takiego, żeby oni mieli swoją siedzibę czy jakieś biuro, czy jakiś oddział tutaj w naszym mieście. I nawet gdyby przyjechali tutaj na przykład na jeden raz w tygodniu na jeden dzień, to wówczas ta dostępność ich oferty byłaby bardziej rozszerzona i więcej podmiotów mogłoby z nich skorzystać.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Gdyby na naszym terenie była jakaś filia. I wtedy mielibyśmy taki częstszy kontakt. (...) wtedy może te organizacje pozarządowe więcej by mogły skorzystać z oferty.”

(Podmiot Ekonomii Społecznej)

Rekomendują więc, o zwiększenie liczby doradców terenowych lub wprowadzenie mobilnych punktów konsultacyjnych, które mogłyby usprawnić współpracę. Dodatkowym atutem byłyby stałe dyżury OWES w urzędach miast, MOPS, PCPR lub innych instytucjach oraz stworzenie mapy dostępności usług dla podmiotów.

Zaleca się również rozważenie wprowadzenia dedykowanego doradcy, działającego na wzór agenta ubezpieczeniowego, który regularnie kontaktowałby się z organizacjami, umawiał spotkania i wspólnie z nimi analizował roczne plany działania. Taka osoba mogłaby na bieżąco wyszukiwać i dopasowywać dostępne granty do specyfiki danej instytucji, a także pełnić funkcję przewodnika po procesach formalnych, wyjaśniając kolejne kroki i doradzając w wyborze najlepszych rozwiązań.

Są agenci ubezpieczeniowi, którzy czuwają nad tym, że minęła rocznica polisy, więc trzeba zmienić składkę, albo pytają, czy sytuacja rodzinna się zmieniła. Oni po prostu pilnują takich rzeczy. Ten kontakt jest sporadyczny, raz w roku czy co jakiś czas, ale jednak czuwają. I cudowne byłoby, gdyby w OWES-ie też był ktoś taki. Oczywiście mówię to trochę ze swojej perspektywy, ale gdybym miała takiego „anioła stróża”, który zadzwoni i powie: „Słuchaj, (...) co tam u was? Jak sytuacja? Macie jakieś potrzeby? Bo u nas szykują się takie i takie projekty, a tu z kolei pojawi się coś innego”, to byłoby świetnie. Chodzi o to, żeby był ktoś, kto raz na jakiś czas poinformuje, umówi się na spotkanie, żeby to nie było takie szarpane, jak jest teraz, że coś znajdę, czegoś nie znajdę, na coś zdążę, a na coś nie. Tylko żeby można było przegadać roczny plan, bo my mniej więcej wiemy, co przed nami, i żeby ta osoba pomogła też coś poszukać. Żeby mogła powiedzieć: „Wiesz co, znalazłam dla was takie granty”. (FGI_Ocena roli i wpływu OWES)

Wśród rekomendacji ze strony PES i PS pojawił się również postulat o wprowadzeniu swoistej bazy, w której podmioty ekonomii społecznej mogłyby w jednym, konkretnym miejscu znaleźć aktualne dane o dostępnych formach wsparcia, konkursach grantowych i możliwościach rozwoju.

„Może taka baza (...). Rozmawialiśmy o tym, że przydałoby się jedno miejsce, w którym następowałby przepływ informacji. Coś naprawdę dobrego. Fajnie byłoby, gdyby te informacje były tam zebrane, żeby różne instytucje mogły się zgłaszać albo wchodzić na stronę i widzieć, co się dzieje, kto co może zaoferować, gdzie można uzyskać pomoc. Wszystko w jednym miejscu. To byłoby prostsze, miłsze i bardziej przyjazne. Organizacje mogłyby szukać informacji w jednym konkretnym miejscu, gdzie byłoby jasno rozpisane.” (FGI_Ocena roli i wpływu OWES)

Rozmówcy wskazali również na potrzebę wzmocnienia świadomości społecznej dotyczącej działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. Obecnie wiedza o OWES jest niewielka i rośnie bardzo powoli, co ogranicza możliwość korzystania z ich oferty przez potencjalnych odbiorców. Wskazywano, że konieczne jest prowadzenie szerszych działań informacyjnych oraz kampanii marketingowych, które w przystępny sposób prezentowałyby zarówno rolę OWES, jak i dostępne formy wsparcia. Niewystarczająca świadomość na temat OWES pogłębia różnice, sprawiając, że część organizacji pozostaje poza systemem wsparcia, mimo że mogłaby realnie z niego skorzystać.

„Chyba świadomość społeczna na ten temat rzeczywiście rośnie, chociaż po naszym spotkaniu wnioskuję, że jednak nie do końca. Rola OWES-ów jest bardzo potrzebna, bo problemy społeczne narastają, w niektórych obszarach maleją, ale w innych wręcz przeciwnie. Dlatego znaczenie podmiotów, które działają na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, jest naprawdę duże. Mam jednak wrażenie, że świadomość społeczna na temat OWES-ów wciąż jest niewielka. Szukamy w Internecie, co to w ogóle jest OWES i to nie jest żadna uwaga w stronę pani, bo ja sama w pracy rozmawiałam o OWES-ach. Pochodzę z organizacji pozarządowej, zanim przyszedłam do urzędu, więc to środowisko jest mi bliskie i ja wiedziałam, czym

są OWES-y. Ale gdy pytałam współpracowników, każdy zadawał mi pytanie: „To czym się oni zajmują? Co to w ogóle jest?”. Więc myślę, że świadomość społeczna jest nadal mała. Rola OWES-ów jest ważna, ale zdecydowanie trzeba ją wzmacniać”.

(FGI_Ocena roli i wpływu OWES)

W wypowiedziach respondentów pojawia się wyraźny wątek dotyczący ograniczonej współpracy między sektorem pozarządowym a biznesem w województwie.

Organizacje wskazują, że oba środowiska funkcjonują równolegle, lecz bez realnych mechanizmów łączenia potencjałów – brakuje przestrzeni, które pełniłyby rolę „mostu” między działalnością społeczną a gospodarczą. W ocenie badanych powoduje to niewykorzystanie zasobów obu stron: NGO dysponują pomysłami i doświadczeniem w pracy społecznej, podczas gdy biznes ma środki i gotowość do ich wspierania, ale nie zna odpowiednich partnerów.

W tym kontekście postulowano o stworzenie programu łączącego podmioty z biznesem, na przykład w postaci regularnych spotkań networkingowych. Istotny dla podmiotów jest rozwój partnerstw oraz katalogu firm otwartych na współpracę społeczną, co umożliwiłoby większy rozwój i wzmocnienie zewnętrznego finansowania.

„Tak, fajnie byłoby więcej spotkań sieciujących. No właśnie, organizacje pozarządowe i biznes, bo My często mamy bardzo dużo pomysłów. Biznes ma dużo pieniędzy, które chciałyby gdzieś przekazać, a często jest tak, że nie ma tych realizacji, bo tak naprawdę nie wie, komu chciałoby te pieniądze przekazać. [...] to też mamy taką informację zwrotną, że są ludzie, którzy dadzą kasę, a my tego nie chcemy dla siebie, chcemy dla innych.” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

„Ja bym wzmocniła ten komponent przedsiębiorczy. Połączyła te dwa światy NGOów z biznesem. I właśnie tutaj mógłby być takim pomostem między. [...] Czym więcej by było mentorów, tym by byli mocniej wyszkoleni w danej dziedzinie.”

(FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

W wypowiedziach pojawiła się także potrzeba zwiększenia widoczności ekonomii społecznej oraz szerzenie wiedzy na temat funkcjonowania podmiotów oraz samych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. Respondenci zwracali uwagę, że w społeczeństwie wciąż bardzo mało wiadomo o tym, czym jest ekonomia społeczna, jak działają podmioty społeczne ani czym zajmują się OWES. Wielu mieszkańców, ale też instytucji czy firm, nie rozumie, na czym polega praca organizacji społecznych, jakie mają cele i dlaczego ich działalność jest ważna. Brak tej wiedzy sprawia, że efekty ich działań są niewidoczne, ich praca bywa niedoceniana, a zawody związane z pomocą społeczną – takie jak pracownik socjalny, terapeuta – mają niski prestiż.

„Wszyscy otwierają oczy i mówią To jest niemożliwe, że wy robicie tyle, a to nic nie jest widziane. Tak więc więcej takich informacji, że jak działają organizacje i jak bardzo to jest takie naprawdę społeczne.” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

„Więcej się reklamowali, żeby więcej organizacji miała świadomość tego, że istnieją. Bo też mam takie doświadczenia, że no sporo jednak organizacji nie wie, że istnieje coś takiego jak OWES” (FGI_Funkcjonowanie OWES w praktyce)

Warto zwrócić uwagę, że rekomendacje ze strony podmiotów korzystających ze wsparcia OWES odnoszą się do ulepszenia obecnych już, skutecznych i pomocnych działań, a więc są w dużej mierze oparte na zaufaniu do OWES Organizacje podkreślają profesjonalizm zespołów doradczych oraz znaczenie ich wiedzy eksperckiej, która realnie przekłada się na jakość i trwałość realizowanych działań. Współpraca z OWES postrzegana jest nie tylko jako dająca możliwość pozyskania środków, ale przede wszystkim jako relacja partnerska, sprzyjająca wymianie doświadczeń i budowaniu wspólnoty sektora.

„To są naprawdę profesjonaliści i dobrze, że są, bo bez takich stowarzyszeń jak OWES, NGO-sy chodziłyby jak we mgle. Oni doskonale znają ustawę o przedsiębiorstwach społecznych i zawsze odpowiedzą, gdzie zajrzeć.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

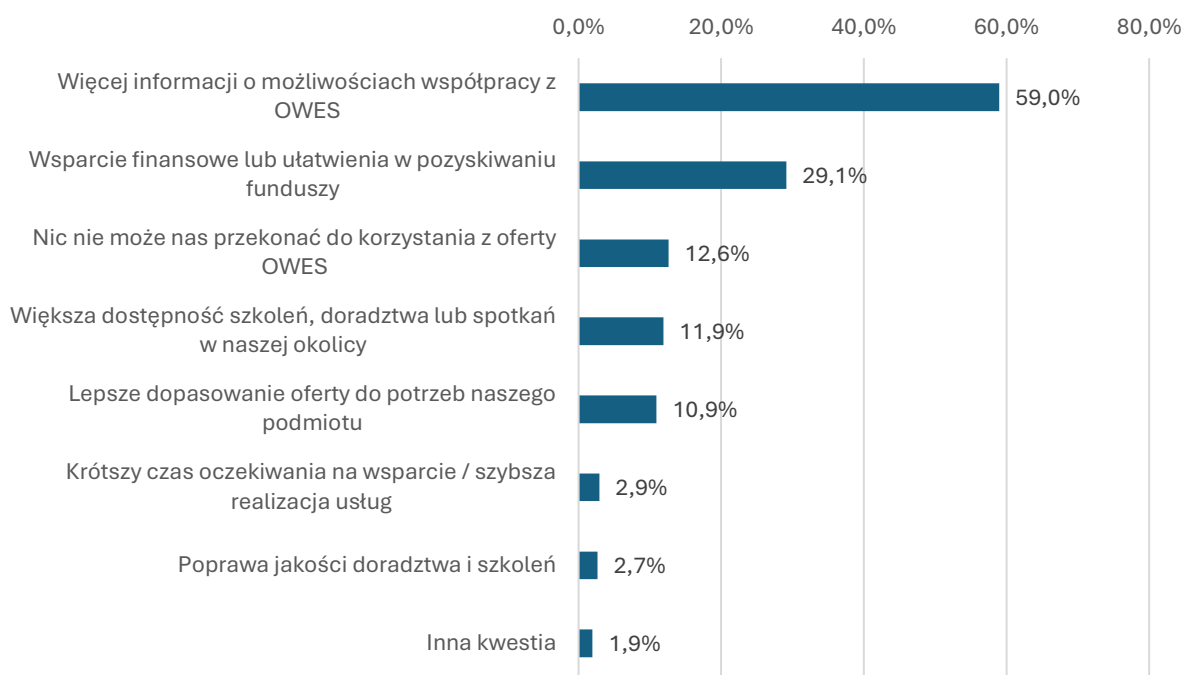
„Miejmy nadzieję, że to się nie zmieni, że dalej będziemy współpracować i sobie nawzajem doradzać oraz przekazywać nowe rozwiązania i pomysły.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Rekomendacje ze strony PES i PS niekorzystających ze wsparcia

Ponad połowa podmiotów, czyli przedstawiciele PES, PS niekorzystających ze wsparcia OWES (59,0% z 412) wskazała, że do współpracy z OWES mogłoby ich przekonać zwiększenie ilości informacji o możliwościach współpracy (59%). Może to świadczyć o niewystarczającej widoczności OWES w subregionach lub o braku dostatecznej informacji o dostępnej ofercie. Według 29,1% podmiotów do współpracy z OWES mogłoby przekonać również wsparcie finansowe lub ułatwienia w pozyskiwaniu funduszy. Większa dostępność szkoleń, doradztwa lub spotkań w okolicy stanowiła istotny czynnik dla 11,9% podmiotów, natomiast lepsze dopasowanie oferty do potrzeb podmiotu wskazało 10,9%. Jedynie 2,9% badanych uznało za ważne skrócenie czasu oczekiwania na wsparcie i szybszą realizację usług, a 2,7% - poprawę jakości doradztwa i szkoleń. Wśród pozostałych odpowiedzi pojawiały się kwestie zmniejszenia biurokracji oraz wsparcia w formalnościach.

Warto jednak zaznaczyć, że 12,9% (z 412) podmiotów uważa, że nic nie jest w stanie przekonać ich do skorzystania z oferty OWES.

Czy jest coś, co mogłoby przekonać Państwa do korzystania z oferty OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=412

We wszystkich subregionach oraz we wszystkich typach podmiotów najczęściej wskazywano, że do częstszego korzystania z oferty OWES zachęciłoby dostarczenie większej liczby informacji o dostępnych możliwościach współpracy. Najwyższy odsetek takich odpowiedzi odnotowano w subregionie II (65,1%).

Drugim najczęściej wymienianym czynnikiem we wszystkich subregionach było wsparcie finansowe lub ułatwienia w pozyskiwaniu funduszy. Tę samą kwestię jako drugą w kolejności wskazywały również podmioty o charakterze innym niż reintegracyjny.

W przypadku podmiotów o charakterze reintegracyjnym na drugim miejscu znalazła się natomiast potrzeba większej dostępności szkoleń, doradztwa i spotkań organizowanych w najbliższej okolicy (36,4%).

Tabela 18 Kwestie, które mogłyby przekonać podmioty do skorzystania z oferty OWES (z uwzględnieniem subregionu i charakteru podmiotu)

Czy jest coś, co mogłoby przekonać Państwa do korzystania z oferty OWES?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Więcej informacji o możliwościach współpracy z OWES	55,9%	65,1%	59,0%	55,4%	45,5%	59,7%

Czy jest coś, co mogłoby przekonać Państwa do korzystania z oferty OWES?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Wsparcie finansowe lub ułatwienia w pozyskiwaniu funduszy	28,4%	27,5%	33,0%	27,7%	27,3%	29,2%
Nic nie może nas przekonać do korzystania z oferty OWES	14,7%	9,2%	11,0%	15,8%	0,0%	13,3%
Większa dostępność szkoleń, doradztwa lub spotkań w naszej okolicy	18,6%	12,8%	8,0%	7,9%	36,4%	10,5%
Lepsze dopasowanie oferty do potrzeb naszego podmiotu	10,8%	10,1%	11,0%	11,9%	13,6%	10,8%
Krótszy czas oczekiwania na wsparcie / szybsza realizacja usług	3,9%	1,8%	4,0%	2,0%	4,5%	2,8%
Poprawa jakości doradztwa i szkoleń	1,0%	3,7%	3,0%	3,0%	9,1%	2,3%
Inna kwestia	2,9%	0,0%	1,0%	4,0%	9,1%	1,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=412

Podmioty ekonomii społecznej, które dotychczas nie korzystały ze wsparcia OWES, wyrażają generalnie otwartość na współpracę, jednak wskazują na szereg czynników, które mogłyby ją ułatwić i uczynić bardziej realną. Najczęściej wymienianą barierą jest brak bezpośredniego kontaktu ze strony ośrodka – organizacje przyznają, że choć słyszały o działalności OWES, nie miały okazji nawiązać z nim bliższej relacji ani zapoznać się z ofertą. Wskazują, że inicjatywa kontaktu powinna częściej wychodzić ze strony OWES, ponieważ wiele podmiotów, szczególnie mniejszych i działających w ograniczonych godzinach, nie ma czasu ani zasobów, by samodzielnie poszukiwać informacji. Z tego względu podstawową rekomendacją jest aktywniejsze docieranie do organizacji poprzez bezpośrednie wiadomości mailowe z konkretną, dopasowaną ofertą.

„Przede wszystkim, żeby się z nami skontaktowali, bo my nie mamy kontaktu z OWES. Jak się z nami skontaktują, dadzą propozycje wspólnych działań, to już jesteśmy otwarci na współpracę.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

„Bardzo chcielibyśmy poznać ofertę ośrodka, czy to w formie mailowej, czy to też najlepiej przez kontakt bezpośredni.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Drugim czynnikiem, który utrudnia nawiązywanie relacji, jest ograniczony czas i przeciążenie obowiązkami po stronie PES i PS. Wiele organizacji podkreśla, że funkcjonuje w wąskim składzie osobowym, a praca z beneficjentami zajmuje cały dzień, przez co trudno im uczestniczyć w dodatkowych wydarzeniach czy szkoleniach. Z tego powodu postulują bardziej elastyczną i skondensowaną ofertę – taką, która uwzględnia ich rytm pracy i ograniczenia czasowe. Oczekują krótszych form wsparcia, dostępnych w dogodnych godzinach lub w formule online.

„Wydaje mi się, że u nas to ten czas jest najgorszy. Po prostu jesteśmy, jest nas mało, jesteśmy zabiegani, nie mamy czasu, żeby się rozejrzeć konkretnie, więc jakaś

taka nacechowana oferta, żeby można było ją szybko poznać, szybko zrobić, dostosować się czasowo, to by było fajne.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

Część organizacji wskazuje również na problem ograniczonej wiedzy o ofercie OWES lub jej niedopasowania do ich profilu działalności. Wspominano, że informacje o proponowanych działaniach są trudno dostępne, a jeśli już się pojawiają, często dotyczą grup, z którymi dane stowarzyszenia nie pracują. W tym kontekście rekomendacją jest lepsze różnicowanie oferty, tak, by trafiała ona także do podmiotów o innych profilach działalności.

„Na stronie internetowej śledzimy tę ul. Sędziowską, cały czas nie ma oferty, nie ma oferty, a jeśli są, to to są oferty dla osób z uzależnieniami, a my takich nie mamy.”
(Podmiot Ekonomii Społecznej)

Podsumowując, rekomendacje formułowane przez podmioty niekorzystające ze wsparcia OWES koncentrują się wokół trzech głównych obszarów: potrzeby aktywnego kontaktu i lepszej informacji o ofercie, dopasowania form wsparcia do ograniczonych możliwości czasowych organizacji oraz zwiększenia działań doradczych i sieciujących, które mogłyby wzmocnić potencjał mniejszych podmiotów. Wypowiedzi respondentów pokazują, że gotowość do współpracy jest duża, jednak wymaga bardziej proaktywnego podejścia ze strony OWES i sposób przekazywania informacji dopasowanej do realiów funkcjonowania PES i PS w województwie łódzkim.

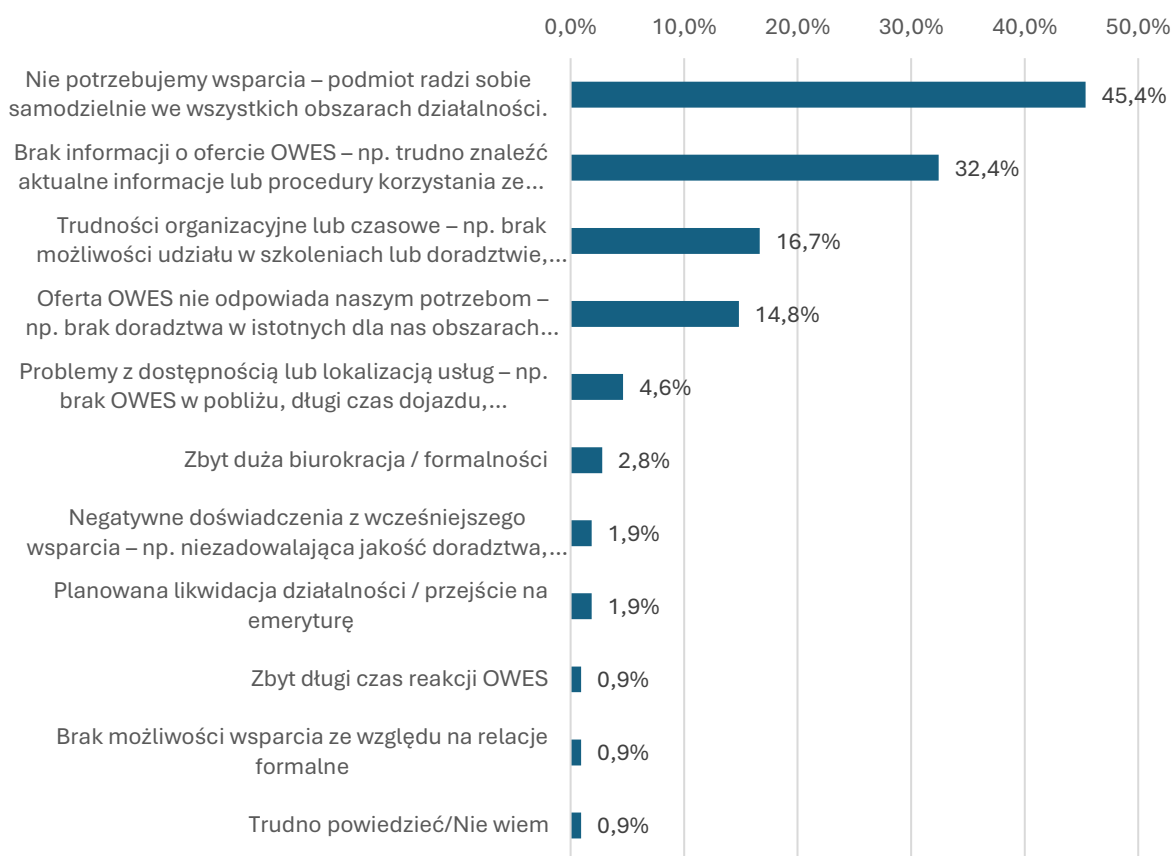
Czynniki ograniczające oddziaływanie OWES na PES i PS

W kolejnej części analizy przedstawiono wyniki badania ilościowego, które uzupełniają wnioski z badań jakościowych i pokazują, jak podmioty ekonomii społecznej oceniają ofertę OWES w szerszej skali.

Podmioty, które wskazały, że żadna z form wsparcia oferowana przez OWES nie była dla nich przydatna, wśród barier wskazały na zbyt ogólne formy wsparcia/niską praktyczność, na doświadczanie problemów z dostępnością/komunikacją z OWES lub skorzystania ze wsparcia tylko w ograniczonym zakresie.

Badanie ilościowe pokazuje, że głównym powodem, który determinował brak skorzystania z oferty OWES, było głównie brak potrzeby, by z takiego wsparcia korzystać (45,4%). 32,4% podmiotów wskazało brak informacji o ofercie, 16,7% wskazało trudności organizacyjne lub czasowe, a 14,8% wskazało, że oferta OWES nie odpowiadała potrzebom podmiotu.

Dlaczego nie chcieliby Państwo skorzystać ze wsparcia ze strony OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=108

Brak potrzeby korzystania ze wsparcia był najczęściej wskazywaną przyczyną, we wszystkich subregionach. Najwyższy odsetek takich deklaracji odnotowano w subregionie I oraz w subregionie IV, gdzie połowa badanych (50,0%) uznała, że nie potrzebuje wsparcia OWES. Podobny rezultat pojawił się również wśród podmiotów o innym charakterze, z których 46,2% nie dostrzegło takiej potrzeby.

Tabela 19 Powody, dla których podmioty nie korzystały ze wsparcia ze strony OWES, w podziale na subregion i charakter podmiotu

Dlaczego nie chcieliby Państwo skorzystać ze wsparcia ze strony OWES?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Nie potrzebujemy wsparcia – podmiot radzi sobie samodzielnie we wszystkich obszarach działalności.	50,0%	40,7%	38,1%	50,0%	25,0%	46,2%
Brak informacji o ofercie OWES – np. trudno znaleźć aktualne informacje lub procedury korzystania ze wsparcia.	30,0%	37,0%	33,3%	30,0%	25,0%	32,7%

Dlaczego nie chcieliby Państwo skorzystać ze wsparcia ze strony OWES?	Subregion I	Subregion II	Subregion III	Subregion IV	Tak, podmiot jest o charakterze reintegracyjnym	Nie, charakter podmiotu jest inny
Trudności organizacyjne lub czasowe – np. brak możliwości udziału w szkoleniach lub doradztwie, ograniczone zasoby kadrowe.	13,3%	18,5%	28,6%	10,0%	25,0%	16,3%
Oferta OWES nie odpowiada naszym potrzebom – np. brak doradztwa w istotnych dla nas obszarach (finanse, księgowość, marketing, rozwój społeczny).	20,0%	3,7%	19,0%	16,7%	0,0%	15,4%
Problemy z dostępnością lub lokalizacją usług – np. brak OWES w pobliżu, długi czas dojazdu, ograniczone godziny pracy.	3,3%	7,4%	4,8%	3,3%	25,0%	3,8%
Zbyt duża biurokracja / formalności	0,0%	0,0%	4,8%	6,7%	0,0%	2,9%
Negatywne doświadczenia z wcześniejszego wsparcia – np. niezadowolająca jakość doradztwa, brak dopasowania usług do potrzeb	3,3%	0,0%	0,0%	3,3%	25,0%	1,0%
Planowana likwidacja działalności / przejście na emeryturę	3,3%	3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,9%
Zbyt długi czas reakcji OWES	0,0%	0,0%	0,0%	3,3%	0,0%	1,0%
Brak możliwości wsparcia ze względu na relacje formalne	0,0%	3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%
Trudno powiedzieć/Nie wiem	0,0%	0,0%	0,0%	3,3%	0,0%	1,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań CATI N=108. Pytanie wielokrotnego wyboru, stąd odpowiedzi nie sumują się do 100%.

W badaniu jakościowym pojawiły się głosy osób, zarówno korzystających ze wsparcia, jak i tych, które z niej zrezygnowały lub z góry założyły, że nie jest to dla nich priorytetem. Jednym z głównych czynników hamujących rozwój ekonomii społecznej, mimo pozytywnej roli OWES, jest rozbudowana procedura ubiegania się o wsparcie. Długotrwałe procesy aplikacyjne i nadmiar dokumentów skutecznie zniechęcają zarówno istniejące, jak i potencjalne podmioty do wchodzenia w system wsparcia. W rezultacie, choć OWES realnie zwiększają liczbę PES w regionie, to tempo tego wzrostu jest wolniejsze niż prawdopodobnie mogłoby być przy prostszych zasadach.

„No, przede wszystkim ten sam proces aplikowania o miejsca pracy jest dość długotrwałym procesem, bo on jest dwuetapowy. To powoduje, że nawet jak gdzieś mieliśmy wstępnie umówione osoby, które byłyby zainteresowane pracą u nas, to bardzo często te osoby uciekały, zanim ten proces przeszedł. [...] Po drugie, kwestia liczby dokumentów. Ta liczba dokumentów jest duża, którą trzeba zgromadzić.”

(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Podmioty wskazują, że nawet gdy OWES zapewnia doradztwo i wsparcie formalne, bariera biurokratyczna pozostaje barierą dla nowych uczestników systemu.

Zniechęca, zwłaszcza mniejsze organizacje, które nie mają doświadczenia administracyjnego ani personelu do obsługi procedur.

Kolejnym czynnikiem osłabiającym długofalowy wpływ OWES na rozwój sektora jest brak stabilności zasad wdrażania projektów, wynikający z decyzji instytucji pośredniczących. Choć za te zmiany nie odpowiadają same OWES, to właśnie one przekazują podmiotom ekonomii społecznej nowe wymagania i aktualizacje, co w praktyce obciąża relację doradcą. PES i PS relacjonują, że modyfikacje pojawiają się często w trakcie realizacji przedsięwzięć, powodując niepewność finansową i organizacyjną oraz poczucie ryzyka po stronie beneficjentów.

„Pojawiał się na przykład Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej i mówił: 'Dostaliśmy informację od instytucji pośredniczącej, że jeszcze dodatkowo musimy zweryfikować to, czy [...] stworzyć taki dokument'. [...] To jest strasznie stresujące, bo podpisujemy weksel in blanco, którym się zobowiązujemy do tego, że zrealizujemy ten projekt, ale zobowiązujemy się do rzeczy nie do końca jasnych.”
(Przedsiębiorstwo Społeczne)

Tego typu nieprzewidywalność ogranicza skłonność PES do podejmowania nowych inwestycji i eksperymentowania z obecnymi formami funkcjonowania, tak aby sprostać wymaganiom OWES. Choć OWES starają się amortyzować skutki tych zmian, brak stabilności reguł ogranicza możliwości wzrostu liczby aktywnych i trwałych przedsiębiorstw społecznych.

Część przedstawicieli przedsiębiorstw społecznych podkreśla, że mimo sukcesów i realnych efektów ich pracy, wciąż nie są traktowani poważnie przez administrację publiczną. Choć same OWES oferują pomoc doradcą, finansową i rozwojową, to funkcjonują w środowisku, w którym przedsiębiorstwa społeczne nadal nie mają ugruntowanej pozycji w oczach instytucji publicznych. W praktyce oznacza to, że nawet dobrze przygotowane działania OWES, np. rekomendacje, opinie czy inicjatywy współpracy – mogą mieć ograniczoną siłę oddziaływania, ponieważ ostateczne decyzje zależą od administracji, która często nie docenia roli sektora.

„My jesteśmy ciągle jako podmiot ekonomii społecznej traktowani w sposób po macoszemu i nie raz to po macoszemu też jest dla nas problematyczne, bo nie jesteśmy traktowani poważnie. [...] czasami mam wrażenie, że nikomu nie zależy na tym, żeby wspierać, że stanowimy dla nich problem, chociaż rozwiązujemy wiele problemów, których państwo nie jest w stanie rozwiązywać.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Taka percepcja ma istotne konsekwencje dla skali oddziaływania OWES: mimo że wspierają one powstawanie nowych PES, ich pozycja na lokalnym rynku pracy i w dialogu z samorządami pozostaje słaba. Ogranicza to potencjał trwałego wzrostu sektora w regionie. W tym ujęciu bariera nie dotyczy OWES jako instytucji, lecz szerszej otoczenia instytucjonalnego, które ogranicza skuteczność działań OWES i możliwości realnego wpływu na pozycję PES/PS w systemie lokalnych i regionalnych polityk publicznych.

Choć OWES są oceniane bardzo pozytywnie, ich wpływ na rozwój sektora bywa nierówny i zależny od kompetencji kadry. Stabilne, doświadczone zespoły potrafią znacząco zwiększać liczbę aktywnych PES i wspierać ich rozwój, natomiast wysoka rotacja pracowników w ośrodkach prowadzi do utraty wiedzy i ciągłości.

„Wszystko zależy od kadry, która się tym zajmuje. To ludzie tworzą te OWES-y i nie ma problemu, jeżeli ta kadra się nie zmienia. Natomiast w przypadku rotacji to jest problem, bo wykształcenie człowieka, który się zna na tej ekonomii społecznej, zajmuje dużo czasu.” (Przedsiębiorstwo Społeczne)

Tam, gdzie doradcy znają historię współpracy i specyfikę danego podmiotu, wsparcie jest efektywne i długofalowe, prowadząc do poszerzenia działalności PS. Natomiast w sytuacjach częstych zmian personalnych lub braku specjalizacji merytorycznej OWES tracą wpływ na jakość funkcjonowania PES – ich rola sprowadza się wówczas do formalnego pośrednika, a nie faktycznego partnera rozwojowego.

Wśród badanych widać też zróżnicowanie w odbiorze działań OWES: podmioty bardziej doświadczone i posiadające własne zasoby (np. kadrowe, finansowe) korzystają z doradztwa selektywnie i są w stanie przekuć je w rozwój. Dla nowych i małych organizacji natomiast barierą do skorzystania z oferty OWES pozostaje brak wystarczającego zaplecza administracyjnego i obawa przed formalnym charakterem projektów. W efekcie wpływ OWES na sposób funkcjonowania PES jest różny – w przypadku podmiotów posiadających własny potencjał organizacyjny, najmniejszy tam, gdzie wsparcie wymagałoby równocześnie uproszczenia procedur i wsparcia operacyjnego.

„Każda propozycja, która do nas wstąpi, rozważymy i na pewno odpowiemy, jeżeli to będzie dla nas korzystne. [...] Chętnie skorzystamy, jesteśmy otwarci na współpracę.” (Podmiot Ekonomii Społecznej)

4.4. Zdiagnozowanie potrzeb OWES w zakresie prowadzenia i rozwijania działalności oraz określenie barier w funkcjonowaniu OWES w województwie łódzkim

Bariery występujące w OWES

Najczęściej powtarzającym się problemem wskazywanym przez przedstawicieli ośrodków jest nadmierna biurokracja, rozbudowane procedury i obciążenie dokumentacyjne, które ogranicza zarówno efektywność samych OWES jak i ich beneficjentów – przedsiębiorstw społecznych (PS) oraz podmiotów ekonomii społecznej (PES).

Jak podkreślają respondenci, złożoność wymagań formalnych powoduje, że zamiast skupiać się na działalności merytorycznej, ośrodki poświęcają znaczną część

zasobów na wypełnianie formularzy, kompletowanie zaświadczeń i dostosowywanie się do szczegółowych wymogów projektowych.

„Mam wrażenie, że jeżeli chodzi o ilość dokumentacji, która obciąża nas jako OWES, ale też na zasadzie kaskadowej przedsiębiorstwa społeczne, że dużym wyzwaniem w prowadzeniu przedsiębiorstwa społecznego czy podmioty ekonomii społecznej jest biurokracja. Biurokracja, która wynika ze specyfiki projektów OWES-owych, a także innych regulacji dotyczących przedsiębiorstwa społecznych [...] i to sprawia, że zamiast prowadzić działalność biznesową i społeczną, oni muszą gdzieś dużą część czasu poświęcać na te kwestie takie biurokratyczne, administracyjne.” (OWES)

Drugą ważną barierą jest niejasność oraz częste zmiany wytycznych przekazywanych OWES przez instytucje pośredniczące (głównie WUP i MRiPS). Brak spójnych interpretacji prowadzi do sytuacji, w której ośrodki muszą wielokrotnie korygować sposób pracy, dostosowując się do nowych wymogów formalnych.

„Czasem niejasność różnego rodzaju wytycznych, która skutkuje takim czasem, poczuciem zagubienia i zmianami. Czyli mamy zbierać jakieś dokumenty. Potem się okazuje, że jednak to komuś chodziło o inne dokumenty, tak? Co nie powinno budzić wątpliwości. W ogóle to to jest takie coś, co czasem jakby dokłada pracy, która mogłaby być lepiej zoperacjonalizowana.” (OWES)

Zmienność ta, jak zauważają przedstawiciele OWES, przekłada się bezpośrednio na niepewność organizacyjną oraz rosnące obciążenie doradców, którzy muszą tłumaczyć nowe reguły beneficjentom. Skutkuje to wydłużeniem procesów, a w konsekwencji – rezygnacją części PES z ubiegania się o wsparcie. Warto podkreślić, że choć przedstawiona bariera wynika z decyzji instytucji pośredniczących, jej konsekwencje odczuwają równocześnie zarówno OWES, jak i podmioty korzystające ze wsparcia, dlatego w wypowiedziach respondentów kwestie te pojawiają się jako wzajemnie powiązane.

Ośrodki zwracają też uwagę, że mimo potrzeby promocji idei ekonomii społecznej, w obecnych budżetach brakuje pieniędzy na tego typu działania. Nie ma środków na organizację wydarzeń integrujących środowisko, wizyty studyjne czy kampanie wizerunkowe.

„Na ten moment alokacja jest dosyć, może nie niska, bo nie jest niska, tylko ma duże obwarowania, które nie pozwalają po prostu na dawanie zbyt dużego wsparcia beneficjentom. [...] żebyśmy mogli zorganizować czy wizytę sieciującą, czy szkolenia, to na to też potrzebujemy finanse. [...] teraz w tych projektach nie ma na to środków.” (OWES)

Brak tych możliwości osłabia zdolność OWES do animowania środowiska i budowania sieci współpracy, które są fundamentem rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

Potrzeby OWES

Najczęściej powtarzaną potrzebą w wypowiedziach przedstawicieli ośrodków jest wzmocnienie potencjału kadrowego. Problem ma charakter zarówno ilościowy, jak i jakościowy – OWES wskazują na trudność w pozyskiwaniu pracowników o odpowiednich kwalifikacjach oraz ograniczone możliwości finansowe związane z utrzymaniem zatrudnienia doświadczonej kadry, która może decydować się na zmianę pracy na lepiej płatną. Wymagany profil doradców określany jest jako „hybrydowy” – łączący doświadczenie z sektora pozarządowego z kompetencjami biznesowymi, co w praktyce stanowi rzadkość.

„Patrząc z perspektywy tych lat, które właśnie przepracowałem, ostatni rok czy półtora roku to był czas takiej najmniejszej stabilności kadrowej. (...) Spora część zespołu nam się zmieniła i to jest taki proces, który obawiam się, że (...) on trwa. To znaczy. Też nie do końca potrafię odpowiedzieć na pytanie, z czego to wynika. Ale, ale mieliśmy w ostatnich miesiącach taki dopływ świeżej krwi w cudzysłowie, to znaczy przyszło kilka młodych, a nawet można powiedzieć, że bardzo młodych osób, ale z jakichś powodów nie odnalazły się w tej pracy, w tej formule. Więc jesteśmy teraz w przeddzień kolejnej rekrutacji i tym samym kolejnych zmian. (...) Tutaj jest trochę problem polegający na tym, że w samym sektorze osób naprawdę doświadczonych w ekonomii społecznej i posiadających takie duże i wszechstronne kompetencje jest mało. Jest stosunkowo niewiele” (OWES)

„Brak specjalistów chętnych do pracy. [...] w takiej branży to trzeba połączyć dwa doświadczenia, doświadczenie w sektorze pozarządowym i w sektorze biznesowym. [...] Moglibyśmy więcej o wiele robić, być obecni w regionie, gdybyśmy mieli więcej tych przeszkolonych osób, a jest to jakiś tam proces.” (OWES)

Wielu rozmówców akcentuje także niskie wynagrodzenia jako czynnik utrudniający utrzymanie wykwalifikowanej kadry i budowanie zespołów doradczych zdolnych do długofalowej współpracy z PES

„Cały czas jesteśmy na deficycie kadrowym, głównie ze względów finansowych, bo ludzie nie chcą pracować. [...] Jeśli mamy być profesjonalnym ośrodkiem wsparcia dobrze prosperującym, z dobrą kadrą, to ci ludzie [...] też chcą być dobrze wynagradzani i żyć na jakimś poziomie.” (OWES)

„Na pewno inwestycja w wykwalifikowanych specjalistów. To jest po pierwsze.” (OWES)

Braki kadrowe przekładają się też na ograniczone możliwości prowadzenia działań animacyjnych i doradczych w szerszym zakresie oraz utrudniają rozwój nowych obszarów wsparcia. Ośrodki deklarują gotowość swojej kadry do szkoleń i doskonalenia zawodowego, jednak bez adekwatnych środków finansowych nie są w stanie konkurować z rynkiem prywatnym. OWES rywalizują o specjalistów z organizacjami pozarządowymi realizującymi projekty komercyjne, firmami consultingowymi oraz sektorem prywatnym, gdzie oferowane wynagrodzenia i

warunki zatrudnienia są zwykle bardziej atrakcyjne. W efekcie ośrodki mają trudność w przyciąganiu i utrzymaniu osób posiadających odpowiednie, specjalistyczne doświadczenie, które są niezbędne w pracy doradczej.

Drugim kluczowym obszarem potrzeb jest zwiększenie elastyczności finansowej i redukcja biurokracji. OWES zwracają uwagę, że konstrukcja projektów finansowanych ze środków pochodzących z UE jest zbyt sztywna i obudowana dużą liczbą formalności, co ogranicza możliwość reagowania na zmieniające się potrzeby PES czy samorządów. Wskazywane są m.in. skomplikowane procedury rozliczeń, rozbudowana dokumentacja oraz ograniczone możliwości przesuwania środków pomiędzy działaniami.

„Większa elastyczność tych budżetów, jakimi dysponujemy w ramach projektów okresowych, tak aby można było elastycznie dostosowywać do lokalnych potrzeb. [...] Mamy szkolenia, ale chcielibyśmy robić warsztaty i szkolenia dedykowane konkretnemu jednemu przedsiębiorcy.” (OWES)

„Większa elastyczność w wydatkowaniu środków [...] przesunięcie ze szkoleń na doradztwo na przykład [...] mniej papierologii, bo czasami to jest po prostu przerost.” (OWES)

Wypowiedzi wskazują, że w obecnym modelu współpracy brakuje mechanizmów szybkiego reagowania na nowe wyzwania, np. zmiany przepisów dotyczących reintegracji czy zmiany sytuacji rynkowej PES. Rozbudowana dokumentacja i wymóg szczegółowego rozliczania drobnych wydatków ograniczają efektywność pracy doradczej, a czasami wręcz zniechęcają do podejmowania nowych działań. Ważną potrzebą jest wprowadzenie mechanizmów finansowania pozwalających OWES działać w sposób bardziej stabilny i rozwojowy. Obecnie większość środków powiązana jest z tworzeniem miejsc pracy, co nie zawsze, w ocenie ośrodków, sprzyja rozwojowi przedsiębiorstw społecznych.

„Brakuje nam dużych systemowych dotacji, ale instytucjonalnych, takich, żeby można było podmiot doposażyć, wyposażyć, kupić sprzęt, zainwestować środki, zakup nieruchomości, maszyn czy innych rzeczy, które pozwalałyby rozwinąć przedsiębiorczość społeczną. [...] Dziś mamy system oparty tylko o dotację powiązaną z miejscem pracy, co nie jest rozwojowe za każdym razem.” (OWES)

W wielu wypowiedziach pojawia się potrzeba pogłębienia kompetencji kadry OWES w zakresie doradztwa biznesowego. Chodzi nie tylko o tworzenie biznesplanów, ale także o umiejętność długofalowego wspierania PES w budowaniu strategii, analizie rynku czy planowaniu sprzedaży.

„Taka praca doradcza, biznesowa, że więcej osób powinno być jakoś tak szerzej przeszkolonych w tym obszarze. [...] Zespół powinien być szerzej wyedukowany w zakresie tego wspierania w biznesie i więcej osób wyspecjalizowanych np. we wspieraniu biznesplanu, bo czasami tu się robi wąskie gardło.” (OWES)

„To takie wsparcie merytoryczne, kompetencyjne w postaci takich programów czy projektów szkoleniowych skierowanych do kadry.” (OWES)

Równolegle podkreślana jest potrzeba doprecyzowania zasad i praktyk dotyczących reintegracji. Z uwagi na niejasność przepisów i rozbieżne interpretacje OWES postulują organizowanie spotkań i szkoleń służących „uwpólnianiu” wiedzy i metod pracy, między ośrodkiem a podmiotami.

„Reintegracja [...] to młoda praktyka, do której są zobowiązane przedsiębiorstwa i OWES-y, [...] potrzebne są spotkania, żeby każdy wiedział, na czym naprawdę stoimy.” (OWES)

Ośrodki podkreślają również brak wystarczającej infrastruktury umożliwiającej prowadzenie szkoleń, warsztatów i wydarzeń sieciujących. Potrzebują sal szkoleniowych, sprzętu komputerowego oraz środków na organizację spotkań z PES i samorządami.

„Ośrodek wsparcia powinien być świetnie wyposażony w sprzęt, który mógłby użyczać organizacjom, sale szkoleniowe dostępne bezpłatnie [...] możliwość organizacji wydarzeń sieciujących – to są wszystko pieniądze.” (OWES)

„Doposażenie techniczne [...] biura [...] to są podstawowe narzędzia pracy.” (OWES)

Brak zasobów infrastrukturalnych ogranicza też dostępność wsparcia w mniejszych miejscowościach i utrudnia tworzenie „lokalnych hubów ekonomii społecznej”, które mogłyby pełnić rolę centrów aktywności społeczno-biznesowej.

Kolejnym obszarem potrzeb jest zwiększenie rozpoznawalności ekonomii społecznej wśród mieszkańców regionu oraz potencjalnych partnerów instytucjonalnych. OWES wskazują na niedostateczne działania promocyjne i edukacyjne, które utrudniają napływ nowych inicjatyw. Rozwijanie komunikacji społecznej i obecności w mediach jest postrzegane jako niezbędne dla budowania wizerunku sektora i zwiększenia jego wpływu na lokalne polityki społeczne.

„Ciągle mało ludzi wie, co to jest w ogóle ekonomia społeczna [...] najważniejsze jest, żeby było coraz więcej edukacji.” (OWES)

„Przestrzeń medialna jest niewykorzystywana przez OWES, [...] duże kampanie społeczne, to byłoby świetne dla obecnych.” (OWES)

OWES podkreślają wagę wymiany doświadczeń i kontaktów z samorządami oraz innymi ośrodkami. Potrzebują środków na organizację wizyt studyjnych, spotkań sieciujących i wspólnych projektów. Tego typu inicjatywy sprzyjają tworzeniu partnerstw międzysektorowych i budowaniu lokalnych ekosystemów ekonomii społecznej.

„Wyjazdy sieciujące, na których przede wszystkim można się wiele dowiedzieć.” (OWES)

„Brakuje [...] narzędzi do tego, żeby samorządy zabierać na różnego rodzaju wizyty studyjne i inne działania o charakterze sieciującym, inspirującym.” (OWES)

Wskazano również na potrzebę lepszej koordynacji i czytelnego podziału odpowiedzialności między poziomem centralnym, regionalnym i lokalnym, szczególnie w obszarach planowania finansowania, ustalania wytycznych oraz promocji ekonomii społecznej. Respondenci podkreślają, że obecnie kompetencje instytucji są rozproszone: ministerstwo kształtuje ogólne ramy funkcjonowania OWES, WUP odpowiada za finansowanie i kontrolę projektów, a RCPS w Łodzi za działania informacyjne i współpracę z samorządami. Brakuje jednak współdziałania, co prowadzi do niespójności wytycznych i trudności w realizacji działań.

„Kluczowym graczem jest WUP i RCPS. [...] WUP, jeżeli chodzi o stabilizację finansowania, czyli kontrakty kilkuletnie, żeby były bardziej elastyczne. [...] RCPS w promocji OWES-ów, informowaniu, pokazywaniu samorządom, jaka jest nasza rola.” (OWES)

„Działalność OWES jest kształtowana na poziomie ministerstwa [...] bezpośrednie finansowanie jest w ramach regionalnego programu. [...] Ogólna kondycja OWES to poziom centralny.” (OWES)

4.5. Sformułowanie rekomendacji w zakresie wspierania OWES oraz działań na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim

Rekomendacje ze strony OWES w zakresie oczekiwanego wsparcia

Z perspektywy ośrodków OWES kluczowym obszarem wymagającym zmian systemowych jest ograniczenie biurokracji i stabilność dla obowiązujących wytycznych. Pracownicy OWES zwracają uwagę, że ogromna liczba dokumentów, załączników i sprawozdań powoduje, iż więcej czasu poświęca się na spełnianie wymogów administracyjnych niż na realną pracę doradczą i animacyjną. W ich ocenie niezbędne jest uproszczenie procedur, ograniczenie liczby wymaganych dokumentów i stworzenie trwałych, jednoznacznych wytycznych, które nie będą podlegały częstym reinterpretacjom. Takie zmiany pozwoliłyby OWES skupić się na działaniach merytorycznych i wspieraniu podmiotów, zamiast na biurokratycznym rozliczaniu projektów.

„Działania systemowe. No nie wiem, znowu się powtórzę, może trochę poluzowanie tej biurokracji, tej administracyjnych wymagań wobec nas i wobec przedsiębiorstw społecznych, bo to my jesteśmy pośrednikiem w ich funkcjonowaniu.” (OWES)

„Czasem niejasność różnego rodzaju wytycznych, która skutkuje poczuciem zagubienia i zmianami. Mamy zbierać jakieś dokumenty, potem się okazuje, że chodziło o inne. To dokłada pracy, która mogłaby być lepiej zoperacjonalizowana.” (OWES)

Kolejną rekomendacją jest zwiększenie elastyczności w realizacji programów OWES postulując możliwość swobodniejszego gospodarowania budżetem projektowym, tak by środki można było szybciej przesuwac między szkoleniami a doradztwem czy innymi działaniami odpowiadającymi na lokalne potrzeby.

„Większa elastyczność budżetów, mniej papierologii. Chcielibyśmy robić warsztaty i szkolenia dedykowane konkretnemu jednemu przedsiębiorcy.” (OWES)

Drugim istotnym wątkiem jest wzmocnienie roli samorządów w systemie wspierania ekonomii społecznej. Przedstawiciele OWES wskazują, że w wielu gminach trzeci sektor wciąż nie jest odpowiednio doceniany, a współpraca opiera się na uznaniowych decyzjach dotyczących współpracy, a nie klauzul społecznych, które urząd powinien stosować. W tym kontekście rekomendują wprowadzenie odgórnych rozwiązań (na poziomie krajowym) – takich, które zobligują samorzady do stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych i realnego wykorzystywania potencjału lokalnych przedsiębiorstw społecznych. Ośrodki postulują także opracowanie jednolitego modelu współpracy JST z sektorem, tak by OWES nie musiały samodzielnie „lobbować” na rzecz ekonomii społecznej.

„Są takie narzędzia, klauzule społeczne, a nikt nie może nakazać, że urząd musi je stosować. Urząd sobie może, a wszyscy mówią: nie, nie, nie, my do tej pory realizowaliśmy, było dobrze.” (OWES)

„Systemowo jakieś takie powiązanie OWES-ów z jednostkami samorządu terytorialnego, żeby coś z góry pokazało te wspólne interesy. Jasność, propagowanie ekonomii społecznej i uproszczenie wielu rzeczy dla przedsiębiorstw.” (OWES)

OWES zwracają również uwagę na potrzebę stabilnego i długofalowego finansowania. Obecny model projektowy, oparty na krótkich cyklach i ścisłym rozliczaniu wydatków, utrudnia planowanie i rozwój. W opinii ośrodków, finansowanie powinno opierać się na kilkuletnich kontraktach z możliwością elastycznego przesuwania środków między zadaniami. Taki system umożliwiłby szybkie reagowanie na zmieniające się potrzeby PES i lepsze dopasowanie oferty do realiów lokalnych. Ośrodki wskazują również na konieczność jasnego podziału kompetencji między szczeblem centralnym i regionalnym, czyli określenia, za co odpowiada państwo (tworzenie przepisów, standardów, zasad finansowania), a za co instytucje regionalne (wdrażanie tych zasad w regionie, koordynacja OWES, promocja ekonomii społecznej). W tym kontekście podkreślono potrzebę wzmocnienia roli Wojewódzkiego Urzędu Pracy i RCPS w Łodzi w zakresie stabilizacji finansowania i promocji ekonomii społecznej.

„Ustalenie spójnej polityki i zabezpieczenia finansowego dla działalności OWES, to rzecz priorytetowa.” (OWES)

„Kluczowym graczem jest WUP i RCPS. WUP, jeśli chodzi o stabilizację finansowania, kontrakty kilkuletnie. RCPS, w promocji OWES-ów i informowaniu samorządów.” (OWES)

Z perspektywy wspieranych przedsiębiorstw OWES postulują również rozszerzenie instrumentów finansowych o elementy inwestycyjne. Obecny system, silnie ukierunkowany na tworzenie miejsc pracy, nie zawsze wspiera rozwój infrastrukturalny podmiotów. Wskazuje się na potrzebę dotacji i pożyczek umożliwiających inwestycje w majątek trwały – sprzęt, nieruchomości czy doposażenie miejsc pracy. Takie rozwiązania wzmocniłyby samodzielność przedsiębiorstw i pozwoliły im budować trwałe modele biznesowe.

„Instrumenty finansowe dofinansowujące inwestycyjnie przedsiębiorstwa społeczne, a nie tylko związane z tworzeniem miejsc pracy.” (OWES)

„Brakuje nam dużych systemowych dotacji instytucjonalnych, takich, żeby można było podmiot doposażyć, wyposażyć, kupić sprzęt, nieruchomości czy maszyny.”
(OWES)

Silnie wybrzmiewa również postulat inwestycji w kadry OWES. Ośrodki wskazują na trudności w pozyskiwaniu i utrzymaniu wykwalifikowanych pracowników, którzy łączyliby kompetencje społeczne i biznesowe. Zwracają uwagę na konieczność stworzenia systemowego programu podnoszenia kwalifikacji, opartego na certyfikowanych szkoleniach i wspieraniu rozwoju zawodowego.

„Systemowe podnoszenie kompetencji, odgórnie przewidziany system szkoleń, certyfikowanych, to byłoby kluczowe.” (OWES)

„Jeżeli my jako OWES nie będziemy w stanie zatrudniać wysokiej klasy ekspertów, żaden przedsiębiorca społeczny nie będzie chciał z takiego wsparcia korzystać.”
(OWES)

OWES wskazują także na potrzebę aktywniejszego włączania praktyków w tworzenie wytycznych i standardów na poziomie krajowym. Obecnie wiele rozwiązań systemowych powstaje bez konsultacji z osobami, które na co dzień pracują z PES. Skutkuje to przepisami, które trudno wdrożyć w praktyce. Rekomendowane jest powołanie stałych forów wymiany doświadczeń między MRiPS, WUP, RCPS w Łodzi i OWES

„Gdyby wytyczne tworzyli ludzie, którzy pracują w ekonomii społecznej, a nie tylko wymyślali sobie wytyczne, to byłoby to naprawdę dużo prostsze.” (OWES)

„Reintegracja [...] to młoda praktyka, do której są zobowiązane przedsiębiorstwa i OWES-y, [...] potrzebne są spotkania, żeby każdy wiedział, na czym naprawdę stoimy.” (OWES)

Z wypowiedzi przedstawicieli ośrodków wsparcia ekonomii społecznej wyłania się spójna wizja ich przyszłego funkcjonowania w regionie. OWES postrzegają dalszy rozwój swojej działalności przede wszystkim w kontekście instytucjonalnego wzmocnienia współpracy z samorządami lokalnymi, czyli stworzenia trwałych, formalnych mechanizmów współdziałania – nieopartych na pojedynczych projektach, lecz na stałych porozumieniach, procedurach i jasno określonych rolach obu stron.

OWES widzą siebie także w roli animatora procesów społecznych i gospodarczego rozwoju wspólnot lokalnych. Wskazują, że trwałe powiązania z jednostkami samorządu terytorialnego są warunkiem skutecznego wdrażania usług społecznych oraz powstawania nowych podmiotów ekonomii społecznej. OWES dostrzegają potrzebę, by w przyszłości ich rola wykraczała poza realizację zadań projektowych i obejmowała długofalową współodpowiedzialność za lokalne polityki społeczne.

„O tych trzech celach, czyli współpraca z samorządami, instytucjonalizacja realizacji usług społecznych lokalnie, promocja idei GoZu i powoływanie nowych podmiotów.”
(OWES)

Jednym z priorytetowych kierunków rozwoju, wskazywanym w badaniach, jest zacieśnienie współpracy z sektorem biznesu i włączanie przedsiębiorców w realizację idei społecznej odpowiedzialności gospodarki. Ośrodki deklarują, że w kolejnych latach będą poszukiwać modeli partnerstwa z biznesem, które umożliwią tworzenie trwałych miejsc pracy i zwiększanie stabilności finansowej PES i PS. Wskazują także na konieczność przygotowania się do wyzwań związanych z transformacją gospodarczą województwa łódzkiego. Szczególnie dotyczy to regionów, gdzie wygaszana działalność przemysłowa (na przykładzie zamieszczonego poniżej cytatu: Bełchatów) może spowodować wzrost bezrobocia. W tym kontekście ekonomia społeczna postrzegana jest jako przestrzeń przekwalifikowania i ponownego włączenia zawodowego osób, które utracą zatrudnienie.

„Trzeba nadal szukać rozwiązań, jeśli chodzi o biznes i współpracę z biznesem. Region będzie potrzebował działań związanych z transformacją, bo Bełchatów się zamknie. Trzeba ukierunkować się na to, żeby ci ludzie, którzy tam zostaną, mogli się przekwalifikować i znaleźć miejsce, w którym będą realizować swoje potrzeby życiowe.” (OWES)

W kontekście terytorialnym OWES podkreślają znaczenie rozwoju ekonomii społecznej w mniejszych miejscowościach, gdzie potencjał społeczny i organizacyjny jest wciąż niewystarczająco wykorzystany. Ośrodki wskazują, że przyszłość sektora zależy od zdolności do tworzenia stabilnych struktur lokalnych – fundacji, stowarzyszeń czy spółdzielni, które będą mogły profesjonalnie realizować zadania społeczne, w tym również zlecone przez samorządy. OWES postrzegają swoją rolę jako inicjatora i opiekuna tego procesu, wspierającego lokalne organizacje w profesjonalizacji i wchodzeniu na rynek usług społecznych.

„Ważne jest wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej w terenie, w mniejszych miejscowościach, aby oprócz kół gospodyń wiejskich czy klubów sportowych istniały fundacje zdolne do realizacji zadań społecznych, także zleconych.” (OWES)

Przyszłość OWES, w opinii ich przedstawicieli, powinna być ściśle powiązana z budową lokalnych systemów społeczno-gospodarczych, w których ośrodek pełni funkcję łączącą administrację publiczną, organizacje społeczne, przedsiębiorców i mieszkańców. W tym ujęciu OWES staje się centrum kompetencji i partnerstwa,

zdolnym do planowania działań strategicznych, reagowania na zmieniające się potrzeby i wprowadzania innowacji społecznych. Tak rozumiana rola ośrodków wymaga jednak wsparcia systemowego, inwestycji w kadry i infrastruktury oraz umocowania w długofalowej polityce regionalnej.

Podsumowanie rekomendacji systemowych, wskazanych przez OWES oraz PES i PS

Tabela 20 Tabela podsumowująca rekomendacje

Obszar problemowy	Zidentyfikowany problem	Rekomendowane działania dla OWES	Rekomendacje systemowe
Biurokracja i procedury	Nadmierna liczba dokumentów, częste zmiany wytycznych oraz niejednoznaczne interpretacje przepisów powodują, że zarówno OWES, jak i PES/PS poświęcają zbyt dużo czasu na formalności kosztem działań merytorycznych.	Przygotować proste instrukcje i zrozumiałe wzory dokumentów, ujednoczyć komunikację z PES, organizować krótkie szkolenia z obsługi procedur, a także informować o zmianach w sposób przejrzysty i z wyprzedzeniem.	MRiPS/WUP powinny ograniczyć liczbę wymaganych dokumentów, wprowadzić jednolite interpretacje przepisów oraz zapewnić stabilność wytycznych w trakcie całego cyklu projektu.
Elastyczność i reagowanie na potrzeby lokalne	Budżety projektów są sztywne, a OWES nie mogą przesuwac środków między kategoriami, co uniemożliwia szybkie reagowanie na bieżące potrzeby PES i lokalnych samorządów.	Wprowadzać mikroprojekty, krótkie interwencje doradcze i szybsze formy wsparcia, które można realizować w ramach dostępnych środków; diagnozować potrzeby lokalne i komunikować je instytucjom finansującym.	UMWŁ/WUP powinny umożliwić tworzenie "ruchomych budżetów", tj. elastycznych przesunięć środków oraz stosować wskaźniki jakościowe zamiast wyłącznie ilościowych.
Rola samorządów	W wielu gminach ekonomia społeczna jest mało znana, a JST nie stosują klauzul społecznych w zamówieniach, co ogranicza rozwój PS i PES.	Prowadzić edukację JST, prezentować korzyści wynikające ze współpracy z PS, budować relacje z urzędami, organizować spotkania informacyjne i warsztaty.	MRiPS/UMWŁ powinny wprowadzić obowiązek stosowania klauzul społecznych oraz model współpracy JST–OWES oparty na stałych procedurach, a nie jednorazowych działaniach.
Stabilność finansowa OWES	OWES działają w systemie krótkich projektów, które nie zapewniają ciągłości finansowania, stabilności	Tworzyć wewnętrzne plany wieloletnie, szukać alternatywnych źródeł finansowania, rozwijać partnerstwa z JST i organizacjami.	MRiPS/WUP/RCPS w Łodzi powinny wprowadzić kontrakty wieloletnie oraz bardziej elastyczne zasady rozliczania projektów.

Obszar problemowy	Zidentyfikowany problem	Rekomendowane działania dla OWES	Rekomendacje systemowe
	kadrowej ani możliwości planowania kilkuletniego.		
Instrumenty finansowe dla PS	Wsparcie finansowe skupia się prawie wyłącznie na tworzeniu miejsc pracy, a brakuje środków na inwestycje (sprzęt, maszyny, remonty, rozwój infrastruktury).	Edukować PS w zakresie instrumentów finansowych, współpracować z instytucjami pożyczkowymi, ułatwiać planowanie inwestycji.	MRiPS/WUP powinny stworzyć fundusze inwestycyjne, dotacje instytucjonalne oraz programy na doposażenie PS.
Kadry i kompetencje w OWES	Trudności w zatrzymaniu specjalistów, niskie wynagrodzenia, brak ścieżek rozwoju oraz potrzeba łączenia kompetencji społecznych i biznesowych.	Tworzyć sieć wymiany doświadczeń, mentoring, szkolić doradców, budować zespół kompetencyjny.	MRiPS powinno stworzyć krajowy system certyfikacji doradców i trenerów ES oraz finansować programy rozwojowe dla kadr OWES.
Infrastruktura i narzędzia	Część OWES nie ma sal szkoleniowych, sprzętu ani zaplecza technicznego do pracy w terenie.	Współdzielić zasoby z PS, tworzyć mobilne punkty doradcze, organizować spotkania w lokalnych instytucjach.	UM/WUP powinny finansować infrastrukturę OWES i lokalnych centrów ekonomii społecznej.
Tworzenie wytycznych i standardów	Regulacje opracowywane są bez udziału praktyków, co prowadzi do niejasności i trudności wdrożeniowych.	Dokumentować problemy interpretacyjne i przekazywać je dalej; inicjować spotkania konsultacyjne z MRiPS i RCPS w Łodzi.	MRiPS/WUP/RCPS w Łodzi powinny wprowadzić stały mechanizm współtworzenia standardów z udziałem OWES, WUP i RCPS w Łodzi.
Reintegracja społeczna	Niejasne zasady wdrażania i ewaluacji reintegracji	Organizować wspólne szkolenia PS i doradców, dzielić się przykładami dobrych praktyk.	MRiPS powinno doprecyzować standardy reintegracji w ustawie i wytycznych
Promocja i edukacja społeczna	Niska świadomość ekonomii społecznej, słaba komunikacja medialna dotycząca ekonomii społecznej.	Prowadzić kampanie lokalne, media społecznościowe, działania edukacyjne, tworzyć materiały promocyjne, akcje CSR.	MRiPS/UMWŁ powinny finansować kampanie promujące ES na poziomie regionalnym i krajowym.

Obszar problemowy	Zidentyfikowany problem	Rekomendowane działania dla OWES	Rekomendacje systemowe
Współpraca z biznesem (CSR)	Brak systemowych powiązań między PS/NGO a biznesem i niewykorzystany potencjał współpracy.	Organizować spotkania networkingowe, rozwijać modele współpracy „PS–biznes”, tworzyć katalog firm otwartych na CSR.	MRiPS/UMWŁ powinny wprowadzić zachęty podatkowe dla firm angażujących się w CSR w ekonomii społecznej.
Zasięg terytorialny ES	Brak PS w mniejszych gminach i nierówny rozwój ekonomii społecznej w regionie.	Prowadzić lokalne punkty doradcze OWES, wizyty terenowe, wspierać inicjatywy wiejskie	JST powinny uwzględniać OWES w strategiach rozwoju lokalnego i finansować działania animacyjne.
Relacje z PES i PS (aktywni beneficjenci)	Złożone formularze, przerwy w naborach i długie procesy decyzyjne zniechęcają do korzystania ze wsparcia.	Zapewniać mentoring, aktywnie wspierać w wypełnianiu formularzy, pomagać w aplikowaniu.	WUP powinien wdrożyć nabory ciągłe na doposażenie i miejsca pracy.
Relacje z PES i PS (niekorzystający)	Brak kontaktu i niska znajomość oferty OWES wśród wielu podmiotów.	Wprowadzić proaktywny kontakt (outreach), przygotowywać dopasowane oferty, odwiedzać organizacje w terenie.	RCPS w Łodzi powinno stworzyć regionalną bazę kontaktów oraz system mailingowy.
Ograniczenia czasowe PES	Małe zespoły nie są w stanie uczestniczyć w długich szkoleniach lub spotkaniach.	Oferować krótsze formy wsparcia, elastyczne godziny, konsultacje online.	MRiPS powinno dopuścić krótkie formaty wsparcia w projektach ES.
Niedopasowanie oferty	Tematyka szkoleń nie odpowiada potrzebom wszystkim typom podmiotów.	Segmentować ofertę według profilu odbiorców, prowadzić diagnozy potrzeb.	RCPS w Łodzi/WUP powinny wypracować rekomendacje tematyczne dla OWES.
Przyszłość OWES-ów i sektora	Brak strategicznego kierunku rozwoju i długofalowego umocowania OWES w politykach regionalnych.	Budować partnerstwa z JST i biznesem, planować działania strategiczne, pełnić funkcję integratora sektora.	MRiPS/UM powinny zapewnić trwałe finansowanie i wpisać OWES w polityki regionalne jako stały element systemu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy jakościowej

V. Wnioski

Wyniki badań jednoznacznie pokazują, że Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) odgrywają kluczową rolę w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim, a ich działalność przyczynia się do trwałego wzmocnienia podmiotów ekonomii społecznej, polepszania lokalnej współpracy i wspierania osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Kadra OWES to doświadczeni profesjonaliści silnie zaangażowani w działania społeczne, co przekłada się na wysoką jakość oferowanych usług doradczych, animacyjnych oraz szkoleniowych.

Jednym z istotnych wyzwań jest to, że wiele PES i PS wciąż dysponuje ograniczoną wiedzą o dostępnych formach wsparcia, przez co nie zawsze korzystają z możliwości oferowanych przez OWES. Bariery funkcjonowania, takie jak ograniczony dostęp do nowoczesnych narzędzi cyfrowych, trudności komunikacyjne czy problemy finansowe, wciąż silnie wpływają na działanie wielu podmiotów, szczególnie tych z terenów wiejskich i mniejszych miejscowości. Pomimo to, współpraca z OWES jest postrzegana przez podmioty jako niezwykle cenna i realnie wpływa na wzrost kompetencji zespołów, rozwój działalności społecznej i ekonomicznej oraz zwiększanie liczby miejsc pracy.

Jednocześnie, choć w OWES i wielu PES/PS podejmowane są działania związane z zieloną i cyfrową transformacją, zwłaszcza o charakterze edukacyjnym, organizacyjnym i projektowym, obszary te nadal wymagają wzmocnienia. Podmioty podkreślają przede wszystkim potrzebę zwiększenia dostępu do praktycznych narzędzi, wsparcia technicznego oraz możliwości finansowania modernizacji sprzętu i wdrażania rozwiązań cyfrowych. Transformacja środowiskowa i cyfrowa rozwija się więc stopniowo, lecz tempo tych zmian ograniczają głównie bariery zasobowe, a nie brak zaangażowania. Istnieje także rynkowa i społeczna potrzeba stałego podnoszenia kwalifikacji kadry i profesjonalizacji zarządzania, zarówno w OWES, jak i w samych PES/PS. Dla zwiększenia efektywności działań rekomenduje się szerokie informowanie o ofercie OWES, budowanie relacji z lokalnymi samorządami i środowiskiem biznesowym, prowadzenie regularnych badań i monitoringu potrzeb PES i PS oraz lokalnych społeczności. Pozwoli to na bieżące dopasowywanie oferty do zmian w otoczeniu i rozwijanie nowoczesnych kanałów komunikacji oraz usług online. Warto rozszerzać wsparcie o narzędzia finansowe, uprościć procedury ubiegania się o dofinansowanie, rozwijać programy partnerskie oraz zapewnić lepszą dostępność doradztwa i szkoleń, szczególnie dla podmiotów z mniejszych miejscowości. Działania te wymagają zarówno inicjatywy OWES (w zakresie oferty doradczej, szkoleń i partnerstw), jak i zaangażowania instytucji systemowych, takich jak MRiPS, WUP czy RCPS w Łodzi, odpowiedzialnych za kształtowanie zasad finansowania i uproszczenie procedur.

Rekomenduje się, aby polityka regionalna oraz działania OWES były oparte na regularnym rozpoznawaniu lokalnych potrzeb i mogły być elastycznie dostosowywane do zmieniających się warunków społecznych i gospodarczych. W

praktyce oznacza to konieczność projektowania wsparcia, które sprzyja tworzeniu miejsc pracy, rozwojowi nowoczesnych i dostępnych usług społecznych oraz wzmocnieniu trwałych sieci współpracy między samorządami, organizacjami społecznymi, biznesem i instytucjami publicznymi. Krytycznym elementem jest prowadzenie regularnych ewaluacji skuteczności udzielanego wsparcia, tak aby możliwe było bieżące sprawdzanie, czy oferowane działania rzeczywiście odpowiadają na potrzeby podmiotów i przynoszą oczekiwane rezultaty. Równie ważna jest otwartość na wdrażanie innowacji – zarówno tych związanych z zieloną transformacją (np. efektywne wykorzystanie zasobów, gospodarka o obiegu zamkniętym), jak i z rozwojem cyfrowym (digitalizacja procesów, narzędzia online). Podejście to pozwoli sektorowi elastycznie reagować na zmiany społeczno-ekonomiczne i utrzymywać wysoką jakość wsparcia. Takie podejście gwarantuje długofalowy rozwój sektora ekonomii społecznej, podnosząc jednocześnie jego odporność na zmiany i nowe wyzwania społeczno-gospodarcze.

Spis wykresów

Wykres 1 Charakter reintegracyjny podmiotu	37
Wykres 2 Forma prawna podmiotów o charakterze reintegracyjnym	37
Wykres 3 Forma prawna podmiotów	38
Wykres 4 Inna forma prawna podmiotów.....	38
Wykres 5 Status przedsiębiorstwa społecznego podmiotu	39
Wykres 6 Korzystanie ze wsparcia OWES wśród podmiotów	39
Wykres 7 Częstość korzystania ze wsparcia OWES przez podmioty	40
Wykres 8 Częstość korzystania ze wsparcia OWES przez podmioty, a subregion, w którym znajduje się podmiot	41
Wykres 9 Częstość korzystania ze wsparcia OWES przez podmioty, a charakter podmiotu.....	42
Wykres 10 Ostatnie korzystanie ze wsparcia OWES przez podmioty	42
Wykres 11 Ostatnie korzystanie ze wsparcia OWES przez podmioty, a subregion ..	43
Wykres 12 Ostatnie korzystanie ze wsparcia OWES przez podmioty, a charakter podmiotu.....	44
Wykres 13 Wsparcie, z jakiego korzystały podmioty	48
Wykres 14 Najmniej interesujące formy wsparcia oferowane przez OWES według PES-ów, w tym PS-ów i PES-ów o charakterze reintegracyjnym	50
Wykres 15 Ocena dostępności do usług OWES w regionie według PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym.....	53
Wykres 16 Ocena kontaktu z OWES	54
Wykres 17 Ocena dopasowania wsparcia oferowanego przez OWES do potrzeb PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym.....	54
Wykres 18 Pojawienie się trudności/wyzwań podczas korzystania z form wsparcia	61
Wykres 19 Pojawienie się trudności/wyzwań podczas korzystania z form wsparcia, a subregion.....	62
Wykres 20 Pojawienie się trudności/wyzwań podczas korzystania z form wsparcia, a charakter podmiotu	63
Wykres 21 Trudności jakich doświadczyły podmioty podczas korzystania ze wsparcia	63
Wykres 22 Deklaracja skorzystania ze wsparcia ze strony OWES w przyszłości.....	65
Wykres 23 Deklaracja PES-ów, PS-ów i PES-ów o charakterze reintegracyjnym w sprawie skorzystania ze wsparcia ze strony OWES w przyszłości (według subregionów).....	65
Wykres 24 Deklaracja skorzystania ze wsparcia ze strony OWES w przyszłości, a charakter podmiotu	66
Wykres 25 Formy wsparcia, które mogłyby skłonić podmioty do zainteresowania ofertą OWES	67
Wykres 26 Powody niekorzystania ze wsparcia OWES przez PES-y, PS-y, PES-y o charakterze reintegracyjnym.....	70
Wykres 27 Przyczyny utrudnionego dostępu do usług OWES w regionach, w których działają PES-y i PS-y.....	71

Wykres 28 Ocena cyfrowej transformacji przez przedstawicieli PES-ów, w tym PS-ów i PES-ów o charakterze reintegracyjnym	77
Wykres 29 Ocena zielonej transformacji przez przedstawicieli PES-ów, PS-ów i PES-ów o charakterze reintegracyjnym	78
Wykres 30 Ocena przydatności dla PES-ów i PS-ów wsparcia otrzymanego od OWES.....	97
Wykres 31 Formy wsparcia, które wpłynęły na sposób funkcjonowania podmiotów (PES-ów i PS-ów).....	98
Wykres 32 Najbardziej interesujące formy wsparcia w przyszłości	102
Wykres 33 Deklaracja podmiotów o wprowadzenie zmian w ofercie OWES	104
Wykres 34 Sugerowane przez podmioty zmiany, które zwiększyłyby ich chęć współpracy z OWES	105
Wykres 35 Kwestie, które mogłyby przekonać podmioty do skorzystania z oferty OWES.....	112
Wykres 36 Powody, dla których podmioty PES/PS nie korzystały ze wsparcia ze strony OWES	115

Spis tabel

Tabela 1. Macierz powiązań celów z technikami badawczymi.....	11
Tabela 2. Liczba aktywnych podmiotów gospodarki społecznej w Polsce według rodzaju organizacji [w tys.].....	20
Tabela 3. Liczba osób zatrudnionych na umowę o pracę w podmiotach gospodarki społecznej [w tys.]	21
Tabela 4. Priorytety oraz działania przyjęte przez RPRES	29
Tabela 5 Rodzaje wsparcie, z jakiego korzystały podmioty, w podziale na subregion i charakter podmiotu	49
Tabela 6 Najmniej interesujące formy wsparcia oferowane przez OWES, a subregion i charakter podmiotu	51
Tabela 7 Ocena dostępności do usług OWES, a subregion i charakter podmiotów .	55
Tabela 8 Ocena kontaktu z OWES, a subregion i charakter podmiotów.....	55
Tabela 9 Ocena dopasowanie oferowanego wsparcia, a subregion i charakter podmiotów	56
Tabela 10 Trudności jakich doświadczyły podmioty podczas korzystania ze wsparcia, a subregion i charakter podmiotu	64
Tabela 11 Powody niekorzystania ze wsparcia OWES przez podmioty, a subregion i charakter podmiotu	70
Tabela 12 Ocena cyfrowej transformacja, a subregion i charakter podmiotu.....	78
Tabela 13 Ocena zielonej transformacja, a subregion i charakter podmiotu.....	79
Tabela 14 Ocena przydatności wsparcia otrzymanego od OWES, a subregion i charakter podmiotu	97
Tabela 15 Formy wsparcia, które wpłynęły na sposób funkcjonowania podmiotów, a subregion i charakter podmiotu	99
Tabela 16 Najbardziej interesujące formy wsparcia w przyszłości, a subregion i charakter podmiotu	103
Tabela 17 Sugerowane zmiany we współpracy z OWES, a subregion i charakter podmiotu.....	105
Tabela 18 Kwestie, które mogłyby przekonać podmioty do skorzystania z oferty OWES (z uwzględnieniem subregionu i charakteru podmiotu).....	112
Tabela 19 Powody, dla których podmioty nie korzystały ze wsparcia ze strony OWES, w podziale na subregion i charakter podmiotu.....	115
Tabela 20 Tabela podsumowująca rekomendacje	127

Aneks z narzędziami badawczymi

Scenariusz IDI dla OWES

Dzień dobry, nazywam się _____ i reprezentuję firmę ASM Research Solutions Strategy Sp. z o.o.

Na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi prowadzimy badanie „Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim”. Jednym z elementów tego badania są rozmowy z przedstawicielami OWES – osobami z kadry kierowniczej ale także pracownikami odpowiedzialnymi za odmienne zadania.

Chciałbym/Chciałabym porozmawiać z Panem/Panią o funkcjonowaniu OWES, w którym Pan/i pracuje – Państwa działaniach, ale także wyzwaniach i potrzebach.

Rozmowa potrwa około 45 minut. Jest ona **anonimowa** – odpowiedzi nie będą przypisywane do konkretnych osób ani instytucji, a zebrane informacje zostaną wykorzystane wyłącznie do przygotowania raportu. Chciał(a)bym poprosić Pana/Panią o zgodę na jej nagrywanie, dzięki temu żaden ważny szczegół nie zostanie pominięty. Nagranie będzie wykorzystane wyłącznie do przygotowania transkrypcji.

[otrzymanie zgody na nagrywanie]

Wstęp

1. Na sam początek proszę krótko o sobie opowiedzieć:
 - Od jak dawna pracuje Pan/Pani w OWES?
 - Jaki jest zakres Pana/Pani obowiązków?
2. Proszę opowiedzieć o OWES, w którym Pan/Pani pracuje:
 - Od jak dawno działa OWES?
 - Charakterystyka osób zatrudnionych w Państwa OWES – wolontariusze oraz inne osoby.

Działania prowadzone w OWES

3. Jakie działania wspomagające PES oraz PS Państwo prowadzą?
 - Proszę wymienić dostępne działania oraz krótko je opisać.
4. Czy prowadzą Państwa inicjatywy związane z zieloną lub cyfrową transformacją?
 - Jeśli tak: od jak dawno i jakie są to inicjatywy?
 - Jeśli nie: dlaczego? Czy chcieliby Państwo zacząć prowadzić takie inicjatywy?
5. Jakie z Państwa usług wsparcia cieszą się największym powodzeniem, z których PES/PS najchętniej korzystają?
6. Czy są jakieś usługi z których prowadzenia Państwo zrezygnowali?
 - Jeśli tak, to dlaczego? *[Przykłady: nie cieszyły się dużym zainteresowaniem PES/PS, nie ma środków na ich prowadzenie, braki kadry]*

7. A czy są jakieś usługi wsparcia, które chcieliby Państwo dopiero wdrożyć?
- Jeśli tak, to jakie? Dlaczego właśnie te usługi? Skąd wiedzą Państwo, że to może się sprawdzić?

Dla kadry kierowniczej:

- Jak oceniają Państwo stabilność finansową OWES? Czy w przeszłości było lepiej/gorzej? Jak postrzegają Państwo jego przyszłość finansową?
- Jakie są Państwa główne cele strategiczne na najbliższe lata? Jak one powstały?
- Jakie są największe wyzwania związane z zarządzaniem zespołem i utrzymywaniem kompetencji pracowników w OWES?

Współpraca OWES z otoczeniem

8. Z jakimi podmiotami Państwo współpracujecie? *[Moderator: można wskazać przykłady, np. JST, NGO, przedsiębiorcy, inne instytucje]*
- W jakim zakresie jest ta współpraca? Czego dotyczy?
9. Jak oceniacie Państwo dotychczasową współpracę z wymienionymi podmiotami?
- Jakie były jej mocne strony?
 - A jakie były jej słabe strony?
10. Z jakimi podmiotami Państwo nie współpracujecie, ale chcielibyście podjąć współpracę?
- Jeśli są takie podmioty: w jakim zakresie miałyby być ta współpraca?
 - Czy jest coś, co mogłoby Państwu pomóc by podjąć tę współpracę?
11. Co stanowi największe wyzwanie związane z współpracą z:
- Instytucjami rynku pracy (WUP, PUP),
 - Jednostkami samorządu terytorialnego,
 - PES-ami, PS-ami,
 - RCPS,
 - innymi OWES z województwa,
 - Innymi, niewymienionymi organizacjami?

Ewaluacja oferty wsparcia OWES

12. Jak weryfikują Państwo skuteczność oferowanych usług wsparcia?
13. Czy zbierają Państwo informacje o potrzebach społecznych w regionie?
- Jeśli tak, to w jaki sposób?
 - Jeśli nie, to dlaczego? Czy wynika to z jakichś barier?
14. Na podstawie posiadanej wiedzy, jak oceniają Państwo stan ekonomii społecznej w województwie łódzkim?
- Co jest mocną, a co słabą stroną ekonomii społecznej w województwie łódzkim?

15. Co Pana/Pani zdaniem ma największy wpływ na obecny stan ekonomii społecznej?
- Jakie działania należałoby podjąć, by ten stan utrzymać/poprawić (*Moderator: jeśli ocena jest pozytywna/jeśli wskazano elementy wymagające poprawy*).
16. Czy uczestniczą Państwo w tworzeniu regionalnej polityki społecznej?
- Jeśli tak, to w jakim zakresie? Proszę podać przykład współprac w zakresie tworzenia regionalnej polityki społecznej.
 - Jeśli nie, to czy chcieliby Państwo mieć większy udział w tworzeniu regionalnej polityki społecznej?
17. Czy uważają Państwo, że OWES mają realny wpływ na regionalną politykę społeczną?
- Co mogłoby zwiększyć Państwa wpływ na regionalną politykę społeczną?

Diagnoza potrzeb OWES

18. Jak obecnie oceniają Państwo kondycję i rozwój swojego OWES?
19. Które z oferowanych przez Państwa działań potrzebują największego wsparcia?
- Proszę wskazać 3 priorytetowe potrzeby OWES – zakres wymaganego wsparcia.
 - Jakie zasoby są obecnie najbardziej potrzebne by mogli Państwo skutecznie realizować swoją misję? [*Przykłady: kadrowe, finansowe, infrastruktura, współpraca z otoczeniem*]
 - Kto powinien odpowiadać za to wsparcie?
20. W jakich kierunkach chcieliby Państwo rozwijać działalność OWES w najbliższych latach?
- Jakie wsparcie mogłoby Państwu pomóc rozwijać się w tym kierunku?
21. Jakie są główne trudności, z którymi boryka się Państwa OWES?
22. Jakie działania systemowe mogłyby najbardziej pomóc OWES w dalszym rozwoju?
23. To były wszystkie pytania, czy chciał(a)by Pan/Pani coś dodać w tym temacie? Jeśli nie, to dziękuję za udział w badaniu.

Scenariusz IDI dla PES, PS

Dzień dobry, nazywam się _____ i reprezentuję firmę **ASM Research Solutions Strategy Sp. z o.o.**

Na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi prowadzimy badanie „Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim”. Jednym z elementów tego badania są rozmowy z Podmiotami Ekonomii Społecznej oraz Przedsiębiorstwami Społecznymi. Chciałbym/Chciałabym porozmawiać z Panem/Panią o wsparciu oferowanym przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, by poznać perspektywę osób bezpośrednio korzystających z ich oferty.

Interesują nas zarówno Państwa doświadczenia, jak i opinie na temat mocnych stron wsparcia OWES, obszarów wymagających rozwoju, a także barier, które mogą utrudniać prowadzenie działalności społecznej i gospodarczej.

Rozmowa potrwa około 45 minut. Jest ona **anonimowa** – odpowiedzi nie będą przypisywane do konkretnych osób ani instytucji, a zebrane informacje zostaną wykorzystane wyłącznie do sporządzenia raportu. Chciał(a)bym poprosić Pana/Panią o zgodę na jej nagrywanie, dzięki temu żaden ważny szczegół nie zostanie pominięty. Nagranie będzie wykorzystane wyłącznie do przygotowania transkrypcji.

[otrzymanie zgody na nagrywanie]

Wstęp

1. Na sam początek proszę krótko o sobie opowiedzieć:
 - Od jak dawna pracuje Pan/Pani w PES/PS
 - Jaki jest zakres Pana/Pani obowiązków?
2. Proszę opowiedzieć o PES/PS, w którym Pan/Pani pracuje:
 - Od jak dawna Państwo działacie?
 - Czym się Państwo zajmujecie? W jakim zakresie działacie?
3. Kto najczęściej korzysta z Państwa usług?
 - Czy Państwa klienci napotykają trudności w dostępie do usług? [Np. transport, bariery cyfrowe]

Wsparcie oferowane przez OWES

4. Czy kiedykolwiek korzystali Państwo z usług OWES?

Korzystający ze wsparcia OWES	Nie korzystający ze wsparcia OWES
<ol style="list-style-type: none">5. Jak wygląda Państwa współpraca z OWES?<ul style="list-style-type: none">• Od jak dawna korzystacie Państwo ze wsparcia ze strony OWES?	<ol style="list-style-type: none">VI. Dlaczego nie korzystają Państwo ze wsparcia OWES?VII. Czy kiedykolwiek próbowali Państwo skorzystać ze wsparcia?

Korzystający ze wsparcia OWES	Nie korzystający ze wsparcia OWES
<p>6. Jak oceniacie Państwo sam proces ubiegania się o wsparcie z OWES?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy są jakieś bariery, utrudniające uzyskanie wsparcia? Jeśli tak, jakie? <p>7. W jakim zakresie OWES wspiera Państwa działania?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Z jaką częstotliwością ma to miejsce? <p>8. Z jakiego rodzaju wsparcia korzystacie Państwo najchętniej?</p> <ul style="list-style-type: none"> • A z jakiego rodzaju wsparcia najczęściej? Czy to jest to samo wsparcie, co w przypadku najbardziej pożądanego? <p>9. Czy jest jakiś rodzaj wsparcia oferowanego przez OWES, z którego Państwo nie korzystacie, mimo że jest oferowane przez OWES?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeśli tak, z jakiego wsparcia Państwo nie korzystacie i dlaczego? <p>10. Jak oceniają Państwo wpływ działań OWES na funkcjonowanie PES/PS?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie zmiany zaszły w Państwa organizacji/przedsiębiorstwie dzięki wsparciu OWES? 	<p>VIII. Czy kiedykolwiek zapoznawali się Państwo z ofertą OWES?</p>

11. Jak oceniacie Państwo ofertę wsparcia OWES?

- Czy jest coś, czego Państwu brakuje?

12. Czy są jakieś usługi wsparcia, z których chętnie by Państwo skorzystali, a których OWES nie oferuje?

- Jeśli tak, to jakie? Dlaczego właśnie tego wsparcia Państwu brakuje?

13. Czy OWES oferuje wsparcie związane z zieloną transformacją?

- Jeśli tak: czy są Państwo zainteresowani tym wsparciem?
- Jeśli nie: w jakim zakresie mogłoby być to wsparcie? Czy byłoby Państwo gotowi z niego skorzystać?

14. Czy OWES oferuje wsparcie związane z cyfrową transformacją?
- Jeśli tak: czy są Państwo zainteresowani tym wsparciem?
 - Jeśli nie: w jakim zakresie mogłoby być to wsparcie? Czy byłoby Państwo gotowi z niego skorzystać?

Rekomendacje dla OWES

15. Jakie czynniki mogłyby ułatwić współpracę z OWES i realizację Państwa działań?
16. Jakie zmiany w działaniu OWES byłyby dla Państwa najważniejsze?
17. Jakie wsparcie jest dla Państwa priorytetem i powinno być najczęściej oferowane przez OWES?
18. To były wszystkie pytania, czy chciał(a)by Pan/Pani coś dodać w tym temacie?
Jeśli nie, to dziękuję za udział w badaniu.

Scenariusz FGI (1) – Funkcjonowanie OWES w praktyce

Cel główny: Zrozumienie, jak OWES funkcjonuje w praktyce z punktu widzenia wszystkich uczestników – co działa dobrze, jakie są bariery w dostępie i korzystaniu, jakie doświadczenia mają PS i partnerzy instytucjonalni.

Dzień dobry, nazywam się _____ i reprezentuję firmę ASM Research Solutions Strategy Sp. z o.o.

Na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi prowadzimy badanie „Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim”. Jednym z elementów tego badania są wywiady grupowe. Biorą w nich udział: podmioty ekonomii społecznej, osoby zajmujące się wspieraniem sektora ekonomii społecznej oraz przedstawiciele organizacji zrzeszających przedsiębiorców.

Chcielibyśmy porozmawiać z Państwem o wsparciu oferowanym przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, by poznać perspektywę różnych podmiotów – zarówno korzystających z niego bezpośrednio, jak i oceniających jego skuteczność na funkcjonowanie ekonomii społecznej.

Interesują nas zarówno Państwa osobiste doświadczenia, jak i opinie na temat mocnych stron wsparcia OWES, obszarów wymagających rozwoju, a także barier związanych z jego dostępem.

Rozmowa potrwa około 1 godziny. Jest ona **anonimowa** – odpowiedzi nie będą przypisywane do konkretnych osób ani instytucji, a zebrane informacje zostaną wykorzystane wyłącznie do sporządzenia raportu. Chciał(a)bym poprosić każdego z Państwa o zgodę na jej nagrywanie, dzięki temu żaden ważny szczegół nie zostanie pominięty. Nagranie będzie wykorzystane wyłącznie do przygotowania transkrypcji.

[otrzymanie zgody na nagrywanie]

Wstęp

1. Na sam początek proszę, aby każdy z Państwa krótko się przedstawił:
 - Jaki podmiot Państwo reprezentujecie?
 - Czym zajmuje się Państwa podmiot?
 - Na jakim stanowisku Państwo pracujecie? Od jak dawna?
 - Czy macie Państwo w swojej pracy bezpośredni lub pośredni kontakt z OWES?

Wsparcie OWES

[Notatka moderatora: Zwrócić uwagę na różnice w doświadczeniach – np. PS mówią o praktycznych efektach doradztwa, eksperci o tym, jak widzą wsparcie w skali regionu, przedstawiciele organizacji przedsiębiorców o tym, jakie są oczekiwania rynku wobec ekonomii społecznej]

1. Jak wygląda Państwa współpraca z OWES?

- a) Czy kiedykolwiek współpracowali Państwo z OWES?
 - b) Jeśli tak: w jakim zakresie była to współpraca? Jak Państwo ją oceniacie?
 - c) Jeśli nie: dlaczego?
2. Jak wygląda Państwa znajomość usług oferowanych przez OWES? Czy kiedykolwiek zapoznawali się Państwo z ofertą OWES?
 3. Jakie usługi OWES Państwo znacie z obserwacji w regionie lub z których korzystaliście?
 - a) Jakie usługi OWES są według Państwa najbardziej przydatne, najważniejsze?
 4. Czy OWES oferuje wsparcie związane z zieloną transformacją?

Zielona transformacja to proces przekształcania gospodarki i społeczeństwa w kierunku neutralności klimatycznej, którego celem jest przejście do modelu rozwoju przyjaznego środowisku.

- a) Co myślicie Państwo o takiej formie wsparcia? Czy jest ona potrzebna PES i PS-om? Czy jest adekwatna do potrzeb rynku?
5. Czy OWES oferuje wsparcie związane z cyfrową transformacją?

Cyfrowa transformacja polega na integracji technologii cyfrowych w działalność organizacji. Czasem proces zielonej oraz cyfrowej transformacji te uzupełniają się, prowadząc do optymalizacji produkcji czy ograniczenia emisji i odpadów za pomocą technologii cyfrowych.

- a) Co myślicie Państwo o takiej formie wsparcia? Czy jest ona potrzebna PES i PS-om? Czy jest adekwatna do potrzeb rynku?

Ocena usług oferowanych przez OWES

6. Jak oceniacie Państwo usługi oferowane przez OWES jako całość?
 - a) Czy jest coś, czego Państwu brakuje w oferowanym wsparciu?
 - b) Co mogłoby być lepiej dopasowane do potrzeb przedsiębiorstw społecznych?
7. Czy są jakieś usługi wsparcia, z których chętnie by Państwo skorzystali, a których OWES nie oferuje?
 - a) Jeśli tak, to jakie? Dlaczego właśnie tego wsparcia Państwu brakuje?
8. Jakie usługi oferowane przez OWES są najważniejsze dla podniesienia komfortu funkcjonowania PES? Jak Państwo myślicie?
9. A jak oceniacie Państwo dostępność do usług OWES w regionie?

Rekomendacje dla OWES

10. Co OWES mogłoby zrobić by podnieść jakość oferowanego wsparcia?
11. Jakie są główne bariery związane z korzystaniem z usług OWES?
 - a) Które z tych trudności mają największy wpływ na efektywność wsparcia?
12. Czy mogliście wskazać konkretne sytuacje, w których wsparcie OWES miało realny wpływ na rozwój podmiotu lub lokalnego rynku?
13. Czy jest coś, co mógłby zrobić OWES, by zwiększyć swój wpływ na ekonomię społeczną w województwie?
14. W jaki sposób OWES mógłby pozytywnie wpływać na ekonomię społeczną w województwie?
 - a) Czego, z Państwa perspektywy, brakuje w województwie łódzkim by efektywnie wspierać ekonomię społeczną?
15. To były wszystkie pytania. Czy jest jeszcze coś, o czym chcieliby Państwo wspomnieć by podsumować dzisiejszą dyskusję?

Scenariusz FGI (2) – Ocena roli i wpływu OWES

Cel główny: Pozyskanie opinii wszystkich uczestników na temat efektywności OWES jako instytucji wspierającej rozwój ekonomii społecznej w regionie, identyfikacja luk w systemie i rekomendacje dla polityki regionalnej.

Dzień dobry, nazywam się _____ i reprezentuję firmę ASM Research Solutions Strategy Sp. z o.o.

Na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi prowadzimy badanie „Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim”. Jednym z elementów tego badania są wywiady grupowe. Biorą w nich udział: podmioty ekonomii społecznej, osoby zajmujące się wspieraniem sektora ekonomii społecznej oraz przedstawiciele organizacji zrzeszających przedsiębiorców.

Chcielibyśmy porozmawiać z Państwem o wpływie OWES na rozwój ekonomii społecznej, by poznać perspektywę różnych podmiotów – zarówno korzystających ze wsparcia, jak i oceniających jego skuteczność z innej perspektywy.

Rozmowa potrwa około 1 godziny. Jest ona anonimowa – odpowiedzi nie będą przypisywane do konkretnych osób ani instytucji, a zebrane informacje zostaną wykorzystane wyłącznie do sporządzenia raportu. Chciał(a)bym poprosić każdego z Państwa o zgodę na jej nagrywanie, dzięki temu żaden ważny szczegół nie zostanie pominięty. Nagranie będzie wykorzystane wyłącznie do przygotowania transkrypcji.

[otrzymanie zgody na nagrywanie]

Wstęp

1. Na sam początek proszę, aby każdy z Państwa krótko się przedstawił:
 - Jaki podmiot Państwo reprezentujecie?
 - Czym zajmuje się Państwa podmiot?
 - Na jakim stanowisku Państwo pracujecie? Od jak dawna?
 - Czy macie Państwo w swojej pracy bezpośredni lub pośredni kontakt z OWES?

Stan ekonomii społecznej w województwie łódzkim

1. Na podstawie własnych doświadczeń oraz obserwacji, jak oceniacie Państwo obecny stan sektora ekonomii społecznej w województwie?
 - Czy w najbliższych latach uległ on zmianie? Na lepsze/gorsze?
 - Jakie są jego mocne strony?
 - Jakie są jego główne wyzwania lub ograniczenia?
2. Czy oferta OWES jest adekwatna do wyzwań stojących przed ekonomią społeczną w województwie?
3. Jak oceniacie Państwo dostępność wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie?

- Czy jest wystarczająca liczba OWES, szkoleń, doradztwa, możliwości finansowania?
4. Jakie są największe problemy związane z dostępem do wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie?
 5. Czy oferta OWES jest dostosowana do wsparcia potrzebnego podmiotom ekonomii społecznej?

Współpraca

6. Jak wygląda współpraca między PES i PS, instytucjami publicznymi, a biznesem w regionie?
 - Czy istnieją przykłady dobrych praktyk, które warto powielać?
 - Gdzie występują braki we współpracy?
7. Jak oceniacie Państwo rozwój sieci partnerstw i współpracy między podmiotami ekonomii społecznej a sektorem prywatnym?
 - Jak można poprawić współpracę i networking w regionie?

Rola OWES w kształtowaniu ekonomii społecznej

8. Jak OWES powinno wpływać na sektor ekonomii społecznej? Jaka powinna być jego rola?
9. Jak oceniacie aktualny wpływ OWES na sektor ekonomii społecznej w województwie?
 - Czy jest on odpowiedni? Czy wpływ ten powinien być większy?
10. Jak OWES mogłoby zwiększyć swój wpływ na ekonomię społeczną w województwie?
 - W jakim zakresie powinno zwiększyć swój wpływ?

Rekomendacje

11. Jakie zmiany lub działania byłyby najważniejsze, aby wzmocnić ekonomię społeczną w województwie?
 - Co mogłyby zrobić OWES?
 - Co mogłyby zrobić instytucje regionalne, samorządy lub organizacje przedsiębiorców?

CAWI z PES, PS i PES o charakterze reintegracyjnym

1. W jakim subregionie województwa łódzkiego działa Państwa podmiot?
 - a) Subregion I obejmujący powiaty: zduńskowski, łaski, pabianicki, łódzki wschodni, tomaszowski, rawski, opoczyński
 - b) Subregion II obejmujący powiaty: poddębicki, łęczycki, zgierski, kutnowski, łowicki, brzeziński, skierniewicki
 - c) Subregion III obejmujący powiaty: sieradzki, wierszowski, wieluński, pajęczański, bełchatowski, piotrkowski, radomszczański
 - d) Subregion IV obejmujący - miasto Łódź

2. Czy reprezentowany przez Państwa podmiot jest o charakterze reintegracyjnym (CiS, KiS, WTZ, ZAZ)?
 - a. Tak
 - b. Nie, charakter podmiotu jest inny

[wyświetl jeśli P2=a]

3. Jaka jest dokładna forma prawna Państwa podmiotu?
 - a. Warsztat Terapii Zajęciowej,
 - b. Zakład Aktywności Zawodowej,
 - c. Centrum Integracji Społecznej,
 - d. Klub Integracji Społecznej,

[wyświetl jeśli P2=b]

4. Jaka jest dokładna forma prawna Państwa podmiotu?
 - a. Spółdzielnie socjalne,
 - b. Spółdzielnia pracy, w tym spółdzielnia inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie produkcji rolnej,
 - c. Organizacja pozarządowa,
 - d. Inna, jaka?...

5. Czy posiadają Państwo status przedsiębiorstwa społecznego?
 - a. Tak, posiadamy status PS
 - b. Nie, ale planujemy ubiegać się o status PS
 - c. Nie, nie planujemy uzyskania statusu PS
 - d. Nie, utraciliśmy status PS

6. W którym roku powstał Państwa podmiot?

[Pytanie otwarte].....

7. Czy Państwa podmiot kiedykolwiek korzystał ze wsparcia OWES?
 - a. Tak
 - b. Nie

[wyświetl jeśli P7=b]

8. Dlaczego Państwa podmiot nie korzystał ze wsparcia OWES?
- a. Nie potrzebujemy wsparcia – samodzielnie prowadzimy działalność
 - b. Brak odpowiednich informacji o ofercie OWES
 - c. Oferta OWES nie odpowiada potrzebom naszego podmiotu
 - d. Trudności organizacyjne lub czasowe (np. brak personelu, brak czasu na wnioskowanie o wsparcie)
 - e. Problemy z dostępnością usług OWES w naszym regionie
 - f. Brak doświadczenia lub obawy przed formalnościami związanymi ze wsparciem
 - g. Inny powód, jaki?.....

[wyświetl jeśli P8=e]

9. Na czym polega problem z dostępnością usług OWES w Państwa regionie?
- a) Brak informacji o ofercie OWES/niska rozpoznawalność
 - b) Zbyt duża odległość do najbliższego OWES lub utrudniony dojazd
 - c) Ograniczone godziny pracy, niedostosowane do potrzeb użytkowników
 - d) Niewystarczająca liczba doradców specjalistycznych (np. prawnych, finansowych, księgowych)
 - e) Inny problem związany z dostępnością usług, jaki?...

[wyświetl jeśli P7=b]

10. Czy jest coś, co mogłoby przekonać Państwa do korzystania z oferty OWES?
- a. Lepsze dopasowanie oferty do potrzeb naszego podmiotu
 - b. Większa dostępność szkoleń, doradztwa lub spotkań w naszej okolicy
 - c. Wsparcie finansowe lub ułatwienia w pozyskiwaniu funduszy
 - d. Krótszy czas oczekiwania na wsparcie / szybsza realizacja usług
 - e. Więcej informacji o możliwościach współpracy z OWES
 - f. Poprawa jakości doradztwa i szkoleń
 - g. Nic nie może nas przekonać do korzystania z oferty OWES
 - h. Inna kwestia, jaka?....

[wyświetl jeśli P7=a]

11. Jak często mieli Państwo okazję korzystać ze wsparcia OWES?
- a. Raz
 - b. 2-3 razy
 - c. 4-5 razy
 - d. 6-10 razy
 - e. Powyżej 10 razy

[wyświetl jeśli P7=a]

12. Kiedy ostatni raz korzystali Państwo ze wsparcia OWES ostatni raz?
- a. Mniej niż pół roku temu

- b. Powyżej pół roku temu, ale mniej niż rok temu
- c. Powyżej rok temu, ale mniej niż 2 lata temu
- d. Powyżej 2 lat temu

[wyświetl jeśli P7=a]

13. Z jakiego rodzaju wsparcia Państwo korzystali? Proszę wskazać wszystkie prawidłowe odpowiedzi.

- a. Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym
- b. Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości
- c. Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe
- d. Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- e. Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie
- f. Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności
- g. Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON
- h. Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej
- i. Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii
- j. Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne
- k. Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami
- l. Inne, jakie?.....

[wyświetl jeśli P7=a]

14. W skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza zdecydowanie negatywnie, a 5 zdecydowanie pozytywnie, proszę ocenić następujące kwestie związane ze wsparciem oferowanym przez OWES:

	1 – zdecydowanie negatywnie	2	3	4	5 – zdecydowanie pozytywnie
Dostępność do usług OWES w swoim regionie					

	1 – zdecydowanie negatywnie	2	3	4	5 – zdecydowanie pozytywnie
Kontakt, komunikację z OWES					
Dopasowanie wsparcia oferowanego przez OWES do Państwa potrzeb					

[wyświetl jeśli P7=a]

15. Jak generalnie oceniają Państwo przydatność wsparcia otrzymanego od OWES?

- a) Bardzo nieprzydatne
- b) Raczej nieprzydatne
- c) Ani przydatne, ani nieprzydatne
- d) Raczej przydatne
- e) Bardzo przydatne

[wyświetl jeśli P15=a/b]

16. Dlaczego żadna z form wsparcia nie była przydatna dla Państwa podmiotu?

- a. Skorzystaliśmy tylko w ograniczonym zakresie, brak efektów
- b. Trudności organizacyjne lub brak czasu na wdrożenie wsparcia
- c. Trudności finansowe ograniczyły możliwość wykorzystania wsparcia
- d. Forma wsparcia była zbyt ogólna / mało praktyczna
- e. Brak możliwości zastosowania otrzymanych wskazówek w praktyce
- f. Problemy z dostępnością lub komunikacją ze strony OWES
- g. Nic nie mogło pozytywnie wpłynąć na funkcjonowanie naszego podmiotu
- h. Inny powód, jaki?...

[wyświetl jeśli P15=c/d]

17. Proszę wskazać wszystkie formy wsparcia, które wpłynęły na sposób funkcjonowania Państwa podmiotu, z których Państwo korzystali:

- a. Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym
- b. Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości
- c. Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe
- d. Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

- e. Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie
- f. Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności
- g. Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON
- h. Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej
- i. Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii
- j. Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne
- k. Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami
- l. Inne, jakie?.....

[wyświetl jeśli P7=a]

18. Proszę wskazać, która z form wsparcia oferowanego przez OWES jest dla Państwa na ten moment najmniej interesująca:
- a. Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym
 - b. Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości
 - c. Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe
 - d. Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
 - e. Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie
 - f. Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności
 - g. Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON
 - h. Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej
 - i. Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii
 - j. Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne
 - k. Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami
 - l. Inne, jakie?.....

[wyświetl jeśli P7=a]

19. Czy podczas korzystania z form wsparcia pojawiły się jakieś trudności, wyzwania?
- Tak, znaczące trudności
 - Tak, drobne trudności
 - Nie

[wyświetl jeśli P17=a/b]

20. Czego dotyczyły te trudności?
- Organizacyjne – np. niewystarczająca liczba godzin doradztwa, ograniczone terminy szkoleń, trudności w dostosowaniu wsparcia do harmonogramu podmiotu
 - Finansowe – np. koszty dojazdu, ograniczenia budżetowe podmiotu
 - Problemy merytoryczne / dopasowanie wsparcia do potrzeb podmiotu- np. brak doradztwa w kluczowych dla podmiotu obszarach
 - Komunikacyjne – brak informacji ze strony OWES, trudności w nawiązaniu kontaktu lub jego płynności
 - Inne (jakie?)

21. Na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza zupełnie nieinteresujące a 5 bardzo interesujące, proszę wskazać Państwa zainteresowanie uczestnictwem w inicjatywach (np. warsztatach, szkoleniach) związanych z cyfrową oraz zieloną transformacją?

Cyfrowa transformacja polega na integracji technologii cyfrowych w działalność organizacji, z kolei zielona transformacja to proces przekształcania gospodarki i społeczeństwa w kierunku neutralności klimatycznej. Czasem procesy te uzupełniają się, prowadząc do optymalizacji produkcji czy ograniczenia emisji i odpadów za pomocą technologii cyfrowych. :

	1 – zupełnie nieinteresujące	2 – raczej nieinteresujące	3	4 – raczej interesujące	5 – bardzo interesujące
Cyfrowa transformacja					
Zielona transformacja					

22. Czy w przyszłości chcieliby Państwo skorzystać ze wsparcia ze strony OWES?
- Zdecydowanie nie
 - Raczej nie
 - Raczej tak
 - Zdecydowanie tak

[wyświetl jeśli P22=a/b]

23. Dlaczego nie chcieliby Państwo skorzystać ze wsparcia ze strony OWES?
- Nie potrzebujemy wsparcia – podmiot radzi sobie samodzielnie we wszystkich obszarach działalności.

- b. Oferta OWES nie odpowiada naszym potrzebom – np. brak doradztwa w istotnych dla nas obszarach (finanse, księgowość, marketing, rozwój społeczny).
- c. Trudności organizacyjne lub czasowe – np. brak możliwości udziału w szkoleniach lub doradztwie, ograniczone zasoby kadrowe.
- d. Problemy z dostępnością lub lokalizacją usług – np. brak OWES w pobliżu, długi czas dojazdu, ograniczone godziny pracy.
- e. Negatywne doświadczenia z wcześniejszego wsparcia – np. niezadowolająca jakość doradztwa, brak dopasowania usług do potrzeb
Brak informacji o ofercie OWES – np. trudno znaleźć aktualne informacje lub procedury korzystania ze wsparcia.
- f. Inny powód, jaki?...

[wyświetl jeśli P22=a/b]

24. Czy są jakiegokolwiek formy wsparcia, które skłoniłyby Państwo do zainteresowania się ofertą OWES?

- a) Nie ma form wsparcia, które zachęciłyby nas do zainteresowania się ofertą OWES
- b) Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym
- c) Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości
- d) Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe
- e) Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- f) Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie
- g) Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności
- h) Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON
- i) Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej
- j) Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii
- k) Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne
- l) Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami
- m) Inne, jakie?.....

[wyświetl jeśli P22=c/d]

25. Jakie formy wsparcia byłyby dla Państwa najbardziej interesujące w przyszłości?

- a. Doradztwo ogólne – pomoc w zakresie organizacyjnym, prawnym, finansowym
 - b. Szkolenia i warsztaty – tematyczne, np. z zakresu zarządzania, marketingu, księgowości
 - c. Wsparcie finansowe – dotacje, mikrodotacje, wsparcie pomostowe
 - d. Wsparcie reintegracyjne – pomoc w tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
 - e. Animacja lokalna – inicjowanie i wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie
 - f. Wsparcie w zakresie marketingu i promocji – pomoc w budowaniu wizerunku i promocji działalności
 - g. Wsparcie w zakresie pozyskiwania finansowania – pomoc w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np. z Funduszu Pracy, PFRON
 - h. Wsparcie w zakresie księgowości i kadr – pomoc w prowadzeniu księgowości, obsłudze płacowej i kadrowej
 - i. Wsparcie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) – pomoc w zakresie cyfryzacji i wykorzystania technologii
 - j. Wsparcie w zakresie dialogu obywatelskiego – pomoc w angażowaniu społeczności lokalnej w procesy decyzyjne
 - k. Wsparcie w zakresie tworzenia i rozwijania sieci współpracy – pomoc w budowaniu partnerstw i współpracy z innymi podmiotami
 - l. Inne, jakie?.....
26. Na sam koniec, czy jest coś, co mógłby zmienić OWES, by zwiększyć Państwa chęć do podejmowania współpracy?
- a. Tak
 - b. Nie

[wyświetl jeśli P25=a]

27. Co mógłby zmienić OWES by zwiększyć Państwa chęć do korzystania z oferowanych usług?
- a. Lepsze dopasowanie oferty do potrzeb podmiotu – np. doradztwo w zakresie prawnym, finansowym, z zarządzania organizacją.
 - b. Większa dostępność szkoleń, doradztwa lub spotkań w regionie – np. lokalne warsztaty, możliwość udziału online.
 - c. Ułatwienia w pozyskiwaniu środków finansowych – np. doradztwo w aplikowaniu o dofinansowanie, informacje o programach wsparcia.
 - d. Krótszy czas oczekiwania na wsparcie – np. szybsze terminy doradztwa lub szkoleń.
 - e. Poprawa jakości doradztwa i szkoleń – np. praktyczne przykłady, bardziej doświadczeni doradcy, lepsze materiały.
 - f. Lepsza komunikacja i informowanie o ofercie OWES – np. aktualne informacje na stronie, newsletter, kontakt mailowy lub telefoniczny.

Inna kwestia, jaka?...